

ผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและ
ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

นายวรุฒม์ อินทฤทธิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

EFFECTS OF SOCIAL STUDIES INSTRUCTION USING CASE STUDY METHOD ON
DEMOCRACY CONCEPTS AND CRITICAL THINKING ABILITIES OF SECONDARY SCHOOL
STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Teaching Social Studies
Department of Curriculum and Instruction
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2015
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดย

นายวรุตม์ อินทฤทธิ์

สาขาวิชา

การสอนสังคมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร หงส์พนัส)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดรุณี จำปาทอง)

กิตติกรรมประกาศ

การที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เนื่องมาจากความเมตตาและกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทศาสตร์วิชาความรู้ ให้คำแนะนำ แก้ไข รวมทั้งการเป็นแบบอย่างของครูที่ดีเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิกร หงส์พนัส ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตรุณี จำปาทอง กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านทั้ง อาจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณะ อาจารย์ ดร.กานต์รวีบุษยานนท์ อาจารย์อุ้นจิต นาคนคร อาจารย์จรงค์ แจ้งยุบล อาจารย์สิริภัทร ชื่นคำที่กรุณาตรวจและปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา รองศาสตราจารย์อมรารอดดาราและผู้ช่วยศาสตราจารย์อรรถพล อนันตวรสกุลที่อบรมสั่งสอน และให้คำแนะนำผู้วิจัยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหารโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ครูปราณี สุวรรณทัต ครูอังศนา กาญจนภาคย์ และครูณัฐชฎิล มาอินแก้ว ตลอดจนนักเรียนและบุคลากรทุกคนที่เอื้อเฟื้อและให้การสนับสนุนผู้วิจัยในการเข้าไปเก็บข้อมูล

ขอบคุณพี่ๆและเพื่อนๆมัธยมศิลป์ จุฬาฯทุกคน โดยเฉพาะพี่ธนชพร พุ่มภชาติ พี่พวงา อภาณุรักษ์ พี่ธีรายุ แยมจรรยาและพี่หงษ์ฟ้า วีระนพรัตน์ที่ทำให้กำลังใจ รวมทั้งแนะนำขั้นตอนต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสุรเชษฐ์ อินทฤทธิ์ คุณแม่รัตนา อินทฤทธิ์ ครอบครัวอินทฤทธิ์และครอบครัวรักเมือง ผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จและให้กำลังใจจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
สมมติฐานการวิจัย	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	10
ขอบเขตของการวิจัย.....	13
กรอบแนวคิดในการวิจัย	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำวิจัย	15
บทที่ 2	16
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา	17
1.1 ความหมายของกรณีศึกษา.....	17
1.2 ประโยชน์ของการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา	19
1.3 การสร้างกรณีศึกษา.....	21
1.4 ประเภทของกรณีศึกษา.....	28

1.5 การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการนศึกษา.....	33
ตอนที่ 2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์.....	39
2.1 ความหมายของมโนทัศน์.....	39
2.2 ความสำคัญของการสอนมโนทัศน์.....	41
2.3 การเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตย.....	42
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย.....	51
3.1 ความหมายของประชาธิปไตย.....	51
3.2 หลักการประชาธิปไตย.....	53
3.3 มโนทัศน์ประชาธิปไตย.....	60
ตอนที่ 4 แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	85
4.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	85
4.2 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	87
4.3 ประโยชน์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	94
4.4 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	97
4.5 การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	105
4.6 การวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	116
ตอนที่ 5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	128
5.1 งานวิจัยในประเทศ.....	128
5.2 งานวิจัยต่างประเทศ.....	129
บทที่ 3.....	131
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	131
1. การศึกษาเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	131
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	132

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	134
4. แบบแผนการทดลองในงานวิจัย	143
5. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล.....	143
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	145
7. แผนการดำเนินการวิจัย.....	145
บทที่ 4	147
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	147
บทที่ 5	153
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	153
สรุปผลการวิจัย.....	153
อภิปรายผลการวิจัย.....	154
ด้านทัศนคติประชาชนปีโตย	154
ด้านความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ.....	157
ข้อเสนอแนะ	158
ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการนำผลวิจัยไปใช้	158
ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป	159
รายการอ้างอิง	160
ภาคผนวก.....	168
ภาคผนวก ก รายงานผู้ทรงคุณวุฒิ.....	169
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	171
ภาคผนวก ค รายละเอียดการปรับข้อความในแบบวัดทัศนคติประชาชนปีโตย.....	252
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	256

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาตามแนวคิดของสถาบันการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ	37
ตารางที่ 2 การสังเคราะห์มโนทัศน์ประชาธิปไตยตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ	72
ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ความหมายของมโนทัศน์ประชาธิปไตยตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ	74
ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างมโนทัศน์ประชาธิปไตยกับสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม	82
ตารางที่ 5 การสังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ	92
ตารางที่ 6 การสร้างแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย.....	135
ตารางที่ 7 องค์กรประกอบของแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X	137
ตารางที่ 8 การวิเคราะห์การจัดหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่สอดคล้องกับมโนทัศน์ประชาธิปไตย.....	139
ตารางที่ 9 การวิเคราะห์ขั้นตอนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาและประเด็นคำถามสำคัญที่มีผลต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	141
ตารางที่ 10 แบบแผนการทดลอง.....	143
ตารางที่ 11 ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล	144
ตารางที่ 12 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา.....	147
ตารางที่ 13 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา.....	148

<p>ตารางที่ 14 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนโมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาปานกลาง ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา.....</p>	148
<p>ตารางที่ 15 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนโมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษา โดยใช้วิธีการณีศึกษา.....</p>	149
<p>ตารางที่ 16 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา....</p>	149
<p>ตารางที่ 17 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา.....</p>	150
<p>ตารางที่ 18 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาปานกลาง ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา.....</p>	151
<p>ตารางที่ 19 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา.....</p>	151

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนสามารถใช้สิทธิ เสรีภาพในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ทั้งการนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ การพูด การพิมพ์ การเขียน การแสดงความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งมีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ถึงแม้ว่าประชาธิปไตยไม่ได้เป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด แต่กล่าวได้ว่าเป็นระบอบการปกครองที่เลวน้อยที่สุดเพราะนอกจากให้สิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติแล้วยังเป็นระบอบที่เคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน นอกจากความหมายในมิติด้านระบอบการปกครองแล้ว ประชาธิปไตย หมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่ยึดถืออุดมคติและหลักการบางประการเป็นเครื่องกำหนดแบบแผนพฤติกรรมระหว่างกันในการดำเนินการทางการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจและวัฒนธรรม (กรมสามัญศึกษา, 2534) ดังนั้น การดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยจึงไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนแต่ประการเดียว แต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชนที่ทุกคนจำเป็นต้องเคารพสิทธิ และเสรีภาพของกันและกันเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขอีกด้วย ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานเนื่องในวันงานการศึกษาสัมพันธ์ของวิทยาลัยวิชาการศึกษา ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร วันเสาร์ที่ 15 มีนาคม 2512 เกี่ยวกับหัวใจของประชาธิปไตย ความตอนหนึ่งว่า (สำนักพระราชวัง, 2512)

“...พูดว่าพอสมควรเป็นหัวใจของประชาธิปไตย เพราะว่าทุกคนมีเสรีภาพ แต่เสรีภาพนั้นมันเป็นเสรีภาพพอสมควร...เสรีภาพพอสมควรนั้นคือเสรีภาพที่เรามี แล้วอยู่ในขอบเขตของเสรีภาพของคนอื่น แต่ละคนมีเขตในเสรีภาพ และเขตนี้จำกัดเขตด้วยเสรีภาพของผู้อื่น ถ้าเราถือว่าเรามีเสรีภาพเต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ เราทำตามใจชอบพอใจของเรา เราจะต้องเดือดร้อน เราจะคงเสียเสรีภาพจึงได้บอกว่า พอสมควรนี้เป็นใจกลางเป็นหัวใจของประชาธิปไตย”

อย่างไรก็ตามการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมาดูเหมือนจะประสบปัญหาอย่างต่อเนื่อง เห็นได้อย่างชัดเจนจาก ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาการใช้ อำนาจมิชอบของรัฐบาล ปัญหาจากการทุจริตคอร์รัปชันและปัญหาการชุมนุมประท้วงทางการเมือง ของประชาชนที่มักจะสิ้นสุดลงด้วยการทำรัฐประหาร การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ไม่สามารถยุติลงได้ ด้วยกระบวนการทางประชาธิปไตยเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอของกระบวนการ ประชาธิปไตยในประเทศไทย (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546) สาเหตุสำคัญของปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นผลสืบเนื่องจากการประชาชนหรือพลเมืองไทยยังไม่เข้าใจความหมายและหลักการพื้นฐานของ ประชาธิปไตยอย่างถูกต้องและสอดคล้องตรงกัน ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) รายงานว่า ตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการ ปกครองเป็นประชาธิปไตย นับเป็นเวลากว่า 70 ปีที่รัฐได้ให้ความสำคัญกับการให้การศึกษา ให้ความรู้ ความเข้าใจและปลูกฝังประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง แต่กระนั้นก็ตามการพัฒนา ประชาธิปไตยของประเทศไทยก็ยังไม่บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจอย่างชัดเจนใน สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองของ ประเทศ และสาเหตุสำคัญเกิดจากการที่ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจใน ความหมายที่แท้จริง คุณค่าและแก่นแท้ของประชาธิปไตยจึงเป็นผลให้ประชาชนไม่ตระหนักชัดถึงความสำคัญของการมี ส่วนร่วมทางการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยจึงเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่เป็นไปตาม เจตนารมณ์ที่แท้จริงตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย สอดคล้องกับ แนวคิดของปรีญญา เทวา นฤมิตรกุล (2555) ที่มองว่า แม้ว่าเยาวชนไทยจะได้รับการศึกษาจากรัฐเป็นเวลากว่า 15 ปีในโรงเรียน แต่การศึกษาของไทยยังไม่สามารถปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักเรียนได้ และปัจจุบันนักเรียนก็ยังไม่ เข้าถึงความหมายที่แท้จริงของประชาธิปไตย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูกับนักเรียนต้องร่วมกันทำ ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยกันก่อนว่าแท้จริงแล้วประชาธิปไตยคืออะไร

นอกจากความไม่เข้าใจประชาธิปไตยแล้ว ปัญหาสำคัญอีกประการที่เป็นผลให้การเรียนการสอนประชาธิปไตยยังไม่บรรลุเป้าหมาย คือ การเรียนการสอนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนา กระบวนการคิด ไม่ได้ฝึกฝนให้นักเรียน คิดวิเคราะห์ คิดแก้ไขปัญหาและคิดอย่างมีวิจารณญาณอัน เป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย ดังรายงานการวิจัยของ ประทุม มงคลวรวรรณ (2539) ที่ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ปัญหาสำคัญของการเรียนการสอนของครู คือ ครูอธิบายประชาธิปไตยในแง่ของรูปแบบการปกครองมากกว่าวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย การสอน ของครูเน้นความรู้ ความเข้าใจมากกว่าการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย และไม่ได้ใช้กระบวนการ อภิปราย การสร้างสถานการณ์จำลองและการแสดงบทบาทสมมติเพื่อให้นักเรียนฝึกการแก้ปัญหา

และตัดสินใจ เพราะเป็นการเสียเวลาทำให้การเรียนการสอนจบไม่ตามหลักสูตร สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร (2555) ที่อธิบายว่า การศึกษาของไทยนั้นมุ่งป้อนวิชาความรู้ (Informative processing) เพื่อให้นักเรียนเชื่อฟัง จดจำและทำตาม การจำกัดกรอบที่ไม่ได้เปิดให้นักเรียนเรียนรู้วิถีชีวิตประชาธิปไตยมากพอ ไม่ได้ฝึกฝนทำและแนะนำให้คิด ประกอบกับการบริหารจัดการชั้นเรียนไม่ได้สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้ประชาธิปไตย ส่งผลให้นักเรียนขาดความเข้าใจในประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ขาดทักษะชีวิต ขาดการใช้เหตุผลที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่า ปัญหาสำคัญของการศึกษาประชาธิปไตย คือ นักเรียนไม่เข้าใจความหมายของประชาธิปไตย อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนไม่ได้ฝึกฝนกระบวนการคิดให้นักเรียนมีเหตุผล และใช้วิจารณญาณในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจจึงส่งผลให้การศึกษาประชาธิปไตยยังคงไม่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย

จากปัญหาการพัฒนาประชาธิปไตยส่งผลให้การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองมีความสำคัญมากในปัจจุบัน ดังที่ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) เสนอว่า การพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มั่นคงนั้นจะต้องเริ่มจากการฝึกฝนให้คนเป็น “พลเมือง” ด้วยวิธีการที่เรียกว่า Civic Education หรือ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง โดยเริ่มสอนตั้งระดับชั้นอนุบาลต่อเนื่องไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อฝึกฝนให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักการประนีประนอมยอมรับความแตกต่างและเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น หากประเทศใดที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแต่ไม่มีการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองแล้ว ประชาธิปไตยก็จะล้มเหลวและประสบกับปัญหา เกิดความแตกแยกในสังคมเพราะประชาชนจะไม่เคารพซึ่งกันและกัน ใช้สิทธิเสรีภาพกันตามอำเภอใจ และอาจจะเกิดเหตุการณ์นองเลือด ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้ประสบปัญหาดังที่กล่าวมา การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองนอกจากจะเป็นการพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี เคารพสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขแล้ว ยังเป็นการพัฒนาเพื่อให้นักเรียนเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในชาติให้แข็งแรงอีกด้วย

การพัฒนาให้นักเรียนเข้าใจประชาธิปไตยและเกิดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี นักเรียนจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง เนื่องจากประชาธิปไตยเป็นแนวคิดทางการเมืองและวิถีชีวิตที่ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น การศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อให้พลเมืองเข้าใจถึงสิทธิ เสรีภาพ บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบตามหลักการพื้นฐานของความประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคมประชาธิปไตยขับเคลื่อนไปอย่างยั่งยืน (ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร, 2555) ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติแต่ละฉบับได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย มีความอดทน อดกลั้น ปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสภาพ ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจสังคม เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ดังนั้น วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงมีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียน เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างมีความสุข การเรียนวิชาสังคมศึกษาจึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคม (Wesley and Cartwright, 1968)

แนวทางพื้นฐานของการพัฒนาความรู้และความเข้าใจประชาธิปไตยต้องเริ่มจากการพัฒนา มโนทัศน์ประชาธิปไตย ดังที่ Bernard Crick (อ้างถึงในวิชัย ตันศิริ, 2555) อธิบายว่าการเรียนการสอนเพื่อให้เยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือแม้แต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยเข้าใจถึงระบบ การเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยน่าจะต้องสอนความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์เป็นอันดับแรก โดยเป็นมโนทัศน์ที่เป็นกรอบของระบบการเมืองที่ประกอบด้วยมโนทัศน์ในเรื่องของ อำนาจหน้าที่ ระเบียบ กฎหมาย ความยุติธรรม การเป็นตัวแทน สิทธิทางธรรมชาติ เสรีภาพ ปัจเจกชนและ สวัสดิการ โดยครูสามารถยกประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ที่ต้องการสอน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาและอภิปรายร่วมกัน จนนำไปสู่การสรุปความหมายของมโนทัศน์ การสอนมโนทัศน์มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับนักเรียนอย่างมาก เพราะมโนทัศน์เป็นรากฐานความเข้าใจของบุคคล (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2533) โดยทั่วไปแล้วมนุษย์จะเรียนรู้มโนทัศน์ตั้งแต่วัยเด็กไปจนตลอดชีวิต จากมโนทัศน์ที่ง่ายไปสู่เรื่องที่ซับซ้อนมากขึ้น การเรียนรู้มโนทัศน์มีความสำคัญอย่างมาก ในโรงเรียนและทุกๆวันของชีวิต นอกจากมโนทัศน์จะช่วยในการตั้งกฎเกณฑ์ หลักการที่เป็นพื้นฐานของความรู้แล้ว มโนทัศน์ยังเป็นเครื่องมือช่วยในการสื่อความหมายทำให้คนเรามีความเข้าใจระหว่างกัน และเป็นรากฐานสำคัญของการสื่อสารด้วย (Arends, 2001) การพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยจึงเป็นการพัฒนาให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจสังคมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย

จากการศึกษาความหมายและองค์ประกอบของประชาธิปไตยตามแนวคิดของนักรัฐศาสตร์ นักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ อาทิ Bassiouni, et al (1998) Gollob, et al (2010) Burnham (2011) Klein, et al. (2011) Coppedge, et al (2011) อมร รักษาสัตย์และคณะ (2539) และ ลิขิต ชีรเวคิน (2546) พบว่าองค์ประกอบของประชาธิปไตยที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกัน ประกอบด้วยมโนทัศน์ประชาธิปไตย 9 เรื่อง ได้แก่ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและ

ความเท่าเทียม เสี่ยงข้ามมาก การเลือกตั้ง พหุนิยม ความรับผิดชอบ นิติธรรม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งองค์ประกอบของมโนทัศน์ประชาธิปไตยนี้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ที่กำหนดให้นักเรียนทุกระดับชั้นต้องเรียนสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

นอกจากนี้การพัฒนากระบวนการคิดเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตย เพราะกระบวนการคิดจะนำไปสู่ความเข้าใจมโนทัศน์อย่างถูกต้อง ความคิดยังเป็นพื้นฐานสำคัญของพฤติกรรม การแสดงออกและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ หากคิดไปในทางที่ดีและเหมาะสม การดำเนินชีวิตของแต่ละคนในสังคมและความเป็นไปของสังคมก็จะดำเนินไปอย่างมีคุณค่า (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2549) กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญของความคิดจึงได้กำหนดสมรรถนะสำคัญของนักเรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มุ่งหวังให้นักเรียนเกิดความสามารถในการคิด ทั้ง การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การพัฒนากระบวนการคิดต้องเริ่มจากการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากการคิดที่จำเป็นสำหรับนักเรียนในทุกระดับเพื่อให้ได้มาถึงข้อมูลผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นพื้นฐานของการคิดที่ทั้งปวง (ทิตานา แคมมณี และคณะ, 2544) การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีเหตุผล เห็นความสำคัญของผลการกระทำ มีสติและตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต หากปราศจากการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยก็ไม่อาจสมบูรณ์ได้เลย (Jaramillo and Murillo, 2013)

การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี โดยเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการคิดที่มีเหตุผลและคิดสะท้อนกลับที่มุ่งเน้นการตัดสินใจในสิ่งที่เชื่อหรือสิ่งที่ทำ (Ennis, 1993) เป็นกระบวนการคิดเพื่อให้มองเห็นว่าอะไรถูก และอะไรผิดซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้หลักเหตุผล และความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นได้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณยังสัมพันธ์กับความเป็นธรรมและการเปิดใจกว้างโดยไม่ยอมรับข้อมูลต่างๆโดยปราศจากการสืบสวนสอบสวน และหมายรวมถึงการตั้งคำถามตัวเองและตั้งคำถามผู้อื่น เพราะนั่นคือวิธีการที่เราค้นพบความจริงและเป็นแรงกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังข้อโต้แย้งต่างๆ (Arguments) การคิดอย่างมีวิจารณญาณยังส่งผลต่อการควบคุมตนเอง (Self-regulation) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ยืนยันว่าคุณไม่ได้ใช้เหตุผลที่ผิดจากหลักการ (Logical fallacies) และใช้เหตุผลเข้าข้างตนเอง (Rationalizations) การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงไม่เพียงแต่

ช่วยในการจัดการกับหลักฐานเท่านั้น แต่ยังเป็น การเปิดมุมมองในสิ่งที่เคยซ่อนอยู่ให้กระจ่างชัดเจน (Wood, 2002) การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นการพัฒนาทักษะสำคัญที่จะช่วยบุคคลเป็นผู้ “คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น” (ลักขณา สรวิวัฒน์, 2549) และยังเป็นทักษะการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดในศตวรรษที่ 21 อีกด้วย (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2557) ด้วยเหตุนี้ บุคลากรด้านการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยควบคู่ไปกับการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพราะเป็นกระบวนการสำคัญที่จะพัฒนาให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประชาธิปไตยและกลายเป็นผู้ที่ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการสอนเรียนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ให้กับนักเรียน พบว่า กลวิธี การสอนสำคัญที่นักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศเสนออย่างสอดคล้องกัน คือ การพัฒนามโนทัศน์ ด้วย การนำเสนอตัวอย่าง ดังที่ Kauchak and Eggen (2003) เสนอว่า การเรียนรู้มโนทัศน์มี วัตถุประสงค์สำคัญคือการทำให้นักเรียนมีความเข้าใจว่ามโนทัศน์นั้นคืออะไร ซึ่งวิธีนี้จะสำเร็จด้วยการ ใช้ตัวอย่าง ที่แสดงหรือบรรจุเนื้อหาหลักอันเป็นใจความสำคัญของของมโนทัศน์นั้น เป้าหมายประการ ที่สองคือการช่วยให้นักเรียนเข้าใจว่ามโนทัศน์นั้นสัมพันธ์กับมโนทัศน์อื่นอย่างไรซึ่งสามารถสอนได้โดย การเชื่อมโยงและเปรียบเทียบทั้งสองมโนทัศน์เข้าด้วยกันซึ่งหากมโนทัศน์ที่ต้องการสอนเป็นนามธรรม และเป็นมโนทัศน์ที่ซับซ้อน ครูสามารถใช้วิธีการยกตัวอย่างเรื่องสั้นๆที่แต่งขึ้นนำเสนอแก่นักเรียน (ทิตนา แคมมณี, 2552) แนวคิดการสอนมโนทัศน์ดังกล่าวสอดคล้องกับ ชาญชัย อาจินสมาจาร (2545) ที่เสนอว่า การจัดการเรียนการสอนมโนทัศน์ สามารถทำได้โดยการเสนอตัวอย่างด้วยวิธี อุปมาน (Inductive approach) และวิธีอนุมาน (Deductive approach) วิธีอุปมาน หมายถึง การ ให้ประสบการณ์ตรงเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจต่อมโนทัศน์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำเสนอ ตัวอย่างทางบวกและทางลบ พร้อมกับคำถามติดตามผลที่ถามนักเรียนให้วิเคราะห์และคาดคะเนว่า ตัวอย่างในทางบวกมีความคล้ายคลึงกันอย่างไร และแตกต่างกับตัวอย่างในทางลบอย่างไรเพื่อนำไปสู่ ข้อสรุป ส่วนวิธีอนุมาน คือ การช่วยเหลือให้นักเรียนให้เข้าใจมโนทัศน์ด้วยการเชื่อมคำจำกัดความกับ ตัวอย่างในชีวิตจริง การเรียนแบบอนุมานก็เพื่อให้ครูได้นำเสนอคำจำกัดความก่อนแล้วนำเสนอ ตัวอย่างตามมา จะเห็นได้ว่าการสอนมโนทัศน์ทั้งสองวิธีล้วนแล้วแต่ใช้วิธีการนำเสนอตัวอย่างเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ที่ครูต้องการสอน

Kauchak and Eggen (2003) เสนอว่า ตัวอย่างที่นักการศึกษาสามารถใช้เพื่อพัฒนามโนทัศน์ให้กับผู้เรียนมีหลายประเภท โดยการใช้กรณีศึกษาเป็นเครื่องมือการสอนที่มีประสิทธิภาพอย่างมากในการนำเสนอตัวอย่างเพื่อการสอนมโนทัศน์ที่ยาก มโนทัศน์ที่ซับซ้อนและมโนทัศน์ที่นามธรรม การนำเสนอกรณีศึกษาที่แสดงลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถสรุปความหมายด้วยตนเอง ทั้งนี้ Davis and Wilcock (2003) อธิบายว่า กรณีศึกษาเป็น

กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเป็นการนำเสนอตัวอย่างของชีวิตจริงที่ใช้เพื่อสร้างกรอบมโนทัศน์ตามทฤษฎี (Theoretical concepts) การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษายังสอดคล้องกับ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ที่เสนอว่า ครูสังคมศึกษาสามารถพัฒนา นักเรียนให้นำไปสู่การมีทัศนคติ ค่านิยมและเจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตยด้วยการฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์จาก สถานการณ์จริง โดยใช้การตั้งประเด็นคำถามที่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาจึงเป็นกลวิธีการสอนที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตย

นอกจากนี้ การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษายังเป็นวิธีที่นักการศึกษาหลายท่านนำมาใช้เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักเรียน เช่น การศึกษาวิจัยของ ดนุชา สลึงค์ (2555) ที่เสนอว่า การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นวิธีการสอนวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเป็นการเรียนที่นำกรณีตัวอย่างจากข่าวในหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ หรือสื่อต่าง ๆ มาให้นักเรียนวิเคราะห์ แก้ปัญหาด้วยเหตุผลและสามัญสำนึก รวมทั้งให้นักเรียนออกมาอภิปรายในชั้นเรียน งานวิจัยชิ้นนี้ได้นำรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาตามแนวคิดของ Choi and Lee ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนได้แก่ 1) ทำความเข้าใจปัญหา 2) วิเคราะห์ปัญหา 3) เสนอทางแก้ปัญหา 4) ตัดสินใจ และ 5) สะท้อนคิดจากผลของทางเลือก โดยแต่ละขั้นตอนเน้นความสำคัญของกระบวนการใช้เหตุผล ผลการวิจัยพบว่าการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาตามแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นในทุกครั้งที่ประเมิน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Brooke (2006) ที่พบว่าการใช้วิธีการศึกษาสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการวิเคราะห์และส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียนเสมือนจริงของนักเรียนได้

การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นกลวิธีที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน เพราะเป็นกระบวนการที่มุ่งให้นักเรียนฝึกฝนการเผชิญและแก้ปัญหาโดยไม่ต้องรอให้เกิดปัญหาจริง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และเรียนรู้ความคิดของผู้อื่น ช่วยให้นักเรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น (ทิตนา แชมมณี, 2552) กรณีศึกษาที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ครอบคลุมถึงปัญหาที่หลากหลายและอยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์จริง หรือการสร้างสถานการณ์ที่มีเหตุผล ประเด็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่ต้องการการแก้ไขและกรณีศึกษาจะต้องไม่เป็นปัญหาที่มีทางออกชัดเจนเพียงทางออกเดียว แม้ว่าในอดีตกรณีศึกษามักจะถูกใช้ในสาขาวิชาด้านเศรษฐศาสตร์และกฎหมายเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันกรณีศึกษาได้ถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอนในหลายๆสาขาวิชาเพื่อช่วยให้ผู้สอนประเมินความสามารถใน ด้านการสังเคราะห์ ประเมินค่า การประยุกต์ข้อมูล และการเรียนมโนทัศน์ของนักเรียน (Stanford University, 1994) การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาจึงมีประโยชน์ต่อ

กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนหลายประการทั้ง การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดวิเคราะห์ สร้างทักษะในการตั้งคำถามการอภิปรายและพัฒนากรอบแนวคิดเพื่อตัดสินใจ (พงษ์ ยุทธ กล้ายุทธ, 2552) นอกจากนี้การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษายังเป็นแนวทางสำคัญที่ส่งเสริมให้นักเรียนค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเองอีกด้วย (Kantar, 2013)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาควบคู่กันให้กับนักเรียน โดยผู้วิจัยเห็นว่าการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาเป็นขั้นตอนที่สามารถพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้ และจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าความหมายและองค์ประกอบของมโนทัศน์ประชาธิปไตยตามแนวคิดและทฤษฎีจากนักรัฐศาสตร์ นักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาสาระเรื่องประชาธิปไตยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มโนทัศน์ประชาธิปไตยประกอบด้วย 9 มโนทัศน์สำคัญ ได้แก่ 1) สิทธิ 2) เสรีภาพ 3) ความเสมอภาคและความเท่าเทียม 4) เสียงข้างมาก 5) การเลือกตั้ง 6) พหุนิยม 7) ความรับผิดชอบ 8) นิติธรรม และ 9) การมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่ครูสังคมศึกษาต้องพัฒนาให้กับนักเรียน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย การวิจัยเล่มนี้นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยที่ถูกต้องและพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนให้สูงขึ้นแล้ว ผู้วิจัยยังคาดหวังว่าผลการวิจัยจะมีประโยชน์ต่อวงการการศึกษาของชาติสืบไป

คำถามการวิจัย

1. การเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาสามารถพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้หรือไม่
2. การเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนโน้ตศัประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดอย่างวิจาร์ณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเพื่อเป็นหลักการในการตั้งสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย งานวิจัยของ Rybarczyk, et al (2007) ที่ได้ศึกษาผลของใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนและความเข้าใจโน้ตศัประชาธิปไตยเรื่องการหายใจระดับเซลล์ของนักเรียน พบว่า นักเรียนเรียนที่ได้เรียนรู้โดยใช้วิธีการศึกษาเมื่อเทียบกับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยกรณศึกษาที่มีการเรียนรู้ดีกว่าอย่างมีนัยสำคัญและมีทักษะการคิดขั้นสูงด้วย งานวิจัยของ นิตยา โสรีกุล (2547) ได้ศึกษาผลการใช้การสอนแนะในการเรียนรู้ด้วยกรณศึกษาบนเว็บที่มีต่อการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกรณศึกษาบนเว็บมีคะแนนการแก้ปัญหาสูงขึ้น

ในงานวิจัยของ Brooke (2006) นุชนารถ ชุกลิน (2552) และตฤชา สลิ่งศ์ (2555) ที่ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณศึกษาที่มีต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณพบว่า กรณศึกษาสามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณและทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนได้ นอกจากนี้วารสารทางวิชาการของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University, 1994) ของสหรัฐอเมริกายังระบุว่า การใช้กรณศึกษานอกจากจะช่วยพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ประเมินผลข้อมูลแล้ว ยังสามารถช่วยจัดระบบความรู้และการเรียนรู้โน้ตศัประชาธิปไตยในเรื่องที่เรียนได้อีกด้วย

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปและตั้งสมมติฐานได้ ดังนี้

1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาจำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำมีโน้ตศัประชาธิปไตยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาจำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ครูนำเรื่องราวหรือประเด็นปัญหาจากสถานการณ์จริงหรือเรื่องราวที่แต่งขึ้นจากพื้นฐานความจริงซึ่งมีลักษณะเป็นเรื่องสั้นหรือยาวตามความเหมาะสมมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้เหตุผล การอภิปรายและการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาดังนี้

1. **ขั้นนำเสนอกรณีศึกษา** เป็นขั้นตอนที่ครูนำเสนอกรณีศึกษาจากรีวิวสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งและซับซ้อน
2. **ขั้นระบุประเด็นปัญหา** เป็นขั้นที่ครูตั้งประเด็นคำถาม ระบุประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข
3. **ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา** เป็นขั้นตอนที่ใช้กระบวนการกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษาจากมุมมองและแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย
4. **ขั้นการอภิปราย** เป็นการอภิปรายเพื่อตัดสินใจ หาข้อสรุปร่วมกันภายในกลุ่มและนำเสนอผลการอภิปรายระหว่างกลุ่ม โดยครูตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบการใช้เหตุผลที่นำไปสู่ข้อสรุปของนักเรียน
5. **ขั้นสรุปผล** เป็นขั้นตอนที่ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบอย่างสรุปสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่และนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

การเรียนการสอนสังคมศึกษา หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

มโนทัศน์ประชาธิปไตย หมายถึง ความคิดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย ประกอบด้วย 9 มโนทัศน์ซึ่งสามารถวัดได้จากแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดังนี้

1. สิทธิ หมายถึง สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และได้รับจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์พลเมืองทุกคนต้องต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สิทธิของพลเมือง ได้แก่ สิทธิมนุษยชน สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับประกันความเป็นพลเมืองและสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

2. เสรีภาพ หมายถึง อิสระในการกระทำใดๆโดยไม่ละเมิดต่อกฎหมายและเสรีภาพของผู้อื่น ได้แก่ เสรีภาพในการการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเลือก การประกอบอาชีพ การสมรส เสรีภาพทางเศรษฐกิจ

3. ความเสมอภาคและความเท่าเทียม หมายถึง ความเสมอภาคทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การได้รับโอกาสและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือคนอื่น ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีผิว อายุ ความบกพร่องทางร่างกาย สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

4. เสียงข้างมาก หมายถึง การปกครองด้วยเสียงส่วนมาก ผู้แพ้อัตราส่วนในมติของการตัดสินใจ เป็นหลักสำคัญในการตัดสินใจนโยบาย สาธารณะ ข้อขัดแย้งหรือเพื่อยุติประเด็นปัญหาในสังคม แต่การปกครองโดยเสียงข้างมากนั้นจะต้องเอาใจใส่และเคารพสิทธิและผลประโยชน์ของเสียงข้างน้อย รวมทั้งรับฟังเสียงส่วนน้อยเพื่อความกลมเกลียวกันในสังคม

5. การเลือกตั้ง หมายถึง การแข่งขันเพื่อเสียงโหวตของประชาชนในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องเปิดโอกาสให้เกิดการแข่งขันมากกว่า 2 พรรคการเมือง เป็นบรรทัดฐานสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งนั้นต้องเป็นไปอย่างอิสระและเที่ยงธรรม มีระยะเวลาและวิธีการที่กำหนด และต้องได้ข้อยุติและนำมาซึ่งการเป็นตัวแทนที่ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มในประเทศ

6. พหุนิยม หมายถึง ความหลากหลายทางด้านเพศชาติกำเนิด ชนชั้น อายุ ศาสนา ค่านิยม วัฒนธรรม ความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน ในสังคมประชาธิปไตยจำเป็นต้องเคารพในความแตกต่างหลากหลาย อดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน รวมทั้งการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความหลากหลายในสังคมเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

7. ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับในพฤติกรรมและผลการกระทำของตนเอง ทั้งด้านของการใช้สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ ในขณะที่รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจดำเนินนโยบายสาธารณะโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้อย่างโปร่งใส

8. นิติธรรม หมายถึง หลักการปกครองประเทศที่ถูกต้องทางกฎหมายทั้งในด้านของหลักการ กระบวนการออกกฎหมายและการบังคับใช้ที่สามารถใช้ได้กับทุกคนในสังคมอย่างเสมอภาคกัน เป็นการวางกรอบความประพฤติและกำหนดสิทธิเสรีภาพและรับประกันสิทธิมนุษยชน กฎเกณฑ์เพื่อ ตัดสินปัญหาความขัดแย้งโดยการบังคับใช้กฎหมายนั้นต้องมีความยุติธรรม

9. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความสำเร็จของสังคมประชาธิปไตย เพราะ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยมอบอำนาจการปกครองให้กับรัฐบาลเพื่อเป็นตัวแทนในการ ใช้อำนาจ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่นำไปสู่การดำเนินนโยบายสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การลงประชามติและการ รวมกลุ่มภาคประชาสังคม

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การคิดโดยใช้หลักเหตุผล ในการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหาและการตัดสินใจข้อมูลต่างๆว่าอะไรคือความถูกต้อง อะไรคือสิ่งที่ผิดไป จากหลักการ การคิดที่เปิดกว้าง เที่ยงธรรม และผ่านการพิจารณาและรวบรวมข้อมูลจากวิธีการต่างๆ อย่างรอบคอบ รวมทั้งการการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นได้ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปและการ ปฏิบัติตนอย่างสมเหตุสมผล โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่าง มีวิจารณญาณของนักเรียน 4 ด้านตามแนวคิดของ Ennis and Millman (2005) ดังนี้

1. การระบุข้อสันนิษฐานเบื้องต้น (Assumptions)
2. การอุปนัย (Induction)
3. การนิรนัย (Deduction)
4. การตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการสังเกต (Credibility and observation)

โดยสามารถวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้จากแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ของ Ennis and Millman (2005) ที่ใช้สำหรับนักเรียนในเกรด 4 ถึง เกรด 14 หรือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงระดับมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 2

นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปี 4 ห้อง 12 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 12 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

2. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อ มโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีตัวแปรสำคัญดังนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ การเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

2.2 ตัวแปรตาม

1) มโนทัศน์ประชาธิปไตย

2) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. เนื้อหา คือ เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยที่ 1 ระบอบการเมืองการปกครอง

หน่วยที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

หน่วยที่ 3 กฎหมายในชีวิตประจำวัน

หน่วยที่ 4 สิทธิมนุษยชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำวิจัย

1. การเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีกรณีศึกษาสามารถพัฒนามโนทัศน์ ความรู้พื้นฐาน และความเข้าใจประชาธิปไตยให้กับนักเรียนได้

2. การเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีกรณีศึกษาเป็นกลวิธีการสอนที่สามารถพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างวิจารณ์ญาณของนักเรียนได้

3. ครูในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้วิธีกรณีศึกษาไปใช้ในชั้นเรียนเพื่อฝึกฝนให้นักเรียนเกิดทักษะการคิด การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม รวมทั้งการใช้เหตุผลอย่างมีวิจารณ์ญาณได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง ผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการนำเสนอสาระสำคัญในส่วนนี้ ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา

- 1.1 ความหมายของกรณศึกษา
- 1.2 ประโยชน์ของเรียนการสอนโดยใช้กรณศึกษา
- 1.3 การสร้างกรณศึกษา
- 1.4 ประเภทของกรณศึกษา
- 1.5 การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์

- 2.1 ความหมายของมโนทัศน์
- 2.2 ความสำคัญของมโนทัศน์
- 2.3 การเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตย

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

- 3.1 ความหมายของประชาธิปไตย
- 3.2 หลักการประชาธิปไตย
- 3.3 มโนทัศน์ประชาธิปไตย

ตอนที่ 4 แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

- 4.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 4.2 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 4.3 ประโยชน์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 4.4 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 4.5 การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 4.6 การวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยในประเทศ
- 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา

1.1 ความหมายของกรณีศึกษา

กรณีศึกษาเป็นกลวิธีการสอนอย่างหนึ่งที่น่าสนใจเพื่อการพัฒนาความรู้และทักษะด้านต่างๆ ให้กับผู้เรียน จากการศึกษาความหมายและคำนิยามของการกรณีศึกษาไว้ มีนักวิชาการและนักการศึกษาเสนอไว้ ดังนี้

Yin (1994) อธิบายว่า กรณีศึกษา หมายถึง การค้นหาข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการสืบสอบปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่อยู่ภายในบริบทของชีวิตจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์กับบริบทนั้นไม่ชัดเจน

Fry, et al (1999) (อ้างถึงใน Davis and Wilcock, 2003) อธิบายว่ากรณีศึกษาเป็นตัวอย่างที่ซับซ้อนซึ่งแสดงข้อมูลเชิงลึกในบริบทของปัญหาตลอดจนแสดงจุดสำคัญของเรื่อง

Harling (2002) อธิบายว่า กรณีศึกษา หมายถึง การสืบสอบแบบองค์รวมที่สืบสวนสอบสวนปรากฏการณ์ร่วมสมัยที่อยู่ภายใต้ประสบการณ์ทางธรรมชาติ

Creswell (2002) อธิบายว่า กรณีศึกษา คือ ปัญหาที่ต้องศึกษาเพื่อแสดงความเข้าใจเชิงลึกของ "กรณี" หรือทบทวนบริบทแวดล้อมของปัญหานั้น โดยสัมพันธ์กับการศึกษาเพื่อให้เข้าใจในเหตุการณ์ กิจกรรม กระบวนการ หรือบุคคล

Romanowski (2009) อธิบายความหมายและลักษณะของกรณีศึกษา ไว้ดังนี้

- กรณีศึกษาอยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์จริงหรือการสร้างเหตุการณ์ที่มีเหตุผลซึ่งสามารถนำมาใช้ทดแทนเหตุการณ์จริงได้
- กรณีศึกษาเป็นการให้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประเด็น หรือ ความขัดแย้งที่จำเป็นต้องแก้ไข โดยกรณีศึกษาส่วนใหญ่จะไม่แสดงทางออกหรือแนวทางการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน
- ข้อมูลในกรณีศึกษาต้องมีความซับซ้อน หากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลจะต้องแสดงสถานการณ์ยากซึ่งต้องการการตัดสินใจ

Brooke (2006) อธิบายว่า กรณีศึกษาหมายถึง รายละเอียดเรื่องจริงของสถานการณ์ปัญหาในสาขาวิชาที่กรณีศึกษานั้นถูกนำมาใช้ หรือเป็นการสังเคราะห์เรื่องราวเพื่อแสดงหลักการเฉพาะหรือ รูปแบบของปัญหาซึ่งการวิธีการสอนโดยใช้กรณีศึกษานั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบอุปมานที่นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ ผ่านการร่วมมือและการทำงานร่วมกัน ในทางตรงกันข้ามกับวิธีการที่ผู้สอนกำลังถ่ายทอดมุมมองส่วนตนให้กับนักเรียน

สมพงษ์ จิตระดับ (2530) กล่าวว่า กรณีศึกษา คือ สื่อกำหนดที่สร้างขึ้นบนระบบปัญหาและการให้ข้อมูลที่น่าสนใจ เพื่อเสริมสร้างให้นักเรียนมีพัฒนาการและทักษะในเรื่องของการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ การให้เหตุผล และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้

ทิตินา แคมมณี (2552) ให้ความหมายของ วิธีสอนโดยใช้กรณีศึกษา ว่า คือกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้นักเรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริง และตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาของคำตอบนั้นใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

โดยสรุปแล้ว กรณีศึกษา หมายถึง เรื่องราวหรือประเด็นปัญหาที่เป็นสถานการณ์จริงหรือเรื่องแต่งขึ้นจากความจริงซึ่งถูกนำมาในการเรียนการสอน โดยเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนที่จะต้องศึกษาด้วยการสืบสอบ การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การอภิปรายและการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อไปสู่ข้อสรุปของปัญหาอย่างสมเหตุสมผลและเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.2 ประโยชน์ของการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา

การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นวิธีการที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์และประสบการณ์จริงซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมไปในทางที่ดี พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง พัฒนาการความเข้าใจและการสร้างองค์ความรู้ด้วยเอง (Kantar, 2013) นอกจากนี้แล้วการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษายังมีประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนด้านต่างๆ ดังที่นักวิชาการและนักการศึกษากล่าวไว้ ดังนี้

Davis and Wilcock (2003) กล่าวว่าการใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอนสามารถพัฒนาทักษะต่างๆของนักเรียนดังนี้

1. การทำงานเป็นกลุ่ม (Group working) การใช้กรณีศึกษาสามารถเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แบ่งปันความรู้ส่วนบุคคลและประสบการณ์ในกลุ่ม การเอาใจใส่เป็นสิ่งจำเป็นในกิจกรรมกลุ่ม การเลือกสมาชิกในกลุ่มนั้นจึงต้องแน่ใจว่าเป็นสมาชิกกลุ่มสามารถทำงานร่วมกันได้และเป็นการฝึกฝนทักษะการทำงานกลุ่มให้กับนักเรียนจริงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีศึกษาที่ต้องใช้เวลานาน

2. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Individual study skills) กรณีศึกษาเป็นสื่อที่ดีที่สุดที่ส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินการค้นคว้าอย่างอิสระนอกเหนือจากการเรียนการสอนด้วยการบรรยายในห้องเรียน

3. ทักษะการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล (Information gathering and analysis) หลากกรณีศึกษาต้องสืบสอบจากแหล่งข้อมูลต่างๆ การใช้กรณีศึกษาจึงส่งเสริมให้นักเรียนใช้แหล่งข้อมูลต่างๆให้เกิดประโยชน์ เช่น อินเทอร์เน็ต ผลจากห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด และการติดต่อสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ

4. การจัดการกับเวลา (Time management longer) การศึกษากรณีตัวอย่างต้องการให้นักเรียนพิจารณาว่าวิธีการใดที่ดีที่สุดในการทำงานให้เสร็จทันเวลา

5. ทักษะการนำเสนองาน (Presentation skills) กรณีศึกษาส่วนใหญ่ต้องการให้นักเรียนออกมานำเสนอชิ้นงานในรูปแบบต่างๆ เช่น การนำเสนอปากเปล่า บทความ โปสเตอร์ และรายงาน เป็นต้น

Brooke (2006) ได้สรุปประโยชน์ของการใช้กรณีศึกษาว่า วิธีการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติเป็นกลยุทธ์ของการเรียนรู้แบบกระตือรือร้นที่ให้โอกาสนักเรียนฝึกการ

ตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นรายบุคคลหรือในรูปแบบของทีม กรณีศึกษาช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การใช้กรณีศึกษายังแสดงตัวอย่างชีวิตจริงกับนักเรียน เป็นเรื่องยากที่นักเรียนบางคนจะเชื่อมโยงทฤษฎีเข้าสู่ชีวิตจริง การใช้กรณีศึกษาจะช่วยเยียวยาปัญหานี้ได้

Cristensen (อ้างถึงใน Stanford University, 1994) ชี้ว่าการอภิปรายกรณีศึกษาร่วมกันในห้องเรียนจะสามารถพัฒนานักเรียนอย่างน้อยที่สุด 3 ระดับคือ

ระดับที่ 1 นักเรียนได้สำรวจปัญหาด้วยการจำลำดับข้อมูล การพัฒนาข้อสรุปที่มีเหตุผล และการนำเสนอข้อสรุปนั้นต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียนและครูผู้สอน นักเรียนสามารถอภิปรายประเด็นปัญหาของผู้อื่น มีบทบาทเป็นผู้แสดงความคิดเห็น ผู้สังเกตการณ์ในชั้นเรียน

ระดับที่ 2 นักเรียนสามารถได้รับมอบหมายให้แสดงบทบาทในกรณีศึกษานั้น โดยจะทำให้พวกเขาได้โต้แย้งกันจากมุมมองของตัวเองที่ได้มาจากความสนใจและความรู้ของพวกเขาเอง

ระดับที่ 3 นักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรณีศึกษานั้นอย่างสมบูรณ์ ประเด็นที่ครูต้องการสอนจะไม่ได้เป็นแนวคิดนามธรรมอีกต่อไป แต่กลายเป็นจุดศูนย์กลางของความเป็นตัวตนของนักเรียน (Sense of self)

พงษ์ยุทธ กล้ายุทธ (2552) ได้สรุปประโยชน์ของการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาไว้ดังนี้

1. การใช้กรณีศึกษามีประสิทธิภาพเนื่องจากบุคคลได้เรียนรู้จากบทเรียนที่ดีที่สุดที่พวกเขาได้สอนตัวเอง การเรียนรู้จะดีที่สุดเมื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งตรงกันข้ามกับการรับรู้จากสิ่งที่คนอื่นพูดให้ฟัง กรณีศึกษาจัดเป็น "การเรียนรู้เชิงรุก" (Active learning) และการที่นักศึกษาได้เรียนรู้ปัญหา จากกรณีศึกษาด้วยตนเอง เป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพของการศึกษาโดยวิธีนี้

2. กรณีศึกษาช่วยสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สร้างทักษะในการตั้งคำถาม การอภิปราย สร้างทักษะในการถกเถียงและกล้าแสดงออก กรณีศึกษาทำให้ความจำกัดทางความคิดในเชิงวิชาการถูกเปิดออก

3. กรณีศึกษาเป็นการฝึกให้คิดในมุมมองระดับผู้บริหาร หากวัตถุประสงค์ของการศึกษาทางด้านบริหารธุรกิจคือการสร้างผู้จัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในการคิดวิเคราะห์จึงมีความสำคัญยิ่ง การใช้กรณีศึกษาเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะช่วยให้นักศึกษาเกิดการตัดสินใจภายในเวลาที่กำหนดถึงแม้จะมีข้อมูลหรือทฤษฎีที่ไม่สมบูรณ์ โดยนักศึกษาสามารถพัฒนากรอบแนวคิดเพื่อการตัดสินใจในทางปฏิบัติการสอนโดยใช้กรณีศึกษาจึงไม่ใช่การฝึกที่จะให้มนุษย์รู้ แต่เป็นการฝึกให้มนุษย์ปฏิบัติ

4. การใช้กรณีศึกษาในชั้นเรียนจะสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ นักศึกษาจะได้เรียนรู้ว่าทำอย่างไรถึงจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความนับถือ และการโต้แย้งที่มีคุณภาพ

5. การใช้กรณีศึกษาสร้างกระบวนการการเรียนรู้โดยพิจารณาสาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน ดังนั้น การศึกษาวิธีนี้จึงเป็นการเตรียมนักศึกษาให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นผู้ที่มีประโยชน์ต่อองค์กรแห่งการศึกษานักวิชาการบางท่านกล่าวว่า "การตัดสินใจที่ดีเกิดจากประสบการณ์ ประสบการณ์เกิดจากความคิดเห็นที่ผิดพลาด" กรณีศึกษายังเป็นการเปิดโอกาสให้เห็นว่า ปัญหาเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา วิธีการที่จะแก้ปัญหาก็คือทำทีละขั้นทีละขั้น จากเฉพาะจุดแล้วขยายออกไปเป็นวงกว้าง ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าการให้ความสำคัญกับทฤษฎีต่างๆ

6. กรณีศึกษาทำให้ผู้สอนได้เกิดการเรียนรู้เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ผู้สอนสามารถพบมุมมองใหม่ๆ จากปัญหาเก่าๆ หรือได้ทดสอบผลสรุปดั้งเดิมกับปัญหาใหม่ๆ

7. การสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นวิธีการที่สนุกที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความตื่นตัว มีการโต้แย้งกัน ภายใต้กรณีศึกษา และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความพยายามมากขึ้น ในชั้นเรียนควรทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่อยากจะได้เรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่อยู่ในหนังสือมีการโน้มน้าวจิตใจให้เกิดความกระตือรือร้น สร้างกำลังใจ รวมทั้งทำให้ผู้เรียนยอมรับในข้อจำกัดต่างๆ และการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดสำหรับการบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้

โดยสรุปแล้ว การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ตัวอย่างที่อยู่บนพื้นฐานของเรื่องจริง กระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการค้นหาคำตอบ ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การอภิปราย การนำเสนอผลงาน การบริหารจัดการเวลา การทำงานร่วมกับผู้อื่น เปิดโลกทัศน์ในการเรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีความรู้ความรู้อื่นๆ ไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของนักเรียนได้ การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาจึงสอดคล้องกับการเรียนการสอนวิชาสังคมที่มีเป้าหมายศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะการดำเนินชีวิตและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ฝึกฝนให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผล มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ นำความรู้ไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (วันเพ็ญ วรรณโกมล, 2544)

1.3 การสร้างกรณีศึกษา

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนากรณีศึกษาพบว่า นักวิชาการได้เสนอแนวทางการพัฒนากรณีศึกษาไว้ ดังนี้

Davis and Wilcock (2003) ได้เสนอแนวทางหลากหลายในการพัฒนากรณีศึกษา (Develop a case study) ดังนี้

1. การพัฒนากรณีศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานความสนใจของผู้สอน พบว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับการสร้างกรณีศึกษา เพราะเป็นแนวทางอย่างง่ายที่จะค้นหาแหล่งข้อมูลในการพัฒนา และข้อมูลนั้นเป็นความรู้เชิงลึกและความสนใจในประเด็นของผู้สอนที่ใส่ลงในกรณีศึกษา
2. การให้นักเรียนพัฒนากรณีศึกษาจากความสนใจของตนเอง เป็นแนวทางที่น่าสนใจในการพัฒนากรณีศึกษา และสามารถทำได้ อย่างไรก็ตามอาจจะเกิดปัญหาขึ้นได้ เช่น University of Bath ให้นักเรียนเขียนกรณีศึกษาขึ้นเองเพื่อใช้ในการสอน แต่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง เนื่องจากนักเรียนไม่มีความมั่นใจในความสามารถของตนเองเพียงพอในการพัฒนากรณีศึกษา หรือไม่มีเวลาที่จะทุ่มเทให้กับการทำงานในหัวข้อนั้นๆ
3. การพัฒนากรณีศึกษาจากการค้นหาจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ วิธีการนี้อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การติดต่อหรือการเยี่ยมชมสถาบันต่างๆ เพื่อค้นหาวิธีการและประเด็นที่พวกเขาเหล่านั้นกำลังใช้อยู่
4. การเชิญวิทยากรจากภายนอกเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนากรณีศึกษา การเชิญวิทยากรจากภายนอกจะทำให้เกิดมิติของกิจกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ๆ วิธีการนี้จะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าได้ รับข้อมูลเชิงลึกในหัวข้อนั้นๆ อย่างไรก็ตามผู้สอนจำเป็นต้องเอาใจใส่ หากให้วิทยากรพัฒนากรณีศึกษา ทั้งหมด ต้องมั่นใจว่าพวกเขาเหล่านั้นเข้าใจในสิ่งที่เราต้องการให้เขาทำ
5. การพัฒนากรณีศึกษาเพื่อทดแทนการเรียนการสอนแบบเดิมในหัวข้อเดียวกัน เป็นการ ใช้กรณีศึกษาแทนการสอนด้วยวิธีการบรรยาย

Lane (2011) อธิบายกระบวนการเขียนกรณีศึกษา (Case writing process) ไว้ดังนี้

1. การวางแผน (Planning)

การวางแผนคือจุดเริ่มต้นของการเขียนกรณีศึกษาที่มีความสำคัญ โดยผู้เขียนจำเป็นต้องวางแผนในเรื่องสำคัญดังนี้

- 1) การระบุวัตถุประสงค์ของการเขียนกรณีศึกษา (Identifying the purpose of case writing task)

หน้าที่กรณีศึกษาคือใช้สำหรับการเรียนการสอน เพราะฉะนั้นคำถามสำคัญที่ผู้สอน จะต้องพิจารณาเมื่อเขียนกรณีศึกษา คือ นักเรียนควรจะได้เรียนรู้อะไรจากกรณีศึกษา (ผลลัพธ์ที่ได้จากการเรียนรู้) ซึ่งเป็นผลลัพธ์เฉพาะที่คาดหวังว่าจะให้นักเรียนเรียนรู้และคาดหวังให้นักเรียนสามารถทำได้ ดังนั้นผู้สอนต้องบันทึกประเด็นการเรียนรู้ที่ต้องการให้นักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องในขณะ

ศึกษากรณีศึกษา ปัญหาที่ผู้สอนต้องพิจารณาอีกประเด็น คือ กรณีสึกษาใดที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน

2) การระบุนักเรียน (Identifying the learner) หากผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจข้อมูลหรือแนวคิดที่ผู้เขียนพยายามสื่อ นั้น ผู้เขียนต้องค้นหาพื้นฐานร่วมกันระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน และใช้ประโยชน์จากจุดร่วมกันนี้ในการเขียนกรณีสึกษา โดยประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณา ได้แก่

- นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับหัวข้อนั้นมากแค่ไหน

กรณีสึกษาที่มีประสิทธิภาพควรทำให้นักเรียนสนใจและกระตุ้นให้นักเรียนเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับมโนทัศน์และกฎเกณฑ์ของการเรียนการสอน ความตระหนักถึงระดับของทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนจะช่วยให้กำหนดได้ว่าประเด็นอะไรที่จะนำมาใช้ในกรณีสึกษา รวมทั้งการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างผลการเรียนรู้กับความรู้เดิมของนักเรียนที่มีต่อหัวข้อ ความแตกต่างนี้จะช่วยให้ผู้สอนตัดสินใจว่าข้อมูลใดที่จำเป็นต้องรวมอยู่ในกรณีสึกษา และสื่อการเรียนการสอนอะไรที่ควรเสริมให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถกระตุ้นตัวเองในฐานะผู้แก้ไขปัญหา นอกจากนี้ประวัติด้านการศึกษาของนักเรียนจะช่วยให้ผู้สอนกำหนดลักษณะของกรณีสึกษาได้

- หน้าที่ของนักเรียนในการเรียนรู้กรณีสึกษาคืออะไร

โดยปกติแล้วนักเรียนจะมีบทบาทของการเป็นผู้ตัดสินใจในกรณีสึกษา (Decision-maker) อย่างไรก็ตาม กรณีสึกษาที่เขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นบทบาทสมมติ นั้นค่อนข้างแตกต่างจากกรณีสึกษาที่ออกแบบมาเพื่อกระตุ้นการอภิปรายในชั้นเรียน แม้ว่ากรณีสึกษาทั้งสองรูปแบบจะให้ข้อมูลของประเด็นปัญหาและสามารถใช้เพื่อนำไปสู่การค้นพบมโนทัศน์ หลักการ หรือกฎเกณฑ์ ที่ได้เรียนรู้เช่นเดียวกัน แต่กรณีสึกษาที่สัมพันธ์กับบทบาทสมมติ นั้นผู้เขียนอาจจะต้องให้ข้อมูลมากขึ้น เช่น ตำแหน่งและความเข้าใจของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกรณีสึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนในการอนุมานเพื่อตัดสินใจ บางครั้งผู้เขียนกรณีสึกษาจำเป็นต้องให้แหล่งข้อมูลภายนอกเพื่อให้นักเรียนใช้หาคำตอบของประเด็นหรือปัญหาที่พวกเขาเผชิญ ในทางกลับกัน กรณีสึกษาที่ใช้ในการอภิปรายอาจจะให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาและครอบคลุมบริบทที่ปัญหานั้นเกิดขึ้น รวมถึงการเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาและผลที่ตามมา

3) ตัดสินข้อมูลที่ควรเขียนลงไปในการกรณีสึกษา (Deciding what information should be put into the case)

ข้อมูลที่ใช้เขียนกรณีศึกษาควรได้รับการพิจารณาในขั้นของการวางแผน เพราะข้อมูลที่หาได้นั้นมีผลโดยตรงต่อการเลือกและคุณภาพของบริบท ยิ่งไปกว่านั้นองค์ประกอบของกรณีศึกษายังกำหนดว่า ข้อมูลใดที่จำเป็นอีกด้วย โดยต้องพิจารณาประเด็นสำคัญดังนี้

- แหล่งข้อมูลของเนื้อหาจากที่ไหน

การเขียนกรณีศึกษาทุกครั้งต้องมีการวิจัยหลังจากผู้สอนระบุประเด็นของกรณีศึกษา ผู้สอนต้องค้นหาเนื้อหาเพื่อใช้ในการสร้างกรณีศึกษา โดยเนื้อหาอาจจะมาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน หรือผู้สอนอาจจะเขียนกรณีศึกษาจากการสะท้อนจากประสบการณ์ส่วนตัว จากเรื่องราวที่ได้ยินมาจากเพื่อนหรือผู้ร่วมงาน หรือจากบทความและสื่อสิ่งพิมพ์ เนื้อหาของกรณีศึกษานั้นอาจจะมาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อที่ผู้สอนกำลังมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือจากบุคคลากรในองค์กรพิเศษที่ผู้สอนสนใจและเป็นเรื่องสัมพันธ์กับกรณีศึกษาที่ต้องการสอน

- องค์ประกอบที่ใช้สำหรับเขียนกรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่เกี่ยวกับโลกของความเป็นจริง เพราะฉะนั้นองค์ประกอบหลักของกรณีศึกษาจะอยู่ในความจริงของบริบทที่ปัญหานั้นเกิดขึ้น จากจุดยืนจุดนี้ กรณีศึกษาควรอย่างน้อยที่สุดต้องประกอบด้วย การบรรยายเวลาและสถานที่ ตัวละคร และลำดับของเหตุการณ์ที่แสดงปัญหาหรือสถานการณ์ที่ต้องใช้การตัดสินใจ

การจัดองค์ประกอบ (Organizing)

การจัดองค์ประกอบคือการเรียบเรียงความคิดที่สนับสนุนเป้าหมายของใช้กรณีศึกษา ในกระบวนการขั้นนี้ ผู้สอนจะต้องแก้ปัญหาในเรื่องวิธีการนำเสนอกรณีศึกษา สิ่งที่เป็นข้อกังวลสำคัญของขั้นตอนนี้คือโครงสร้างของการเล่าเรื่อง และการนำเสนอธรรมชาติของความซับซ้อนในปัญหาในกรณีศึกษา โดยทั่วไปแล้ว กรณีศึกษาจะถูกนำเสนอในรูปแบบของการเล่าเรื่องที่ฟังปรารถนา เพราะเชื่อว่าเรื่องราวจะกระตุ้นให้ผู้อ่านกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมกับข้อมูล ทั้งนี้กรณีศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาที่อยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ กรณีศึกษาจะเป็นสถานการณ์ของปัญหาที่เป็นปลายเปิดและความขัดแย้งกัน เพราะฉะนั้นกรณีศึกษาจึงนำมาสู่ความคิดเห็นและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย

1) การวางโครงสร้างในรูปแบบของการเล่าเรื่อง (Structuring in narrative style)

กรณีศึกษาเป็นเรื่องราวที่นำเสนอโน้ตทัศน์หรือหลักการสำคัญ ดังนั้นนักเรียนจึงได้รับการกระตุ้นให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์และทางออกของปัญหา การเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่รวมถึงประเด็นสำคัญ ได้แก่ เกิดอะไรขึ้น ใครมีส่วนพัวพันกับเรื่องนี้ เกิดขึ้นเมื่อไหร่ ทำไมจึงเกิดขึ้น และเกิดขึ้นได้อย่างไร โครงสร้างของกรณีศึกษาในรูปแบบของการเล่าเรื่องนั้นจะวางลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง การเล่าเรื่องนั้นผู้สอนจำเป็นต้องให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่และเวลา ชื่อและคำบรรยายลักษณะของตัวละครสำคัญ การเปิดเผยความก้าวหน้าของการกระทำ รวมทั้งปัญหาที่มาจากกรณีศึกษาดังกล่าว โดยการจัดองค์ประกอบของเรื่องนั้นจะเป็นตามลำดับเวลาในการจัดองค์ประกอบผู้เขียนต้องจัดตามลำดับของความสำเร็จ หรือเริ่มต้นจากการบอกเวลาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง การเขียนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อเนื้อเรื่องเริ่มจากจุดจบของการกระทำ หรือ ช่วงกลางของเรื่อง ถัดจากนั้นจะเป็นการเล่าเรื่องรำลึกความหลัง ไม่ว่าผู้เขียนจะจัดองค์ประกอบอย่างไร แต่หลักการสำคัญคือการวางโครงสร้างของการเล่าเรื่องนั้นต้องชัดเจนด้วยจุดเปลี่ยนและทำให้นักเรียนสนใจและให้ความสำคัญกับจุดที่ผู้สอนต้องการเล่า

2) การนำเสนอธรรมชาติของความซับซ้อนของปัญหา (Presenting)

ข้อมูลที่น่าสนใจในกรณีศึกษานั้นจะต้องสอดคล้องกับความตั้งใจและวัตถุประสงค์ของการเขียนกรณีศึกษา วัตถุประสงค์สำคัญของการใช้กรณีศึกษาในการเรียนคือการส่งเสริมให้ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณและการแก้ปัญหาของนักเรียน ในกรณีศึกษานักเรียนจะได้รับการสนับสนุนให้วิเคราะห์ปัญหาจากมุมมองที่หลากหลาย นอกจากนี้ นักเรียนยังต้องประยุกต์ทั้งคุณค่าและการตัดสินใจเพื่อนำไปสู่ทางออกสุดท้ายของปัญหาหรือความสอดคล้องกันในการแก้ปัญหา โดยผู้เขียนควรเขียนกรณีศึกษาในทางที่จะทำให้เด็กนักเรียนเกิดการอภิปรายหรือการตีความ การตัดสินใจ การวิเคราะห์ผลที่ตามมาและการกระทำที่แตกต่างกัน แนวทางที่ดีที่สุดในการส่งเสริมคือการแสดงผลความขัดแย้งและการเปรียบเทียบความเห็นที่แตกต่างกันด้วยการแสดง คำพูดโดยตรง (Direct quotation) และบทสนทนา (Dialogues)

การร่าง (Drafting)

การร่างคือการเขียนแนวความคิดลงบนกระดาษ เป็นขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงความคิดไปสู่ประโยคและคำที่เป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม จุดเน้นของขั้นตอนนี้คือการพัฒนาแนวคิด (Ideas) มากกว่าการสะกด (Spelling) ไวยากรณ์ (Grammar) และการย่อหน้า (Paragraphing) เมื่อผู้เขียนเริ่มต้นในการเขียน ผู้เขียนพึงรู้ว่าจะใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอนอย่างไร และอะไรที่นักเรียนกำลังจะเรียนรู้จากกรณีศึกษา ผู้เขียนต้องมั่นใจว่าการเขียนกรณีศึกษานั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้โครงร่างของกรณีศึกษาต้องเป็นรูปร่าง หลังจากขั้นตอนของการวางแผนและการจัดองค์ประกอบของเรื่องแล้ว ผู้เขียนควรมีแนวความคิดเกี่ยวกับอะไรที่จะเขียนลงในกรณีศึกษาและวิธีการนำเสนอแนวคิดนั้นในกรณีศึกษาได้อย่างไร ยิ่งไปกว่านั้นเนื้อหาและข้อมูลเพื่อการพัฒนากรณีสศึกษานั้นควรอยู่ในมือของผู้เขียน การร่างเป็นการทำให้นักเรียนพัฒนาแนวความคิดและจำแนกเนื้อหาหรือข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมาจากประสบการณ์ส่วนบุคคล การสัมภาษณ์ เอกสารและแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยผู้เขียนต้องให้ข้อมูลกับนักเรียนอย่างเพียงพอเพื่อช่วยให้นักเรียนค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา

การปรับปรุงแก้ไข (Revising)

การปรับปรุงแก้ไขนั้นเกี่ยวข้องกับการ อ่านทบทวน การประเมินผล และการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับปรุงการเขียนกรณีศึกษา ในขณะที่อ่านทบทวนนั้น ผู้เขียนจะต้องเป็นผู้อ่านอย่างมีวัตถุประสงค์และอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ในขณะที่ประเมินผล ผู้เขียนต้องระบุงค์ประกอบของกรณีศึกษาและตัดสินด้วยหลักการและเกณฑ์ โดยผู้เขียนสามารถพิจารณาด้วยคำถามสำคัญดังต่อไปนี้ ก่อนที่จะนำกรณีสศึกษานั้นไปใช้

1. กรณีศึกษาจะสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่
2. ประเด็นปัญหาที่แสดงในกรณีสศึกษานั้นสัมพันธ์กับผลการเรียนรู้หรือไม่
3. กรณีศึกษาสมบูรณ์เพียงพอ ชับซ้อนและมีจุดชี้เฉพาะหรือไม่
4. กรณีสศึกษานั้นแสดงสถานการณ์ ปัญหาหรือประเด็นสำคัญหรือไม่
5. กรณีศึกษาดูสมจริงแล้วหรือไม่

6. วรรณศึกษานั้นมีองค์ประกอบของรูปแบบการเล่าเรื่องทั้งหมดแล้วหรือไม่ (เช่น รูปแบบของการเล่าเรื่องราว การบรรยายสถานการณ์ การวาดภาพของตัวละครสำคัญ การเขียนลำดับของเหตุการณ์และโครงเรื่องที่กระตุ้นมุมมองที่หลากหลาย)

7. เหตุการณ์และการกระทำในวรรณศึกษามีการลำดับเรื่องอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่

8. เหตุการณ์ในวรรณศึกษามีความเชื่อมโยงกับจุดเปลี่ยนของเรื่องอย่างเหมาะสมหรือไม่

9. เนื้อหาในวรรณศึกษานั้นถูกต้อง สัมพันธ์กันและเหมาะสมกับหัวข้อหรือไม่

10. หากใช้แหล่งข้อมูลจากภายนอก ข้อมูลนั้นเหมาะสมหรือไม่

Romanowski (2009) ได้อธิบายการออกแบบกรณศึกษาที่ดีไว้ดังนี้

1. กรณศึกษาจะต้องนำมาซึ่งพลังทางอารมณ์

2. กรณศึกษาจะนำมาซึ่งตัวเลือกที่ยาก

3. กรณศึกษาต้องมีคำถามปลายเปิด โดยทำให้เกิดการตีความและหาทางออกที่หลากหลาย

4. กรณศึกษาจะต้องมีความขัดแย้งพื้นฐานเพื่อให้นักเรียนเรียนรู้

5. กรณศึกษาจะต้องเป็นประเด็นที่นำมาซึ่งการอภิปรายร่วมกัน

6. กรณศึกษาจะต้องสัมพันธ์กับหลักสูตรและเป้าหมายของการสอนของรายวิชา

นิตยา โสรีกุล (2547) อธิบายว่า กรณศึกษามีพื้นฐานมาจากสถานการณ์จริง ดังนั้นการเขียนกรณศึกษาจึงจำเป็นที่ผู้เขียนจะต้องมีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นๆด้วย ซึ่งขั้นตอนการเขียนกรณศึกษามีดังนี้

1. การวางแผน ผู้เขียนกรณศึกษาจะต้องวางแผนหรือแนวความคิดไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องการกรณศึกษาแบบใด ประเภทใดเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสอน

2. การรวบรวมข้อมูล เมื่อได้วางแผนเรียบร้อยแล้วว่าจะต้องการกรณศึกษาเรื่องใด ประเภทใด ขั้นตอนมาคือการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เพื่อนำมาเขียนเป็นกรณศึกษา

3. การเขียน เมื่อสามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกรณีศึกษาที่ต้องการได้แล้ว ขั้นต่อไปก็คือ การนำข้อมูลต่างๆเหล่านั้นมาเขียนเป็นเรื่องราวโดยเรียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลังตามสถานการณ์จริง

การเขียนกรณีศึกษาโดยทั่วไปมักจะเขียนเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนนำ (Opening) ส่วนเนื้อเรื่อง (Case body) และส่วนท้าย (Closing) เมื่อได้เขียนกรณีศึกษาเสร็จแล้ว ควรมีการทดลองนำไปใช้ในการสอนก่อน เพื่อทดสอบดูว่านักเรียนมีปฏิริยาไปในแนวทางที่ต้องการหรือไม่ จากนั้นก็นำมาปรับปรุงใหม่และทดลองใช้อีกจนเป็นที่แน่ใจว่าสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

จากแนวทางการพัฒนากรณีศึกษาดังกล่าว พบว่า การพัฒนากรณีศึกษาผู้วิจัยสามารถเขียนกรณีศึกษาขึ้นเอง โดยสามารถสรุปขั้นตอนการเขียนกรณีศึกษา ได้ดังนี้

1. การวางแผน คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาและรวมทั้งการเลือกเรื่องราวหรือกำหนดประเด็นปัญหาที่จะใช้เขียนในกรณีศึกษาเพื่อให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

2. การรวบรวมข้อมูล คือ การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการเขียนกรณีศึกษาจากประสบการณ์ของผู้เขียน นักเรียน หรือแหล่งข้อมูลต่างๆ

3. การจัดองค์ประกอบของเรื่อง คือ การวางลำดับเนื้อหาตามลำดับเวลาในรูปแบบของการเล่าเรื่อง โดยอาจจะเริ่มจากจุดจบของเรื่องก็ได้ แต่ต้องเป็นเรื่องราวที่บอกผู้อ่านว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไรและปัญหาหรือความขัดแย้งใดที่ต้องการให้นักเรียนแก้ไข

4. การเขียนกรณีศึกษา คือ การนำข้อมูลที่ได้รวบรวมและจัดเรียงมาเขียน โดยเริ่มจากการวางโครงร่าง การอ่านทบทวน และการแก้ไขเพื่อนำกรณศึกษานั้นไปใช้จริง

1.4 ประเภทของกรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนมีหลายประเภท โดยนักวิชาการและนักการศึกษาได้แบ่งประเภทของกรณีศึกษา ดังนี้

Reynolds (1980 อ้างถึงใน เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2528) ได้แบ่งประเภทของกรณีศึกษา ไว้ 9 ประการ คือ

1. The Background Case เป็นกรณีศึกษาที่เขียนขึ้นเพื่อให้ข่าวข้อมูลความจริงแก่ผู้เรียนในสถานการณ์เฉพาะที่ผู้เขียนต้องการซึ่งนักเรียนจะสามารถรับทราบข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ

สถานการณ์จริงได้โดยง่าย การใช้ Background Case นี้เหมาะสำหรับนักเรียนที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว (Senior learner) มากกว่า

2. The Exercise Case เป็นกรณีศึกษาที่คล้ายคลึงกับ Background case แต่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติเทคนิคต่างๆจากกรณีศึกษาตัวอย่างที่เขียนขึ้นจากสถานการณ์ที่เป็นจริงมากกว่าการเป็นแบบฝึกหัดทางวิชาการ

3. The Situation Case เป็นกรณีศึกษาที่เขียนขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เผชิญกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามที่คุณเขียนต้องการ ไม่ว่าจะเป็เหตุการณ์ของความสำเร็จหรือความล้มเหลว

4. The Complex Case เป็นประเภทหนึ่งของ Situation Case แต่เหตุการณ์และข้อมูลเขียนในกรณีตัวอย่างแบบนี้มีความยุ่งยากและซับซ้อนมากกว่า ข้อมูลที่ให้จะเป็นเพียงผิวเผินซึ่งดูเหมือนไม่มีความสัมพันธ์กัน และอาจทำให้นักเรียนเกิดความไขว้เขวได้ ถึงแม้ในความเป็นจริงแล้วข้อมูลจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันก็ตาม

5. The Decision Case กรณีศึกษาแบบนี้มีความแตกต่างจากกรณีศึกษาที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทั้งหมด เพราะกรณีศึกษาแบบ Decision Case นักเรียนจะต้องฝึกการวิเคราะห์ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ จากข้อมูลที่กำหนดไว้ในกรณีตัวอย่าง และฝึกการตัดสินใจว่าจะทำอะไรในเหตุการณ์นั้นๆแล้วเขียนเป็นแผนปฏิบัติการขึ้น

6. The In-tray Case เป็นกรณีศึกษาที่เขียนขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากเอกสารต่างๆที่เข้ามาสู่โต๊ะกร้า หรือตะแกรงของผู้เขียนกรณีศึกษา กรณีศึกษานี้จะให้ข้อมูลแก่นักเรียนและนักเรียนจะถูกจำกัดเวลาในการศึกษาเพื่อตัดสินใจดำเนินการในแต่ละเรื่องที่กำหนดให้

7. The Critical Incident Case กรณีศึกษาแบบนี้ นักเรียนจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นข้อๆซึ่งไม่ครบสมบูรณ์ ข้อมูลอื่นๆจะให้ได้อีกเมื่อนักเรียนได้มีการถามเพิ่มเติม จนกว่าข้อมูลที่เพิ่มให้จะเพียงพอแก่การเข้าใจของนักเรียน ในการแก้ปัญหากรณีตัวอย่างนั้น Critical Incident Case นี้เหมาะสำหรับการฝึกให้นักเรียนเกิดทักษะในการถามคำถามที่ถูกต้อง

8. The Sequential Case เทคนิคของการใช้กรณีศึกษาแบบนี้ คือ การหยุดเรื่องหรือสถานการณ์ที่จุดวิกฤติ (Critical point) ของกรณีศึกษาแล้วให้นักเรียนทำนายผลของเหตุการณ์นั้นๆ ในขณะที่หยุดเรื่องนั้นไว้ก่อน ต่อจากนั้นจึงให้นักเรียนทราบเรื่องราวต่อไป แล้ววิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างผลของการคาดการณ์หรือทำนายไว้ล่วงหน้ากับการปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงของกรณีศึกษานั้น

9. The Role Play Case เป็นกรณีศึกษาโดยการให้นักเรียนเป็นผู้แสดงบทบาทสมมติ ตามสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณีตัวอย่างจะทำให้ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์และความรู้สึกโดยตรงจากเหตุการณ์นั้นในกรณีศึกษา

Levy (2008) ได้จำแนกประเภทของกรณีศึกษาไว้ดังนี้

1. กรณีศึกษาที่แสดงความหมาย (Idiographic case studies)

เป้าหมายของกรณีศึกษาประเภทนี้ คือ การบรรยาย การอธิบาย ตีความหมายและสามารถเข้าใจกรณีศึกษาเดียวโดยมีจุดจบของกรณีนั้นเองมากกว่าจะเป็นสื่อเพื่อพัฒนาทฤษฎีทั่วไป นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่มักเลือกใช้กรณีศึกษาประเภทนี้

2. กรณีศึกษาเชิงอุปนัย (Inductive case studies)

เป็นกรณีศึกษาที่มาจากแบบแผนทาง "ประวัติศาสตร์" ทั้งหมด โดยเป็นการตั้งสมมติฐานว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีความเชื่อมโยงกันและกัน กรณีศึกษาประเภทนี้จึงมีเป้าหมายเพื่ออธิบายทุกแง่มุมของกรณีและความเชื่อมโยงของเนื้อหา

3. กรณีศึกษาแบบเชื่อมโยงไปสู่ทฤษฎี (Theory-guided case studies)

เป็นกรณีศึกษาที่แสดงความหมาย (Idiographic) มีเป้าหมายเพื่ออธิบาย และตีความกรณีศึกษาในแต่ละตอน มากกว่าการตีความกว้าง ๆ เกินข้อมูลที่มีแตกต่างจากกรณีศึกษาเชิงอุปมาน เพราะกรณีศึกษาประเภทนี้มีโครงสร้างอย่างชัดเจน โดยเป็นการพัฒนารอบมโนทัศน์ที่ให้ความสำคัญกับความจริงที่ระบุไว้ตามทฤษฎี นักรัฐศาสตร์อธิบายว่าการกำเนิดของสงครามโลกครั้งที่ 1 หรือจุดจบของสงครามเย็น เป็นกรณีศึกษาประเภทนี้ เช่นเดียวกับทฤษฎีสัจนิยม (Realist) มาร์กซิสต์ (Marxist) ตลอดจน การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์นักสตรีนิยม (Feminist historical analyses)

4. กรณีศึกษาแบบสร้างสมมติฐาน (Hypothesis-generating case studies)

แตกต่างจากกรณีศึกษาที่แสดงความหมายซึ่งมีเป้าหมายในการบรรยาย ตีความหรือการอธิบายเรื่องราวในแต่ละตอน กรณีศึกษาแบบสร้างสมมติฐานมีเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปจากข้อมูลที่มีอยู่ โดยเป็นการตรวจสอบหนึ่งกรณีหรือหลายๆกรณีเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาการกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีให้กว้างขึ้น

Baxter and Jack (2008) ได้รวบรวมประเภทของกรณีศึกษาไว้ดังนี้

ประเภทของ กรณีศึกษา (Case study type)	คำนิยาม (Definition)
กรณีศึกษาแบบอธิบาย (Explanatory)	กรณีศึกษาประเภทนี้จะนำมาใช้เมื่อต้องการค้นหาคำตอบของคำถามที่อธิบายความเชื่อมโยงของเหตุและผลของข้อสันนิษฐาน (Presumed casual links) ในชีวิตจริงที่ซับซ้อนเกินกว่าการสำรวจหรือการทดลอง
กรณีศึกษาแบบสำรวจ (Exploratory)	กรณีศึกษาประเภทนี้ใช้เพื่อสำรวจสถานการณ์ เมื่อการแทรกแซง (Intervention) ที่กำลังถูกประเมินไม่มีความชัดเจน และได้ผลลัพธ์เพียงกลุ่มเดียว
กรณีศึกษาแบบ บรรยาย (Descriptive)	กรณีศึกษาประเภทนี้ใช้ในการบรรยาย การแทรกแซง หรือปรากฏการณ์และบริบทในชีวิตจริงที่เกิดขึ้น
กรณีศึกษาแบบ หลากหลาย (Multiple-case studies)	กรณีศึกษาแบบหลากหลายทำให้นักวิจัยสามารถสำรวจความแตกต่างระหว่างกรณีประเภทต่างๆ เป้าหมายคือการค้นหากรณีศึกษาอย่างซ้ำๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการเปรียบเทียบกรณีศึกษาแต่ละประเภท เพื่อผู้วิจัยจะได้เลือกอย่างรอบคอบ ผู้วิจัยสามารถทำนายผลลัพธ์ที่เหมือนกัน หรือทำนายผลลัพธ์ที่ตรงกันข้ามกันซึ่งอยู่บนทฤษฎีเดียวกันได้
กรณีศึกษาที่แท้จริง (Intrinsic)	ผู้วิจัยที่สนใจในกรณีนั้นอย่างแท้จริงควรเลือกกรณีศึกษาประเภทนี้เมื่อต้องการเข้าใจกรณีนั้นให้ดีขึ้น
กรณีศึกษาแบบ เครื่องมือ (Instrumental)	กรณีศึกษาประเภทนี้ใช้เพื่อบรรลุผลสำเร็จมากกว่าการเข้าใจสถานการณ์เฉพาะ เป็นการให้ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นหรือช่วยทำให้ทฤษฎีนั้นชัดเจนมากขึ้น เป็นกรณีศึกษาที่สนับสนุนหรือช่วยให้เข้าใจบางอย่างมากขึ้น
กรณีศึกษาโดยรวม (Collective)	กรณีศึกษาโดยรวมเป็นกรณีศึกษาที่คล้ายกับธรรมชาติ และอธิบายได้หลากหลายกรณีศึกษา

พงษ์พุทธ กล้ายุทธ (2552) ได้แบ่งประเภทของกรณีศึกษา ไว้ดังนี้

1. กรณีประวัติ (Case history) เป็นเรื่องประวัติหรือความเป็นมาของบุคคลหรือโครงการต่างๆ ประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งควนแก่การศึกษา
2. กรณีวิเคราะห์เหตุการณ์ (Situational critical incident case) เป็นเรื่องสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และมีลักษณะเป็นสถานการณ์สั้นๆ มีข้อมูลต่างๆประกอบเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ปัญหา
3. กรณีภารกิจหรือหน้าที่เฉพาะ (Functional or specialized case) เป็นเรื่องพิเศษหรือเรื่องเฉพาะของแต่ละหน่วยงาน เช่น การบริหารงานบุคคล การเงิน งบประมาณ รูปแบบและวิธีการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ
4. กรณีศึกษาชนิดสมบูรณ์ (Comprehensive case study) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายเรื่องหลายด้านหรือหลายแง่มุม เป็นแบบที่ยากและซับซ้อนมากกว่าแบบอื่นๆอาจต้องตัดสินใจแก้ปัญหาทุกด้านไปพร้อมๆกัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

จากประเภทของกรณีศึกษาดังกล่าวพบว่า นักวิชาการและนักการศึกษาได้จำแนกประเภทของกรณีศึกษาไว้แตกต่างกันหลายประเภทตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ประเภทของกรณีศึกษามีหลายรูปแบบโดยผู้สอนสามารถเลือกกรณีศึกษาให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการสอน ในบริบทของงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยเลือกกรณีศึกษาประเภทเผชิญสถานการณ์ (The situation case) ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่เขียนขึ้นเพื่อให้ นักเรียนได้เผชิญกับสถานการณ์หรือไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ของความสำเร็จหรือความล้มเหลว และ กรณีศึกษาแบบวิเคราะห์เหตุการณ์ (Situational critical incident case) เป็นกรณีศึกษาที่เรียบเรียงจากสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์สั้นๆที่นำมาให้ผู้เรียนวิเคราะห์ ฝึกทักษะการตัดสินใจ การแก้ปัญหาและการอภิปรายร่วมกัน เป็นรูปแบบของกรณีศึกษาที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอน ประชาธิปไตย เนื่องจาก การยกตัวอย่างกรณีศึกษาจากสถานการณ์เชิงบวกและเชิงลบเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีบทบาทในชั้นเรียนมากกว่าผู้สอนในการร่วมอภิปรายหรือถกเถียงว่ากรณีที่ยกขึ้นมาสิ่งนั้นดีหรือไม่อย่างไรซึ่งเป็นลักษณะของชั้นเรียนประชาธิปไตยที่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณได้ (Wilmer, 2002)

1.5 การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา

การศึกษาแนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา พบว่านักวิชาการและนักการศึกษา และสถาบันการศึกษาเสนอไว้ ดังนี้

Stanford University (1994) เสนอแนวทางการสอนโดยใช้กรณีศึกษา โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย การใช้กรณีศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ (Specific goals) ที่ต้องการให้นักเรียนบรรลุผลอย่างชัดเจน โดยนักเรียนต้องทราบว่าตนเองมีหน้าที่รับผิดชอบอะไรในการเตรียมตัวเพื่ออภิปรายกรณีศึกษา นอกจากนี้ครูต้องเตรียมคำถามล่วงหน้าเพื่อที่ใช้ในอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน

2. การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การใช้กรณีศึกษาจะสร้างบรรยากาศของการอภิปรายที่มีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีศึกษานั้นเป็นการสำรวจอย่างกว้างขวาง (Wide-ranging exploration) บรรยากาศในชั้นเรียนที่ดีจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน โดยสามารถสร้างด้วยการตั้งกฎพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ผู้สอนต้องเน้นย้ำว่าการวิเคราะห์เป็นเรื่องสำคัญของกลุ่ม และไม่มีสมาชิกกลุ่มคนใดจะถูกวิจารณ์จากการตั้งคำถามที่ไร้เดียงสาและคลุมเครือ กลุ่มต้องตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือในการทำงานเพื่อนำไปสู่คำตอบของปัญหาที่สมเหตุสมผล และทุกคนในกลุ่มจำเป็นต้องกระตือรือร้นในการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน

3. การอภิปรายในชั้นเรียน เมื่อทบทวนข้อมูลพื้นฐานในกรณีศึกษาอย่างครบถ้วนแล้ว การอภิปรายจะนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือทางออกของปัญหาได้ การอภิปรายที่ดีสามารถสร้างได้ด้วยคำถาม ซึ่งผู้สอนจะต้องมั่นใจว่าทุกแง่มุมของกรณีศึกษาได้ถูกพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้คำถามปลายเปิดจะมีประโยชน์อย่างมาก เพราะแสดงว่าครูไม่ได้มีข้อสรุปที่ถูกระบุไว้ก่อนหน้า นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งสำคัญด้วยที่จะถามคำถามเชิงสำรวจและคำถามเชิงความสัมพันธ์ซึ่งเป็นคำถามที่ตรวจสอบการใช้เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังข้อสรุปของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนบางคนอาจจะด่วนสรุปคำตอบอย่างรวดเร็วโดยปราศจากการตรวจสอบหลักฐานหรือข้อสันนิษฐานอย่างรอบคอบ

4. การสรุปผลการอภิปราย การสรุปการอภิปรายกรณีศึกษาจะต้องไม่ให้ความสำคัญเพียงแค่นั้นเนื้อหาของกรณีศึกษาเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการวิเคราะห์และประเมินผลด้วย หากบางประเด็นที่ยังไม่มีทางออกอย่างชัดเจน หรือคำตอบของปัญหาต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ครูสามารถมอบหมายงานให้นักเรียนไปค้นหาเพิ่มเติมเพื่อการเรียนในครั้งต่อไป

Romanowski (2009) ได้อธิบายการใช้กรณีศึกษาในการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ดังนี้

1. กำหนดข้อเท็จจริงของกรณีศึกษา
2. ทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์
3. การระบุประเด็นปัญหา
4. การกำหนดปัญหาที่ต้องการให้นักเรียนแก้ไข
5. ส่งเสริมให้นักเรียนสร้างแนวทางการแก้ปัญหาและนำเสนอแนวทางการปัญหาที่เป็นไปได้

Choi and Lee (2009) (อ้างถึงใน ดนุชา สลิวศ์, 2555) ได้เสนอขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาที่มีสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีขั้นตอนการเรียนการสอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจปัญหาจากกรณีตัวอย่าง หมายถึง นักเรียนเจอกับสถานการณ์ปัญหาที่มีความซับซ้อน โดยนักเรียนจะต้องทำความเข้าใจกับกรณีศึกษาและตอบคำถามหลัก 2 ข้อ

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ปัญหา หมายถึง วิเคราะห์ปัญหาจากมุมมองที่หลากหลายที่มีต่อปัญหาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นักเรียนจะได้รับมุมมองที่หลากหลายจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 3 เสนอทางแก้ปัญหา หมายถึง ทางแก้ปัญหาที่หลากหลายจากมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ นักเรียนจะได้รับมุมมองที่หลากหลายที่มีต่อการแก้ปัญหาเพื่อนำมาปรับคิดพิจารณาและทำการอภิปรายกับสมาชิกในกลุ่มแล้วตอบคำถาม

ขั้นที่ 4 ตัดสินใจ หมายถึง นักเรียนจะได้ศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเชื่อมโยงและนำมาเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ ทำการอภิปรายกับสมาชิกในกลุ่มและตอบคำถาม

ขั้นที่ 5 สะท้อนคิดจากผลของทางเลือก หมายถึง ข้อเสนอแนะต่อวิธีแก้ปัญหา นักเรียนได้ประเมินผลของทางเลือกที่เสนอไว้จากมุมมองความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และตอบคำถามหลัก 2 ข้อ แล้วสะท้อนความคิดต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกรณีศึกษา และนำผลการวิเคราะห์และทางแก้ปัญหาแก่เพื่อนร่วมชั้นและผู้สอน

นคร พันธุ์ณรงค์ (2549) ได้อธิบายการเรียนด้วยกรณีศึกษาว่ามีขั้นตอนและองค์ประกอบดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นตอนเลือกเรื่องที่จะศึกษา เป็นขั้นตอนที่ครูอาจจัดกิจกรรมหรือสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความสนใจในสภาพปัญหาหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เพื่อกำหนดเรื่องที่จะศึกษาซึ่งจะต้องเป็นเรื่องที่จะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ความสนใจ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ เกิดความก้าวหน้าหรือเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวนักเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างประสบการณ์เดิม เป็นขั้นการเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียนเข้ากับกรณีศึกษา ซึ่งอาจใช้วิธีการสนทนาตอบคำถาม เล่าเรื่องเกี่ยวกับปัญหาหรือสาเหตุของกรณีศึกษานั้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ เป็นขั้นการนำความรู้เดิมที่เกี่ยวกับกรณีศึกษามาวิเคราะห์ตั้งคำถาม เพื่อค้นหาความรู้หรือแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 4 ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจ ฯลฯ เพื่อให้ได้คำตอบของประเด็นปัญหาหรือแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

ขั้นที่ 5 ขั้นการวิเคราะห์ สรุปผลและรายงานผล เป็นขั้นการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์อภิปรายอันจะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของนักเรียน

ขั้นที่ 6 ขั้นการนำไปใช้ เป็นขั้นการนำผลที่ได้จากการศึกษามาสร้างเป็นองค์ความรู้หรือกำหนดการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ทิตินา แคมมณี (2552) ได้เสนอขั้นตอนสำคัญของการสอนกรณีศึกษา ดังนี้

1. ผู้สอน/นักเรียนนำเสนอกรณีตัวอย่าง
2. นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่าง
3. นักเรียนอภิปรายประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบ
4. ผู้สอนและนักเรียนอภิปรายคำตอบ
5. ผู้สอนและนักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียน และสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ
6. นักเรียนประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน

นอกจากขั้นตอนการเรียนการสอนกรณีศึกษาดังกล่าวแล้ว ทิศนา แคมมณี (2552) ยังได้เสนอเทคนิคและข้อเสนอแนะต่างๆในการใช้วิธีการสอนโดยใช้กรณีศึกษาให้มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

1. การเตรียมการสอน ก่อนการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมกรณีตัวอย่างให้พร้อม กรณีตัวอย่างที่เหมาะสมจะต้องมีสาระซึ่งจะช่วยทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง กรณีที่นำมาใช้ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่มี สถานการณ์ ปัญหาขัดแย้ง ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความคิดของนักเรียน หากไม่มีสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขัดแย้ง ผู้สอนอาจใช้วิธีการตั้งประเด็นคำถามที่ท้าทายทำให้นักเรียนคิดก็ได้ ผู้สอนอาจนำเรื่องจริงมาเขียนเป็นกรณีตัวอย่างหรืออาจใช้เรื่องจากหนังสือพิมพ์ ข่าว และเหตุการณ์รวมทั้งจากสื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ เป็นต้น เมื่อได้กรณีที่ต้องการแล้ว ผู้สอนจะต้องเตรียมประเด็นคำถามสำหรับการอภิปรายเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่ต้องการ

2. การนำเสนอกรณีตัวอย่าง ผู้สอนอาจเป็นผู้นำเสนอกรณีตัวอย่าง หรืออาจใช้เรื่องจริงจากผู้เรียนเป็นกรณีตัวอย่างก็ได้ (แต่ครูต้องมีความชำนาญในการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างนั้น และตั้งประเด็นคำถามได้เร็ว) วิธีการนำเสนอทำได้หลายวิธี เช่น การพิมพ์เป็นข้อมูลมาให้นักเรียนอ่าน การเล่ากรณีตัวอย่างให้ฟัง หรือนำเสนอโดยใช้สื่อ เช่น สไลด์ วิทยุทัศน์ ภาพยนตร์ หรืออาจให้นักเรียนแสดงเป็นละครหรือบทบาทสมมติก็ได้

3. การศึกษากรณีตัวอย่างและการอภิปราย ผู้สอนควรแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยและให้เวลาอย่างเพียงพอในการศึกษากรณีตัวอย่าง และคิดหาคำตอบ ไม่ควรให้นักเรียนตอบประเด็นคำถามทันที นักเรียนแต่ละคนควรมีคำตอบของตนเตรียมไว้ก่อน แล้วจึงร่วมกันอภิปรายกลุ่ม และนำเสนอผลการอภิปรายระหว่างกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนกัน ผู้สอนพึงตระหนักว่าการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างนี้ มิได้มุ่งที่ความถูกต้องของคำตอบ คำถามสำหรับการอภิปรายนี้ ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิดอย่างชัดเจนแน่นอน แต่ต้องการให้นักเรียนเห็นคำตอบและเหตุผลที่หลากหลายซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความคิดที่กว้างขึ้น มองปัญหาในแง่มุมที่หลากหลายขึ้น อันจะช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบขึ้น ด้วยเหตุนี้การอภิปรายจึงควรมุ่งความสนใจไปที่เหตุผลหรือที่มาที่นักเรียนใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ

จากการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการกรณีศึกษา ตามแนวคิดของ Stanford University (1994) , Romanowski (2009) และ Choi and Lee (2009) (อ้างถึงใน ดนุชา สลิวงส์, 2555), นคร พันธุ์ณรงค์ (2549) และทิศนา แคมมณี (2552) สามารถสรุปได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีกรณีศึกษาตามแนวคิดของสถาบันการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีกรณีศึกษา					
Stanford University (1994)	Ramanowski (2009)	Choi and Lee (2009)	นคร พันธุนรงค์ (2549)	ทีศนา แชมมณี (2552)	สรูป
1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย การสอนด้วยกรณีศึกษา	1. กำหนดข้อเท็จจริงของเรื่องที่จะศึกษา	1. ทำความเข้าใจกรณีศึกษา นำเสนอสถานการณ์ ปัญหาที่มีซับซ้อน ผู้สอนตั้งคำถาม นักเรียน 2 ข้อ	1. การเลือกเรื่องที่จะศึกษาการกำหนดเรื่องที่จะศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ความสนใจ	1. การนำเสนอกรณีตัวอย่างบนพื้นฐานของความจริง สถานการณ์ ปัญหาความขัดแย้ง	1.การนำเสนอกรณีศึกษา จากเรื่องราว ปัญหาความขัดแย้ง ซับซ้อน เพื่อให้ นักเรียนทำความเข้าใจกรณีร่วมกัน
2. การวิเคราะห์ปัญหาจากกรณีศึกษาโดยกระบวนการกลุ่ม	2. การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์	2. วิเคราะห์ปัญหาจากมุมมองที่หลากหลายจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	2. การนำเสนอกรณีศึกษาด้วยการสนทนาตอบคำถามหรือเล่าเรื่องกรณีศึกษา	2. นักเรียนศึกษากรณีตัวอย่าง	2. ชั้นระบุประเด็นปัญหา เป็นขั้นที่ครูตั้งประเด็นคำถาม ระบุประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข
3. การอภิปรายในชั้นเรียน การพิจารณาองค์ประกอบของกรณีศึกษาอย่างรอบคอบ	3. การระบุประเด็นปัญหา	3. การนำเสนอทางการแก้ปัญหา การอภิปรายเพื่อตอบคำถาม	3.การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ การสัมภาษณ์และการสังเกตเพื่อนำมาวิเคราะห์แก้ปัญหาเพื่อแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับสภาพความจริง	3. การอภิปรายประเด็นคำถามและประเด็นคำตอบ โดยการอภิปรายกลุ่ม จากนั้นอภิปรายระหว่างกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้	3. ชั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา เป็นขั้นตอนที่ใช้กระบวนการกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษาจากมุมมองและแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพื่อหาคำตอบ

ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา					
Stanford University (1994)	Ramanowski (2009)	Choi and Lee (2009)	นคร พันธุ์รงค์ (2549)	ทีศนา แชมมณี (2552)	สรุป
4.การตั้งคำถามเชิงสำรวจ ความสัมพันธ์การตรวจสอบการใช้เหตุผลของนักเรียนในขั้นตอนของการอภิปราย	4. การกำหนดปัญหาที่ต้องการให้นักเรียนแก้ไข	4. การอภิปรายกับสมาชิกในกลุ่ม การตัดสินใจ แก้ปัญหา	4. การอภิปราย การสรุปผลที่นำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ของนักเรียน	4. ผู้สอนร่วมอภิปรายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของนักเรียน	4.ขั้นการอภิปรายกรณีศึกษา เป็นการตัดสินใจ หาข้อสรุปร่วมกันภายในกลุ่ม และนำเสนอผลการอภิปรายระหว่างกลุ่ม
5.การสรุปผลจากการอภิปราย และหาข้อมูลเพิ่มเติมหากบางประเด็น ข้อมูลไม่ชัดเจน	5. การส่งเสริมให้นักเรียน แก้ปัญหา นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้	5. การนำเสนอผลวิเคราะห์และทางแก้ปัญหา แก่ผู้ร่วมชั้น	5. การนำผลสรุปที่ได้ไปสร้างเป็นองค์ความรู้หรือกำหนดการปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน	5. สรุปผลการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้	5.เป็นขั้นตอนที่ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบที่สมเหตุสมผล สรุปสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาที่นำมาใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.ขั้นนำเสนอกรณีศึกษา เป็นขั้นตอนที่ครูนำเสนอกรณีศึกษาจากเรื่องราว สถานการณ์ ปัญหาความขัดแย้ง ชับซ้อนเพื่อให้นักเรียนทำความเข้าใจกรณีศึกษาร่วมกัน

2.ขั้นระบุประเด็นปัญหา เป็นขั้นตอนที่ครูตั้งประเด็นคำถาม ระบุประเด็นปัญหาที่ต้องการให้นักเรียนแก้ไข

3.ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนใช้กระบวนการกลุ่มในวิเคราะห์กรณีศึกษาจากมุมมองและแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพื่อให้ได้คำตอบที่สมเหตุสมผล

4.ขั้นการอภิปราย เป็นขั้นตอนของการอภิปรายเพื่อตัดสินใจและหาข้อสรุปร่วมกันภายในกลุ่ม และนำเสนอผลการอภิปรายระหว่างกลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ครูตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบการใช้เหตุผลที่นำไปสู่ข้อสรุปของนักเรียน

5. **ขั้นสรุปผล** เป็นขั้นตอนที่ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบอย่างสมเหตุสมผล สรุปสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่และนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ตอนที่ 2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์

2.1 ความหมายของมโนทัศน์

มโนทัศน์มาจากคำว่า Concept ในภาษาอังกฤษ โดยมาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า Conceptus นอกจากความหมายในภาษาไทยจะใช้คำว่า มโนทัศน์แล้ว ยังหมายถึง มโนภาพ มโนมติ สัมกับ หรือความคิดรวบยอดที่มีความหมายเช่นเดียวกับมโนทัศน์ (สิริรัศมี ผลขวัญโชติกา, 2554) โดยนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้คำนิยามของมโนทัศน์ไว้ ดังนี้

Margolis and Laurence (1996) อธิบายว่า มโนทัศน์ หมายถึง ตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในจิตใจซึ่งความซับซ้อนของโครงสร้างสามารถถอดรหัสไปสู่คุณสมบัติที่จำเป็นและพอเพียงสำหรับการนำไปใช้

Zirbel (2004) กล่าวว่า มโนทัศน์ หมายถึง ตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจในรูปแบบที่ง่ายที่สุด โดยสามารถแสดงออกมาในรูปแบบของคำเดียว (Single word) เช่น พืชหรือสัตว์ มีชีวิตหรือตาย โต๊ะหรือเก้าอี้ แอปเปิ้ลหรือส้ม มโนทัศน์อาจจะเป็นตัวแทนของกรอบแนวคิดที่สามารถอธิบายด้วยคำไม่กี่คำก็ได้

บุญชุม ศรีสะอาด (2537) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มโนทัศน์ หมายถึง ความสามารถในการจดจำพวกสิ่งต่างๆ ตามคุณสมบัติที่เหมือนกันของสิ่งต่างๆ ได้แก่ กลมเหลี่ยม สี่น้ำเงิน ฯลฯ ซึ่งผู้มีมโนทัศน์จะสามารถระบุสิ่งต่างๆ ตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไปที่มีคุณสมบัติอย่างเดียวกัน เช่น ระบุว่าสิ่งที่มีลักษณะเป็นวงกลม ได้แก่ เหยี่ยวบาท ยางรถยนต์ จานข้าว เป็นต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) กล่าวว่า ความคิดรวบยอด หมายถึง ลักษณะร่วมของวัตถุหรือเหตุการณ์ประเภทเดียวกันหรือนัยหนึ่ง คือ ลักษณะร่วม ลักษณะนิยมของคุณสมบัติและธรรมชาติ ความคิดรวบยอดนี้จะเป็นองค์ประกอบย่อยๆ แต่ละองค์ประกอบอยู่ในโครงสร้างของระบบความรู้และความสำคัญของความคิดรวบยอดแต่ละความคิดรวบยอดบางครั้งจะสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อันจะเป็นเครื่องบ่งชี้ไปถึงการสร้างกฎเกณฑ์ การคิดค้นสร้างทฤษฎี หลักการ การแก้ปัญหาและสร้างสรรค์

ต่อไป แต่การที่จะเกิดกฎหรือหลักการได้จะต้องมีการนำความคิดรวบยอดตั้งแต่ 2 ความคิดรวบยอด
ขึ้นไปมาสรุปสัมพันธ์กันเป็นเหตุเป็นผล

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2545) กล่าวว่า มโนทัศน์เป็นประเภทหนึ่งที่มีวัตถุ เงื่อนไข
เหตุการณ์ หรือกระบวนการชุดหนึ่งที่สามารถจัดกลุ่มเข้าด้วยกันโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความ
เหมือนกันที่มันมีสิ่งต่างๆของประเภทดังกล่าวจึงแทนด้วยสัญลักษณ์เดี่ยว (Single symbol) ดังนั้น
มโนทัศน์จึงอาจถูกมองในฐานะที่เป็นคำจำกัดความ มันมีความหมายในสิ่งที่มันหมายถึงเพราะว่ามันถูก
จำกัดความในแนวทางที่ได้ให้

นาตยา ปิรันธนานนท์ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า มโนทัศน์ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ
ในองค์ความรู้ ซึ่งไม่ใช่ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปของคำหรือกลุ่มคำ

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544) สรุปว่า มโนทัศน์ หมายถึง ความคิด ความเข้าใจ เกี่ยวกับ
ลักษณะร่วมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นพวกและประเภทเดียวกัน และมองเห็น
ความสัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม แล้วแสดงความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆออกมาได้
อย่างถูกต้อง เช่น พุทธศาสนา ประชาธิปไตย การวางแผนครอบครัว ทรัพยากร การระเหย ชุมชน
ค่านิยม ฯลฯ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2545) อธิบายว่า สมองสร้างมโนทัศน์ด้วยการจัดหมวดหมู่ของสิ่ง
ที่มีลักษณะทั่วไปคล้ายกัน รวมเข้าไว้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน และเก็บไว้ในความทรงจำระยะยาวใน
ลักษณะความคิดรวบยอดหรือความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งใดตามความเข้าใจ โดยความคิดในแต่ละหมวดหมู่
เรียกว่า หนึ่งมโนทัศน์ ซึ่ง หมายถึง หมวดหมู่ของวัตถุ เหตุการณ์ คน หรือ แนวความคิดที่มี
องค์ประกอบพื้นฐานใกล้เคียงกันหมวดหมู่หนึ่ง แต่แต่ละสิ่งในหมวดหมู่นั้นอาจมีความแตกต่าง
หลากหลาย แต่มีลักษณะร่วมกันมากเพียงพอที่จะบอกว่า สิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งแต่ละมโนทัศน์มักแทน
ด้วยคำพูดที่เข้าใจร่วมกันของคนในสังคม เช่น เมื่อพูดว่า ต้นไม้ จะมีภาพร่างของต้นไม้ในความคิดของ
เราทันที ทำให้เราเข้าใจว่าหมายถึงอะไร เป็นต้น

จากความหมายของมโนทัศน์ของนักวิชาการและนักการศึกษาดังกล่าว ทำให้สามารถสรุป
ความหมายได้ว่า มโนทัศน์ หมายถึง กรอบความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่ง

ใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจ เป็นความเข้าใจความสัมพันธ์และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งๆ นั้นซึ่งสามารถแสดงออกมาโดยรูปแบบของกลุ่มคำหรือสัญลักษณ์เดียว

2.2 ความสำคัญของการสอนมโนทัศน์

จากการศึกษาความสำคัญของการเรียนการสอนมโนทัศน์ พบว่านักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนการสอนมโนทัศน์ไว้ดังนี้

Gregory and Chapman (อ้างถึงใน อรรถจริย์ ณ ตะกั่วทุ่ง, 2545) กล่าวว่า ความคิดรวบยอดช่วยให้นักเรียนเห็นภาพรวม ช่วยจัดรวบรวมข้อมูลและเกิดความเข้าใจลึกซึ้ง ข้อมูลจะถูกเก็บไว้ในสมองส่วนที่มีชื่อว่า Neo cortex แบบไม่รู้ตัวจนกว่าจะมีการเรียนออกมาจากหน่วยความจำ

สุรางค์ โค้วตระกูล (2533) กล่าวว่า การสอนความคิดรวบยอดเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะความคิดรวบยอดเป็นรากฐานของความคิด และการสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544) อธิบายถึง ความสำคัญของการสอนความคิดรวบยอดทางสังคมศึกษาไว้ว่า การพัฒนาความคิดรวบยอดเป็นงานพัฒนาระดับพุทธิพิสัยของนักเรียน ทั้งนี้เพราะการสร้างความคิดรวบยอดเป็นกระบวนการของการจัดประเภท การกำหนดชื่อของสิ่งของหรือบุคคลหรือเหตุการณ์ และการเรียนรู้ความคิดรวบยอดเป็นหลักเบื้องต้นของการคิด และการเรียนรู้อย่างเป็นระบบระเบียบช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างแนวคิดให้ง่ายขึ้น เข้าใจความเป็นจริงของสังคม และยังช่วยให้นักเรียนมีอิสระในการคิด แสดงความคิดเห็นได้อย่างแตกฉาน ซึ่งเกิดจากความสามารถนำความคิดรวบยอดหนึ่งไปสัมพันธ์กับความคิดรวบยอดอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันได้ จึงเป็นหน้าที่ของครูสังคมศึกษาที่จะต้องพัฒนาความคิดรวบยอดให้กับนักเรียนในทุกเนื้อหาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ให้ถึงแก่นหรือหัวใจของเนื้อหานั้นซึ่งสามารถนำไปสัมพันธ์และเป็นพื้นฐานของความคิดรวบยอดอื่นๆ ในวิชาสังคมศึกษา อันหลากหลายไปด้วยศาสตร์ต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การสอนความคิดรวบยอดจึงเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นอกจากจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นระบบแล้ว ยังประหยัดเวลาในการสอนรายละเอียด ตลอดจนเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกของครูและนักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตรงเป้าหมายอีกด้วย

ชาอุชัย อาจีนสมาจาร (2545) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนการสอนมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์ให้ความหมายและระเบียบโลกแก่เรา มันทำให้จิตใจเราสมบูรณ์ขึ้น โดยพื้นฐานแล้วมโนทัศน์

ให้ประโยชน์แก่เราสามประการ ประการที่ 1 มโนทัศน์ช่วยลดความซับซ้อนในการเรียนรู้ ประการที่ 2 มโนทัศน์ให้วิถีทางในการสื่อความหมายระหว่างกันและกัน และประการที่ 3 มโนทัศน์ช่วยทำให้เราเข้าใจสิ่งแวดล้อมของเราดีขึ้น

โดยสรุปแล้ว การสอนมโนทัศน์มีความสำคัญเพราะมโนทัศน์ช่วยลดความซับซ้อนในการเรียนรู้และการเรียนรู้ที่มีระบบ นักเรียนสามารถจำแนกและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ที่ได้เรียนรู้กับมโนทัศน์อื่นๆได้ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างลึกซึ้งและนำไปสู่ความเข้าใจระหว่างกัน

2.3 การเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตย

การเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ให้กับนักเรียนมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจความหมายของมโนทัศน์นั้น และเพื่อให้นักเรียนเข้าใจว่ามโนทัศน์นั้นสัมพันธ์กับมโนทัศน์อื่นอย่างไร จากการศึกษาแนวทางการพัฒนามโนทัศน์ตามแนวคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการ ได้ผู้มีเสนอแนวทางไว้ดังต่อไปนี้

Arends (2001) ได้เสนอกระบวนการสร้างมโนทัศน์ของนักเรียนโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ครูอธิบายเป้าหมายและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนพร้อมที่เรียน
2. ครูตั้งมโนทัศน์และลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน พร้อมทั้งนำเสนอตัวอย่างของสิ่งที่เป็นมโนทัศน์และสิ่งที่ไม่ใช่ให้กับนักเรียน จากนั้นให้นักเรียนลองอุปมานมโนทัศน์และลักษณะสำคัญของมโนทัศน์นั้น
3. ครูนำเสนอตัวอย่างและสิ่งที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์นั้นเพิ่มเติมเพื่อทดสอบความเข้าใจมโนทัศน์ของนักเรียน ครูให้นักเรียนลองระบุตัวอย่างและสิ่งที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์นั้นด้วยตนเอง
4. ครูให้นักเรียนคิดถึงกระบวนการคิดของตนเอง นักเรียนจะถูกทดสอบว่าเข้าใจมโนทัศน์นั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ จากนั้นครูจะบูรณาการการเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงมโนทัศน์นั้นเข้ากับมโนทัศน์อื่นๆในหน่วยการเรียนรู้

Kauchak and Eggen (2003) เสนอว่าการเรียนการสอนมโนทัศน์ทำได้ด้วยการใช้ตัวอย่างที่แสดงหรือบรรจุลักษณะสำคัญที่บ่งชี้มโนทัศน์นั้นและการแสดงให้นักเรียนเห็นว่ามโนทัศน์นั้นสัมพันธ์กับมโนทัศน์อื่นอย่างไรการจัดการเรียนการสอนมโนทัศน์สามารถจัดได้ 2 แนวทางด้วยกัน คือ การอุปนัยและการนิรนัยดังนี้

ขั้นตอน	การอุปนัย (Inductive concept teaching)	การนิรนัย (Deductive concept teaching)
1	ครูนำเสนอตัวอย่างเชิงบวกและเชิงลบของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน	ครูนำเสนอคำนิยามของมโนทัศน์และเขียนลงบนกระดาน
2	ครูให้นักเรียนวิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะของมโนทัศน์นั้นผ่านการตั้งคำถาม	ครูอธิบายความหมายที่กำกวมของมโนทัศน์ให้นักเรียนเข้าใจ
3	ครูนำเสนอตัวอย่างเชิงบวกและเชิงลบของมโนทัศน์เพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์	ครูเชื่อมโยงลักษณะเฉพาะของมโนทัศน์นั้นด้วยการแสดงตัวอย่างเชิงบวกและตัวอย่างเชิงลบ
4	ครูให้คำนิยามมโนทัศน์นั้นด้วยการเชื่อมโยงกับมโนทัศน์อื่นๆ	ครูให้นักเรียนจัดประเภทของตัวอย่างเชิงบวกและเชิงลบของมโนทัศน์ที่ครูนำเสนอ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผล
5	ครูแสดงตัวอย่างของมโนทัศน์เพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนคำนิยามและทำให้มโนทัศน์นั้นกระจ่างขึ้น	นักเรียนเพิ่มตัวอย่างเชิงบวกและเชิงลบของมโนทัศน์นั้น พร้อมอธิบายเหตุด้วยตัวนักเรียนเอง

Kuachak and Eggen (2003) ยังได้อธิบายความแตกต่างระหว่างบทบาทของครูกับนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนมโนทัศน์ด้วยวิธีการอุปนัย (Inductive) และการนิรนัย (Deductive) ดังนี้

วิธีการสอน	ความเหมือน	ลำดับขั้นตอน	บทบาทของครู	บทบาทของนักเรียน
การอุปนัย	ทั้งสองวิธีใช้ตัวอย่างในการจัดการเรียนการสอนมโนทัศน์ การนิยามมโนทัศน์เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะ	ตัวอย่าง คำนิยาม	ครูมีหน้าที่แสดงตัวอย่างและช่วยให้นักเรียนวิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อให้ได้ลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ออกมา	วิเคราะห์ตัวอย่างเพื่อนิยามความหมายของมโนทัศน์
การนิรนัย	ลักษณะสำคัญของมโนทัศน์เชื่อมโยงกับตัวอย่าง	คำนิยาม ตัวอย่าง	ครูให้คำนิยามมโนทัศน์และช่วยนักเรียนเชื่อมโยงคำนิยามกับตัวอย่างของมโนทัศน์นั้นๆ	เชื่อมโยงคำนิยามของมโนทัศน์กับตัวอย่าง

การพัฒนาโมทัศน์ตามแนวคิดของ Lasley, Matczynski และ Rowley (อ้างถึงใน วิมลรัตน์ ศรีสุข, 2551) ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การผลิตข้อมูล (Data generation) เป็นขั้นผลิตและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโมทัศน์ที่จะสร้าง ข้อมูลอาจมาจากนักเรียน ครู หรือจากทั้งครู หรือจากทั้งครูและนักเรียน ครูทำหน้าที่ถ่วงน้ำหนักว่าข้อมูลที่ได้นี้เป็นสิ่งที่ต้องการนำไปสู่โมทัศน์หรือไม่และเพียงพอหรือยัง มีสิ่งใดที่ต้องการเพิ่มหรือควรตัดออก

2. การจัดกลุ่มข้อมูล (Data grouping) นักเรียนเป็นผู้จัดข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันทางโมทัศน์เข้าด้วยกันตามการรับรู้ของตนเอง ครูต้องเตือนให้นักเรียนให้นิยามหรืออธิบายให้ได้ว่าเกณฑ์หรือหลักการใดในการจัดกลุ่มข้อมูลในแต่ละกลุ่ม โดยเกณฑ์หรือหลักการนี้ควรถูกกำหนดก่อนการดำเนินการจัดกลุ่มเพื่อที่จะแยกข้อมูลเป็นกลุ่มที่มีลักษณะตามโมทัศน์และกลุ่มที่ไม่มีลักษณะตามโมทัศน์

3. การกำหนดชื่อ (Labeling) เป็นขั้นที่นักเรียนต้องตัดสินใจกำหนดกลุ่มที่แน่นอนของข้อมูล และกำหนดชื่อของกลุ่ม

4. การขยายความตามประเภทของข้อมูล (Expanding the category) จากกลุ่มของข้อมูลที่นักเรียนได้จัดกลุ่มและกำหนดชื่อไว้ในขั้นตอนที่ 3 ครูจะทำการตรวจสอบแต่ละกลุ่มว่านักเรียนคิดอย่างไรในกระบวนการจำแนก โดยอาจจะให้นักเรียนอธิบายให้ผู้อื่นฟังหน้าชั้นเรียนหรือเขียนบนกระดานดำ ครูและนักเรียนคนอื่นๆ มีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้อง การอธิบายวิธีคิดในการจัดประเภทเป็นการขยายความจากลักษณะที่เห็นไปสู่ความหมายที่แท้จริง และความสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่างๆของข้อมูล ครูช่วยเพิ่มเติมและขยายความเข้าใจของนักเรียนให้ชัดเจนมากขึ้น

5. การสรุปปิด (Closure) ครูให้นักเรียนอธิบายว่าสิ่งต่างๆที่อยู่ในประเภทเดียวกันเกี่ยวข้องกับกันอย่างไร หรือให้สร้างข้อสรุปทั่วไปที่สัมพันธ์กับสิ่งต่างๆในประเภทเดียวกัน หรือให้สรุปความหมายของประเภทที่จัดและสร้างโครงข่ายโยงความสัมพันธ์ต่างๆ การดำเนินการนี้เป็นการใช้การคิดระดับสูงที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งจนสามารถสร้างความรู้หรือโมทัศน์ด้วยตนเอง

สุรางค์ โคว์ตระกูล (2533) ได้สรุปการจัดการเรียนการสอนความคิดรวบยอดตามหลักการของ Klausmeier และ Frayer โดยมีรูปแบบการเรียนการสอน 3 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักการสอนความคิดรวบยอดขั้นรูปธรรมและขั้นเหมือน (Concrete/ Identity level process)

1) แสดงตัวอย่างซึ่งอาจจะเป็นของจริงหรือรูปภาพ พร้อมกับมีของที่เหมือนกับตัวอย่างไว้หลายๆอย่าง ตัวอย่างเช่น การสอนความคิดรวบยอด “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” ครูควรจะให้ตัวอย่างสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่ต่างขนาดและสี และขณะเดียวกันมีของที่ไม่ใช่ตัวอย่าง เช่น “สามเหลี่ยม” หรือวงกลมให้ดูด้วย เพื่อให้นักเรียนเห็นความแตกต่าง

2) ในขณะที่แสดงตัวอย่างให้ผู้เรียนดู ครูจะต้องบอกชื่อความคิดรวบยอดพร้อมๆกับตัวอย่าง เช่น ถ้าให้ตัวอย่างรูป “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” ครูควรจะบอกว่า “นี่คือสี่เหลี่ยมจัตุรัส” ต่อจากนั้นชี้รูปจัตุรัสพร้อมกับถามนักเรียนว่า “นี่คือรูปอะไร” หรือ “เราเรียกรูปนี้ว่าอะไร”

3) ครูจะต้องบอกข้อมูลย้อนกลับให้นักเรียนทันทีว่าคำตอบของนักเรียนถูกหรือผิด โดยบอกว่า “ถูกแล้วเราเรียกรูปนี้ว่าสี่เหลี่ยมจัตุรัส” ถ้านักเรียนตอบผิดก็จะต้องบอกให้ทราบ การบอกให้นักเรียนทราบทันทีว่าคำตอบของนักเรียนถูกหรือผิดจะช่วยให้นักเรียนจำสิ่งที่เรียนได้ดีขึ้น

4) ครูควรแสดงรูปภาพ “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” ที่มีขนาดต่างไป หรือสีต่างไปให้นักเรียนดู และถามให้นักเรียนบอกว่า คือ อะไร

5) ถ้ามีความจำเป็นที่จะต้องนักเรียนซ้ำตั้งแต่ขั้นที่หนึ่งถึงสี่ก็ควรทำเพื่อความแน่ใจว่า นักเรียนได้เรียนรู้ความคิดรวบยอดที่ครูตั้งใจจะสอน

2. หลักการสอนความคิดรวบยอดประเภทการจัดกลุ่มขั้นต้น (Beginning classificatory level)

1) ครูยกตัวอย่างความคิดรวบยอดที่ต้องการจะเสนอพร้อมกับสิ่งที่ไม่ใช่ตัวอย่างสัก 2-3 ชนิด ตัวอย่างเช่น การสอนความคิดรวบยอด “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” ครูอาจให้นักเรียนดูตัวอย่างของ “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” และสี่เหลี่ยมด้านไม่เท่ารูปต่างๆรวมทั้งรูปสี่เหลี่ยมด้านไม่เท่าที่เกือบจะเกือบ “สี่เหลี่ยมจัตุรัส”

2) ช่วยหรือแนะนำให้นักเรียนให้วิธีอนุมานหรืออุปมาน เพื่อจะหาคุณลักษณะพิเศษของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส เป็นต้นว่าอาจจะให้นักเรียนวัดด้านทั้ง 4 ของรูป “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” เพื่อค้นพบว่าด้านทั้ง 4 มีความยาวเท่ากัน นอกจากนี้อาจจะให้นักเรียนค้นพบเองหรือครูช่วยแนะนำให้วัดมุมทั้งสี่เพื่อจะค้นพบว่ามุมเท่ากัน

3) ลองให้นักเรียนให้คำจำกัดความของ “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” ด้วยตนเอง แม้ว่าคำจำกัดความจะไม่สมบูรณ์ก็ตาม แต่อย่างน้อยนักเรียนควรจะบอกคำจำกัดความได้ตามที่ค้นพบในขั้น 2 คือเป็นรูปที่มีด้านเท่ากัน 4 ด้าน และมีมุมเท่ากัน 4 มุม

4) ให้นักเรียนชี้รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่อยู่รวมกับรูปสี่เหลี่ยมด้านไม่เท่าอื่นๆโดยใช้คุณลักษณะวิกฤตที่นักเรียนค้นพบในขั้น 2 เป็นเกณฑ์

3. หลักการสอนความคิดรวบยอดขั้นที่มีวุฒิภาวะและขั้นสูง (Mature classificatory and formal level)

1) เตรียมตัวนักเรียนให้มีความสนใจและใส่ใจในความคิดรวบยอดที่จะเรียนรู้ โดยบอกชื่อความคิดรวบยอดที่จะเรียน เช่น บอกว่าวันนี้เราจะเรียนรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ให้คำจำกัดความของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสและชี้ให้เห็นคุณลักษณะวิกฤตของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส

2) ให้ตัวอย่างและสิ่งที่ไม่ใช่ตัวอย่างของความคิดรวบยอดที่จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ โดยให้ดูรูปภาพของสิ่งนั้น

3) ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความคิดตั้งคำถามที่จะทำได้ สามารถบอกชื่อความคิดรวบยอดที่จะเรียนรู้ได้ ตัวอย่างคำถามที่จะใช้ทายชื่อของความคิดรวบยอด “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” มีดังต่อไปนี้

- เป็นรูปหน้าราบใช้ไหม
- เป็นรูปปิดทุกด้านใช้ไหม
- เป็นรูปที่เรียบง่ายใช้ไหม
- มี 4 ด้านใช้ไหม
- ด้านทั้ง 4 ด้าน มีความยาวเท่ากันไหม
- มุมทั้ง 4 มุมเท่ากันหรือเปล่า

ถ้าคำตอบของทุกข้อบอกว่า “ใช่” ความคิดรวบยอด คือ “สี่เหลี่ยมจัตุรัส”

4) ช่วยให้นักเรียนใช้คำจำกัดความของความคิดรวบยอดและคุณลักษณะที่สำคัญหรือวิกฤตของความคิดรวบยอด โดยคำพูดของนักเรียนเอง แต่ในขั้นนี้ครูต้องตั้งความคาดหวังไว้ว่านักเรียนจะสามารถรวมคุณลักษณะทั้งหมดไว้ในคำจำกัดความได้

5) ครูควรพยายามให้นักเรียนมีโอกาสนำความคิดรวบยอดที่เรียนรู้แล้วในการแก้ปัญหาต่อไป

6) ครูควรบอกให้นักเรียนทราบความคิดรวบยอดที่นักเรียนให้มานั้นผิดหรือถูก

พรรณิ ชูทัย เจนจิต (2538) กล่าวถึงวิธีการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดมโนทัศน์ โดยสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้นว่า เมื่อเรียนจบแล้วนักเรียนสามารถจะทำอะไรได้บ้าง

2. วิเคราะห์สิ่งที่ครูจะทำการสอน โดยเน้นถึงลักษณะเด่นและสำคัญเพื่อให้นักเรียนมองเห็นได้ชัดเจน

3. ครูให้คำจำกัดความของมโนทัศน์ที่จะสอน โดยแนะนำให้นักเรียนสังเกตลักษณะร่วมที่เด่น ดังนั้นการใช้สื่อทางภาษาจึงจำเป็นในการสอนมโนทัศน์ เพราะนักเรียนจะต้องรู้จักคำต่างๆ ให้มาก

4. นำตัวอย่างมาแสดงหรือยกตัวอย่างประกอบการสอน เพื่อให้นักเรียนได้สังเกตเห็น สำหรับตัวอย่างที่เสนอนั้นอาจยกมาทีละตัวอย่างหรือยกมาหลายๆตัวอย่างพร้อมกันก็ได้ แต่ตัวอย่างที่นำมาเสนอนั้นควรมีทั้งตัวอย่างที่ถูกต้องและตัวอย่างที่ผิดควบคู่กันไป เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องรายน้อย่างถ่องแท้ขึ้น

5. ครูจะต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามและตอบคำถามของครู เมื่อนักเรียนสามารถตอบคำถามของครูได้ถูกต้อง ครูก็ควรให้คำชมเชยนักเรียน เพื่อทำให้นักเรียนเกิดกำลังใจที่จะเรียนรู้ต่อไป การเสริมแรงโดยสม่ำเสมอทุกกระยะเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้มโนทัศน์

6. ครูควรทดสอบการเรียนมโนทัศน์ โดยให้นักเรียนดูตัวอย่างทั้งในทางบวกและทางลบต่อเนื่องกันไป แล้วให้นักเรียนเลือกว่าตัวอย่างไหนใช่ ตัวอย่างไหนไม่ใช่

7. ครูจะต้องพยายามให้นักเรียนอธิบายเกี่ยวกับมโนทัศน์ที่ได้เรียนไปแล้ว โดยสรุปเป็นคำพูดของนักเรียนเอง

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544) อธิบายว่า กระบวนการสร้างความคิดรวบยอดสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอดแบบอุปมาน มีขั้นตอนดังนี้

1) ขั้นสังเกตตัวอย่าง เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตตัวอย่างหลายๆตัวอย่างที่มีความแตกต่างทางรูปร่าง ปริมาณหรือคุณสมบัติโดยใช้ประสาทในการรับรู้หลายๆด้าน

2) ขั้นวิเคราะห์ตัวอย่าง เป็นการพิจารณาตัวอย่างโดยการบอกความแตกต่างกันและความเหมือนกันซึ่งเป็นลักษณะเด่นๆของตัวอย่างเหล่านั้น รวมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของลักษณะเด่นๆของตัวอย่างเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ต้องการจะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วย

3) ขั้นทดสอบความคิด เป็นการพิจารณาจัดกลุ่มของตัวอย่างหรือข้อมูลที่กำหนดให้ใหม่จะต้องให้สัมพันธ์กับกลุ่มตัวอย่างเดิม หรือข้อมูลเดิม ซึ่งถือว่าเป็นการตรวจสอบความคิดว่าได้เกิดข้อสรุปในใจถูกต้องหรือไม่ หากไม่ถูกต้องจำเป็นต้องชี้แนะแนวทางใหม่ เพื่อให้เกิดความคิดตรงกัน

4) ขั้นสรุปรวบยอด เป็นการใช้ความคิดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของลักษณะเด่นเป็นคำจำกัดความหรือความคิดรวบยอด แล้วจึงพิจารณาการใช้ข้อความคิดรวบยอดให้ตรงตามคำจำกัดความนั้นๆ นอกจากนี้ควรให้นักเรียนได้ยกตัวอย่างที่สัมพันธ์กับข้อสรุปรวบยอดด้วยตนเอง เพื่อจะได้นำความคิดรวบยอดไปใช้ในโอกาสต่อไป

2. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอดแบบอนุมาน

1) ขั้นรับรู้ข้อมูล เป็นการรับฟังข้อสรุปซึ่งอาจจะเป็นความคิดรวบยอด หลักการ หรือกฎเกณฑ์ แล้วพิจารณาความจริงจากการสังเกตตัวอย่างหลายๆตัวอย่าง

2) ขั้นพิสูจน์ข้อสรุป เป็นการตรวจสอบความจริงของข้อสรุป โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเองหลายๆครั้ง

3) ขั้นทดสอบความเข้าใจ เป็นการพิจารณาและตัดสินใจข้อมูลหรือตัวอย่างที่กำหนดให้เป็นไปตามข้อสรุปนั้นๆ หรือไม่ หากพบว่ายังไม่เกิดความเข้าใจจะต้องชี้แนะแนวทางใหม่เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

4) ขั้นสรุปผล เป็นการแสดงเหตุผลประกอบการยอมรับว่าข้อสรุปนั้นถูกต้องหรือไม่เพราะเหตุใด

ทศนา แคมมณี (2552) อธิบายขั้นตอนการเรียนการสอนมโนทัศน์ ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้สอนเตรียมข้อมูลสำหรับให้นักเรียนฝึกหัดจำแนก

1) ผู้สอนเตรียมข้อมูล 2 ชุด ชุดหนึ่งเป็นตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน อีกชุดหนึ่งไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน

2) ในการเลือกตัวอย่างทั้ง 2 ชุด ข้างต้น ผู้สอนจะต้องเลือกหาตัวอย่างที่มีจำนวนมากพอที่จะครอบคลุมลักษณะของมโนทัศน์ที่ต้องการนั้น

3) ถ้ามโนทัศน์ที่ต้องการสอนเป็นเรื่องยากและซับซ้อนหรือเป็นนามธรรม อาจใช้วิธีการยกเป็นตัวอย่างเรื่องสั้นๆ ที่ผู้สอนแต่งขึ้นหรือนำเสนอแก่นักเรียน

4) ผู้สอนเตรียมสื่อการสอนที่เหมาะสมจะใช้ประกอบการนำเสนอตัวอย่างมโนทัศน์เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะต่างๆของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 2 ผู้สอนอธิบายกติกาในการเรียนให้นักเรียนเรียนรู้และเข้าใจตรงกัน

ผู้สอนชี้แจงวิธีการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจก่อนเริ่มกิจกรรม โดยสาธิตวิธีการและให้นักเรียนลองทำตามที่ผู้สอนบอกจนกระทั่งนักเรียนเกิดความเข้าใจพอสมควร

ขั้นที่ 3 ผู้สอนเสนอข้อมูลตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนและข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน

การนำเสนอข้อมูลตัวอย่างนี้ทำได้หลายแบบ แต่ละแบบมีจุดเด่น-จุดด้อย ดังต่อไปนี้

1) นำเสนอข้อมูลที่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่ต้องการจะสอนทีละข้อมูลจนหมดทั้งชุด โดยบอกให้นักเรียนรู้ว่าเป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนแล้วตามด้วยการเสนอข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนทีละข้อมูล จนครบหมดทั้งชุดเช่นกัน โดยบอกให้นักเรียนรู้ว่าตัวอย่างชุดหลังนี้ไม่ใช่สิ่งที่จะสอน นักเรียนจะต้องสังเกตตัวอย่างทั้งสองชุดและคิดหาคุณสมบัติร่วมและคุณสมบัติที่แตกต่างกัน เทคนิควิธีนี้สามารถช่วยให้นักเรียนสร้างมโนทัศน์ได้เร็ว แต่ใช้กระบวนการคติน้อย

2) เสนอข้อมูลที่ใช้และไม่ใช้ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนสลับกันไปจนครบ เทคนิควิธีนี้ช่วยสร้างมโนทัศน์ได้ช้ากว่าเทคนิคแรก แต่ได้กระบวนการคิดมากกว่า

3) เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช้ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนอย่างละ 1 ข้อมูล แล้วเสนอข้อมูลที่เหลือทั้งหมดทีละข้อมูลโดยให้นักเรียนตอบว่าข้อมูลแต่ละข้อมูลที่เหลือนั้นใช่หรือไม่ใช่ตัวอย่างที่จะ

สอน เมื่อนักเรียนตอบ ผู้สอนจะเฉลยว่านักเรียนตอบถูกหรือผิด วิธีนี้นักเรียนจะได้ใช้กระบวนการคิด ในการทดสอบสมมติฐานของตนไปที่ละขั้นตอน

4) เสนอข้อมูลที่ใช่และไม่ใช่ตัวอย่างสิ่งที่จะสอนอย่างละ 1 ข้อมูล แล้วให้นักเรียนช่วยกัน ยกตัวอย่างข้อมูลที่นักเรียนคิดว่าใช่ตัวอย่างของสิ่งที่จะสอน โดยผู้สอนจะเป็นผู้ตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ วิธีนี้นักเรียนจะมีโอกาสคิดมากขึ้นอีก

ขั้นที่ 4 ให้นักเรียนบอกคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่ต้องการสอน

จากกิจกรรมที่ผ่านมาในขั้นต้นๆ นักเรียนจะต้องพยายามหาคุณสมบัติเฉพาะของตัวอย่างที่ใช่และไม่ใช่สิ่งที่ผู้สอนต้องการ และทดสอบคำตอบของตน หากคำตอบของตนผิด นักเรียนก็จะต้องหาคำตอบใหม่ ซึ่งหมายความว่าต้องเปลี่ยนสมมติฐานที่เป็นฐานคำตอบเดิม ด้วยวิธีนี้นักเรียนจะค่อยๆ สร้างความคิดรวบยอดของสิ่งนั้นขึ้นมาซึ่งก็จะมาจากคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้นนั่นเอง

ขั้นที่ 5 ให้นักเรียนสรุปและให้คำจำกัดความของสิ่งที่ต้องการสอน

เมื่อนักเรียนได้รายการของคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่ต้องการสอนแล้ว ผู้สอนให้นักเรียนช่วยกันเรียบเรียงให้เป็นคำนิยามหรือคำจำกัดความ (อุปนัย-นิรนัย)

ขั้นที่ 6 ผู้สอนและนักเรียนอภิปรายร่วมกันถึงวิธีการที่นักเรียนใช้ในการหาคำตอบให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดของตัวเอง

จากหลักการและทฤษฎีการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ตามแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสามารถจำแนกแนวทางได้ 2 วิธีด้วยกันคือ การนำเสนอตัวอย่างด้วยวิธีการอุปนัย (Inductive) และการนำเสนอตัวอย่างด้วยวิธีการนิรนัย (Deductive) โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกการเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ด้วยวิธีการอุปนัย (Inductive) ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนสำคัญได้ ดังนี้

1. การนำเสนอตัวอย่าง เป็นขั้นตอนที่ครูนำเสนอตัวอย่างและสิ่งที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนเพื่อให้นักเรียนเห็นความแตกต่างของ 2 มโนทัศน์ร่วมกัน

2. การวิเคราะห์ตัวอย่าง เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนวิเคราะห์ตัวอย่างผ่านการตั้งคำถามกระตุ้นความคิดเพื่อให้นักเรียนสามารถจำแนกขอบเขต คุณสมบัติและลักษณะของมโนทัศน์ที่ต้องการสอนกับมโนทัศน์ที่ไม่ใช่ รวมทั้งเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของลักษณะเด่นๆ จากตัวอย่างเพื่อนำไปสู่องค์ความรู้

3. การทดสอบความคิด เป็นขั้นตอนที่ครูนำเสนอตัวอย่างของมโนทัศน์เพิ่มเติม แล้วครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเลือกว่าตัวอย่างไหนใช่และตัวอย่างไหนไม่ใช่ลักษณะของกับมโนทัศน์ที่ต้องการสอนเพื่อทดสอบความเข้าใจและกระบวนการคิดของนักเรียน

4. การสรุปความคิดรวบยอด เป็นขั้นตอนที่ครูกับนักเรียนสรุปความหมายหรือคำนิยามของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน จากนั้นครูให้นักเรียนยกตัวอย่างที่เป็นลักษณะของมโนทัศน์นั้นด้วยตนเอง

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

3.1 ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตยมาจากคำในภาษากรีก คือ Demos หมายถึงประชาชน และ Kratos หมายถึง อำนาจ ดังนั้นประชาธิปไตยจึงหมายถึงอำนาจของประชาชน (Council of Europe, 2007) โดยจากการศึกษาเอกสาร ตำราและงานเขียนต่างทั้งในและต่างประเทศ ได้มีนักรัฐศาสตร์ นักการศึกษา องค์กรระหว่างประเทศและหน่วยงานสำคัญเสนอความหมายของประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

United Nation (2011) อธิบายว่า ประชาธิปไตย หมายถึง สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานที่ได้รับการเคารพ ส่งเสริมและเติมเต็ม โดยการให้ประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี

Council of Europe (2007) อธิบายว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองโดยประชาชน เป็นระบบการปกครองประชาชนเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้นเอง ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานสำคัญสองประการ ได้แก่

- ความเป็นอิสระส่วนบุคคล (Individual autonomy) คือ ไม่มีใครควรอยู่ภายใต้การปกครองของใคร
- ความเท่าเทียม (Equality) คือ ทุกคนในสังคมควรมีโอกาสในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลต่อสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

Bank, et al (2005) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองโดยประชาชน

Gollob, et al (2010) ได้อธิบายความหมายของประชาธิปไตยไว้สามมิติ ดังนี้

- ประชาธิปไตย หมายถึง อำนาจอการปกครองมาจากประชาชน ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยใช้อำนาจหรือมอบอำนาจให้กับตัวแทน และใครก็ตามที่เป็นส่วนหนึ่งของผู้ใช้อำนาจนั้นจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน
- ประชาธิปไตย หมายถึง อำนาจอการปกครองโดยประชาชนเป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรหรือสิทธิการปกครองทางตรงโดยพลเมือง
- ประชาธิปไตย หมายถึง การใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชน

กรมวิชาการ (2538) อธิบายว่าประชาธิปไตยนั้นสามารถจำแนกได้ 2 นัย คือ นัยแรก หมายถึงรูปแบบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน และนัยที่สองหมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่งยึดถืออุดมคติและหลักการบางประการเป็นเครื่องกำหนดแบบแผนพฤติกรรมระหว่างกันในการดำเนินการทางการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี, 2536) อธิบายประชาธิปไตยในแง่ของวิถีชีวิตไว้ว่า วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีใจกว้างที่จะพิจารณาความคิดเห็นร่วมกัน ก่อนที่จะมีการตัดสินใจ ใจกว้าง รู้จักประนีประนอม ไม่ใช่ตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งด้วยการใช้กำลังรุนแรง มีขันติธรรม อดทน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตัว เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ตลอดจนยอมรับความเสมอภาคระหว่างบุคคล

สาโรช บัวศรี (อ้างถึงใน สุนทร โคตรบรรเทา, 2544) กล่าวว่า ประชาธิปไตย คือ มนุษย์สัมพันธ์อย่างหนึ่งซึ่งยึดมั่นในคารวะธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม

ป. มหาจันทร์ (2544) ให้ความหมายไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึงระบบการเมืองหรือรูปแบบของการปกครองอย่างหนึ่งที่ผู้ปกครองต้องได้รับการยินยอมจากผู้ที่ถูกปกครอง ซึ่งผู้ที่ถูกปกครองต้องมีสิทธิเปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้ในโอกาสอันควร นอกจากนี้ บุคคลแต่ละคนที่ถูกปกครองจะต้องได้รับการคุ้มครอง หรือมีสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ สิทธิในร่างกาย สิทธิที่อยู่อาศัย สิทธิในการประกอบอาชีพ และสิทธิในการพูด การเขียน และการพิมพ์โฆษณา นอกจากนี้ประชาธิปไตยจะหมายถึงรูปแบบการปกครองอย่างหนึ่งแล้ว ประชาธิปไตย ยังหมายถึง ลักษณะของความสัมพันธ์ในระดับต่างๆของบุคคล เช่น ความสัมพันธ์ในระดับครอบครัว ระดับโรงเรียนและระดับสังคม เป็นต้น

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) อธิบายว่า ประชาธิปไตยหมายถึงระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดของประชาชน ประเทศใดปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เพราะเป็นเจ้าของอำนาจอการปกครองของประเทศ และมีเฉพาะแต่ประเทศที่ปกครองด้วย

ระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ส่วนประเทศที่ปกครองด้วยระบอบอื่นที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย ประชาชนไม่ใช่เจ้าของประเทศหากแต่เป็นเพียงผู้อยู่อาศัยเท่านั้น

จากคำจำกัดความและการให้นิยามดังกล่าวจึงสามารถสรุปได้ว่า ความหมายของประชาธิปไตยสามารถได้ 2 มิติ ดังนี้

ประชาธิปไตยในมิติของระบอบการปกครอง หมายถึง การปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ โดยประชาชนมอบให้กับผู้แทนในการบริหารอำนาจนั้นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศที่สามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในปัญหาต่างๆของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

ประชาธิปไตยในมิติของวิถีชีวิต หมายถึง แบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยผู้ที่ดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นใจกว้าง มีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รวมถึงยอมรับในความเสมอภาคในสังคม

3.2 หลักการประชาธิปไตย

การศึกษาหลักการประชาธิปไตยมีความสำคัญอย่างมากในสังคมประชาธิปไตยเพราะหลักการเป็นสิ่งที่ทำให้การดำเนินชีวิตส่วนบุคคลสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม หากสังคมไม่มีหลักการที่จะอยู่ร่วมกันแล้ว จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่กระทบกระทั่งกันโดยที่ไม่มีความเข้าใจค่านิยมส่วนตัวและวิถีปฏิบัติที่สอดคล้องกับค่านิยมของคนอื่นๆ (Dalio, 2011) หลักการประชาธิปไตยจึงเป็นการศึกษาที่ทำให้พลเมืองเกิดการเรียนรู้วิถีปฏิบัติที่ถูกต้องและการเรียนรู้คุณเกณฑ์ของความสัมพันธ์ในสังคมประชาธิปไตย

งานเขียนและตำราของ นักรัฐศาสตร์ นักการศึกษาและนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ได้เสนอหลักการประชาธิปไตยไว้ ดังนี้

Bassiouni, et al (1998) ได้รวบรวมหลักการประชาธิปไตย (The principles of democracy) ตามปฏิญญาสากลว่าเรื่องด้วยประชาธิปไตย (Universal declaration on democracy) ซึ่งเป็นผลจากการประชุมร่วมกันของนักวิชาการนานาชาติที่กรุงโคโร ประเทศอียิปต์ในปี ค.ศ.1997 ไว้ดังนี้

1. ประชาธิปไตย เป็น อุดมการณ์ที่ได้รับการยอมรับและเป็นเป้าหมายสากลที่อยู่บนพื้นฐานของค่านิยมร่วมกันของประชาคมโลก โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยเป็นสิทธิพื้นฐานของพลเมืองที่จะใช้สิทธินั้นภายใต้เสรีภาพ ความเสมอ

ภาค ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ ด้วยความเคารพในความหลากหลายทางความคิดและเป็นประโยชน์ต่อการปกครองตามรัฐธรรมนูญ

2. ประชาธิปไตยเป็นอุดมการณ์ที่ต้องดำเนินการให้สำเร็จลุล่วง และเป็นรูปแบบของการปกครองที่สะท้อนถึงความหลากหลายด้านประสบการณ์และลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมโดยไม่ผิดไปจากหลักการ บรรทัดฐาน และมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับตามหลักสากล ดังนั้นความสมบูรณ์ของรัฐประชาธิปไตยจึงขึ้นอยู่กับความหลากหลายด้านปัจจัยการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

3. ประชาธิปไตยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อรักษาและส่งเสริมศักดิ์ศรีและสิทธิพื้นฐานของบุคคล เพื่อให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันของคนในสังคม ส่งเสริมความสงบเรียบร้อยของชาติ ตลอดจนสร้างบรรยากาศที่ดีเพื่อสันติสุขระหว่างประเทศ ในด้านการปกครองประชาธิปไตยเป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้ อีกทั้งยังเป็นระบอบการปกครองเดียวที่สามารถแก้ไขหากเกิดความผิดพลาด (Self-correction)

4. ความสำเร็จของประชาธิปไตยอยู่บนสมมติฐานของการมีส่วนร่วมกันอย่างแท้จริง (Genuine partnership) ระหว่างชาย-หญิงในการดำเนินการตัดสินใจเรื่องสำคัญต่างๆในสังคม ซึ่งทั้งชายและหญิงต้องมีสิทธิอย่างเสมอภาคกันเป็นการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันจากความแตกต่างในสังคม

5. รัฐประชาธิปไตยต้องทำให้ประชาชนมั่นใจว่ากระบวนการใช้อำนาจได้รับการยอมรับจากประชาชน รัฐต้องยินยอมให้เกิดแข่งขันทางการเมืองอย่างเสรี เพื่อยืนยันว่าการได้มาซึ่งอำนาจของรัฐบาลเกิดจากการเปิดกว้าง ความเป็นอิสระ และการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยไม่แบ่งแยกใดอยู่ภายใต้บทบัญญัติและเจตนารมณ์ของกฎหมาย

6. ประชาธิปไตยไม่สามารถแยกสิทธิของประชาชนที่กำหนดไว้ในกฎหมายและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ การใช้สิทธิของประชาชนต้องมีประสิทธิภาพและการปฏิบัติอย่างเหมาะสม รวมทั้งต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบส่วนบุคคลและความรับผิดชอบร่วมกัน

7. ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายและสิทธิมนุษยชนเป็นอันดับแรก ในรัฐประชาธิปไตย ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย และทุกคนเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

8. การพัฒนาสันติภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเป็นทั้งเงื่อนไขและผลลัพธ์ของประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจึงเป็นการพึ่งพากันและกัน (Interdependence) ระหว่างสันติภาพ การพัฒนา การเคารพและการปฏิบัติตามกฎหมาย และสิทธิมนุษยชน

Klein, et al (2011) กล่าวว่าหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยสมัยใหม่ประกอบด้วยหลักการต่างๆ ดังนี้

1. หลักการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen participation) หมายถึงพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งและเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติ พลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบต่อพวกเขา การติดต่อสื่อสารเป็นการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างสองทาง คือ จากล่างสู่บนและบนลงล่างก่อนที่จะการตัดสินใจ

2. หลักความเสมอภาค (Equality) หมายถึงความเสมอภาคในทางกฎหมาย ความเสมอภาคด้านโอกาสในการตระหนักถึงความสามารถส่วนบุคคลโดยปราศจากการคำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ชาติพันธุ์ ศาสนาหรือความแตกต่างใดๆก็ตาม

3. หลักความอดทนทางการเมือง (Political tolerance) หมายถึง การปกครองคนส่วนมากด้วยการเอาใจใส่และเคารพผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย หากความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา วงศ์ตระกูลและวัฒนธรรมมีมากขึ้นจำเป็นต้องจัดให้เกิดการอภิปราย โต้แย้งและการปรองดองระหว่างทัศนคติที่แตกต่างกัน

4. หลักการตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ผู้นำที่มาจากการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องตอบคำถามพลเมืองเกี่ยวกับการกระทำ การตัดสินใจหรือการไม่ตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างที่พวกเขาอยู่ในตำแหน่งให้ได้ เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานได้รับรางวัล คือ การที่พวกเขาจะยังคงอยู่ในตำแหน่งนี้ได้ ส่วนผู้ที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่จะถูกลงโทษ

5. หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายความว่า ผู้นำต้องยินยอมให้สาธารณะตรวจสอบสิ่งที่พวกเขาทำระหว่างปฏิบัติหน้าที่ โดยพลเมืองสามารถเข้าร่วมการประชุมสาธารณะและมีอิสระในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมว่า ใครตัดสินใจเรื่องอะไรและเพราะอะไร หลักความโปร่งใสเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

6. หลักการการเลือกตั้งที่เป็นประจำ อิสระและเที่ยงธรรม (Regular, free and fair elections) การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม คือการทำให้มั่นใจว่าพลเมืองจะไม่ติดอยู่กับผู้นำที่แย่ แต่พวกเขาจะมีโอกาสถอดถอนผู้นำที่ไร้ความสามารถออกไปผ่านการเลือกตั้งที่อิสระและเป็นธรรม การ

เลือกตั้งอิสระและเป็นธรรมเป็นการให้โอกาสพลเมืองเลือกผู้นำจากเสียงของพวกเขา และต่อต้านการเลือกผู้นำที่พวกเขาไม่ต้องการหวนกลับสู่อำนาจอีก การเลือกตั้งเป็นวิธีการหลักสำหรับพลเมืองทุกคนในการใช้อำนาจโดยการเลือกผู้นำและออกเสียงเลือกผู้สมัครที่พวกเขาคิดว่าเป็นตัวแทนของตนได้ดีที่สุด

7. หลักเสรีภาพทางเศรษฐกิจ (Economic freedom) พลเมืองที่ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นคนที่มีความโน้มที่จะเผชิญกับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบ เนื่องจากพวกเขาขาดพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต พวกเขาจึงมักเป็นบุคคลที่มักจะได้รับสินบนเล็กน้อยๆ ในระหว่างเลือกตั้ง ผลที่ตามมา คือ ผู้นำที่คอร์รัปชันและไม่มีศีลธรรมสามารถกลับเข้าสู่อำนาจอีกครั้ง เสรีภาพทางเศรษฐกิจจะสร้างพื้นฐานให้พลเมืองมีความกระตือรือร้นและสามารถเรียกร้องให้ผู้นำรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหรือการละเลยต่อหน้าที่ได้ ในสังคมประชาธิปไตยความหลากหลายทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องไปด้วยกันกับความหลากหลายทางการเมืองและสังคม

8. หลักการควบคุมการใช้อำนาจรัฐ (Control of the abuse of power) รัฐบาลที่ปราศจากการตรวจสอบและการคานอำนาจมีความเป็นไปได้ว่าจะใช้อำนาจไปในทางที่มีขอบ เช่น การคอร์รัปชัน การควบคุมการใช้อำนาจรัฐสามารถบรรลุผลได้หลายแนวทางด้วยกัน เช่น ด้วยหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นนิติบัญญัติ ตุลาการและบริหารที่เป็นอิสระต่อกัน อีกทางหนึ่งคือการสร้างสถาบันทางการเมือง เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (Government ombudsman) เพื่อเฝ้าระวังการทำงานของรัฐบาล

9. บทบัญญัติสิทธิพลเมือง (Bill of right) สิ่งนี้เป็นการกำหนดการควบคุมอำนาจของรัฐบาลในการ ปกป้องการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง ด้วยการทำให้มั่นใจว่าการปกป้องสิทธิพลเมืองนี้ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

10. วัฒนธรรมของการยอมรับผลการเลือกตั้ง (A culture of accepting the results of elections) เมื่อการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ เที่ยงธรรมได้ผู้ชนะที่แน่ชัดแล้ว ผู้แพ้ของการเลือกตั้งไม่ควรที่จะอยู่ในตำแหน่งต่อไป และยินยอมมอบอำนาจทางการเมืองให้ผู้ชนะ อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญเช่นกันคือ ผู้ที่ได้รับชัยชนะควรจะบริหารประเทศเพื่อประโยชน์ของประชาชนทุกคนโดยไม่ต้องคำนึงถึงข้อเท็จที่ว่าบางคนไม่ได้โหวตเพื่อพวกเขา

11. หลักสิทธิมนุษยชน (Human right) แตกต่างกับระบบเผด็จการ ระบบประชาธิปไตยต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองจากการละเมิด สิทธินี้รวมไปถึง สิทธิในชีวิต สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพในการรวมกลุ่ม และเสรีภาพในการชุมนุม เป็นต้น

12. ระบบหลายพรรคการเมือง (Multi-party system) คือระบบที่มีมากกว่าสองพรรคการเมืองในการแข่งขันเพื่อเป็นรัฐบาล เหตุผลของการมีหลายพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตย ก็เพื่อ

- ขยายการรวมกลุ่มสำหรับเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดสำหรับประชาชนในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง
- เป็นฝ่ายค้านที่เสนอมุมมองทางเลือกให้กับพรรครัฐบาล
- ทำให้ฝ่ายค้านสามารถตรวจสอบการทำงานของฝ่ายรัฐบาลได้

ระบบพรรคการเมืองพรรคเดียวจะทำให้พลเมืองไม่มีตัวเลือกและมักจะนำไปสู่ระบบการปกครองแบบเผด็จการ

13. หลักความเป็นกลางของสถาบันรัฐ (Neutrality of state institutions) สถาบันของรัฐ เช่น ตำรวจและกองทัพควรเป็นกลางและไม่เลือกข้าง หรือเป็นส่วนหนึ่งของพรรคการเมือง

14. หลักนิติธรรม (Rule of law) หมายถึง ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย การกำหนดว่าพลเมืองทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายและรับผิดชอบหากฝ่าฝืน กระบวนการออกกฎหมายควรมีความเสมอภาค เทียบธรรม และบังคับใช้ได้เสมอ หลักนิติธรรมเป็นการรับประกันว่ากฎหมาย คำสั่งและการปกป้องพลเมืองเป็นสิทธิที่พวกเขาพึงจะได้รับ

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) เสนอว่า หลักการประชาธิปไตยนั้นให้ความสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

1. เสรีภาพ เสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นที่มีเหตุผล เป็นการแสดงออกซึ่งสิทธิเบื้องต้นของความเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการเคารพและยอมรับ อันจะนำไปสู่การยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างกันซึ่งเป็นคุณค่าของความคิดมนุษย์ที่จะสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ สู่สังคม ชุมชน ประเทศ และโลก

2. ความเสมอภาค ระบอบประชาธิปไตยเชื่อในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งทุกคนมีความเสมอภาคกัน ไม่มีใครมีคุณค่าเหนือกว่าใครในฐานะมนุษย์ ในสังคมไม่ว่าจะยากดี มีจน ต่างเชื้อชาติ ภาษา หรือศาสนาใดก็ตาม ด้วยความเข้าใจเช่นนี้จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในฐานะมนุษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค และด้วยหลักการนี้ กฎหมายจึงได้รับการพัฒนาไปสู่การให้หลักประกันต่อความ

เป็นมนุษย์ที่ให้เสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกัน รวมไปถึงหลักการในการใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ 1 คน ต่อ 1 เสียงอีกด้วย

3. เหตุผล ระบอบประชาธิปไตยใช้หลักการและเหตุผล เนื่องจากมีความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถ ที่จะคิดและแสวงหาเหตุผลที่เหมาะสมในการตัดสินใจปัญหาและการอยู่ร่วมกัน เพื่อประโยชน์แก่ทุกคนทั้งสังคมและมนุษยชาติ ด้วยหลักการนี้ ระบอบประชาธิปไตยจึงสนับสนุนการถกเถียง การคิดวิเคราะห์ การใช้วิจรรย์ญาณในการเลือก และการตัดสินใจมากกว่าการใช้การบังคับครอบงำ ซึ่งน่าจะเป็นวิธีการปิดกั้นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อมร รักษาสัตย์และคณะ (2539) ได้สรุปลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยในแง่ของหลักการพื้นฐานและอุดมการณ์ไว้ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด
2. รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน
3. ในประเทศขนาดใหญ่ในสมัยใหม่ที่ต้องใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมนั้นจะต้องมีการเลือกตั้งผู้แทนและพนักงานของรัฐอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมโดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ
4. สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมืองหรือวางนโยบายสาธารณะต้องตั้งขึ้นด้วยวิถีทางแห่งการแข่งขันเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากประชาชน
5. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่างๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรง
6. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิติชมควบคุมการทำงานของรัฐบาลตลอดเวลา และมีสิทธิ์เปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดไว้
7. อำนาจในการปกครองประเทศต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียวหรือกลุ่ม ต้องมีการแบ่งอำนาจการปกครองประเทศอย่างน้อยในระดับหนึ่ง
8. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด มีการแบ่งและกระจายอำนาจ มีการตรวจสอบและถ่วงดุลหรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน
9. หน้าที่หลักของรัฐบาล คือ การส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาค ภาราครภาพของพลเมือง

10. การตัดสินใจสำคัญต้องเป็นไปตามเสียงฝ่ายข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
11. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคในสายตาของกฎหมาย และมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ ทุกคนมีศักดิ์ศรีและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น
12. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยรัฐบาลให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพเหล่านั้นอย่างน้อยในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่สำคัญ
13. ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น การร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริงและอย่างมีข้อมูลข่าวสาร
14. รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2554) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของประชาธิปไตยดังนี้

1. หลักอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดที่ใช้ในการตัดสินใจเพื่อบริหารจัดการที่เรียกว่า อำนาจเป็นของปวงชน ดำเนินการเพื่อประชาชน โดยประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง เช่น การแสดงประชามติ เป็นต้น และทางอ้อม เช่น การเลือกตั้งตัวแทนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น
2. หลักความเสมอภาค คือ การมีความเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า ไม่ว่าจะเพศ วัย ผิวสี ชนชั้น ศาสนา ภาษา หรือฐานะเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันอย่างไร ความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตย คือ ความเสมอภาคทางกฎหมายที่ใช้บังคับแก่ทุกคนทั้งประเทศ ความเสมอภาคทางการเมือง คือการมีสิทธิในการปกครองเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการรับสมัครเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง รวมทั้งมีความเสมอภาคในด้านโอกาส คือ โอกาสที่จะได้รับบริการจากรัฐเท่าเทียมกัน เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การงาน การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
3. หลักสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ คือ ทุกคนได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพซึ่งการใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
4. หลักภราดรภาพ คือ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อ ห่วงใย เป็นมิตรต่อกันในฐานะเพื่อนร่วมโลก
5. หลักกฎหมาย คือ มีความเท่าเทียมกันในการบังคับใช้กฎหมายและการได้รับการลงโทษ

6. หลักการใช้เหตุผล คือ ทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นต่างๆ มีการยอมรับฟังซึ่งจะต้องใช้เหตุผลในการพิจารณาตัดสินบนฐานของความสอดคล้อง เห็นพ้องต้องกัน หรือความพอใจของทุกฝ่าย

7. หลักเสียงข้างมาก คือ การใช้เสียงข้างมากหรือเสียงส่วนใหญ่เป็นหลักในการตัดสิน เมื่อไม่สามารถหาความคิดเห็นที่เห็นพ้องต้องกัน แต่ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย โดยพร้อมที่จะรับฟังและเปลี่ยนเมื่อเสียงส่วนข้างน้อยมีเหตุผลสมควรมากขึ้นภายหลัง

จากหลักการประชาธิปไตยตามแนวคิดของนักวิชาการ นักรัฐศาสตร์และนักการศึกษา ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยเป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ประชาธิปไตย หลายนามโนทัศน์ในการอธิบายร่วมกัน โดย สามารถสรุปได้ว่า หลักการประชาธิปไตย ประกอบด้วย เรื่องสำคัญ ดังนี้ 1) หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน 2) หลักความเสมอภาค 3) หลักสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ 4) หลักการตรวจสอบอำนาจรัฐ 5) หลักการเลือกตั้ง 6) หลักความรับผิดชอบ 7) หลักนิติธรรม 8) หลักสิทธิมนุษยชน 9) หลักเสียงข้างมาก 10) หลักเหตุผล 11) หลักความเป็นกลาง wqทางการเมือง และ 12) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.3 มโนทัศน์ประชาธิปไตย

มโนทัศน์เป็นรากฐานความคิดของบุคคล การพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยจะช่วยให้ นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในความของ ประชาธิปไตยอย่างสอดคล้องตรงกันซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย

จากการรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับมโนทัศน์ประชาธิปไตย พบว่านักรัฐศาสตร์รวม นักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศให้คำนิยาม คำจำกัดความ และองค์ประกอบของ มโนทัศน์ประชาธิปไตย (Concept of democracy) ไว้หลายท่าน ดังนี้

Gollob, et al (2010) ได้กล่าวถึงมโนทัศน์สำคัญ (Key concepts) ของการศึกษา ประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ (Identity) เป็นสิทธิธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนในสังคมมีศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษย์ และมีสิทธิที่จะใช้ชีวิตอย่างมีเสรีภาพและเป็นอิสระจากการแบ่งแยกทั้งปวง เสรีภาพส่วนบุคคลได้ให้สิทธิแต่ละคนในการดำเนินชีวิตอย่างเสรีทั้งในด้านของค่านิยม การเลือกคู่ครอง อาชีพ และการมีบุตร ในสังคมโลกเสรีภาพเป็นสิ่งท้าทาย เพราะการที่บุคคลมีอิสระในการเลือกตัดสินใจ (Choices) ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นจะมีผลกระทบต่อผู้อื่น ในทางกลับกันการเลือกของผู้อื่นก็มีผลต่อเรา เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะต้องมีความคู่กับสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลคือความรับผิดชอบ มโน

ทัศน์ของเอกลักษณ์ส่วนบุคคลจึงมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดกับมโนทัศน์ความหลากหลายและพหุนิยม เสรีภาพ ความเสมอภาค และความรับผิดชอบ

2. ความหลากหลายและพหุนิยม (Diversity and pluralism) สังคมในปัจจุบันเป็นพหุสังคม สิทธิเสรีภาพเฉพาะของบุคคลนั้นทำให้สังคมเต็มไปด้วยความหลากหลายทั้งในด้านของวิถีชีวิต สิทธิพิเศษและความสนใจ ความหลากหลายในสังคมนั้นอยู่บนพื้นฐานของประเทศชาติกำเนิด ชนชั้น อายุ ประเภทของผู้เรียน ศาสนารวมทั้งค่านิยมที่แตกต่างกัน สิ่งที่ทำลายในสังคมพหุนิยม คือ อะไรเป็นค่านิยมที่สมาชิกของสังคมยอมรับ มโนทัศน์ของความหลากหลายและพหุสังคมนี้อาจเชื่อมโยงกับมโนทัศน์การเมืองการปกครอง เสรีภาพ ความขัดแย้งและความรับผิดชอบ

3. ความรับผิดชอบ (Responsibility) เสรีภาพเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีความสุข เพราะฉะนั้นทุกคนจะต้องเคารพว่าเสรีภาพส่วนบุคคลนั้นมีจำกัด ในสังคมประชาธิปไตยโดยหลักเสียงข้างมากจะต้องสมดุลกับการปกป้องเสียงข้างน้อยเพื่อให้มั่นใจว่าสังคมมีความกลมเกลียวกัน เสรีภาพและความเสมอภาคนั้นเป็นสิ่งยากที่จะสร้างสมดุล ทางหนึ่งที่จะทำให้ทั้งสองสิ่งประสานกันได้ คือ ความรับผิดชอบ อีกทางคือผ่านการตัดสินใจทางการเมือง ทั้งสองวิธีนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้แต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพที่จำกัด กฎหมายไม่สามารถดูแลทุกเหตุการณ์ในชีวิตและคงไม่ใช่สิ่งปรารถนาที่ชีวิตของเราถูกควบคุมโดยรัฐอย่างสมบูรณ์ สิทธิมนุษยชนจึงต้องขึ้นอยู่กับความตั้งใจและความสามารถที่จะรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง ความรับผิดชอบจึงสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับมโนทัศน์เสรีภาพ ความเสมอภาค สิทธิส่วนบุคคล กติกาและกฎหมาย รวมทั้งความขัดแย้ง

4. ความขัดแย้ง (Conflict) ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สังคมพหุนิยม หลายคนมักจะพิจารณาว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เป็อันตราย อยู่ห่างไกลจากความสามัคคี เพราะฉะนั้นจะต้องหลีกเลี่ยง อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องเกิดอันตรายเสมอไป แต่กลับเป็นสิ่งที่ต้องจัดการกับมัน ตามหลักการพื้นฐานแล้ว ความขัดแย้งเรื่อง การจัดสรรทรัพยากรนั้นสามารถหาข้อยุติ ด้วยการประนีประนอม ในทางกลับกันความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ ค่านิยมหรือชาติกำเนิดนั้น การแก้ปัญหาด้วยการประนีประนอมนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ในวัฒนธรรมที่มีอารย การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ไม่ใช่ความรุนแรงนั้นอยู่บนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกัน สิ่งนี้จึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ของการเป็นพลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย หากเกิดความขัดแย้งในโรงเรียนนั้นจำเป็นต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและเรียนรู้ที่จะไม่กลัวความขัดแย้ง มโนทัศน์ความขัดแย้งจึงสัมพันธ์กับมโนทัศน์ความหลากหลายและพหุนิยม การเมือง กฎและกฎหมาย รวมทั้งความรับผิดชอบ

5. นิติธรรม (Rules of law) ทุกคนถูกคาดหวังให้เชื่อฟังกฎหมาย เนื่องจากออกโดยหลักเสียงข้างมาก มาจากการโหวตโดยในรัฐสภาหรือการลงประชามติของประชาชน กฎหมายเป็นสิ่งที่สะท้อนและปกป้องสิทธิมนุษยชน สร้างกฎเกณฑ์เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เราถูกคาดหวังว่าจะต้องเคารพกฎหมาย แต่อะไรจะเกิดขึ้นหากเรารู้สึกว่ากฎหมายนั้นไม่ยุติธรรม มีหลายกรณีของการปฏิรูปทางกฎหมายและสังคมที่ถูกจุดประกายด้วยการฝ่าฝืนของพลเมือง สาเหตุสำคัญเพราะเขารู้สึกว่าไม่ยุติธรรมหรือกฎหมายนั้นมีช่องโหว่เพื่อนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายใหม่แทนที่ นักเรียนต้องเข้าใจ ระหว่างสิทธิเสรีภาพ และการปกป้องสิทธิและข้อจำกัดตลอดจนกรอบของสถาบัน หากไม่ปฏิบัติตามกรอบกฎหมายของสถาบัน เสรีภาพจะนำไปสู่ความเป็นอนาธิปไตยและอนาธิปไตยจะนำไปสู่กฎของความรุนแรง มโนทัศน์นิติธรรมจึงสัมพันธ์อย่างยิ่งกับมโนทัศน์ความขัดแย้ง เสรีภาพและความเสมอภาค

6. การปกครองและการเมือง (Government and politics) มโนทัศน์สำคัญของการเมืองมุ่งเน้นการเมืองในมิติของกระบวนการระงับความขัดแย้งและการแก้ปัญหา ส่วนมโนทัศน์ของการปกครองนั้นครอบคลุมในมิติที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมืองภายใต้กรอบของสถาบัน สังคมประชาธิปไตยในโรงเรียนจะต้องให้โอกาสนักเรียนในการเรียนรู้ผลกระทบและการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในสังคม นโยบายของรัฐจะถูกนำไปใช้ในกระบวนการตัดสินใจทั้งระดับหน่วยย่อยและหน่วยใหญ่ของสังคม การปกครองและการเมืองบ่งบอกถึงความแตกต่างของกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ในขณะที่การปกครองให้ความสำคัญในมิติของการจัดลำดับชั้น โครงสร้างและสถาบันต่างๆ การเมืองจะรวมไปถึงมิติที่ไม่เป็นทางการคือ ประสิทธิภาพของระบบสถาบัน มโนทัศน์ของการปกครองและการเมืองมีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดกับมโนทัศน์ความขัดแย้ง นิติธรรม ความรับผิดชอบและสื่อ

7. ความเสมอภาคและเสรีภาพ (Equality and liberty) สองมโนทัศน์นี้ถูกพิจารณาร่วมกันด้วยเหตุผลสองประการ

ประการแรกคือ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าหลักของสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคและเสรีภาพเป็นสองหลักการพื้นฐานของความยุติธรรมที่ทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรีมากขึ้น

ประการที่สอง ระหว่างเสรีภาพและความเสมอภาคอาจเกิดความตึงเครียดขึ้น เช่น ในสังคมโรงเรียนนักเรียนมีเสรีภาพที่จะพูดและแสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตามเสรีภาพด้านการแสดงออกต้องมีขอบเขต เพื่อเป็นการประกันว่าทุกคนในชั้นมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเสมอภาคกัน ดังนั้นเสรีภาพและความเสมอภาคต้องสมดุลกัน ความเสมอภาคไม่ได้หมายถึงทุกคนจะได้รับการ

ปฏิบัติแบบเดียวกัน แต่หมายถึงทุกคนจะได้รับการปฏิบัติในทางที่เขาต้องการ มโนทัศน์เสรีภาพและความเสมอภาคนั้นสัมพันธ์กับทุกมโนทัศน์ของประชาธิปไตย

8. สื่อ (Media) ในสังคมปัจจุบันเราอาศัยอยู่ในวัฒนธรรมของสื่อ สื่อคือสิ่งที่จำเป็นต่อการปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งรวมทั้งเสรีภาพในการแสดงออก การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมทางการเมือง การควบคุมรัฐบาลและการตัดสินใจทางการเมือง และการกำหนดวาระการสื่อสาร สิ่งท้าทายสำคัญของสื่อคือ สื่อเปิดโอกาสใหม่ๆและเป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อสารและการมีส่วนร่วม ในขณะที่เดียวกันสื่อก็เป็นเครื่องมือเพื่อการโกงและการก่ออาชญากรรม สื่อเป็นองค์กรการค้าที่ “บอกและขาย” ข้อมูล สื่อแปลงข้อมูลข่าวสารที่พวกเขาส่งไป นักเรียนจำเป็นต้องฝึกฝนความสามารถในการใช้ สร้างและถ่ายทอดข้อมูล นักเรียนต้องตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่าสื่อเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตพวกเขาในวัยของพวกเขา ในสังคมประชาธิปไตยสื่อเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมและการพัฒนาความสามารถในทุกๆด้าน มโนทัศน์ของสื่อเชื่อมโยงอย่างยิ่งกับมโนทัศน์การเมืองการปกครอง สิทธิส่วนบุคคล เสรีภาพและความรับผิดชอบ

Klein, et al (2011) ได้อธิบายคำนิยามขององค์ประกอบของประชาธิปไตยแต่ละเรื่องไว้ดังนี้

1. พหุนิยมทางการเมือง (Political pluralism) หมายถึง การดำรงอยู่ของการแข่งขันของพรรคการเมือง ความหลากหลายของค่านิยมทางจริยธรรม ความหลากหลายของบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ในสังคมประชาธิปไตยรัฐบาลเปรียบเสมือนด้ายเส้นเดียวเท่านั้นของผืนผ้าที่เต็มไปด้วยความหลากหลายของประชาชน องค์กรเอกชน พรรคการเมือง องค์กรและสมาคมต่างๆ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า พหุนิยมและการรวมกลุ่มขององค์กรต่างๆเหล่านี้ไม่ได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาล สังคมประชาธิปไตยส่วนใหญ่มีองค์กรของประชาชนจำนวนมากทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติที่มีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยระหว่างปัจเจกบุคคล ความซับซ้อนของสังคมและสถาบันรัฐ เป็นการให้โอกาสบุคคลมีส่วนร่วมในสังคมโดยไม่ต้องเป็นรัฐบาล

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Democratic participation) หมายถึง กระบวนการปฏิบัติในทางการเมืองที่เชื่อมโยงประชาชนเข้ากับรัฐบาล การมีส่วนร่วมสามารถเกิดขึ้นได้ในสองแนวทาง แนวทางแรกผ่านการวางโครงสร้างรูปแบบของการปกครองแบบประชาธิปไตย และแนวทางที่สองคือ มีส่วนร่วมผ่านภาคประชาสังคมในสังคมประชาธิปไตย การเลือกตั้งผู้นำต้องเป็นอิสระและเป็นธรรม ในบางสังคม การลงประชามติถูกนำมาใช้เพื่อตัดสินใจประเด็นสำคัญของชาติ พลเมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจและการปกครอง

3. การเป็นตัวแทน (Representation) หมายถึง กระบวนการที่อำนาจทางการเมืองซึ่งพลเมืองทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งมอบให้กับรัฐบาลเพื่อเป็นตัวแทนการใช้อำนาจ โดยหลักการสำคัญของการเป็นตัวแทนนั้น ประกอบด้วย

- อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน
- อำนาจของประชาชนถูกใช้โดยการเลือกคนจำนวนหนึ่งแทนคนประชาชนจำนวนมาก
- ตัวแทนได้รับอำนาจจากประชาชนผ่านการเลือกตั้งตามสมัยเวลา (Periodical elections)
- การตัดสินใจและการปฏิบัติของผู้แทนมีผลกระทบต่อสังคม
- ในฐานะผู้มีอำนาจสูงสุด ประชาชนคงไว้ซึ่งอำนาจในการตัดสินใจการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลและผู้แทน

4. การเลือกตั้ง (Election) หมายถึง การเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองจากความพยายามแข่งขันเพื่อเสียงโหวตของประชาชน การเลือกตั้งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกับประชาธิปไตย การเลือกตั้งเป็นการให้สิทธิของพลเมืองในการเลือกผู้นำของพวกเขา การเลือกตั้งจึงเป็นหนึ่งในบรรทัดฐานที่ใช้วัดความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและผลการเลือกตั้งที่อิสระและเป็นธรรมเป็นหลักสำคัญสำคัญของประชาธิปไตยจึงเป็นความรับผิดชอบของพลเมืองทุกคนที่จะต้องออกเสียงโหวตเพื่อหาผู้นำที่รับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ โดยองค์ประกอบสำคัญของการเลือกคือจะต้องเปิดโอกาสให้มีการแข่งขัน (Competitive) การเลือกตั้งต้องมีสมัยเวลาไม่ใช่การดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต (Periodical) เสียงโหวตของประชาชนต้องครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม (Conclusive) และการเลือกตั้งต้องมีผู้ชนะอย่างชัดเจน (Definitive)

5. นิติธรรม (Rule of law) หมายถึง ความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย (Equality before the law) นิติธรรมเป็นหลักการที่กฎหมายได้วางกรอบความประพฤติร่วมกัน และนำไปใช้กับสมาชิกทุกคนในสังคมอย่างเสมอภาคกัน นั้นหมายถึง ไม่มีปัจเจกชนคนใด หรือแม้แต่ประธานาธิบดีอยู่หรือบุคคลพิเศษใดยืนอยู่นอกกฎหมาย นิติธรรมคือหลักการสำคัญของประชาธิปไตยมีความหมายเช่นรัฐธรรมนูญ นิติธรรมปกป้องสิทธิพื้นฐานทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และปกป้องพลเมืองจากเผด็จการและความไร้ซึ่งกฎระเบียบ รัฐประชาธิปไตยต้องใช้อำนาจตามกฎหมายบัญญัติของกฎหมาย และ

พลเมืองทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมาย โดยความยุติธรรมเป็นเป้าหมายที่ดีที่สุด เมื่อกฎหมายที่ถูกตั้งขึ้นโดยประชาชนนั้นปฏิบัติตาม

6. สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล (Human right and individual freedoms)

สิทธิมนุษยชน คือ กฎสากลที่ประกันเสรีภาพและศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคน สิทธินี้เป็นการยืนยันว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่ได้รับการปฏิบัติและโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงเพศ เศรษฐกิจ สถานะ และเชื้อชาติ สิทธิมนุษยชนเป็นการปกป้องปัจเจกบุคคลและกลุ่มต่างๆ และผูกมัดให้รัฐและสถาบันต่างๆ ไม่ละเลยหรือเอาไปจากประชาชน โดยทั้งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานถูกกำหนดไว้ในประกาศสิทธิมนุษยชนสากล และสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ตลอดจนรัฐธรรมนูญของชาติ สิ่งนี้เป็นเครื่องมือที่บังคับให้รัฐบาลปกป้องพลเมืองจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการจำกัดความสามารถของรัฐบาลในการเข้าแทรกแซงสิทธิส่วนบุคคล

เสรีภาพพื้นฐาน ได้แก่ เสรีภาพทางมโนธรรม เสรีภาพในการแสดงออก เสรีภาพการรับรู้ ข่าวสาร เสรีภาพในการพิมพ์ เสรีภาพในการชุมนุมและเสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญของสังคมประชาธิปไตย และอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพที่ว่าประชาชนสามารถเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองและสามารถแสดงความกังวลและสนับสนุนในเรื่องที่เป็นผลของพวกเขา

7. ความเป็นผู้นำทางการเมือง (Political leadership) ความเป็นผู้นำเป็นทั้งแบบแผนของพฤติกรรมและคุณภาพส่วนบุคคล ในฐานะแบบแผนของพฤติกรรม หมายถึง ความพยายามของบุคคลที่จัดการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนา ในฐานะลักษณะเฉพาะส่วนบุคคลนั้น หมายถึง คุณสมบัติของผู้นำที่มีอิทธิพลต่อคนอื่นๆ หมายถึง มีความเท่าเทียมกันและมีความโดดเด่น (Equated with charisma) โดยคุณธรรมของผู้นำที่ดีนั้น คือ

- สร้างแรงบันดาลใจและทำให้คนที่เฉื่อยชาและไร้อิทธิพลเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมาย
- ส่งเสริมความเป็นหนึ่งและให้กำลังใจสมาชิกกลุ่ม
- สร้างจุดแข็งขององค์กรโดยการวางลำดับของความรับผิดชอบและบทบาทของสมาชิก

สมาชิก

เพราะฉะนั้นผู้นำประชาธิปไตยนั้นจะต้องให้ความสนใจกับประชาชนทุกคนที่เขาเป็นผู้นำ

8. ธรรมาภิบาลและการตรวจสอบได้ (Good governance and accountability) การปกครอง (Governance) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการที่ตัดสินใจนำไปใช้หรือไม่ การวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจนั้นเป็นสิ่งสำคัญ โดยตัวแทนผู้มีส่วนร่วมนั้นประกอบด้วยรัฐบาล รวมถึงตัวแทนจากองค์กรอื่นๆ เช่น องค์กรเอ็นจีโอ พรรคการเมือง กองทัพ ตำรวจ องค์กรชานา ผู้นำทางศาสนา สื่อ และองค์กรอื่นๆ ตัวแทนทั้งหมดเหล่านี้ที่เป็นอิสระจากรัฐบาลและกองทัพ เรียกว่า ประชาสังคม โดยการปกครองที่ดีหรือธรรมาภิบาลนั้นมีลักษณะสำคัญดังนี้

- การมีส่วนร่วมที่ยินยอมให้ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ
- ฉันทามติ (Consensus-oriented) หมายถึง การแสวงหาความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่มากกว่ายินยอมให้เสียงของคนส่วนน้อยเหนือกว่าคนส่วนมาก
- ตรวจสอบได้ตั้งแต่ผู้นำระดับชาติถึงผู้นำระดับท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรสาธารณะที่จะต้องตอบคำถามประชาชนได้ในบางประเด็นอย่างตรงเวลา
- โปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจที่นำไปสู่การปฏิบัติ สอดคล้องกับกฎหมายและข้อบังคับของสังคม

การตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งที่มาจากการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตามมีข้อผูกมัดที่จะต้องอธิบายการตัดสินใจหรือการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆต่อประชาชน การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐจะประสบความสำเร็จได้โดยผ่านกลไกทางการเมือง กลไกทางกฎหมาย และกลไกการบริหารราชการที่ถูกออกแบบมาเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน และเพื่อให้มั่นใจว่าเจ้าหน้าที่สาธารณะยังคงตอบคำถามและเข้าถึงประชาชนได้

9. ประชาสังคม (Civic society and civic action) ประชาสังคมอยู่ตรงกลางระหว่างรัฐบาลกับภาคเอกชน เป็นที่สำหรับการพูดคุยกันเพื่อแสดงความกังวลเกี่ยวกับความกินดีอยู่ดีของประชาชน หรือแนวทางการพัฒนาสังคม ประชาสังคมแตกต่างจากรัฐบาลเพราะไม่มีอำนาจบังคับตามกฎหมาย เป็นลักษณะของอาสาสมัครที่ปราศจากความเป็นเอกชน มโนทัศน์สำคัญของประชาสังคมคือ การรวมกลุ่มที่อยู่ภายในรูปแบบต่างๆของสังคม เช่น การเคลื่อนไหวของสังคม องค์กรเอ็นจีโอ สหภาพการค้า สมาคมอาชีพ องค์กรนักเรียน องค์กรสตรี องค์กรเยาวชน และสถาบันทางศาสนา และวัฒนธรรม

Burnham (2011) ได้สรุปมโนทัศน์ประชาธิปไตยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. เสรีภาพส่วนบุคคล (Individual freedom) เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในสังคมประชาธิปไตย เสรีภาพโดยทั่วไปแล้วมีทั้งการแสดงออกเชิงบวกและเชิงลบ เสรีภาพเชิงบวกประกอบด้วยเสรีภาพในการพูด การชุมนุมและเสรีภาพทางมโนธรรม ส่วนเสรีภาพทางลบ ประกอบด้วย เสรีภาพจากความต้องการ ความอยาก การกลั่นแกล้งกัน โดยขอบเขตเสรีภาพของบุคคลต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และรับประกันจากกฎหมาย ดังนั้น ประชาธิปไตยไม่ได้ประกอบด้วย การเลือกรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิในการวิจารณ์และเสนอทางเลือกให้กับรัฐบาลด้วย อย่างไรก็ตามสิทธิที่เราได้รับอย่างอัตโนมัติเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้อื่นด้วย

2. การเลือก (Choice) การเลือกส่วนบุคคลและการเลือกโดยรวมเป็นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย ถ้าเราไม่ได้อาศัยอยู่ในสังคมประชาธิปไตย เราก็ไม่สามารถเลือกอ่านหนังสือ เลือกดูภาพยนตร์ สิ่งที่เราจะบูชาและบุคคลที่เราจะทำงานร่วมได้ เราสามารถที่จะเลือกรัฐบาลที่เป็นตัวแทนของเราอย่างเสมอภาคกัน แต่เราก็ต้องยอมรับว่าการเลือกของเรานั้นสุดท้ายแล้วขึ้นอยู่กับหลักเสียงข้างมาก

3. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ขอบเขตที่สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตยดั้งเดิม พลเมืองทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมโดยตรงกับทุกๆการตัดสินใจ แต่ด้วยขนาดและความซับซ้อนของรัฐสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมของทุกคนไม่สามารถทำได้ ระบบประชาธิปไตยปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการเลือกตัวแทน เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ การออกเสียงโหวตมักใช้ในเรื่องทั่วไป ยกเว้นประเด็นที่สังคมลงความเห็นว่าสำคัญและจะต้องใช้วิธีการลงประชามติ ผู้แทนทางการเมืองจึงเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายและเป็นตัวแทนของประชาชน

4. การเปิดกว้าง (Openness) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจุดสำคัญของแนวคิดในสังคมประชาธิปไตย การนำเสนอข้อมูลข่าวสารต้องเที่ยงตรง ในสังคมประชาธิปไตยจะต้องทำการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกจำกัดมีน้อยที่สุดและทำให้การการทำงานของภาครัฐเปิดเผยให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การเปิดกว้างไม่ได้เกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับสิทธิในการตีพิมพ์ การอภิปรายอีกด้วย

5. การปกป้อง (Protection) สังคมประชาธิปไตยยอมรับความรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยและความกินดีอยู่ดีของพลเมือง ดังนั้นประชาธิปไตยต้องมีการจัดการศึกษา การดูแลสุขภาพ ที่อยู่อาศัย และความปลอดภัย และจะต้องทำให้มั่นใจว่าการจัดให้เหมาะสมกับสมาชิกที่อ่อนแอและด้อยโอกาสในสังคม โดยต้องแสดงให้เห็นว่าประชาธิปไตยคือความเสมอภาคของชีวิตที่เกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง

6. การเติบโตส่วนบุคคล (Personal growth) ประชาธิปไตยคือความสามารถที่จะมีชีวิตที่มั่งคั่งและสมบูรณ์ได้ สามารถแสดงออกได้ทุกแง่มุมที่แสดงถึงความเป็นมนุษย์ ในสังคมประชาธิปไตยต้องเปิดโอกาสให้สามารถสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่แต่ละบุคคลสามารถทำให้ชีวิตตนเองมั่งคั่งและสมบูรณ์ได้ และต้องยอมรับว่าสิ่งที่อยู่เหนือความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น คือ ความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคลที่สามารถแสดงออกอย่างกว้างที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ สัญลักษณ์สำคัญของสังคมประชาธิปไตยที่ความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพคือ ความหลากหลายด้านศิลปศาสตร์และวรรณกรรม

Coppedge, et al (2011) ได้สรุปมโนทัศน์ประชาธิปไตย (Conception of democracy) จากการศึกษาวิจัยเรื่อง Conceptualize and measuring democracy) ไว้ดังนี้

มโนทัศน์	คำอธิบาย (Description)	หลักการ (Principles)	สถาบันที่เกี่ยวข้อง (Institutions)
การเลือกตั้ง (Electoral)	ประชาธิปไตยจะสำเร็จได้โดยการแข่งขันระหว่างกลุ่มของผู้นำต่างๆ เพื่อเสียงจากประชาชนในช่วงการเลือกการเลือกตั้งก่อนจะมีการเลือกตั้งอย่างกว้างขวางพรรคการเมืองและการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการประชาธิปไตย	การต่อสู้การแข่งขัน	การเลือกตั้ง พรรคการเมือง ความสามารถในการแข่งขันและการหมุนเวียน (turnover)
เสรีภาพ (Liberal)	หลักการและกระบวนการประชาธิปไตยต้องมั่นใจว่าการปกครองของคนส่วนมากไม่เป็นการกดขี่คนส่วนน้อย หรือทำให้พวกเขาสูญเสียเสรีภาพส่วนบุคคล	รัฐบาลมีอำนาจจำกัด, การตรวจสอบในแนวนอน, สิทธิส่วนบุคคล, เสรีภาพพลเมือง, ความโปร่งใส	ความหลากหลาย ความเป็นอิสระ การกระจายอำนาจที่ให้ ความสำคัญกับบทบาทของสื่อ กลุ่มผลประโยชน์ ตุลาการ รวมทั้งการเขียนรัฐธรรมนูญที่รับประกันอย่างชัดเจน
เสียงข้างมาก (Majoritarian)	เสียงข้างมากควรปกครองประเทศเสียงส่วนใหญ่อยู่เหนือกว่าเสียงส่วนน้อย	การปกครองโดยเสียงข้างมาก, การรวมอำนาจ, การตรวจสอบ แนวตั้ง	การรวบอำนาจที่ให้ความ สนใจพิเศษกับบทบาท ของพรรคการเมือง

มโนทัศน์	คำอธิบาย (Description)	หลักการ (Principles)	สถาบันที่เกี่ยวข้อง (Institutions)
การมีส่วนร่วม (Participatory)	การมีส่วนร่วมในทางประชาธิปไตยนั้นไม่ง่ายเลยที่จะมอบอำนาจอย่างสมบูรณ์ให้กับตัวแทน การปกครองโดยตรงจากประชาชนจึงดีกว่า การมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของรัฐ โดยไม่ได้มีความสำคัญของการออกเสียงโหวตเท่านั้น แต่รวมถึงการรวมกลุ่มของประชาชน การเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม การรับฟังเสียงและการประชุมสาธารณะ รวมทั้งฟอรัมต่างๆที่ประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง	การปกครองโดยประชาชน	กฎหมายเลือกตั้ง ประชาสังคม รัฐบาลท้องถิ่น ประชาธิปไตยทางตรง
การพิจารณา อย่างรอบคอบ Deliberative	ประชาธิปไตยต้องการมากกว่าการละลายต้องเคารพการสนทนาในทุกระดับตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นจนถึงการตัดสินใจขั้นสุดท้าย	การปกครองโดยเหตุผล	สื่อ การรับฟัง คณะกรรมการและส่วน ต่างๆที่เกี่ยวข้อง
ความเสมอภาค (Egalitarian)	ความเสมอภาคทางการเมืองคือความเสมอภาคด้านการมีส่วนร่วม การได้รับการปกป้องจากรัฐ และการจัดสรรทรัพยากรจากรัฐ อย่างเท่าเทียมกัน	ความเสมอภาคทางการเมือง	การออกแบบเพื่อ รับประกันความเสมอภาค ด้านการมีส่วนร่วม การ เป็นตัวแทน การปกป้อง และการใช้ทรัพยากรทาง การเมือง

Source: (Coppedge, et al, 2011)

ลิขิต วีรเวทิน (2546) ได้กล่าวถึงจิตใจของประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. จิตสำนึกและศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบประชาธิปไตยมีทั้งจุดดีจุดเสีย แต่เป็นระบบการปกครองที่เลวร้ายที่สุด การศรัทธาต่อระบบจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะศรัทธาจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นว่าแม้จะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ระบบประชาธิปไตยก็จะเป็นระบบการปกครองที่ต้องจรรโลงไว้ เพราะเป็นระบบที่ทำงานได้ผลและก่อความเสียหายน้อยที่สุด

2. สิทธิเสรีภาพเป็นหัวใจของลักษณะจิตใจประชาธิปไตย เพราะเป็นฐานสำคัญของระบบเสรีประชาธิปไตย เป็นสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ของมนุษยชาติที่เป็นเสรีชน ใครจะมาบังคับตัดทอนลงมิได้ สิทธิเสรีภาพในระบบประชาธิปไตยมีด้านต่างๆ เช่น สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ในการชุมนุม ในการเลือกที่อยู่อาศัย ในการเลือกอาชีพ โดยสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิทธิที่บ่งชี้ถึงเสรีภาพอย่างเด่นชัดที่สุด

3. การต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น วิญญาณแห่งการต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมของตนเป็นหัวใจสำคัญของระบบประชาธิปไตย แต่การใช้สิทธิของตนรวมทั้งการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น การเคารพสิทธิของผู้อื่นจึงเป็นของคู่กันกับการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง การเอาแต่ได้โดยไม่คำนึงถึงสิทธิอันชอบธรรมของผู้อื่น ไม่ใช่ลักษณะจิตใจแบบประชาธิปไตย แต่เป็นเรื่องเห็นแก่ตัว ขาดจิตสำนึกอันถูกต้อง

4. เสียงส่วนใหญ่และสิทธิเสียงส่วนน้อย หลักการตัดสินข้อขัดแย้งและหาข้อยุติในระบบประชาธิปไตย คือ การลงคะแนนเสียงและใช้เสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ตัดสิน กติกาดังกล่าวหมายความว่า ถ้า 51 ท่านเห็นด้วยกับนโยบายที่เสนอ ส่วน 49 คัดค้าน ก็ต้องรับนโยบายดังกล่าว ผู้ที่แพ้ก็ต้องยอมรับการลงคะแนนเสียงและถอยหลังสุด หลักเสียงส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมากเป็นหลักการพื้นฐานของการตัดสินนโยบายของระบบประชาธิปไตย แต่การใช้เสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดต่อสิทธิของเสียงส่วนน้อย หรือต้องมีการเคารพเสียงส่วนน้อย

5. ความเสมอภาค ประชาธิปไตยหมายถึงอำนาจของประชาชน ประชาชนทุกคนเป็นใหญ่ ไม่ใช่ประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เรื่องความเสมอภาคในทางการเมืองคือ หนึ่งคนหนึ่งเสียง และความเสมอภาคในทางกฎหมาย คือ การใช้กฎหมายฉบับเดียวกันกับทุกคนในสังคมเป็นจิตสำนึกที่สำคัญยิ่ง เพราะถ้าจิตสำนึกเรื่องความเสมอภาคขาดหายไป ฐานสำคัญของระบบประชาธิปไตยคือความเสมอภาคก็จะหายไป ระบบประชาธิปไตยย่อมไม่สามารถยืนหยัดได้โดยสมบูรณ์

6. ความยุติธรรม การเคารพกติกา ความมีใจนักเลง (ไม่ใช่ใจนักเลงหัวไม้หรืออันธพาล) จิตใจนักกีฬา เป็นหัวใจของการดำเนินการของระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะความขัดแย้งต่างๆ ในสังคมที่เกิดขึ้น จะหาข้อยุติไม่ได้ถ้าไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานของความยุติธรรม การมองประเด็นโดยใจอคติลำเอียง ฉกฉวยผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ไม่เคารพกติกา ขาดความมีใจนักเลงหรือจิตใจนักกีฬา ก็ย่อมยากที่จะหาข้อยุติในข้อขัดแย้งต่างๆ ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้

7. การคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ จิตใจที่เป็นประชาธิปไตยจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ของสังคมและประเทศชาติ ไม่มุ่งมั่นเฉพาะผลประโยชน์ส่วนตัวโดยก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อผู้อื่นหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ

8. ความรับผิดชอบ เคารพกฎระเบียบและมีวินัย ประชาธิปไตยไม่ใช่มีแต่อ้างสิทธิเสรีภาพ แต่ต้องมีการสร้างจิตสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบ เคารพกฎระเบียบและมีวินัย ความรับผิดชอบซึ่งเป็นตัวคานการใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขต สิทธิเสรีภาพเป็นของศักดิ์สิทธิ์ แต่ความรับผิดชอบ การเคารพกฎระเบียบและการมีวินัยเป็นส่วนเสริมที่สำคัญที่จะจรรโลงหลักการสิทธิเสรีภาพเอาไว้

9. ความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง ประชาธิปไตยทำให้เราใช้สิทธิเสรีภาพได้ ก็แปลว่าผู้อื่นควรมีสิทธิเสรีภาพได้ด้วย เราไม่มีสิทธิไปห้ามไม่ให้ผู้ใดใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น หรือมีพฤติกรรมอันใด แม้ว่าเราจะไม่ชอบ ไม่เห็นด้วย เราก็ต้องอดทนอดกลั้นถ้าการใช้สิทธิเสรีภาพของเขายู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

10. หลักนิติธรรม หลักนิติธรรมคือหลักการอันถูกต้องทางกฎหมาย ทั้งในแง่ของหลักการ กระบวนการตรากฎหมาย และการบังคับกฎหมาย หลักนิติธรรมจึงเป็นการใช้หลักกฎหมายเป็นฐานในการปกครอง หลักนิติธรรมเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าจะผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมและความชอบธรรม จิตสำนึกในส่วนนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

จากการวิเคราะห์หลักการและมโนทัศน์ประชาธิปไตยตามแนวคิดของนักรัฐศาสตร์ นักวิชาการและนักการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปมโนทัศน์ประชาธิปไตยได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์มโนทัศน์ประชาธิปไตยตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ	มโนทัศน์ประชาธิปไตย				
	สิทธิ	เสรีภาพ	ความเสมอภาค	เสียงข้างมาก	การเลือกตั้ง
Bassiouni, et al (1998)	✓	✓	✓		✓
Gollob, et al (2010)	✓	✓	✓	✓	
Klein, et al (2011)	✓	✓	✓	✓	✓
Burnham (2011)	✓	✓	✓		✓
Coppedge, et al (2011)		✓	✓	✓	✓
อมร รักษาสัตย์ (2539)	✓	✓	✓	✓	✓
ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	✓	✓	✓	✓	
วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555)	✓	✓	✓	✓	
กทต. (2557)	✓	✓	✓		

ผู้เชี่ยวชาญ	มโนทัศน์ประชาธิปไตย			
	พหุนิยม	ความรับผิดชอบ	นิติธรรม	การมีส่วนร่วม
Bassiouni, et al (1998)	✓	✓	✓	✓
Gollob, et al (2010)	✓	✓	✓	✓
Klein, et al (2011)	✓	✓	✓	✓
Burnham (2011)				✓
Coppedge, et al (2011)				✓
อมร รักษาสัตย์ (2539)		✓	✓	✓
ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	✓	✓	✓	✓
วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555)			✓	✓
กกด. (2557)				

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ความหมายของมโนทัศน์ประชาธิปไตยตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

มโนทัศน์	ผู้เชี่ยวชาญ				
	Bassiouni, et al (1998)	Gollob, et al (2010)	Klein, et al (2011)	Burnham (2011)	Coppedge, et al (2011)
สิทธิ	สิทธิพื้นฐานของพลเมือง สิทธิมนุษยชน	สิทธิตามธรรมชาติ คัดค้านความเป็นมนุษย์	สิทธิการควบคุมอำนาจรัฐ สิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ คัดค้านของมนุษย์ สิทธิความเป็นพลเมือง	การปกป้อง รับประกันความเป็นพลเมือง การจัดการศึกษา การดูแลสุขภาพและความปลอดภัย	-
เสรีภาพ	การแข่งขันทางการเมืองอย่างเสรี	เสรีภาพในการแสดงออก การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงข่าวสาร การพิมพ์ การชุมนุม ไม่ละเมิดกฎหมาย	เสรีภาพในชีวิตทางมโนธรรม การพิมพ์ การชุมนุม การรวมกลุ่ม เสรีภาพในทรัพย์สิน	เสรีภาพมีขอบเขต เสรีภาพส่วนตัว เกี่ยวข้องกับ เสรีภาพของผู้อื่น ชาติไม่ได้ในสังคมประชาธิปไตย	เสรีภาพคนส่วนใหญ่ต้องไม่กดขี่คนส่วนน้อย
ความเสมอภาคและความเท่าเทียม	ไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ ความเสมอภาคระหว่างชาย-หญิง	ความเสมอภาคในด้านโอกาสและการแบ่งปัน ความเสมอภาคด้านกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายเดียวกัน	ความเสมอภาคทางกฎหมายและโอกาสโดยปราศจากการคำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ชาติพันธุ์ ศาสนาหรือความแตกต่างใดๆ	การสามารถเลือกรัฐบาลอย่างเสมอภาคกัน ความเสมอภาคด้าน กระบวนการทางการเมือง	ความเสมอภาคด้านการมีส่วนร่วม การได้รับการปกป้องจากรัฐ การจัดสรรทรัพยากรจากรัฐอย่างเท่าเทียม

มโนทัศน์	ผู้เชี่ยวชาญ			
	อมร รักษาสัตย์ (2539)	ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555)	สพฐ และ กกด (2557)
สิทธิ	สิทธิการเปลี่ยนแปลง รัฐบาล สิทธิการ เลือกตั้ง สิทธิ กว้างขวาง	ศักดิ์ศรีของมนุษย์ การต่อสู้เพื่อสิทธิ ตนเองไม่ละเมิดสิทธิ ของผู้อื่น	สิทธิที่ได้จากรัฐ สิทธิ ด้านการศึกษา ไม่ ละเมิดสิทธิของผู้อื่น	สิทธิการเลือกตั้งอย่าง เท่าเทียมกัน
เสรีภาพ	อิสระในการพูด การ พิมพ์ การแสดงความคิด เห็น การชุมนุม การตั้งพรรคการเมือง การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร	ความเป็นเสรีชน การ แสดงความคิดเห็น การเลือกที่อยู่อาศัย การเคารพเสรีภาพ ของผู้อื่น ภายใต้ ขอบเขตของกฎหมาย	การไม่ละเมิดเสรีภาพ ของผู้อื่น	การแสดงเบื้องต้นของ ความเป็นมนุษย์ การ แสดงออกในความคิดที่ มีเหตุผล
ความเสมอภาคและ ความเท่าเทียม	ความเสมอภาคด้าน กฎหมาย มีโอกาส เท่าเทียมกัน ไม่มีใคร มีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น	หนึ่งคน หนึ่งเสียง ความเสมอภาคด้าน กฎหมาย ใช้กฎหมาย ฉบับเดียวกันกับทุกๆ คนในสังคม	ความเท่าเทียมในความ เป็นมนุษย์ ไม่แบ่งเพศ วัย ชนชั้น ภาษา ฐานะ ทางเศรษฐกิจ การได้ บริการจากรัฐเท่าเทียม กัน	ทุกคนพึงปฏิบัติต่อกัน อย่างเสมอภาค เสมอ ภาคภายใต้กฎหมาย เดียวกัน

มโนทัศน์	ผู้เชี่ยวชาญ				
	Bassiouni, et al (1998)	Gollob, et al (2010)	Klein, et al (2011)	Burnham (2011)	Coppedge, et al (2011)
เสียงข้างมาก	-	เสียงข้างมาก สมดุลกับการปกป้องเสียงข้างน้อยเพื่อความกลมเกลียวกันในสังคม	การปกครองด้วยคนส่วนมากด้วยการเอาใจใส่และเคารพประโยชน์ของคนส่วนน้อย	-	หลักในการปกครองประเทศ การปกครองโดยเสียงข้างมาก
การเลือกตั้ง	การแข่งขันทางการเมืองอย่างเสรี การได้อำนาจมาจากการเปิดกว้างและเป็นอิสระ ไม่แบ่งแยกประชาชน	-	ระบบที่มากกว่าสองพรรคการเมืองแข่งขันเพื่อเสียงโหวตของประชาชน การเลือกตั้งที่อิสระ เป็นธรรม มีสมัยของเวลา ตัวแทนของคนทุกกลุ่ม และมีผู้ชนะ	การมีสิทธิเลือกรัฐบาล ผู้แทนทางการเมืองเป็นผู้ได้รับมอบหมายและตัวแทนของประชาชน	การแข่งขันระหว่างผู้นำของกลุ่มต่างๆ เพื่อเสียงโหวตของประชาชน พรรคการเมือง
พหุนิยม	ความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ	ความหลากหลายในวิถีชีวิต เพศ ขาดิ กำเนิด ชนชั้น อายุ ผู้เรียน และค่านิยมที่แตกต่างกัน สันติวิธี	ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประชาชน พรรคการเมืองและองค์กรต่างๆ	-	-

มโนทัศน์	ผู้เชี่ยวชาญ			
	อมร รักษาสัตย์ (2539)	ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555)	สพฐ และ กกด (2557)
เสียง ข้างมาก	หลักในการ ปกครองประเทศ การปกครองโดย เสียงข้างมาก	การตัดสินใจสำคัญ เป็นไปตามเสียงข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของ เสียงข้างน้อย	การตัดสินใจขัดแย้ง และข้อยุติในระบบ ประชาธิปไตย ผู้แพ้ ต้องยอมรับมติเสียง ข้างมาก	การใช้หลักเสียงข้างมาก ในการตัดสินใจ การพร้อม รับฟังเสียงข้างน้อย
การเลือกตั้ง	การแข่งขัน เพื่อให้ได้รับ คะแนนเสียงของ ประชาชน การ เลือกตั้งที่อิสระ การเปลี่ยนแปลง รัฐบาลตาม วิธีการที่กำหนด	-	-	-
พหุนิยม	-	การอดทนอดกลั้นต่อ ความคิดเห็นและ พฤติกรรมที่แตกต่าง	-	-

มโนทัศน์	ผู้เชี่ยวชาญ				
	Bassiouni, et al (1998)	Gollob, et al (2010)	Klein, et al (2011)	Burnham (2011)	Coppedge, et al (2011)
ความ รับผิดชอบ	การใช้สิทธิและการ ปฏิบัติตนของ ประชาชนต้อง สอดคล้องกับ ความ รับผิดชอบส่วนบุคคล และ ร่วมกัน	การรับผิดชอบต่อ การใช้ เสรีภาพของ ตนเอง	เจ้าหน้าที่รัฐ รับผิดชอบต่อ ประชาชน ตอบ คำถามประชาชนที่ เกี่ยวข้องกับการ ตัดสินใจได้ ตรวจสอบได้	-	-
นิติธรรม	'ประชาธิปไตยอยู่บน พื้นฐานของกฎหมาย กระบวนการใช้ อำนาจเป็นการปฏิบัติ ตามทบัญญัติและ เจตนารมณ์ของ กฎหมาย	การปฏิบัติตาม กฎหมาย การ ปกป้องสิทธิ มนุษยชนด้วย หลักกฎหมาย กฎเกณฑ์ตัดสิน ปัญหาความ ขัดแย้ง การ บังคับใช้ที่ ยุติธรรม	กระบวนการออก กฎหมาย การบังคับ ใช้เสมอภาค ยุติธรรม การรับประกันสิทธิ ของพลเมือง การวาง กรอบกรอบความ ประพฤติร่วมกัน	-	-
การมีส่วน ร่วมทางการเมือง	การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการกิจสำคัญ ของสังคมเป็น ความสำเร็จของ ประชาธิปไตย	การมีส่วนร่วมใน กระบวนการ ตัดสินใจ การลง ประชามติของ ประชาชน	การตรวจสอบการใช้ อำนาจรัฐ การเป็น ตัวแทนการใช้อำนาจ อำนาจสูงสุดเป็นของ ประชาชน การ รวมกลุ่มภาคประชา สังคม	การมีส่วน เกี่ยวข้องใน กระบวนการ ทางการเมือง การตัดสินใจ การเลือก ตัวแทน การลง ประชามติ	การออกเสียง โหวต การ เคลื่อนไหว ภาคประชา สังคม การรับ ฟังประชาชน

มโนทัศน์	ผู้เชี่ยวชาญ			
	อมร รักษาสัตย์ (2539)	ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555)	สพฐ และ กกด (2557)
ความ รับผิดชอบ	รัฐบาลต้อง รับผิดชอบต่อ ประชาชน ประชาชนมีสิทธิ ควบคุมการทำงาน ของรัฐบาล	การรับผิดชอบต่อ การ เคารพกฎระเบียบ มี วินัย รับผิดชอบต่อ สิทธิและหน้าที่เพื่อ จรรโลงสังคม	-	-
นิติธรรม	รัฐบาลต้องใช้ หลักการปกครอง โดยกฎหมายหรือ นิติธรรม ไม่ใช่ อำนาจตาม อำเภอใจ	หลักการถูกต้องตาม กฎหมายทั้งในด้าน กระบวนการ ตรากฎหมาย การ บังคับใช้ หลักนิติ ธรรมต้องผดุงความ ยุติธรรม	ความเท่าเทียมกันใน การบังคับใช้กฎหมาย และการได้รับการ ลงโทษ	-
การมีส่วนร่วม ทางการเมือง	ประชาชนมีส่วน ร่วมในการปกครอง ประเทศผ่านกลไก ต่างๆ การติชม ควบคุมการทำงาน ของรัฐ	การลงคะแนนเสียงใน การตัดสินใจ การเลือก ตัวแทน การลงประชามติ	ประชาชนเป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตย การ แสดงประชามติ การ เลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎร	-

จากการศึกษาหลักการและมโนทัศน์ประชาธิปไตยตามคำนิยามและความหมายของนักการศึกษาและนักวิชาการตามตารางข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มโนทัศน์ประชาธิปไตยที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย มโนทัศน์ประชาธิปไตยทั้ง 9 เรื่อง ดังนี้

1. สิทธิ หมายถึง สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และได้รับจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์พลเมืองทุกคนต้องต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สิทธิของพลเมือง ได้แก่ สิทธิมนุษยชน สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับประกันความเป็นพลเมือง และสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

2. เสรีภาพ หมายถึง อิสระในการกระทำใดๆโดยไม่ละเมิดต่อกฎหมายและเสรีภาพของผู้อื่น ได้แก่ เสรีภาพในการการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเลือก การประกอบอาชีพ การสมรส เสรีภาพทางเศรษฐกิจ

3. ความเสมอภาคและความเท่าเทียม หมายถึง ความเสมอภาคทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การได้รับโอกาสและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอกันและไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือคนอื่น ไม่มี การเลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีผิว อายุ ความบกพร่องทางร่างกาย สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

4. เสี่ยงข้ามมาก หมายถึง การปกครองด้วยเสียงส่วนมาก ผู้แพ้ต้องเคารพในมติของการตัดสินใจ เป็นหลักสำคัญในการตัดสินใจนโยบาย สาธารณะ ข้อขัดแย้งหรือเพื่อยุติประเด็นปัญหาในสังคม แต่การปกครองโดยเสียงข้างมากนั้นจะต้องเอาใจใส่และเคารพสิทธิ และผลประโยชน์ของเสียงข้างน้อย รวมทั้งรับฟังเสียงส่วนน้อยเพื่อความกลมเกลียวกันในสังคม

5. การเลือกตั้ง หมายถึง การแข่งขันเพื่อเสียงโหวตของประชาชนในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองที่ต้องเปิดโอกาสให้เกิดการแข่งขันมากกว่า 2 พรรคการเมือง เป็นบรรทัดฐานสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งนั้นต้องเป็นไปอย่างอิสระและเที่ยงธรรม มีระยะเวลาและวิธีการที่กำหนด และต้องได้ข้อยุติและนำมาซึ่งการเป็นตัวแทนที่ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มในประเทศ

6. พหุนิยม หมายถึง ความหลากหลายทางด้านเพศ ชนชาติกำเนิด ชนชั้น อายุ ศาสนา ค่านิยม วัฒนธรรม ความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน ในสังคมประชาธิปไตยจำเป็นต้องเคารพในความแตกต่างหลากหลาย อดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน รวมทั้งการใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความหลากหลายในสังคมเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

7. ความรับผิดชอบ หมายถึง การยอมรับในพฤติกรรมและผลการกระทำของตนเอง ทั้งด้านของการใช้สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ ในขณะที่รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจดำเนินนโยบายสาธารณะโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้อย่างโปร่งใส

8. นิติธรรม หมายถึง หลักการปกครองประเทศที่ถูกต้องตามกฎหมายทั้งในด้านของหลักการ กระบวนการออกกฎหมายและการบังคับใช้ที่สามารถใช้ได้กับทุกคนในสังคมอย่างเสมอภาคกัน เป็นการวางกรอบความประพฤติและกำหนดสิทธิเสรีภาพและรับประกันสิทธิมนุษยชน กฎเกณฑ์เพื่อยุติปัญหาความขัดแย้งโดยการบังคับใช้กฎหมายนั้นต้องมีความยุติธรรม

9. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความสำเร็จของสังคมประชาธิปไตย เพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยมอบอำนาจการปกครองให้กับรัฐบาลเพื่อเป็นตัวแทนในการ

ใช้อำนาจ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่นำไปสู่การดำเนินนโยบายสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การลงประชามติและการรวมกลุ่มภาคประชาสังคม

จากมโนทัศน์ประชาธิปไตยดังกล่าวสามารถวิเคราะห์สอดคล้องระหว่างมโนทัศน์ประชาธิปไตยกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้ดังนี้

ส 2.1 ม.4-6/1	วิเคราะห์และปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก
ส 2.1 ม.4-6/4	ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและเสนอแนว ทางการพัฒนา
ส 2.2 ม.4-6/1	วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศจากแหล่งข้อมูลต่างๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข
ส 2.2 ม.4-6/3	วิเคราะห์ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการ ปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข
ส 2.2 ม.4-6/4	เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

โดยสามารถวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาสำคัญของมโนทัศน์ประชาธิปไตยกับสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างมโนทัศน์ประชาธิปไตยกับสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

มโนทัศน์ ประชาธิปไตย	คำอธิบาย	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง
1. สิทธิ	<p>1.1 สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและได้รับจากรัฐอย่างอย่างเท่าเทียมกัน</p> <p>1.2 เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์</p> <p>1.3 พลเมืองทุกคนต้องต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองโดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น</p> <p>1.4 สิทธิมนุษยชน</p> <p>1.5 สิทธิพลเมืองได้แก่ สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับประกันความเป็นพลเมือง และสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ</p>	ส 2.1 ม.4-6/4	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชน - หลักการของสิทธิมนุษยชน - บทบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน - ปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและแนวทางการแก้ไขปัญหา
2. เสรีภาพ	<p>2.1 อิสระในการกระทำใดๆโดยไม่ละเมิดต่อกฎหมายและเสรีภาพของผู้อื่น</p> <p>2.2 เสรีภาพสำคัญ ได้แก่ เสรีภาพในการการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเลือก การประกอบอาชีพ การสมรส เสรีภาพทางเศรษฐกิจ</p>	ส 2.2 ม.4-6/1	<ul style="list-style-type: none"> - สถานการณ์และปัญหาทางการเมืองการปกครองของไทย
3. ความเสมอภาคและความเท่าเทียม	<p>3.1 ความเสมอภาคทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม</p> <p>3.2 การได้รับโอกาสและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือผู้อื่น</p> <p>3.3 การไม่เลือกปฏิบัติ ไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีมิว อายุ ความบกพร่องทางร่างกาย สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม</p>	ส 2.2 ม.4-6/1	<ul style="list-style-type: none"> - สถานการณ์และปัญหาทางการเมืองการปกครองของไทย

มโนทัศน์ ประชาธิปไตย	คำอธิบาย	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง
4.เสียงข้างมาก	<p>4.1 การปกครองด้วยเสียงส่วนมาก ผู้แพ้ต้องเคารพในมติของการตัดสินใจ</p> <p>4.2 เป็นหลักสำคัญในการตัดสินใจนโยบายสาธารณะ หรือเพื่อยุติประเด็นปัญหาในสังคม</p> <p>4.3 การปกครองโดยเสียงข้างมากนั้นจะต้องเอาใจใส่และเคารพสิทธิ และผลประโยชน์ของเสียงข้างน้อยการรับฟังเสียงส่วนน้อยเพื่อความกลมเกลียวกันในสังคม</p>	ส 2.2 ม.4-6/4	<p>- บทบัญญัติเกี่ยวกับรัฐสภา</p> <p>คณะรัฐมนตรี ศาล</p> <p>- พรรคการเมือง</p> <p>การเลือกตั้งรัฐบาลและการจัดตั้งรัฐบาล</p>
5. การเลือกตั้ง	<p>5.1 การแข่งขันเพื่อเสียงโหวตของประชาชนในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองต้องเปิดโอกาสให้เกิดการแข่งขันมากกว่า 2 พรรคการเมือง</p> <p>5.2 เป็นบรรทัดฐานสำคัญในระบอบประชาธิปไตย</p> <p>5.3 การเลือกตั้งนั้นต้องเป็นไปอย่างอิสระและเที่ยงธรรม มีระยะเวลาและวิธีการที่กำหนดและต้องได้ข้อยุติ</p> <p>5.4 การเลือกตั้งนำมาซึ่งการเป็นตัวแทนที่ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มในประเทศ</p>	ส 2.2 ม.4-6/4	<p>- บทบัญญัติเกี่ยวกับรัฐสภา</p> <p>คณะรัฐมนตรี ศาล</p> <p>- พรรคการเมือง</p> <p>การเลือกตั้งรัฐบาลและการจัดตั้งรัฐบาล</p>
6. พหุนิยม	<p>6.1 ความหลากหลายทางด้านเพศชาติกำเนิดชนชั้น อายุ ศาสนา ค่านิยม วัฒนธรรม ความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน</p> <p>6.2 การเคารพในความแตกต่างหลากหลายอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน</p> <p>6.3 การใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความหลากหลายในสังคมเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข</p>	ส 2.1 ม.4-6/4	<p>- ความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชน</p> <p>- หลักการของสิทธิมนุษยชน</p> <p>- บทบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน</p> <p>- ปัญหาสิทธิมนุษยชนและแนวทางการแก้ไขปัญหา</p>

มโนทัศน์ ประชาธิปไตย	คำอธิบาย	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง
7.ความ รับผิดชอบ	<p>7.1 การยอมรับในพฤติกรรมและผลการ กระทำของตนเอง</p> <p>7.2 ความรับผิดชอบต่อการใช้สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่</p> <p>7.3 รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อ การตัดสินใจดำเนินนโยบายสาธารณะโดยเปิด โอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการ ทำงานของรัฐได้อย่างโปร่งใส</p>	ส 2.2 ม.4-6/3	<ul style="list-style-type: none"> - การปกครองตาม ระบอบ ประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์เป็น ประมุข (การใช้ อำนาจอธิปไตย)
8.นิติธรรม	<p>8.1 หลักการปกครองประเทศที่ถูกต้องทาง กฎหมายทั้งในด้านของหลักการ กระบวนการ ออกกฎหมาย</p> <p>8.2 การบังคับใช้ที่สามารถใช้ได้กับทุกคนใน สังคมอย่างเสมอภาคกัน</p> <p>8.3 การวางกรอบความประพฤติและกำหนด สิทธิเสรีภาพและรับประกันสิทธิมนุษยชน</p> <p>8.4 กฎเกณฑ์เพื่อตัดสินปัญหาความขัดแย้ง</p> <p>8.5 การบังคับใช้กฎหมายนั้นต้องมีความ ยุติธรรม</p>	ส 2.1 ม.4-6/1	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมาย ความสำคัญและ ประเภทของ กฎหมาย - กฎหมายแพ่ง - กฎหมายอาญา
9.การมีส่วนร่วม ทางการเมือง	<p>9.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น ความสำเร็จของสังคมประชาธิปไตย</p> <p>9.2 ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดย มอบอำนาจการปกครองให้กับรัฐบาล เพื่อเป็นตัวแทนในการใช้อำนาจ</p> <p>9.3 ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจที่นำไปสู่การดำเนิน นโยบาย สาธารณะ</p> <p>9.4 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและการ ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง</p> <p>9.5 การลงประชามติและการรวมกลุ่มภาค ประชาสังคม</p>	ส 2.2 ม.4-6/4	<ul style="list-style-type: none"> - หลักการสำคัญ ของรัฐธรรมนูญ แนวทางการปฏิบัติ ตนตามรัฐธรรมนูญ - การตรวจสอบการ ใช้อำนาจรัฐ

ตอนที่ 4 แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

คำว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มาจากภาษาอังกฤษว่า Critical Thinking ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า Krito หมายถึง การมีความสามารถที่จะเลือกตัดสินใจและตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์, 2556) จากการศึกษาเอกสารและตำราต่างๆของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ต่างๆ ดังนี้

Ennis (1993) ให้ความหมายว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การคิดที่มีเหตุผลและคิดสะท้อนกลับที่มุ่งเน้นการตัดสินใจในสิ่งที่เชื่อหรือสิ่งที่ทำ

Halpern (1999) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การใช้ทักษะทางปัญญาหรือกลยุทธ์ในการเพิ่มความเป็นไปได้ของผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาเป็นความคิดที่มีเป้าหมาย มีเหตุผล และการนำไปสู่เป้าหมาย รูปแบบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นสัมพันธ์กับการแก้ปัญหา การกำหนดข้อสรุปอ้างอิง การคำนวณความเป็นไปได้และการตัดสินใจ ผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณใช้ทักษะเหล่านี้อย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพโดยเน้นบริบทและหน้าที่ของการคิด

Wood (2002) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการของการใช้เหตุผลเพื่อให้มองเห็นว่าอะไรถูก และอะไรผิด โดยส่วนหนึ่งของกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักเหตุผลและการใช้เหตุผลผิดหลักการซึ่งเป็นเหตุผลอาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดพลาด การคิดอย่างมีวิจารณญาณยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับความสามารถในการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และยังสัมพันธ์กับความเป็นธรรมและการเปิดใจกว้างโดยไม่ยอมรับข้อมูลต่างๆโดยปราศจากการสืบสวนสอบสวน การคิดอย่างมีวิจารณญาณยังสัมพันธ์กับการตั้งคำถามตัวเองและตั้งคำถามผู้อื่นเพราะนั่นคือวิธีการที่เราค้นพบความจริง และเป็นแรงกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังข้อโต้แย้งต่างๆทั้งนี้ การคิดอย่างมีวิจารณญาณยังเกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการยืนยันว่าคุณไม่ได้ใช้เหตุผลที่ผิดจากหลักการและใช้เหตุผลเข้าข้างตนเอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นไม่เพียงแต่ช่วยคุณจัดการกับหลักฐานเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดมุมมองในสิ่งที่เคยซ่อนอยู่ให้กระจ่างชัดเจนยิ่งขึ้น

Paul and Elder (2006) ให้คำนิยามของ การคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า หมายถึง ศิลปะของการวิเคราะห์และการประเมินความคิดที่ควบคู่ไปกับการมีแง่มุมในการพัฒนาสิ่งเหล่านั้น

The critical Community (อ้างอิงใน Snyder and Snyder, 2008) ได้ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการทางสติปัญญาที่มี

ระเบียบของการสร้างกรอบความคิดที่กระตือรือร้นและมีทักษะ (Actively and skillfully conceptualizing) การประยุกต์ (Applying) การวิเคราะห์ (Analyzing) การสังเคราะห์ (Synthesizing) และ หรือการประเมินผล (Evaluating) ข้อมูลที่รวบรวมจากหรือสร้างโดย การสังเกต ประสบการณ์ การสะท้อน การใช้เหตุผล หรือการติดต่อสื่อสารที่เป็นทางที่นำไปสู่ความเชื่อ และการปฏิบัติ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2555) ได้สรุปความหมายของ การคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ว่า กระบวนการคิด พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยมีหลักฐาน ข้อมูลประกอบการตัดสินใจและลงสรุปอย่างสมเหตุสมผล

ลักขณา สริวัฒน์ (2549) สรุปว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การใช้ความคิดใน ลักษณะวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาโดยยึดหลักการคิดด้วยเหตุผล จากข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่าอารมณ์ และการคาดเดา โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในแง่มุมต่างๆ ว่าอะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง คิดด้วยความรอบคอบระมัดระวัง ใช้สติปัญญา และทักษะการคิดอย่างไตร่ตรอง มีวิจารณญาณมากกว่าการใช้อารมณ์ที่ทำให้เกิดความลำเอียง ซึ่งจะมีผลเสียต่อการตัดสินใจ ดังนั้น การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นความคิดที่เปิดกว้าง มีเป้าหมายที่แน่นอน มีเหตุผล มีความถูกต้อง แม่นยำ สามารถตรวจสอบความคิดและประเมินความคิดของตนเองได้

อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2556) เสนอว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง วิธีคิดอย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์ มีหลักฐานและมีประสิทธิภาพ ก่อนตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่ออะไร จะทำหรือไม่ทำอะไร ดีหรือไม่ดี ใช่หรือไม่ใช่

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556) สรุปว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิด ระดับสูงที่เป็นความสามารถทางปัญญาขั้นสูงและต้องใช้ความสามารถหลากหลายในการคิดเพื่อ พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเพื่อการตัดสินใจ ได้แก่ ความสามารถในการคิดรวบยอด การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินเพื่อนำข้อมูลที่ได้รวบรวมมาอย่างรอบด้าน ทั้งข้อมูลเชิงวิชาการ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและข้อมูลส่วนตัวของผู้คิดให้เกิดความชัดเจนถูกต้อง แม่นยำ เกี่ยวข้องตรงประเด็น สม่่าเสมอคงเส้นคงวา มีหลักฐานตรวจสอบได้ มีเหตุผล มีความลุ่มลึก มีความกว้างขวาง และเป็นธรรมไม่ลำเอียง นำไปสู่การสรุปและตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่เป็นปัญหา อย่างถูกต้องเหมาะสม

บรรจง อมรชีวิน (2555) สรุปว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ ความสามารถในการคิดอย่างกระจ่างแจ่มแจ้งและอย่างมีเหตุมีผล และยังรวมถึงความสามารถในการที่จะคิดได้อย่างอิสระ และการสะท้อนคิด การคิดอย่างไตร่ตรอง

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดตามหลักเหตุผลในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหาและการตัดสินใจข้อมูลต่างๆว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรจะนำไปใช้หรือไม่นำไปใช้ เป็นความคิดที่เปิดกว้าง เที่ยงธรรม ผ่านการพิจารณาและรวบรวมข้อมูลจากวิธีการต่างๆอย่างรอบคอบ สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นได้ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปและการปฏิบัติตนอย่างสมเหตุสมผล

4.2 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นขั้นตอนของการดำเนินการเพื่อให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการศึกษากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักการศึกษาและนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ มีดังต่อไปนี้

Dressel and Mayhew (1957) (อ้างถึงใน สุคนธ์ สิ้นธพานนท์และคณะ, 2555) ได้อธิบายกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ ว่า

1. การนิยามปัญหา เป็นความสามารถในการกำหนดปัญหา ข้อโต้แย้ง วิเคราะห์ข้อความหรือข้อมูลที่คลุมเครือให้ชัดเจน และเข้าใจความหมายของคำหรือข้อความ หรือแนวคิดภายในขอบเขตข้อเท็จจริงที่กำหนดให้ ระบุองค์ประกอบที่สำคัญของปัญหา จัดองค์ประกอบของปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอน

2. การรวบรวมข้อมูลสำหรับการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการพิจารณาปรากฏการณ์ต่างๆ ด้วยความเป็นปรนัย เลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาข้อโต้แย้ง หรือข้อมูลที่คลุมเครือ แสวงหาข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. การจัดระบบข้อมูล เป็นความสามารถในการแสวงหาแหล่งที่มาของข้อมูล วินิจฉัยความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล ระบบ ข้อตกลงเบื้องต้นข้อความ พิจารณาความเพียงพอของข้อมูล จัดระบบโดยวิธีการต่างๆ เช่น จำแนกความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง กับปัญหา ข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น พิจารณาข้อมูลที่แสดงถึงความลำเอียงและการโฆษณาชวนเชื่อ และตัดสินใจความขัดแย้งของข้อความ และเสนอข้อสรุปได้

4. การเลือกสมมติฐาน เป็นความสามารถในการเลือกสมมติฐานที่สามารถเป็นไปได้มากที่สุด มาพิจารณาอันดับแรก การกำหนดสมมติฐานจากความสัมพันธ์เชิงเหตุผล ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสมมติฐานกับข้อมูล พิจารณาทางเลือกหลายๆทางในการแก้ปัญหา

5. การสรุป เป็นความสามารถในการพิจารณาข้อความคลุมเครือของข้อมูล โดยจำแนกข้อมูลที่มีเหตุผลหนักแน่น และน่าเชื่อถือว่ามีเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจสรุป ถ้าการสรุปไม่มีเหตุผลเพียงพอ ต้องมีการหาเหตุผลเพิ่มเติมมาพิจารณา ตัดสินการสรุปใหม่ แล้วจึงนำข้อสรุปและหลักการไปประยุกต์ใช้

Decaroli (1973) (อ้างถึงใน ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ ดังนี้

1. การนิยาม เป็นการกำหนดปัญหา ทำความตกลงเกี่ยวกับความหลากหลายของคำข้อความและกำหนดเกณฑ์ เป็นความสามารถในการระบุลักษณะของสิ่งต่างๆ ระบุปัญหาได้ รวบรวมสาระสำคัญและจุดเด่นของเรื่องราวต่างๆ

2. การวิเคราะห์ เป็นการพัฒนาข้อมูลอย่างละเอียด แยกย่อย โดยการคำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งนั้น จนสามารถประเมินค่าและตัดสินใจได้ สามารถสังเกต จำแนก แยกแยะ บอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆ จุดต่างจุดร่วมของสิ่งต่างๆและสามารถจัดหมวดหมู่ข้อมูล

3. การสังเคราะห์ เป็นการประมวลผลข้อมูล ทักษะการระบุข้อมูลที่จำเป็น การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และจัดระบบข้อมูลแล้วสามารถเลือกใช้ข้อมูลได้ว่าข้อมูลใดจำเป็นหรือไม่จำเป็น ข้อมูลใดน่าเชื่อถือหรือไม่น่าเชื่อถือ

4. การตีความข้อเท็จจริงและการสรุปอ้างอิง การระบุอคติ การลำเอียง

5. การใช้เหตุผลโดยระบุเหตุและผล ความสัมพันธ์เชิงตรรกศาสตร์

6. การประเมินผลโดยการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ อย่างสมเหตุสมผล โดยนำผลที่ได้ไปเปรียบเทียบกัน รู้ว่าข้อมูลใดเป็นข้อมูลเท็จจริงหรือเป็นข้อคิดเห็น ระบุได้ว่า สิ่งใดเป็นอคติ สิ่งใดเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้อง สิ่งใดถูกหรือผิดจนสามารถตัดสินใจได้

7. การประยุกต์ใช้ หรือนำไปปฏิบัติในสถานการณ์ใหม่

8. การประเมินความสำเร็จของคำตอบ โดยใช้เกณฑ์ในการตัดสินความเพียงพอของคำตอบตามทฤษฎี

Paul and Elder (2008) เสนอว่ากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีองค์ประกอบดังนี้

1. จุดหมายหรือเป้าหมาย (Purpose or goal) เมื่อใดก็ตามที่เราให้เหตุผล เราให้เหตุผลเพื่อนำไปสู่ข้อสรุป เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเติมเต็มความต้องการ แหล่งกำเนิดของปัญหาในการให้เหตุผล คือ การย้อนไปติดตามข้อบกพร่องของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ให้ได้ หากเราตั้งเป้าหมายที่ไม่เป็นจริงหรือขัดแย้งกับเป้าหมายอื่นๆที่เรามี วิธีการให้เหตุผลของเราก็คงยังเป็นปัญหา

2. ประเด็นปัญหา หรือ ปัญหาที่ต้องการแก้ไข (Question at issue or problem to be solved) เมื่อใดก็ตามที่เราพยายามให้เหตุผลมักต้องมีประเด็นปัญหาที่ต้องแก้ไขเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นผู้ที่ให้เหตุผลควรสร้างหรือกำหนดปัญหาที่ต้องการคำตอบให้ชัดเจน หากเราไม่ชัดเจนในประเด็นปัญหา หรือไม่ชัดเจนว่าปัญหานั้นสัมพันธ์กับเป้าหมายพื้นฐานของเราอย่างไร เราก็จะไม่สามารถหาคำตอบที่สมเหตุสมผลหรือคำตอบที่ตรงกับวัตถุประสงค์ได้ หากเราเป็นแหล่งกำเนิดของประเด็นคำถาม เราจะเป็นผู้สร้างความคลุมเครือ ความยุ่งเหยิงหรือความกระจ่างของปัญหานั้นเอง

3. มุมมองหรือกรอบของการสรุปอ้างอิง (Point of view or frame of reference) เมื่อใดก็ตามที่เราให้เหตุผล เราต้องให้เหตุผลภายใต้มุมมองหรือกรอบของการสรุปอ้างอิง มุมมองหรือกรอบของการสรุปอ้างอิงนี้สร้างโดยความคิดในใจ (Mind) ข้อบกพร่องอาจจะเป็นแหล่งกำเนิดของปัญหา ที่เกิดจากการสรุปอ้างอิงของเราแคบเกินไป เกร็งเกินไป หรืออาจจะอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ผิด หรือเราอาจจะไม่แม่นยำเพียงพอ หรืออาจข้อมูลมีความขัดแย้งกัน คุณภาพของการคิดจะนำไปสู่การกระทำ โดยการสรุปอ้างอิงไม่ได้เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่สร้างขึ้นจากความคิดในใจของมนุษย์ (Human mind)

4. ข้อมูลที่ใช้ในการให้เหตุผล (The information we use in reasoning) เมื่อใดก็ตามที่เราให้เหตุผล เราให้เหตุผลเกี่ยวกับบางสิ่งหรือปรากฏการณ์บางอย่าง เมื่อการให้เหตุผลของเราอยู่บนหลักการใดก็ตามมักจะมีข้อบกพร่องเกิดขึ้นจากประสบการณ์ ข้อมูล หลักฐาน หรือข้อมูลดิบที่เราได้มา ข้อบกพร่องเหล่านี้มันอาจจะเป็นจุดกำเนิดของปัญหาต่างๆได้ ดังนั้นเราต้องตัดสินใจว่าประสบการณ์ ข้อมูลและหลักฐานใดที่เราจะใช้ การตัดสินใจนี้เป็นการสร้างความคิดในการทำงาน ข้อมูลนี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่สร้างขึ้นเองจากความคิดของมนุษย์เช่นกัน

5. มิติความคิดของการให้เหตุผล (The conceptual dimension of our reasoning) ทุกๆการให้เหตุผลต้องใช้แนวคิดหรือความคิดรวบยอด โดยแนวคิดหรือความคิดรวบยอดนี้สร้างขึ้นจากความคิดในใจ (Mind) แนวคิด ทฤษฎี หลักการ สัจพจน์หรือกฎเกณฑ์ใดๆก็ตามที่มีข้อบกพร่องอาจจะเป็นแหล่งกำเนิดของปัญหาได้ พลังหรือความอ่อนแอทางความคิดนั้นเป็นผลโดยตรงของ

คุณภาพทางความคิดของเรา ความคิดรวบยอดหรือแนวคิดไม่ได้มาโดยธรรมชาติแต่ถูกสร้างจากความคิดของมนุษย์เช่นเดียวกัน

6. การตั้งสมมติฐาน-จุดเริ่มต้นของการให้เหตุผล (Assumptions-the start point of reasoning) ทุกๆการให้เหตุผลต้องเริ่มต้นจากจุดใดจุดหนึ่งด้วยการตั้งสมมติฐาน และต้องได้มาอย่างไม่ตั้งใจ จุดเริ่มต้นของการให้เหตุผลเป็นแหล่งกำเนิดของปัญหา เราสามารถสร้างข้อสันนิษฐานบนสิ่งที่เราจะให้เหตุผลได้ซึ่งจุดเริ่มต้นของความคิด

7. การสรุปอ้างอิง การตีความและการสรุป (Our inferences, interpretations and conclusions) การดำเนินการให้เหตุผลแต่ละขั้นตอนเรียกว่าการสรุปอ้างอิง เพื่อที่จะสร้างข้อสรุปอ้างอิงนั้นจะต้องคิดตามกระบวนการว่า "เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนั้นจึงมี" เมื่อใดที่เราให้เหตุผลมักจะเกิดข้อบกพร่องที่อาจนำไปสู่ปัญหา เราจึงไม่สามารถอนุมานจากทุกข้อมูล ข่าวสารและสถานการณ์บางอย่างได้ เราสร้างการสรุปอ้างอิง การตีความและข้อสรุปโดยการใช้ความคิดรวบยอดและข้อสันนิษฐานที่เรานำมาใช้ในสถานการณ์ต่างๆซึ่งล้วนแล้วเกิดขึ้นจากความคิดในใจเท่านั้น

8. การนำไปใช้และผลที่ตาม (Implications and consequence) ทุกการให้เหตุผลเริ่มต้นจุดจุดหนึ่ง และดำเนินต่อไปในจุดอื่นๆ ไม่มีการให้เหตุผลใดที่คงที่ ดังนั้นการให้เหตุผลจึงน่าจะ แนวคิดจะเกิดตามมาหลังจากการให้เหตุผล สิ่งนี้จะเกิดขึ้นถ้าเราให้เหตุผลแนวทางนี้หรือแนวทางนั้นหรือเราตัดสินใจแบบนี้หรือแบบนั้น ผลสืบเนื่องเป็นผลของการแสดงที่ขึ้นอยู่กับการให้เหตุผล ความคิดต้องสามารถคิดให้ออก (Figure out) ว่าอะไรจะเกิดขึ้นจากผลของการกระทำในสถานการณ์ต่างๆ การคิดออกให้ นั่นคือความคิดสร้างสรรค์

ทิตานา แชมมณี และคณะ (2544) ได้นำเสนอกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ ดังนี้

1. ตั้งเป้าหมายในการคิด
2. ระบุประเด็นในการคิด
3. ประมวลข้อมูลทั้งด้านข้อเท็จจริง และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ลึก และไกล
4. วิเคราะห์ จำแนก แยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้
5. ประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ของความถูกต้อง ความเพียงพอ และความน่าเชื่อถือ

6. ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลเพื่อแสวงหาทางเลือกหรือคำตอบที่สมเหตุสมผลตามข้อมูลที่มี

7. เลือกทางเลือกที่เหมาะสมโดยพิจารณาถึงผลที่จะตามมาและพิจารณาถึงคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น

8. ชั่งน้ำหนักผลได้-ผลเสีย คุณโทษ ในระยะสั้นและระยะยาว

9. ไตร่ตรอง ทบทวนกลับไปมาให้รอบคอบ

10. ประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด

อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2556) ได้วิเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การกำหนดปัญหา หมายถึง การทำความเข้าใจปัญหา โดยพิจารณาเพื่อทำความเข้าใจว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริง ข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือ การรวบรวมประเด็นปัญหา การจัดลำดับปัญหา การกำจัดปัญหาที่อาจไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริงออกไป การแยกแยะประเด็นปัญหา รวมทั้งการนิยามความหมายของคำหรือข้อความ การนิยามปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. การรวบรวมข้อมูล หมายถึง การรวบรวมรายละเอียดที่เกี่ยวกับปัญหา ข้อโต้แย้งหรือสิ่งที่คุณคลุมเครือจากแหล่งต่างๆ การพิจารณาหาประเด็นที่จะเกี่ยวข้องกับปัญหา รวมทั้งการดึงความรู้จากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาใช้ การแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาจากแหล่งต่างๆให้มากที่สุด เพื่อให้ครอบคลุมปัญหา โดยวิธีการรวบรวมที่จำเป็นสำหรับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้แก่ การสังเกต ทั้งการสังเกตด้วยตนเองและการรวบรวมข้อมูลจากการรายงานผลการสังเกตของผู้อื่น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล พิจารณาความพอเพียงของข้อมูล และการจัดระบบของข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากแหล่งที่ขาดความน่าเชื่อถือจะต้องตัดทิ้งและเก็บข้อมูลที่น่าเชื่อถือไว้ใช้ ขณะเดียวกันต้องมีการประเมินความถูกต้องและความพอเพียงของข้อมูลที่รวบรวมได้ว่าจะนำไปสู่การอ้างอิงได้หรือไม่ในการสรุปอ้างอิง ถ้าข้อมูลไม่เพียงพอต้องเก็บเพิ่มเติม เมื่อข้อมูลถูกต้องและเพียงพอแล้ว จะต้องมีการจัดระบบข้อมูลที่รวบรวมได้ โดยจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกัน ปัญหา การระบุข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อนำมาจัดกลุ่มและจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐาน

4. การตั้งสมมติฐาน หมายถึง การพิจารณาแนวทางการสรุปอ้างอิงของปัญหา ข้อโต้แย้ง หรือข้อมูลที่คลุมเครือ โดยการนำข้อมูลที่มีการจัดระบบแล้วมาพิจารณาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์เพื่อกำหนดแนวทางการสรุปที่น่าจะเป็นไปได้ว่า จากข้อมูลที่ปรากฏสามารถเป็นไปได้ในทิศทางใดบ้าง เพื่อที่จะได้พิจารณาเลือกแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุดหรือการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลในการอ้างอิงต่อไป

5. การสรุปอ้างอิงโดยใช้หลักเหตุผลหรือหลักตรรกศาสตร์ หมายถึง การพิจารณาเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลที่สุดจากข้อมูลและหลักฐานที่มีอยู่ หลังจากกำหนดแนวทางเลือกที่อาจจะเป็นไปได้ก็จะพยายามเลือกแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุดที่จะนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณจำเป็นต้องใช้เหตุผลที่ดีเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล โดยกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้การสรุปอ้างอิงเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล คือ การใช้เหตุผลแบบอุปมานและอนุมาน หรือการสรุปอ้างอิง โดยใช้หลักตรรกศาสตร์

6. การประเมินและสรุป หมายถึง การประเมินความสมเหตุสมผลเพื่อการสรุปอ้างอิง ภายหลังจากการตัดสินใจสรุปโดยใช้หลักตรรกศาสตร์ จะต้องประเมินข้อสรุปอ้างอิงว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ รวมทั้งพิจารณาความข้อสรุปนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร ถ้าข้อมูลที่ได้รับมีการเปลี่ยนแปลงและค้นพบข้อมูลเพิ่มเติมและต้องกลับไปรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่อีกครั้งเพื่อตั้งสมมติฐานและข้อสรุปอ้างอิงใหม่

จากแนวคิดข้างต้นสามารถวิเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5 การสังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญ					
ขั้น	Dressel and Mayhew (1957)	Decaroli (1973)	Paul and Elder (2008)	ทศนา ขมณีและคณะ (2540)	อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ (2556)
1.	การนิยาม/การระบุปัญหา	การนิยาม/การระบุปัญหา	การกำหนดเป้าหมาย/ประเด็นปัญหา	การตั้งเป้าหมาย/ระบุประเด็น	การกำหนด/ทำความเข้าใจปัญหา
2.	การรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล	การใช้เหตุผลในการรวบรวมและตัดสินใจข้อมูล	การรวบรวมข้อมูล	การรวบรวมข้อมูล
3.	การจัดระบบและวิเคราะห์ข้อมูล	การตีความข้อมูลและการสรุปอ้างอิง	การตั้งสมมติฐาน	การวิเคราะห์และประเมินข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้เชี่ยวชาญ					
ชั้น	Dressel and Mayhew (1957)	Decaroli (1973)	Paul and Elder (2008)	ทีศนา แซมณีและคณะ (2540)	อุษณีย์ อนุรุทธวงศ์ (2556)
4	การกำหนดและการเลือกสมมติฐาน	การประเมินผล/ การตัดสินคุณค่าของข้อมูล	การสรุปอ้างอิง/การตีความ/การสรุปอย่างสมเหตุสมผล	การประเมินผลที่ตามมา	การตั้งสมมติฐาน.การสรุปอ้างอิง
5	การสรุปอย่างสมเหตุสมผล	การประยุกต์ใช้และประเมินความสำเร็จของคำตอบ	การประเมินผลที่ตามมา	การไตร่ตรอง ทบทวนผลที่เลือก	การประเมินและสรุปอย่างสมเหตุสมผล

จากกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย

1. การนิยามปัญหา คือ การกำหนดปัญหา การระบุลักษณะและประเด็นที่ต้องการแก้ไข การทำความเข้าใจปัญหา การลำดับขั้นตอนการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการตั้งคำถามให้ชัดเจน

2. การรวบรวมรวบรวม คือ การค้นหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆให้ครอบคลุมมากที่สุด การตัดสินความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและความเพียงพอของข้อมูล

3. การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล คือ การจำแนกและแยกแยะข้อมูล การตีความข้อมูล โดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และการประมวลผลข้อมูลและการเลือกข้อมูล ประสบการณ์และหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปใช้

4. การตั้งสมมติฐานและการสรุปอ้างอิง คือ การตั้งสมมติฐานจากความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของข้อมูล และสรุปอ้างอิงด้วยวิธีการอุปนัยและนิรนัยจากสมมติฐานที่เป็นไปได้มากที่สุด เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้องตามหลักตรรกศาสตร์

5. การประเมินผล คือ การประเมินข้อสรุปว่าผลลัพธ์ที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ รวมทั้งความสามารถในการคาดคะเนผลสืบเนื่องจากนำข้อสรุปไปใช้

4.3 ประโยชน์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษา การคิดอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดอย่างรอบคอบ คิดอย่างมีเหตุผลและ แก้ไขปัญหาจนนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผลด้วยตนเอง โดยนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการเป็นผู้คิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังต่อไปนี้

Paul and Elder (2006) กล่าวว่าผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นจะสามารถ

- 1) ตั้งคำถามและปัญหาที่ตรงประเด็น และสามารถกำหนดปัญหาเหล่านั้นได้อย่างชัดเจน และแม่นยำ
- 2) รวบรวมและประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ใช้แนวคิดนามธรรมในการตีความข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3) นำไปสู่ข้อสรุปและทางออกที่ดีและมีเหตุผล สามารถทดสอบข้อมูลเพื่อยืนยันแย้ง หลักเกณฑ์และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง
- 4) คิดอย่างเปิดใจเปิดกว้าง
- 5) มีความตระหนัก สามารถประเมินผลในสิ่งที่จำเป็นต่อการตั้งสมมติฐาน การแปลความ และ ผลลัพธ์ที่เป็นไปได้
- 6) ติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับผู้อื่นเพื่อหาทางออกของปัญหาที่ซับซ้อนได้

Ennis (2011) ได้อธิบายว่าผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะสำคัญ คือ

- 1) สนใจว่าความเชื่อพื้นฐานและการตัดสินใจของตนนั้นถูกต้อง นั้นหมายถึง การเอาใจใส่การทำสิ่งต่างๆให้ถูกต้อง (Get it right) โดยประกอบด้วย
  - การค้นหาสมมติฐาน คำอธิบาย ข้อสรุป แผนการและแหล่งข้อมูลอื่นๆอย่างเปิดกว้าง
  - การพิจารณามุมมองของผู้อื่นมากกว่ามุมมองของตนเองอย่างจริงจัง
  - พยายามติดตามข่าวสาร
  - ใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
- 2) เอาใจใส่ เข้าใจและให้ความสำคัญของมุมมองของผู้อื่นอย่างซื่อสัตย์และชัดเจน ประกอบด้วย

- การค้นหาและการรับฟังเหตุผลและมุมมองของผู้อื่น
- สนใจในความหมายที่พวกเขาตั้งใจพูด เขียนหรือการสื่อสารอื่นๆ การแสวงหาความแม่นยำของข้อมูลให้ได้มากที่สุด

- ตัดสินหรือยืนยันข้อสรุปหรือประเด็นคำถาม
- แสวงหาและให้เหตุผล
- พิจารณา ไตร่ตรองสถานการณ์ทั้งหมด
- ตระหนักถึงความเชื่อพื้นฐานของตนเองอย่างมีวิจารณญาณ

3) เอาใจใส่ทุกคน โดย

- หลีกเลี่ยงการรังควานหรือทำให้ผู้อื่นสับสน คำนึงถึงความรู้สึกและระดับความเข้าใจของผู้อื่น

- คำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น

Kelly (2001) (อ้างถึงใน ผ่องลักษณ์ จิตต์การุญ, 2547) กล่าวถึงประโยชน์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณในทางการเมือง ไว้ดังนี้

1. การมีอิสระ (Autonomy) การมีอิสระในการปกครองตนเอง รวมไปถึงการรู้จักนำ และควบคุมตัวเอง รู้จักว่าตัวเองเป็นใคร กำลังทำอะไรอยู่และด้วยเหตุผลอะไร

2. มีความรู้ทางการเมือง (Political literacy) หมายถึง การรู้จักออกเสียงสะท้อนความคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน อันทำให้เราสามารถดูแลรัฐบาลให้รับผิดชอบเกี่ยวกับนโยบายและการกระทำได้

3. มีค่านิยมทางสังคม (Social values) คือมีส่วนร่วมในค่านิยม ประเพณี การกระทำที่เป็นการรวมตัวทางสังคม และความมั่นคง ซึ่งเราพร้อมที่จะชี้ และตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญของสังคม

4. การมีดุลยพินิจในวิชาชีพ (Career consideration) คือ ความสามารถที่จะแก้ปัญหา มีความเป็นอิสระ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในอาชีพของตน

5. การมีดุลยพินิจในการกระทำ (Practical consideration) คือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะช่วยเสริมปัญญาที่จะเลือกในการดำเนินชีวิตแต่ละวันได้

ทิกนา แชมมณี และคณะ (2544) กล่าวว่าผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นจะมีความสามารถดังนี้

1. สามารถกำหนดเป้าหมายในการคิดอย่างถูกต้อง
2. สามารถระบุประเด็นในการคิดได้อย่างชัดเจน
3. สามารถประมวลข้อมูลทั้งด้านข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิดทั้งทางกว้าง ทางลึกและไกล
4. สามารถวิเคราะห์ข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะใช้ในการคิดได้
5. สามารถประเมินข้อมูลได้
6. สามารถใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลและเสนอคำตอบหรือทางเลือกที่สมเหตุสมผลได้

7. สามารถเลือกทางเลือกหรือลงความเห็นในประเด็นที่คิดได้

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์และคณะ (2555) กล่าวว่า ผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณจะมีคุณลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) มีความมั่นใจในการเผชิญต่อปัญหาต่างๆและแก้ปัญหาต่างๆได้ถูกต้อง
- 2) สามารถตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล
- 3) มีบุคลิกภาพดี เป็นคนสุขุมรอบคอบ ละเอียดลออ ก่อนตัดสินใจในเรื่องใดจะต้องมีข้อมูลหลักฐานประกอบแล้ววิเคราะห์ด้วยเหตุผลก่อนตัดสินใจ
- 4) ทำกิจการงานต่างๆประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีคุณภาพเนื่องจากมีระบบความคิดอย่างเป็นขั้นตอน
- 5) มีทักษะในการสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี ทั้งการอ่าน เขียน ฟัง พูด
- 6) การพัฒนาวิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอทำให้สติปัญญาเฉียบแหลม พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์ของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลง
- 7) เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย
- 8) เป็นผู้ที่มีปฏิบัติงานอยู่บนหลักการและเหตุผล ส่งผลให้งานสำเร็จอย่างมีคุณภาพ

บรรจง อมรชิวิน (2555) กล่าวว่า ผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณจะเป็นคนที่มีความสามารถที่จะรู้ว่าจะใช้ประโยชน์จากข้อมูลและความรู้ในข้อเท็จจริงไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างไร รวมทั้งรู้ที่จะเสาะหาแหล่งข้อมูลที่จะช่วยในการคิดของเขาได้อย่างถูกต้อง การคิดอย่างมีวิจารณญาณยังช่วยในการเชื่อมโยงต่อการให้เหตุผลและสรรค์สร้างงาน ช่วยให้ได้มาซึ่งความรู้ การปรับปรุงในเชิงทฤษฎีและความหนักแน่น กับการให้เหตุผลยามมีประเด็นข้อโต้เถียง และเรายังสามารถใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อการเสริมสร้างกระบวนการทำงานและปรับปรุงสถาบันเชิงสังคม และยังเป็นรากฐานไปสู่สังคมที่เป็นวิทยาศาสตร์และสังคมเสรีประชาธิปไตย เพราะวิทยาศาสตร์ต้องการการใช้เหตุผลต่อการทดลองและยืนยันทฤษฎี และสังคมประชาธิปไตยต้องการพลเมืองที่คิดอย่างมีวิจารณญาณต่อประเด็นทางสังคมที่จะส่งผลให้ผ่านดุลยพินิจของเขาต่อฝ่ายปกครองอย่างปราศจากความมีอคติและลำเอียงในยามที่ต้องพินิจเรื่องต่างๆที่สำคัญ

จากประโยชน์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตตามหลักเหตุผล สามารถตั้งคำถามหรือระบุประเด็นปัญหาต่างๆได้อย่างชัดเจน ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้และติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆ สามารถรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ คิดริเริ่ม และสามารถแก้ปัญหาอย่างถูกต้องและสมเหตุสมผล รวมทั้งเป็นผู้ที่ทักษะในการสื่อสาร เปิดใจกว้างรับฟังผู้อื่นและสนใจผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

4.4 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณพบว่า นักการศึกษาและนักวิชาการได้เสนอทักษะการคิดวิจาร์ณญาณไว้ดังนี้

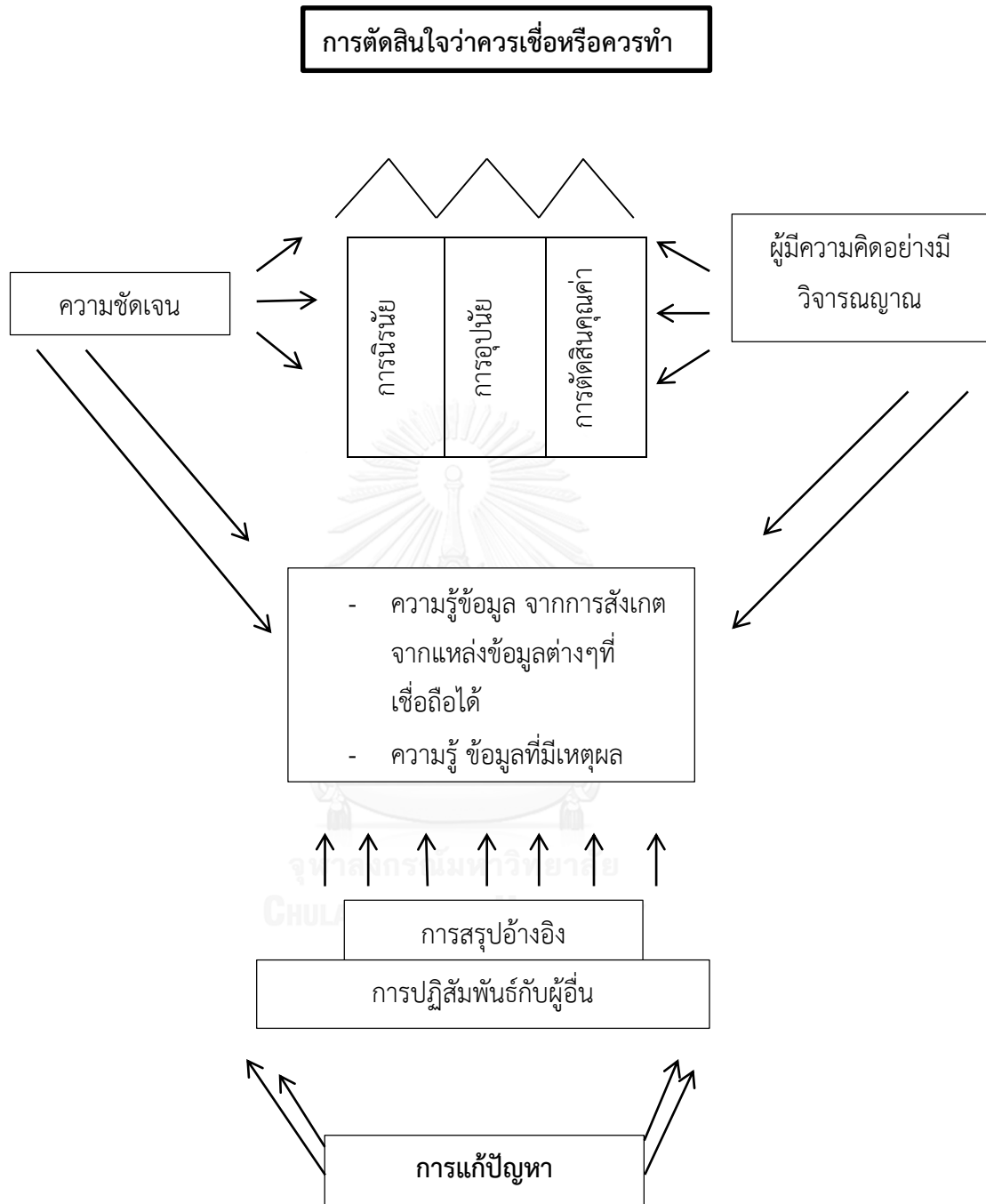
Ennis (2011) ระบุว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ควรประกอบด้วย 12 ทักษะดังต่อไปนี้

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ลักษณะสำคัญ
1. สามารถกำหนดหรือระบุประเด็นคำถามหรือปัญหา	<ul style="list-style-type: none"> - ระบุปัญหาสำคัญได้ชัดเจน - ระบุเกณฑ์เพื่อตัดสินคำตอบที่เป็นไปได้ - เก็บคำถามและสถานการณ์ในความคิดได้

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ลักษณะสำคัญ
2. สามารถคิดวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง	<ul style="list-style-type: none"> - ระบุข้อสรุปได้ - ระบุข้อมูลที่มีเหตุผลหรือนำเชื่อถือได้ - ระบุข้อมูลที่ไม่มีเหตุผลหรือไม่นำเชื่อถือได้ - ระบุความเหมือนและความแตกต่างของความคิดเห็นหรือข้อมูลที่มีอยู่ได้ - มองเห็นโครงสร้างของข้อโต้แย้งได้ - สรุปได้
3. สามารถถามด้วยคำถามที่ท้าทายและตอบคำถามได้อย่างชัดเจน	<p>สามารถตั้งคำถามต่างๆ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - เพราะเหตุใด - ประเด็นสำคัญคืออะไร - ข้อความที่กำหนดนี้หมายความว่าอะไร - ตัวอย่างที่เป็นไปได้มีอะไรบ้าง - อะไรบ้างที่ไม่ใช่ตัวอย่าง - จะประยุกต์เข้าสู่กรณีนี้ได้อย่างไร - ให้พิจารณาว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร - อะไรเป็นข้อมูลที่มีเหตุผล - อะไรเป็นข้อมูลที่ไม่มีเหตุผล - ข้อความที่กำหนดมานี้ “.....” ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร - ท่านมีความคิดเห็นอื่นๆเพิ่มเติมอีกหรือไม่ อย่างไร
4. สามารถพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือ - เป็นข้อมูลที่ไม่มีข้อโต้แย้ง - เป็นข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ - เป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการถูกต้อง - เป็นข้อมูลที่สามารถให้เหตุผลว่าเชื่อถือได้
5. สามารถสังเกตและตัดสินใจผลข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยตนเอง โดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยตนเอง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ไม่ใช่เพียงได้ยินมาจากคนอื่น - การบันทึกข้อมูลเป็นผลจากการสังเกตด้วยตนเอง และมีการบันทึกทันที ไม่ปล่อยทิ้งไว้นานแล้วมาบันทึกภายหลัง
6. สามารถนิรนัยและตัดสินผลการนิรนัย	<p>สามารถนำหลักการใหญ่ไปแตกเป็นหลักการย่อยๆได้ หรือนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆได้</p>

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ลักษณะสำคัญ
7. สามารถอุปนัยและตัดสินผลการอุปนัยได้	ในการสรุปอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรนั้น กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นตัวแทนของประชากรและก่อนที่จะมีการอุปนัย ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้องตามแผนที่กำหนด และมีข้อมูลเพียงพอต่อการสรุปแบบอุปนัย
8. สามารถตัดสินคุณค่าได้	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถพิจารณาทางเลือก โดยมีข้อมูลพื้นฐานเพียงพอ - สามารถชั่งน้ำหนักระหว่างดีและไม่ดีหรือผลดีและผลเสียก่อนตัดสินใจ
9. สามารถให้ความหมายคำต่างๆและตัดสินความหมาย	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถบอกคำเหมือน คำที่มีความหมายคล้ายกัน - สามารถจำแนก จัดกลุ่มได้ - สามารถให้คำนิยามเชิงปฏิบัติได้ - ยกตัวอย่างที่ใช้และไม่ใช้ได้
10. สามารถระบุข้อสันนิษฐานได้	สามารถระบุข้อสันนิษฐานได้
11. สามารถตัดสินใจเพื่อนำไปปฏิบัติได้	<ul style="list-style-type: none"> - การกำหนดปัญหา - การเลือกเกณฑ์ตัดสินผลที่เป็นไปได้ - กำหนดทางเลือกอย่างหลากหลาย - เลือกทางเลือกเพื่อปฏิบัติ - ทบทวนทางเลือกอย่างมีเหตุผล
12. การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น	การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้

ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณดังกล่าว ทิศนา เขมณีและคณะ (2544) ได้สรุปเป็นแผนภาพดังนี้

จากทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ Ennis (2011) ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าสามารถวัดได้จากแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ของ Ennis and Millman (2005) ซึ่งวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การระบุข้อสันนิษฐานเบื้องต้น 2) การอุปนัย 3) การนิรนัย และ 4) การตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการสังเกตซึ่งครอบคลุมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน

Facione (2011) อธิบายทักษะหลักของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Core critical thinking skills) ไว้ดังตารางต่อไปนี้

ทักษะ (Skill)	คำอธิบาย (Description)	ทักษะรอง (Subskills)
การตีความ (Interpretation)	เข้าใจและสามารถแสดงความหมายหรือใจความสำคัญของประสบการณ์ที่หลากหลาย สถานการณ์ ข้อมูล เหตุการณ์ คำตัดสิน การประชุม ความเชื่อ กฎเกณฑ์ กระบวนการ หรือหลักเกณฑ์ได้	-การจัดประเภทข้อมูล -ถอดรหัสใจความสำคัญ -อธิบายความหมายให้ชัดเจน
การวิเคราะห์ (Analysis)	ระบุความสัมพันธ์จากการสรุปอ้างอิงหรือความสัมพันธ์ตามความจริงของข้อความ คำถาม มโนทัศน์ คำอธิบายหรือข้อมูลต่างๆที่แสดงความเชื่อ คำตัดสิน ประสบการณ์ เหตุผล ข้อมูลหรือความคิดเห็นได้	-ตรวจสอบแนวคิด -ระบุข้อโต้แย้ง -ระบุเหตุผลและข้ออ้างได้
การสรุปอ้างอิง (Inference)	ระบุและรวบรวมองค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล สามารถคาดคะเนและตั้งสมมติฐาน พิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสรุปผล ลัพธ์จากข้อมูล ต่างๆทั้งรายงาน หลักการ หลักฐาน คำตัดสิน ความเชื่อ ความคิดเห็น มโนทัศน์ คำถาม และการบรรยายได้	- ซักถามเพื่อหาหลักฐาน - การคาดคะเนทางเลือก - สร้างข้อสรุปด้วยการใช้เหตุผลแบบนิรนัยหรืออุปนัย

ทักษะ (Skill)	คำอธิบาย (Description)	ทักษะรอง (Subskills)
การประเมินผล (Evaluation)	ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อความหรือข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องหรือคำอธิบายจากความเข้าใจส่วนบุคคล ประสบการณ์ สถานการณ์ คำตัดสิน ความเชื่อ หรือความคิดเห็น และเป็น การประเมินจุดแข็งของตรรกะของความสัมพันธ์ตามความจริงหรือความสัมพันธ์ที่ได้จากการสรุปอ้างอิงระหว่างข้อความ คำบรรยาย คำถาม หรือข้อมูลรูปแบบต่างๆ	<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินความน่าเชื่อถือจากข้ออ้างต่างๆได้ - ประเมินคุณภาพของข้อโต้แย้งด้วยการใช้เหตุผลแบบนิรนัยหรืออุปนัย
การอธิบาย (Explanation)	ระบุหรือพิจารณาเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน มโนทัศน์ ระเบียบวิธีการ หลักเกณฑ์ บริบท การพิจารณาที่มีผลลัพธ์เป็นฐาน และนำเสนอเหตุผลของข้อโต้แย้งอย่างตรงประเด็น	<ul style="list-style-type: none"> - ระบุผลลัพธ์ - พิจารณากระบวนการ - นำเสนอข้อโต้แย้ง
การควบคุมตนเอง (Self-regulation)	ความตระหนักในตนเองในการควบคุมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา องค์ประกอบที่ถูกใช้ในกิจกรรมและการสรุปผลลัพธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์ทักษะในการวิเคราะห์ และประเมินผลเพื่อการพิจารณาตัดสินเชิงอนุมานของตัวเองด้วยการตั้งคำถาม การยืนยัน การตรวจสอบหรือการใช้เหตุผลที่ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> - การตรวจสอบตนเอง - การทำให้ถูกต้องด้วยตนเอง

Halpern (2014) อธิบายว่าทักษะทั่วไปของการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นประกอบด้วย

1. การเลือกใช้และสร้างคำให้เหมาะสมด้วยการเชื่อมโยง
2. แสวงหาหลักฐานที่ตรงข้ามกันได้
3. ใช้ความรู้เชิงอภิปัญญาในการตรวจสอบการแสดงออกส่วนบุคคลและตัดสินการกระทำเมื่อจำเป็น
4. การสร้างความเสี่ยง: ประเมินประโยชน์
5. สร้างวิธีการที่มีเหตุผลเพื่อเลือกการกระทำที่เป็นไปได้
6. ให้เหตุผลสำหรับการเลือก ตลอดจนเปลี่ยนแปลงรูปแบบและปริมาณของข้อมูลที่ใช้ในการอธิบายอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงว่าใครเป็นผู้กำลังได้รับข้อมูลข่าวสารนั้น
7. ระลึกถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องเมื่อจำเป็นต้องใช้ได้
8. ใช้เทคนิคในการเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆอย่างมีประสิทธิภาพ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้ที่เคยเรียนมาก่อนหน้านี้ได้
9. ใช้ข้อมูลด้านตัวเลข รวมถึงความสามารถในการคิด ความน่าจะเป็นและแสดงความด้วยตัวเลขได้
10. เข้าใจหลักการพื้นฐานของการวิจัย
11. แสดงความสามารถขั้นสูงในการอ่านและเขียนข้อความที่ซับซ้อนได้
12. นำเสนอข้อโต้แย้งที่สอดคล้องและข้อโต้แย้งที่สามารถทำให้ผู้อื่นเชื่อได้ ในประเด็นความขัดแย้งร่วมสมัย
13. ใช้เมทริกซ์ (matrices) และไดอะแกรมต่างๆ (diagrams) ในการสื่อสารได้
14. สังเคราะห์ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งที่มาได้
15. ตัดสินความน่าเชื่อถือและใช้ข้อมูลนี้ในการกำหนดและการสื่อสารการตัดสินใจได้

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2549) สรุปทักษะสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการเรียนรู้และเกี่ยวข้องกับการใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้

1. ทักษะความสามารถที่จะประเมินและตัดสินข้อมูล ข้ออ้างหรือข้อถกเถียงกันได้ สำหรับการประเมินและตัดสินข้อมูล ข้ออ้าง หรือข้อถกเถียงจำเป็นต้องใช้การวิเคราะห์ข้อสันนิษฐานและสรุปหาเหตุผลว่า ข้อมูลหรือข้อถกเถียงนั้นมีหลักฐานถูกต้องเพียงพอที่จะเชื่อถือหรือรับฟังได้หรือไม่อย่างไร

1.1 การประเมินหาข้อยุติของการถกเถียง เป็นทักษะหนึ่งของการใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดอย่างมีวิจารณญาณก็ยังสามารถใช้ในกรณีอื่นนอกเหนือจากเมื่อมีปัญหาโต้แย้งกัน เช่น ในกรณีของการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการประเมินความน่าเชื่อถือของสมมติฐาน

1.2 การแก้ปัญหาในเหตุการณ์บางอย่างอาจจำเป็นต้องใช้การคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณและใช้ทักษะอื่นๆหลายๆแบบ

2. ทักษะความสามารถรวบรวม วิเคราะห์และจัดระเบียบข้อมูล ในการรวบรวมวิเคราะห์และ
 จัดระเบียบข้อมูลจำเป็นต้องได้ข้อมูลมาจากหลายๆทางด้วยกัน ทักษะนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

2.1 การรวบรวมข้อมูล ส่วนนี้เป็นทักษะของการใช้ความรู้โดยตรง

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนนี้เป็นแก่นของการใช้การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดย
 นักเรียนต้องแยกให้ออกว่าข้อมูลใดจำเป็นและมีความน่าเชื่อถือ

2.3 การจัดระเบียบข้อมูล โดยใช้หลักเปรียบเทียบความเหมือน หรือความแตกต่าง
 การจัดหมวดหมู่ การจัดลำดับ

3. ทักษะความสามารถที่จะประเมินและตรวจสอบความคิดตนเอง ระหว่างที่แก้ปัญหาและ
 ตัดสินปัญหาอย่างมีขั้นตอน เพื่อคิดวิเคราะห์ว่ามีข้อมูลอะไรบ้างที่รู้หรือไม่รู้ เกี่ยวกับปัญหาใดบ้าง
 และจะมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร มีผลสำเร็จหรือไม่ อย่างไร และขั้นตอนต่อไปควรทำอย่างไร

4. ทักษะความสามารถสร้างสรรค์ยุทธวิธีใหม่ๆหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ได้
 ตามที่ต้องการทักษะนี้เป็นทักษะเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์และการใช้การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ
 โดยมีความแตกต่างกันจากการดำเนินการแก้ปัญหาธรรมดา โดยจะเกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณในช่วงแรกที่ต้องใช้เพื่อเป็นพื้นฐาน คือ ประเมินสมมติฐานว่าสถานการณ์นั้นมีความ
 ต้องการสิ่งประดิษฐ์มากน้อยเพียงใด และถ้ามีการสรุปว่ามีความต้องการจริงก็จะเริ่มดำเนินการในช่วง
 ต่อไป คือ คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แต่ละยุทธวิธีในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่จะต้องใช้การคิดอย่างมี
 วิจารณ์ญาณ

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556) สรุปว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณประกอบด้วยทักษะ
 สำคัญต่อไปนี้

1. การนิยามปัญหา การให้ความกระจ่างกับปัญหา คิดให้ชัดเจน สามารถรู้และเข้าใจ
 สถานการณ์ ปัญหาที่แท้จริงได้ สามารถระบุและจัดลำดับความรุนแรงของปัญหาได้ ระบุสาระสำคัญ
 จุดเด่นของปัญหา หรือเรื่องราวต่างๆได้

2. ทักษะการรวบรวมข้อมูล มีทักษะด้านการสื่อสาร การอ่าน เขียน ฟัง พูด ใช้เครื่องมือ
 เทคโนโลยีต่างๆในการรวบรวมข้อมูลได้ สามารถเลือกข้อมูลที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมได้ มี
 ความรู้สึกไวต่อข้อมูลและการได้มาซึ่งข้อมูลต่างๆ

3. ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นทักษะในการสังเกต การจำแนก การแยกแยะข้อมูลได้ ระบุ
 รายละเอียดของข้อมูล สามารถเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง จัดกลุ่ม จัดลำดับ
 ความสำคัญ และความรุนแรงของข้อมูลได้

4. ทักษะการสังเคราะห์ข้อมูล เป็นทักษะในการตีความข้อมูล และเลือกใช้ข้อมูลได้ สามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาประมวลแล้วสรุปเป็นความคิดได้
5. ทักษะการประเมินข้อมูล และการประเมินความสำคัญของหลักฐาน ความเหมาะสมของข้อมูล และประเมินข้อโต้แย้งได้อย่างถูกต้อง การเปรียบเทียบ ชั่งน้ำหนักจากข้อมูลที่มีอยู่ว่า ข้อมูลใดจริงใดเท็จ ข้อมูลใดไม่เกี่ยวข้อง
6. ทักษะการตัดสินใจได้ดี ถูกต้องชัดเจน เป็นประโยชน์ รวดเร็วและมีเหตุผล

โดยสรุปแล้ว ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วยหลายทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ได้แก่ ทักษะการระบุปัญหา ทักษะการรวบรวมข้อมูล ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการสังเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการประเมินผลข้อมูล ทักษะการตัดสินใจและทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4.5 การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การศึกษาแนวทางการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งเป็นระดับของการคิดขั้นสูง (Higher order thinking skills) พบว่า การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถจำแนกได้ 2 วิธีการสำคัญ คือ 1) การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม และ 2) กระบวนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

1) การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม

แนวทางการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามนั้นได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการดังนี้

Facione (2011) อธิบายว่าทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นประกอบด้วย การตีความ (Interpretation) การวิเคราะห์ (Analysis) การสรุปอ้างอิง (Inference) การประเมินผล (Evaluation) การอธิบาย (Explanation) และการควบคุมตนเอง (Self-regulation) โดยสามารถใช้การตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ ตามตารางต่อไปนี้

คำถามเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	คำถาม
การตีความ (Interpretation)	<ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งนี้หมายความว่าอะไร 2. เกิดอะไรขึ้น 3. เราควรเข้าใจว่าอย่างไร (เช่น อะไรที่เธอหรือเขาเพิ่งพูด) 4. อะไรคือทางที่ดีที่สุดที่จะอธิบายลักษณะจำแนกหรือแยกประเภทสิ่งนี้? 5) ในบริบทนี้ จุดประสงค์ในการพูดเช่นนั้นคืออะไร 6) เราสามารถเข้าใจ ประสบการณ์ ความรู้สึกหรือข้อความนี้ว่าอย่างไร
การวิเคราะห์ (analysis)	<ol style="list-style-type: none"> 1) ในการอ้างสิ่งนี้ กรุณาบอกเหตุผลของคุณอีกครั้ง 2) ข้อสรุปของคุณคืออะไร/อะไรคือสิ่งที่คุณกำลังอ้างถึง 3) เพราะเหตุใดคุณจึงคิดเช่นนั้น 4) อะไรคือข้อดีและข้อเสีย 5) อะไรคือข้อสันนิษฐานที่เราต้องยอมรับว่าเป็นข้อสรุป 6) อะไรคือพื้นฐานของการพูดเช่นนั้น
การประเมินผล (Evaluation)	<ol style="list-style-type: none"> 1) ข้อมูลนั้นมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ 2) เพราะเหตุใดเราจึงคิดว่าเราสามารถเชื่อในสิ่งที่บุคคลนี้กล่าวถึง 3) ข้อโต้แย้งนั้นมีความแข็งแรงอย่างไร 4) เราได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแล้วหรือไม่ 5) เราสามารถมั่นใจในข้อสรุปนั้นได้อย่างไร <p>จากข้อมูลที่ได้ ตอนนี้พวกเรารู้อะไร</p>

คำถามเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	คำถาม
การสรุปอ้างอิง (Inference)	<ol style="list-style-type: none"> 1) จากข้อมูลที่เราทราบมานั้น สามารถสรุปได้ว่าอย่างไร 2) จากข้อมูลที่เราทราบมานั้น ข้อมูลใดที่เราไม่ยอมรับ 3) หลักฐานนี้บ่งบอกถึงอะไร 4) ถ้าหากเราเคยละทิ้งหรือยอมรับข้อสันนิษฐานนั้น ตอนนี้จะเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ 5) อะไรคือข้อมูลเพิ่มเติมที่เราจำเป็นต้องใช้ในการแก้ปัญหานี้ 6) หากเราเชื่อในสิ่งนี้ อะไรคือสิ่งที่บ่งบอกให้เราดำเนินต่อไป 7) อะไรคือผลที่ตามมาของการกระทำในแนวทางนี้ 8) มีทางเลือกอื่นอีกหรือไม่ที่เรายังไม่ได้สำรวจ 9) ลองพิจารณาในแต่ละตัวเลือกและดูว่าตัวเลือกไหนเหมาะสมที่สุด 10) มีผลสืบเนื่องที่ไม่พึงปรารถนาที่เราสามารถและควรรู้ล่วงหน้าหรือไม่
การอธิบาย (Explanation)	<ol style="list-style-type: none"> 1) อะไรคือผลลัพธ์เฉพาะที่ได้จากการสืบสอบนี้ 2) กรุณาบอกเราว่าคุณดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร 3) คุณนำมาสู่การตีความเช่นนั้นได้อย่างไร 4) กรุณาอธิบายให้เราฟังถึงการให้เหตุผลของคุณอีกครั้ง 5) เพราะเหตุใดคุณจึงคิดว่าสิ่งนั้นเป็นคำตอบที่ถูกต้อง 6) คุณจะอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจนี้ว่าอย่างไร

คำถามเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	คำถาม
การควบคุมตนเอง (Self-regulation)	1) ประเด็นนี้ยังคลุมเครือ เราสามารถทำให้แม่นยำได้หรือไม่ 2) ระเบียบวิธีการที่เคยใช้คืออะไร, การดำเนินการต่อคืออะไร? 3) นั่นคือแนวทางที่ใกล้เคียงระหว่างข้อสรุปที่ขัดแย้งกันอย่างไรเห็นได้ชัดใช่หรือไม่ 4) หลักฐานของเราคืออะไร 5) ก่อนที่เราจะยอมรับ อะไรคือสิ่งที่เราพลาดไป 6) เรากำลังค้นหาค่านิยมบางอย่างที่ยังสับสน เราสามารถกลับไปทบทวนความหมายให้แน่นอนก่อนที่จะตัดสินใจขั้นสุดท้ายได้หรือไม่

Brown and Kelly (อ้างถึงใน Snyder and Snyder, 2008) ได้ให้ความสำคัญกับการบูรณาการเทคนิคการตั้งคำถามเข้าสู่การอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางการศึกษาซึ่งเป็นสถานที่ที่นักเรียนสามารถแสดงและฝึกฝนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ โดยเสนอว่าความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนจะได้รับการส่งเสริมมากที่สุด เมื่อผู้สอนใช้เทคนิคการตั้งคำถาม (Critical questioning techniques) ที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ โดยคำถามเหล่านี้ประกอบด้วย

1. คุณคิดอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้
2. เพราะเหตุใดคุณจึงคิดเช่นนั้น
3. ความรู้ของคุณมีพื้นฐานมาจากอะไร
4. สิ่งนี้บอกเป็นนัยและมีข้อสันนิษฐานว่าอะไร
5. อะไรที่อธิบายสิ่งนี้ เชื่อมโยงกับสิ่งนี้และได้มาจากสิ่งนี้
6. คุณพิจารณาสิ่งนี้ได้อย่างไร
7. ควรพิจารณาแตกต่างจากนี้ได้หรือไม่

การตั้งคำถามเหล่านี้ต้องการให้นักเรียนประเมินความชัดเจนและความถูกต้องของการคิดตลอดจนความลึกและความกว้างของการคิดของพวกเขาว่าพวกเขาได้พิจารณาถึงทางเลือกทั้งหมดแล้วหรือยัง พวกเขาไม่รู้ใหม่เพราะเหตุใดจึงคิดในทางเลือกนั้น นักเรียนจำเป็นต้องกำหนดให้แน่แน่ว่าเนื้อหาที่เขาใช้เกี่ยวข้องหรือไม่ และกระบวนการคิดของพวกเขา มีตรรกะหรือไม่ ด้วยเทคนิคการตั้งคำถามถึงกระบวนการคิดนี้ นักเรียนจะสามารถเริ่มต้นคิดเกี่ยวกับการคิดของพวกเขาเอง

โดยครูต้องควรรอการตอบสนองจากนักเรียนบ่อยครั้งแล้ว ความเงิบของนักเรียนจะถูกเติมเต็มด้วยการตั้งคำถามอีกครั้งของผู้สอน หรือการถามนักเรียนคนอื่นๆแทน อย่างไรก็ตามนักเรียนส่วนใหญ่จำเป็นต้องมีเวลาอย่างน้อยที่สุด 8-12 วินาทีในการดำเนินการและคิดคำตอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หากคำถามนั้นอยู่บนพื้นฐานของการท่องจำ (Rote memory recall) อัตราความเร็วอาจจะแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามการคิดนั้นจำเป็นต้องใช้เวลาและความอดทน ครูต้องให้เวลานักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Alexander, et al (2010) ได้ใช้เทคนิคการตั้งคำถาม 4 ข้อ (Four-questions technique) ตามแนวคิดของ Dietz-Uhler and Lanter เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีคำถามสำคัญ 4 ข้อ ดังนี้

1. จงระบุโน้ตสำคัญ ผลการวิจัย ทฤษฎี หรือแนวคิดทางจิตวิทยาที่นักเรียนได้เรียนรู้ในขณะนี้กำลังจะบรรลุกิจกรรมนี้ (การวิเคราะห์)
2. เพราะเหตุใดคุณจึงเชื่อว่าโน้ตสำคัญ ผลการวิจัย ทฤษฎี หรือแนวทางจิตวิทยานี้มีความสำคัญ (การสะท้อน)
3. จงประยุกต์สิ่งที่คุณได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ไปสู่การดำเนินชีวิต (ความสัมพันธ์)
4. คุณเกิดคำถามอะไรจากกิจกรรมนี้ อะไรที่คุณยังคงสงสัย (คำถาม)

2) กระบวนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

นอกจากแนวทางการใช้เทคนิคการตั้งคำถามในการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว นักวิชาการและนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศยังได้เสนอรูปแบบและขั้นตอนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีรายละเอียดดังนี้

Halpern (2014) ได้เสนอรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Model for critical thinking instruction) ไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การเรียนรู้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างชัดเจน (Explicitly learn the skills of critical thinking) เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนเรียนรู้ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของทักษะของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ขั้นตอนการสอนนี้อยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานสองข้อคือ

- มีทักษะการคิดที่สามารถสอนนักเรียนให้เกิดการจำได้และประยุกต์ใช้ทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นอย่างเหมาะสม
- หากนักเรียนเกิดความจำได้และประยุกต์ใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้แล้ว นักเรียนจะเป็นผู้ที่คิดอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นขั้นตอนแรกของการสอนเพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การเรียนรู้วิธีการใช้ทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและวิธีการที่ประยุกต์ทักษะนั้นไปใช้ในเวลาที่จำเป็น โดยทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของ Halpern (2014) ผู้วิจัยจำแนกไว้ในตอน **“5.4 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ”**

2. การพัฒนาคุณลักษณะนิสัยเพื่อการคิดและการเรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณ (The disposition for effortful thinking and learning) โดย Halpern เสนอว่า การเรียนรู้องค์ประกอบของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างเดียวไม่เพียงพอ นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยหรือทัศนคติดังนี้ด้วย

2.1 การวางแผน (Willingness to plan) โดยปกติแล้วนักเรียนมักจะตอบคำถามจากความคิดแรกของตน ดังนั้นนักเรียนจำเป็นต้องตรวจสอบความหุนหันพลันแล่นของตนเอง และวางก่อนตอบคำถาม นักเรียนควรวางโครงร่างหรือวาดแผนภาพไดอะแกรมของโครงสร้างคำตอบก่อนที่จะเขียนคำตอบใดๆ การวางแผนเป็นขั้นตอนแรกของการคิดอย่างมีวิจารณญาณและดูเหมือนว่าองค์ประกอบสำคัญของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ มีประโยชน์อย่างมากที่จะการวางแผนในสิ่งที่คิดและสิ่งที่ทำ การวางแผนเป็นการกำหนดเนื้อหาในสิ่งที่เราจะทำและป้องกันการตอบสนองที่อาจจะไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนานิสัยการวางแผน (Habit of planning) ให้กับนักเรียน

2.2 ความยืดหยุ่นทางปัญญา (Cognitive flexibility) ผู้มีทัศนคติยืดหยุ่นเห็นได้ชัดว่าเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการพิจารณาทางเลือกใหม่ๆ พยายามทำสิ่งใหม่และทบทวนปัญหาเดิมๆ ความยืดหยุ่นทางปัญญาเป็นความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงว่าเรามีความคิดต่อสิ่งนั้นอย่างไร ด้วยการมองผ่านมุมมองของผู้อื่น การพิจารณาหลายๆทางเลือก การคิดแนวทางหลากหลาย รวมทั้งการค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจหาได้ง่ายให้ครบถ้วนก่อนที่จะตัดสินใจ บุคคลที่เปิดใจกว้างจะไม่ตัดสินใจอย่างทันที แต่จะรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมและพยายามทำให้ปัญหาที่ยากกระจ่างขึ้นก่อน อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าทุกความเห็นมีประโยชน์เท่ากัน ไม่ได้แปลว่าจะต้องยอมรับทุกความคิดเห็นที่ไร้สาระ (nonsense opinion) แต่หมายถึง ผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณจะคิดหาทางเลือกใหม่ การทบทวนข้อมูลหลักฐานและการอยู่กับภาระงานนั้นๆจนกว่าตัวเลือกที่มีเหตุผลทั้งหมดจะได้รับการพิจารณา

2.3 ความพยายามอย่างต่อเนื่อง (Persistence) เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการเรียนและการประกอบอาชีพ สิ่งนี้คือความเต็มใจและความสามารถในการทำงานอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหา บางคนเมื่อเห็นภาระงานยากที่ดูเหมือนว่ายากและเลือกที่ไม่แม้แต่เริ่มต้นการคิด พวกเขาเหล่านั้นแพ้ตั้งแต่เริ่มต้น ผู้ที่มีการคิดวิจาร์ณญาณนั้นจะขยันและพยายามอยู่กับงานนั้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะทำให้เหนื่อยเช่นเดียวกับผู้ใช้แรงงานแต่ก็คุ้มค่ากับสิ่งที่ได้รับ นักวิจัยพบว่าความแตกต่างโดยมากเป็นผลมาจากความแตกต่างทางทัศนคติ นักเรียนที่ไม่ประสบความสำเร็จจะเชื่อว่าหากปัญหาไม่สามารถแก้ไขภายใน 10 นาที ปัญหานั้นก็ไม่สามารถแก้ไขได้แล้ว แตกต่างจากนักเรียนที่ประสบความสำเร็จจะพยายามอย่างต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาที่ยาก

2.4 การตรวจสอบตนเอง การยอมรับความผิดพลาด และการเปลี่ยนแปลงความคิดเมื่อหลักฐานเปลี่ยนไป (Willingness to self-correct, Admit errors and Change your mind when the evidence changes) เราทุกคนล้วนผิดพลาดกันได้ ความคิดสร้างสรรค์นั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่เคยผิดพลาดมาก่อน ผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถยอมรับความผิดพลาดและเรียนรู้จากมันแทนที่จะป้องกันการผิดพลาด แต่น่าเสียดายที่คนส่วนใหญ่พยายามทำให้ความผิด ความเชื่อแบบผิดๆและการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ขัดขวางการยอมรับความผิดพลาด คือ การอ้างเหตุผลเข้าข้างตนเอง (Self-justification) เพราะเป็นวิธีการรักษาภาพลักษณ์ของตนไม่ให้เสียหาย ความเชื่อที่ยังคงมองเห็นเฉพาะตนเองต่อไปและการชักจูงให้ผู้อื่นเชื่อว่าตนเองไม่ได้ผิดพลาดในประเด็นสำคัญ ถ้าบุคคลยอมเปิดรับการประเมินข้อมูลใหม่ๆอย่างเป็นธรรม ข้อมูลจะนำไปสู่ข้อสรุปที่แตกต่างจากเดิม และบุคคลนั้นก็คงเขลาหากยังคงยึดถือข้อสรุปหรือความเชื่อที่ไม่ได้รับความรับรองอีกต่อไป เพราะการพิจารณาความผิดพลาดเป็นช่วงเวลาของการ

เรียนรู้ (Learnable moment) ไม่ใช่เวลาของการอ้างเหตุผลเข้าข้างตนเองเป็นเครื่องหมายสำคัญของผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.5 การตระหนักรู้ว่าสิ่งนั้นสำคัญ (Being mindful) การพัฒนาทักษะทางความคิดพื้นฐานจำเป็นให้มีความสำคัญกับกระบวนการและผลของการคิด การตระหนักรู้ (Mindfulness) เป็นกระทำที่อยู่บนพื้นฐานของความสนใจที่แปลกใหม่ และเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับพฤติกรรมเดิมๆ (Automatic pilot) ที่มักทำเป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น การจัดโต๊ะทานอาหาร การไปโรงเรียน การทำงานทุกวัน トラบดที่ยังคงตอบสนองในแนวทางที่ปราศจากสติและเส้นทางเดิมๆแล้ว การแก้ปัญหาที่มีคุณค่าคงไม่เกิดขึ้นและยังพลาดแนวทางการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์อีกด้วย

2.6 การค้นหาความเป็นเอกฉันท์ (Consensus-seeking) ผู้ที่คิดอย่างมีวิจารณญาณมักจะแสวงหาแนวทางที่จะทำให้มติของกลุ่มเป็นเอกฉันท์ได้สำเร็จ โดยที่เขายังคงรักษาความตระหนักรู้ความจริงทางสังคมที่ต้องทำให้สำเร็จเพื่อให้ความคิดกลายเป็นการกระทำที่ดีและมีประโยชน์ ผู้ที่ค้นหาความเป็นเอกฉันท์จะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะการสื่อสารขั้นสูง และจำเป็นต้องหาแนวทางการประนีประนอมและบรรลุข้อตกลงได้ หากปราศจากลักษณะนิสัยนี้และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแล้ว แม้แต่ผู้ฉลาดมากที่สุดก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนความคิดไปสู่การกระทำได้ การค้นหาความเป็นเอกฉันท์นั้นไม่ได้หมายความว่าเป็นการยินยอมทำตามเสียงส่วนใหญ่หรือการบังคับผู้อื่นให้เห็นด้วยกับคุณ แต่เป็นการยอมให้แต่ละบุคคลยอมรับว่าทางเลือกใดถูกและดี โดยเป้าหมายสำคัญคือการยอมให้คนอื่นหรือตัวคุณเองแสดงความสงสัยออกมาได้ในขณะที่ค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง

3. การถ่ายโอนการเรียนรู้จากการฝึกอบรม (Transfer of training) องค์ประกอบที่สามของรูปแบบนี้การสอนนี้เกี่ยวข้องกับความตระหนักถึงการคิดวิจารณ์เมื่อจำเป็น โดยเป็นการพัฒนาให้นักเรียนสามารถเลือกทักษะการคิดวิจารณ์ที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละสถานการณ์ โดยแนวทางที่ถูกแบบเพื่อช่วยถ่ายโอนทักษะการคิดวิจารณ์ไปสู่การปฏิบัติของนักเรียนนั้นสามารถทำได้ดังนี้

- การวาดภาพไดอะแกรมหรือภาพกราฟิกเพื่อจัดระเบียบข้อมูล
- การบันทึกข้อมูลเพิ่มเติมที่ต้องการก่อนที่จะตอบคำถาม
- การอธิบายเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงเลือกตัวเลือกนี้ และตัวเลือกใดดีเป็นอันดับถัดไป เพราะเหตุใด
- การระบุปัญหาอย่างน้อยที่สุดสองแนวทาง

- การระบุว่าข้อมูลใดที่สำคัญที่สุด และข้อมูลใดสำคัญน้อยที่สุด และเหตุผลว่าทำไม
- การจำแนกประเภทของข้อค้นพบโดยแนวทางที่มีความหมาย
- การระบุแนวทางการแก้ปัญหา 2 แนวทาง
- การระบุว่าอะไรคือความผิดพลาดที่ยืนยันได้ว่าเกิดขึ้นจากคำถาม
- การนำเสนอ เหตุผล 2 ข้อที่สนับสนุนข้อสรุปและเหตุผล 2 ข้อที่ไม่สนับสนุนข้อสรุปนั้น
- การระบุประเภทของเทคนิคการโน้มน้าวใจที่ถูกนำมาใช้
- การนำเสนอสองแนวทางการปฏิบัติที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการออกแบบการเรียนรู้

4. การตรวจสอบกระบวนการคิดเชิงอภิปัญญา (Metacognitive monitoring) หมายถึง การคิดในเรื่องที่ตนคิด เป็นความสามารถของผู้เรียนที่จะมองเห็นสิ่งที่ตนคิด และสามารถไตร่ตรองว่าตนรู้อะไร ทำอะไร และตนเองไม่รู้อะไรเป็นกระบวนการการใช้ความรู้ในสิ่งที่รู้เพื่อนำไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ที่กว้างออกไปเมื่อนักเรียนเกี่ยวข้องกับการคิดวิจารณ์ญาณแล้ว นักเรียนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตรวจสอบ (Monitor) กระบวนการคิดของตนเอง ตรวจสอบว่ากระบวนการคิดนั้นนำไปสู่เป้าหมายที่เหมาะสมหรือไม่ เพื่อยืนยันความถูกต้อง และการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เวลาและความพยายามทางความคิด (Mental effort) การคิดเชิงอภิปัญญาเป็นเหมือนผู้บริหารการทำงานซึ่งมีหน้าที่แนะนำ แนวทางการใช้กลวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน และการตัดสินใจด้านการจัดสรรทรัพยากรทางปัญญาที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างเหมาะสม งานวิจัยจำนวนมากพบว่านักเรียนและนักคิดที่ดีมักมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการคิดเชิงอภิปัญญามากกว่านักเรียนและนักคิดที่ไม่ดี โดยทักษะและทัศนคติของกิจกรรมการคิดเชิงอภิปัญญาเป็นเรื่องที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ เพื่อให้นักเรียนนำไปสู่กลวิธีการเรียนรู้ของตนเองและความพยายามในการแบ่งหน้าที่การทำงานของสมอง ตัวอย่างเช่น เมื่อนักเรียนถูกเรียกร้องให้นำเสนอเหตุผลและหลักฐานที่สนับสนุนข้อสรุปและหลักฐานตรงข้ามที่ลบล้างข้อสรุปนั้น นักเรียนต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของการคิดโดยพิจารณาหลักฐานทั้งทางบวกและหลักฐานทางลบ

จากรูปแบบการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ Halpern (2014) สรุปได้ว่า การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างวิจารณ์ญาณ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การสอนนักเรียนเข้าใจองค์ประกอบของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) การพัฒนาลักษณะนิสัยสำคัญที่นำไปสู่

การเป็นผู้คิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การเสนอวิธีการฝึกอบรมเพื่อให้นักเรียนประยุกต์ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปใช้ในแต่สถานการณ์อย่างเหมาะสม และ 4) การตรวจสอบการคิดเชิงอภิปัญญาเพื่อให้นักเรียนตรวจสอบกระบวนการคิดและความรู้ของตนเองก่อนตัดสินใจ

รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ Halpern (2014) ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการคิดเชิงอภิปัญญา (Metacognitive) นั้นสอดคล้องกับ งานเขียนของ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (ทีศนา แฉมมณี และคณะ, 2544) ที่สรุปไว้ว่า การสอนเรื่อง Metacognition มีวัตถุประสงค์ที่จะสอนให้นักเรียนมีเป้าหมาย มีประสิทธิภาพ มีอิสรภาพในการเรียนรู้ มีความสามารถในการประเมินตนเองและมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยยุทธวิธีการพัฒนา Metacognition นั้นมีดังนี้

1. ระบุว่าเรารู้อะไร เราไม่รู้อะไร โดยฝึกเขียนให้ชัดเจนว่า "อะไรที่เรารู้แล้วบ้าง" "อะไรที่ต้องการรู้" เมื่อนักเรียนได้หัวข้อแล้ว นักเรียนจะต้องทำความเข้าใจหรือขยายความด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง
2. สนทนาหรืออภิปรายเกี่ยวกับการคิด การพูดเรื่องวิธีคิดมีความสำคัญมากในการสอน ครูควรอธิบายกระบวนการคิดในการวางแผนแก้ปัญหา เป็นการสาธิตให้นักเรียนรู้ จากนั้นก็ฝึกให้นักเรียนคิด อภิปรายเกี่ยวกับวิธีคิดของแต่ละคน อธิบายกระบวนการคิดเพื่อจะนำไปใช้ โดยใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือซึ่งมีหลายรูปแบบ อาทิ แบบพูดเป็นคู่ (Rally robin) พูดรอบวง (Round robin) เป็นต้น การพูดเป็นคู่ โดยคนที่หนึ่งบอกวิธีคิดอธิบายให้อีกคนฟัง จากนั้นคนที่ฟังแสดงความคิดเห็นบ้างในเรื่องเดียวกัน โดยคนที่หนึ่งเป็นผู้ฟังต่อ จากนั้นก็ผลัดกันพูดออกมา
3. การเขียนอนุทินเกี่ยวกับการใช้ความคิด โดยผู้เขียนจะบันทึกวิธีคิด บันทึกข้อควรระวัง ระวังความยากลำบาก การได้ประสบปัญหาความยุ่งยากนับเป็นการสะท้อนความคิดของตนเอง
4. การวางแผนและการกำกับตนเอง นักเรียนจะต้องพัฒนาความรับผิดชอบในการวางแผนและการเรียนด้วยตนเอง เพราะถ้าผู้อื่นวางแผนจัดการให้ เขาจะไม่สามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
5. สรุปกระบวนการคิดที่ใช้เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแล้ว นักเรียนควรได้อภิปรายกระบวนการคิดเพื่อ 1) เป็นการพัฒนาความตระหนักในการควบคุมการคิด 2) สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ โดยทำตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 ครูแนะให้นักเรียนทบทวนกิจกรรม รวบรวมข้อมูล กระบวนการคิดที่ใช้และความรู้สึกที่เกิดขึ้น

5.2 ครูให้นักเรียนจำแนกทักษะการคิดที่ใช้พร้อมทั้งระบุยุทธวิธีการคิดที่ใช้

5.3 ครูให้นักเรียนประเมินความสำเร็จ นำยุทธวิธีที่ไม่เหมาะสมออกไปและสรุปยุทธวิธีที่จะเป็นประโยชน์ต่อไปในอนาคต

6. การประเมินผลตนเอง (Self-evaluation) การประเมินตนเองเป็นการประเมินเกี่ยวกับการคิดของตนเอง โดยค่อยๆ ฝึกทำไปทีละเล็กละน้อยจะทำให้ผู้นั้นสามารถทำได้อย่างเป็นอิสระ จากนั้นจะสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใดก็ได้

Dressel (อ้างถึงใน สุนคน สินธพานนท์และคณะ, 2555) เสนอแนวทางการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การนิยามปัญหา ครูนำข้อความหรือสถานการณ์มาให้แก่นักเรียนวิเคราะห์ ตามประเด็นที่กำหนด เช่น สถานการณ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนดอนหวาย เมื่อผลิตออกมาขายไม่ได้ต้องลดราคาสินค้าขายในราคาถูก จึงจะมีคนซื้อ นักเรียนจะต้องมาวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของปัญหา คือ ผลิตภัณฑ์ของชุมชนขายไม่ได้ และเมื่อต้องการให้หมดก็ต้องขายลดราคา

2. การรวบรวมข้อมูลสำหรับการแก้ปัญหา เป็นการฝึกให้นักเรียนหาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาพิจารณา

3. การจัดระบบข้อมูล เป็นการฝึกให้นักเรียนนำข้อมูลมาจัดระบบโดยวิธีการต่างๆ เช่น ข้อมูลใดเกี่ยวข้องกับปัญหาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ไม่ต้องการของตลาด ข้อมูลใดไม่เกี่ยวข้อง ข้อมูลใดเป็นความคิดเห็น แล้วคัดสรรข้อมูลที่เป็นจริงมารวมกันอย่างเป็นระบบ

4. การเลือกสมมติฐาน นักเรียนจะเลือกสมมติฐานที่สามารถแก้ปัญหาได้อันดับแรกมาพิจารณา เช่น ตั้งสมมติฐานว่าสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนขาดการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้ไม่มีคนรู้จัก เมื่อนักเรียนตรวจสอบความสอดคล้องที่เป็นไปได้ของข้อมูล แล้วมาพิจารณาทางเลือกหลายๆ ทางในการแก้ปัญหา เช่น ลงข่าวหนังสือพิมพ์ โฆษณาทางวิทยุ เขียนแผนป้ายโฆษณาตรงหน้าหมู่บ้าน เป็นต้น

5. การสรุป นักเรียนจะจำแนกข้อมูลที่มีเหตุผลหนักแน่น น่าเชื่อถือว่ามีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา

ก้องเกียรติ หิรัญเกิด (2556) สรุปว่า การสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นมี 3 ชั้นคือ ฝึกการคิดรายบุคคล ฝึกการคิดเป็นกลุ่มย่อยและฝึกการคิดเป็นกลุ่มใหญ่ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน คือ

1. การนำเสนอปัญหา โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น ข้อความ ข้อโต้แย้ง สถานการณ์ รูปภาพหรือข้ออ้าง ให้ผู้เรียนได้เผชิญ และนำไปสู่การคิด โดยเนื้อหาสาระอาจอยู่ในรายวิชาที่เรียน หรือไม่อยู่ในรายวิชาที่เรียนก็ได้ แต่ควรเป็นเนื้อหาสาระที่นักเรียนเผชิญและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

2. กิจกรรมที่กระตุ้นการคิด ซึ่งต้องประกอบด้วยการใช้คำถามที่กระตุ้นการคิด เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางการคิด อาจเป็นรูปแบบของการอภิปรายการสนทนาหรือการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์

3. การประเมินผลของการคิด เป็นส่วนหนึ่งของการตรวจสอบข้อสรุปหรือผลที่ได้จากการคิด ว่าสมเหตุสมผลอย่างไร อาจเป็นการใช้คำถามให้นักเรียนได้สรุปและอภิปรายร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนคิดทบทวน ไตร่ตรอง ถึงกระบวนการและวิธีคิดของตนเอง หากไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ต้องย้อนเข้ากลับสู่องค์ประกอบที่กระตุ้นการคิดอีกครั้งหนึ่ง

จากแนวทางการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณดังกล่าวจะเห็นได้ว่า นักวิชาการและนักการศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่แตกต่างหลากหลาย แต่กระบวนการสำคัญที่นักวิชาการและนักการศึกษาทั้งหมดเห็นสอดคล้องกัน คือ การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นการคิดของนักเรียน ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการตั้งคำถามเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเป็นคำถามที่เน้นให้นักเรียนตีความ ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ประเมินผลข้อมูล อธิบายความสัมพันธ์ของข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล อธิบายกระบวนการคิดของนักเรียน การตัดสินใจและการสรุปผลของข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล

4.6 การวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1) การพัฒนาแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การพัฒนาแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นขั้นตอนสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ทำให้ผู้สอนทราบว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนนั้นบรรลุตามเป้าหมายหรือไม่ วัตถุประสงค์สำคัญของการพัฒนาแบบสอบมีดังนี้ (Ennis, 1993)

1. วินิจฉัยระดับการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน (Diagnosing the levels of students' critical thinking) หากเราทราบว่าจุดใดของการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่จะต้องให้ความสำคัญ เราต้องเริ่มพัฒนาจากทักษะของการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น แบบสอบมีประโยชน์ในประเด็นนี้ด้วยการแสดงจุดแข็งและจุดอ่อนของนักเรียน เช่น ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น
2. ให้ผลป้อนกลับเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณแก่นักเรียน (Giving students feedback about their critical thinking prowess) หากนักเรียนรู้จุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองแล้ว นักเรียนจะมีความพยายามในการปรับปรุงตนเองในด้านนั้นๆมากขึ้น
3. กระตุ้นให้นักเรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณดีขึ้น (Motivating students to be better at critical thinking) ถึงแม้ว่าแบบสอบจะถูกใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นแบบผิดๆอยู่บ่อย ๆ แต่แบบสอบสามารถกระตุ้นนักเรียนให้เรียนรู้สิ่งที่ครอบคลุมในแบบสอบ หากข้อสอบไม่ได้วัดหรือไม่ได้ประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนก็จะละเลยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
4. ให้ข้อมูลครูเกี่ยวกับความสำเร็จของความพยายามในการสอนให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Informing teacher about the success of efforts to teach students to think critically) ครูสามารถใช้การทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งผล (feedback) ของการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของครูเอง
5. การทำวิจัยเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหาด้านการสอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Doing research about thinking instructional questions and issues) หากปราศจากการเปรียบเทียบวิธีการสอนที่หลากหลายแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะทราบว่าปัญหาของการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการจัดหลักสูตรคืออะไร ดังนั้นการวิจัยจึงต้องการการประเมินผลเพื่อให้มีการเปรียบเทียบการเรียนการสอนวิธีการต่างๆ
6. การให้ข้อมูลในการช่วยตัดสินใจว่านักเรียนควรเข้าศึกษาในโปรแกรมการศึกษาใด (Providing help in deciding whether a student should enter an educational program) ในสาขาวิชาต่างๆได้ใช้ผลการประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการช่วยตัดสินใจในการศึกษาต่อ เช่น แพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ กฎหมาย และนักเรียนที่จบชั้นมัธยมทั่วไป
7. การให้ข้อมูลแก่โรงเรียนที่รับผิดชอบเรื่องความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน (Providing information for holding schools accountable for critical thinking prowess of their students) วัตถุประสงค์ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันสำหรับการทดสอบ

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การกวดขันโรงเรียนและครูให้ วัด (Measure up) และมีความรับผิดชอบต่อผลคะแนนการสอบของนักเรียน

การพัฒนาแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงไม่เพียงมีประโยชน์ต่อการวัดระดับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนเท่านั้น แต่ผลของการวัดยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนของครูอีกด้วย

จากการศึกษาขั้นตอนการสร้างแบบสอบความสามารถในการการคิดอย่างมีวิจารณญาณพบว่า การสร้างแบบสอบ ตามแนวคิดของ ศิริชัย กาญจนวาสี (อ้างถึงใน ทิศนา แคมณี และคณะ, 2544) เสนอไว้เป็นขั้นตอนที่ถูกนำมาใช้เป็นหลักสำคัญในการสร้างแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างกว้างขวาง โดยมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการคิด

กำหนดจุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างแบบสอบความสามารถทางการคิด ผู้พัฒนาแบบสอบจะต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายของการนำแบบวัดไปใช้ด้วยว่า ต้องการวัดความสามารถในการคิดทั่วไปหรือต้องการวัดความสามารถทางการคิดเฉพาะวิชา (Aspect-specific) การวัดนั้นมุ่งติดตามความก้าวหน้าของความสามารถทางการคิด (Formative) หรือต้องการประเมินผลสรุป (Summative) สำหรับการตัดสินใจ รวมทั้งการแปลผลการวัดเน้นการเปรียบเทียบกับมาตรฐานของกลุ่ม (Norm-referenced) หรือต้องการเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ (Criterion-referenced)

2. กำหนดกรอบของการวัดและนิยามเชิงปฏิบัติการ

ผู้พัฒนาแบบสอบควรศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ผู้พัฒนาแบบวัดควรคัดเลือกแนวคิดหรือทฤษฎีที่เหมาะสมกับบริบทและจุดมุ่งหมายที่ต้องการเป็นหลัก แล้วศึกษาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อกำหนดโครงสร้างหรือองค์ประกอบของความสามารถในการคิดตามทฤษฎีและให้นิยามเชิงปฏิบัติการ (Operation definition) ของแต่ละองค์ประกอบในเชิงรูปธรรมของพฤติกรรมที่สามารถบ่งชี้ถึงลักษณะแต่ละองค์ประกอบของการคิดนั้นได้

3. การสร้างผังข้อสอบ

การสร้างผังข้อสอบเป็นการกำหนดเค้าโครงของแบบวัดความสามารถทางการคิดที่ต้องการสร้างให้ครอบคลุม โครงสร้างหรือองค์ประกอบได้บ้างตามทฤษฎีและกำหนดว่าแต่ละส่วนมีน้ำหนักความสำคัญมากน้อยเพียงใด ดังตัวอย่างตารางต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ต้องการวัด	น้ำหนัก (%)	จำนวนข้อสอบ
1. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต	25	10
2. ความสามารถในการอุปนัย	25	10
3. ความสามารถในการนิรนัย	25	10
4. ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น	25	10
รวม	100	40

4. เขียนข้อสอบ

กำหนดรูปแบบของการเขียนข้อสอบ ตัวคำถาม ตัวคำตอบและวิธีการตรวจให้คะแนน เช่น กำหนดว่าตัวคำถามเป็นลักษณะสถานการณ์ สภาพปัญหาหรือข้อมูลสั้นๆอาจได้มาจากบทความ รายงานต่างๆ บทสนทนาที่พบในชีวิตประจำวัน หรืออาจเขียนขึ้นมาเอง ส่วนคำตอบอาจเป็นข้อสรุปของสถานการณ์หรือปัญหานั้น 3-5 ข้อสรุป เพื่อให้ผู้ตอบพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปใดน่าเชื่อถือกว่ากัน น่าจะเป็นจริงหรือไม่ เป็นต้น ส่วนการตรวจให้คะแนนมีการกำหนดเกณฑ์การตรวจไว้ เช่น ตอบถูกต้องตรงคำเฉลยได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน เป็นต้น

เมื่อกำหนดรูปของข้อสอบแล้วก็ลงมือร่างข้อสอบตามผังข้อสอบที่กำหนดไว้จนครบทุกองค์ประกอบ ภาษาที่ใช้ควรเป็นไปตามหลักการเขียนข้อสอบที่ดีโดยทั่วไป แต่สิ่งที่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ได้แก่ การเขียนข้อสอบให้วัดได้ตรงตามโครงสร้างของการวัด พยายามหลีกเลี่ยงคำถามนำและคำถามที่ทำให้ผู้ตอบแสรังตอบเพื่อให้ดูดี หลังจากร่างข้อสอบเสร็จแล้ว ควรมีการทบทวนข้อสอบเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของการวัดและความชัดเจนของภาษาที่ใช้ โดยผู้เขียนข้อสอบเองและผู้ตรวจข้อสอบที่มีความเชี่ยวชาญในการสร้างข้อสอบวัดความสามารถในการคิด

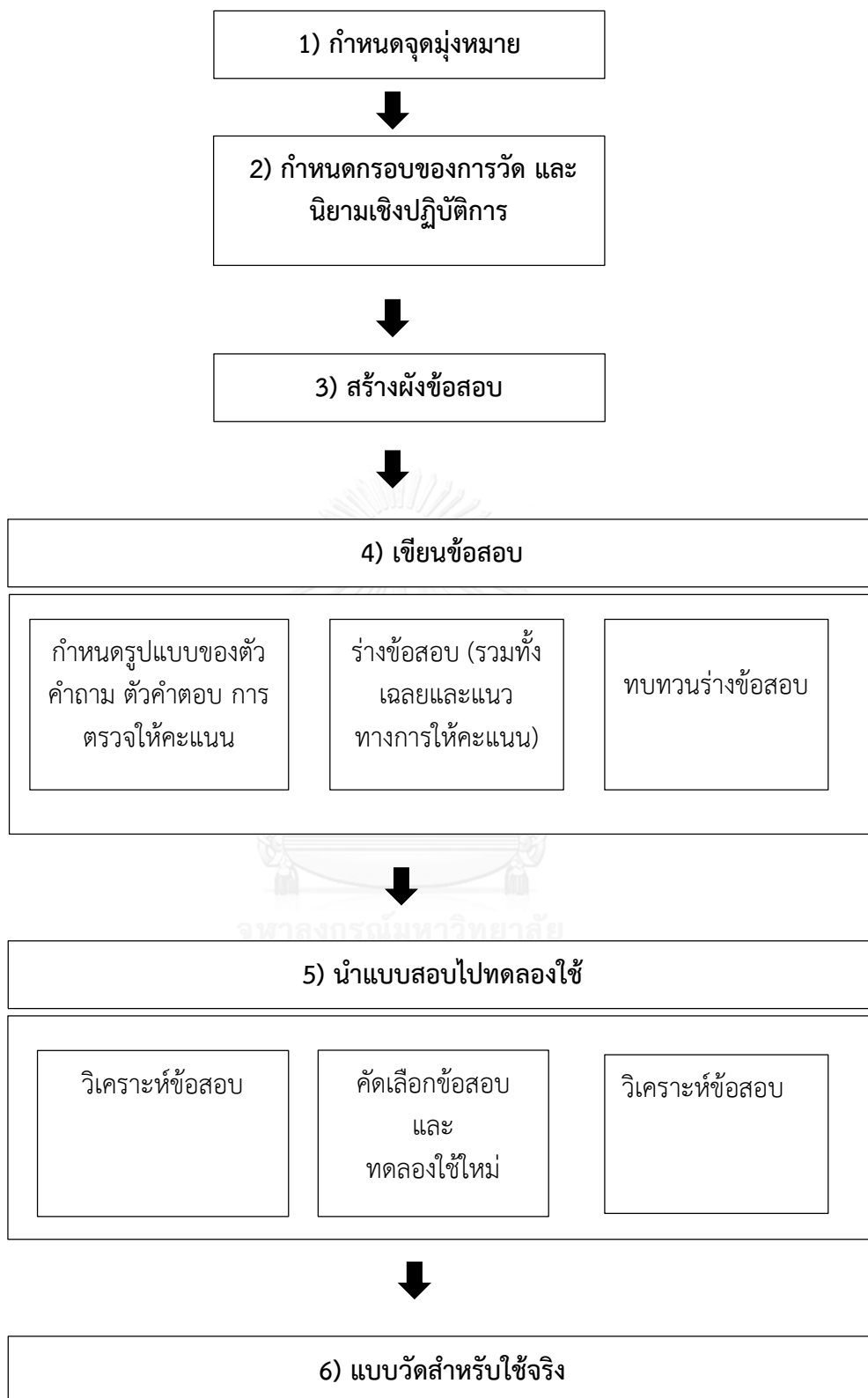
5. นำแบบสอบไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง หรือกลุ่มใกล้เคียง แล้วนำผลการตอบมาทำการวิเคราะห์หาคุณภาพ โดยทำการวิเคราะห์ข้อสอบและวิเคราะห์แบบสอบเพื่อตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบเป็นรายข้อในด้านความยาก (p) และอำนาจจำแนก (r) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีความยากพอเหมาะและมีอำนาจจำแนกสูงไว้ พร้อมทั้งปรับปรุงข้อที่ไม่เหมาะสม

คัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพเหมาะสม และ หรือข้อสอบที่ปรับปรุงแล้วให้ได้จำนวนตามผังข้อสอบเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และนำไปทดลองใช้ใหม่อีกครั้ง เพื่อวิเคราะห์แบบสอบในด้านความเที่ยง (Reliability) แบบสอบควรมีความเที่ยงเบื้องต้นอย่างน้อย 0.5 จึงเหมาะสมที่จะนำไปใช้ได้ ส่วนการตรวจสอบความตรง (Validity) ของแบบสอบ ถ้าสามารถหาเครื่องมือวัดความสามารถทางการคิดที่เป็นมาตรฐานสำหรับใช้เปรียบเทียบได้ก็ควรคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความตรงตามสภาพ (Concurrent validity) ของแบบสอบด้วย

6. นำแบบสอบไปใช้จริง

หลังจากวิเคราะห์คุณภาพของข้อสอบเป็นรายข้อและวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบทั้งฉบับว่าเป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพที่ต้องการแล้ว จึงนำแบบสอบความสามารถทางการคิดไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริง ในการใช้แบบสอบทุกครั้งควรมีการรายงานค่าความเที่ยง (Reliability) ทุกครั้ง ก่อนนำผลการวัดไปแปลความหมาย สามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

ที่มา: (ทศนา เขมมณี และคณะ, 2544)

2) แบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากการศึกษาแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจากทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ Cornell Critical Thinking Test

แบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณประเภทนี้ แบ่งออกเป็น 2 ระดับสำคัญ ได้แก่

1.1 แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ตามแนวคิดของ Ennis และ Millman แบบสอบฉบับนี้ได้รับการพัฒนาครั้งแรกในปี ค.ศ. 1985 โดยฉบับปรับปรุงล่าสุด คือ Cornell Critical Thinking Test, Level X [Fifth Edition] ปี ค.ศ.2005 สำหรับการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบฉบับนี้ ใช้สำหรับวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในเกรด 4 ถึง เกรด 14 หรือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงระดับมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 2 แบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้ประกอบด้วยข้อสอบทั้งหมด 71 ข้อ ให้เวลาประมาณ 50 นาที เป็นแบบสอบปรนัยชนิด 3 ตัวเลือก แบ่งออกเป็น 4 ตอน ครอบคลุมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4 ด้าน ดังนี้

1. การระบุข้อสันนิษฐานเบื้องต้น (Assumptions)
2. การอุปนัย (Induction)
3. การนิรนัย (Deduction)
4. การตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการสังเกต (Credibility and Observation)

1.2 แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level Z 1985 ใช้สำหรับวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่มีความสามารถในระดับสูง หรือนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาเลิศ (Advanced or gifted high school) นักศึกษาในมหาวิทยาลัย และวัยผู้ใหญ่ โดยเป็นแบบสอบทั้งหมด 52 ข้อ ใช้เวลาประมาณ 50 นาที เป็นแบบสอบชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก แบ่งออกเป็น 7 ตอน ได้แก่ การวัดการคิดวิจาร์ณญาณในด้านเกี่ยวกับ การอุปนัย (Induction) ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล (Credibility) การทำนายและการวางแผนทดลอง (Prediction and experimental planning) การเข้าใจผิด โดยเฉพาะในด้านการพูดกำกวม (Fallacies especially equivocation) การนิรนัย (Deduction) การให้คำนิยาม (Definition) การระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption identification)

คุณภาพของแบบสอบ การประมาณค่าความเที่ยงในระดับ X มีพิสัยระหว่าง 0.67 – 0.90 และระดับ Z มีพิสัยระหว่าง 0.50-0.77 ในเรื่องของความตรงของแบบสอบ ได้พิจารณาขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบว่ามีความครอบคลุมบริบทของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสัมพันธ์กับแบบสอบที่เป็นมาตรฐานอื่นๆ (ศิริชัย กาญจนวาสี อ้างถึงใน ทิศนา แคมณีและคณะ, 2544)

นอกจากแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test แล้ว Ennis ยังได้พัฒนาแบบสอบ The Ennis-Weir Critical Thinking Essay Test ขึ้นในปี 1985 โดยใช้สำหรับนักเรียนเกรด 7 หรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตลอดจนระดับมหาวิทยาลัย อีกทั้งยังตั้งใจที่จะใช้เป็นสื่อการสอนด้วย แบบสอบประเภทนี้ยังสร้างความร่วมมือของการเข้าสู่ประเด็น (Incorporates getting the point) การมองเหตุผลและการสร้างข้อสันนิษฐาน (Seeing the reasons and assumption) การกล่าวถึงประเด็นของแต่ละคน (Stating one's point) การให้เหตุผลที่ดี (Offering good reasons) การมองเห็นความเป็นไปได้ด้านอื่นๆโดยรวมไปถึงการอธิบายด้านอื่นๆที่เป็นไปได้ (Seeing other possibilities) และ การตอบสนองและการหลีกเลี่ยงการพูดกำกวม (Responding and avoiding equivocation) ความไม่ตรงประเด็น (Irrelevance) ความเป็นวัฏจักร (Circularity) การเหมารวม (Overgeneralization) ปัญหาที่น่าเชื่อถือ (Credibility problems) และการใช้อารมณ์ทางภาษาที่ชักจูง (Use of emotive language to persuade)

2. แบบสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ Watson-Glaser Critical thinking appraisal

Watson และ Glaser (1937) (ศิริชัย กาญจนวาสี อ้างถึงในทิศนา แคมณีและคณะ, 2544) ได้พัฒนาแบบสอบมาอย่างต่อเนื่อง ฉบับล่าสุดในปี ค.ศ.1980 สำหรับใช้กับนักเรียนระดับม.3 ถึงวัยผู้ใหญ่ แบบสอบมี 2 แบบ (Form) ซึ่งคู่ขนานกันคือ แบบ A และแบบ B แต่ละแบบประกอบด้วย 5 แบบสอบย่อย (Subtest) มีข้อสอบรวมทั้งหมด 80 ข้อ ใช้เวลาสอบ 50 นาที แต่ละแบบสอบย่อยวัดความสามารถในการคิดต่างๆกันดังนี้

1.1 ความสามารถในการสรุปอ้างอิง (Inference) เป็นการวัดความสามารถในการตัดสินใจและจำแนกความน่าจะเป็นของข้อสรุปว่า ข้อสรุปใดเป็นจริงหรือเป็นเท็จ ลักษณะของแบบสอบย่อยนี้มีการกำหนดสถานการณ์มาให้ แล้วมีข้อสรุปของสถานการณ์ 3-5 ข้อสรุป จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินใจว่า ข้อสรุปแต่ละข้อเป็นเช่นไร โดยเลือกจากตัวเลือก 5 ตัวเลือก ได้แก่ เป็นจริง (True) น่าจะเป็นจริง (Probably true) ข้อมูลที่ให้ไม่เพียงพอ (Insufficient data) น่าจะเป็นเท็จ (Probably false) และเป็นเท็จ (False)

1.2 ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of assumption) เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกว่า ข้อความใดเป็นข้อตกลงเบื้องต้น ข้อความใดไม่เป็น ลักษณะของแบบสอบย่อยนี้มีการกำหนดสถานการณ์มาให้ แล้วมีข้อความตามมา สถานการณ์ 2-3 ข้อความ จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินข้อความในแต่ละข้อว่า ข้อใดเป็นหรือไม่เป็นข้อตกลงเบื้องต้นของสถานการณ์ทั้งหมด

1.3 ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) เป็นการวัดความสามารถในการหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลจากสถานการณ์ที่กำหนดมาให้โดยใช้หลักตรรกศาสตร์ ลักษณะของแบบสอบย่อยนี้มีการกำหนดสถานการณ์มาให้ 1 ย่อหน้า แล้วมีข้อสรุปตามมา สถานการณ์ 2-4 ข้อ จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปในแต่ละข้อเป็นข้อสรุปที่เป็นไปได้หรือไม่ตามสถานการณ์นั้น

1.4 ความสามารถในการแปลความ (Interpretation) เป็นการวัดความสามารถในการให้นำหนักข้อมูลหรือหลักฐานเพื่อตัดสินความเป็นไปได้ของข้อสรุป ลักษณะของแบบสอบย่อยนี้มีการกำหนดสถานการณ์มาให้ แล้วมีข้อสรุปสถานการณ์ละ 2-3 ข้อ จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปในแต่ละข้อน่าเชื่อถือหรือไม่ภายใต้สถานการณ์อันนั้น

1.5 ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of argument) เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกการใช้เหตุผลว่าสิ่งใดเป็นความสมเหตุสมผล ลักษณะของแบบสอบย่อยนี้มีการกำหนดชุดของคำถามเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสำคัญมาให้ ซึ่งแต่ละคำถามมีชุดของคำตอบพร้อมเหตุผลกำกับ จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าคำตอบใดมีความสำคัญเกี่ยวข้องโดยตรงกับคำถามหรือไม่ และให้เหตุผลประกอบ

คุณภาพของแบบสอบ

แบบสอบนี้มีความนี้มีความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน โดยมีวิธีหาค่าความเที่ยงแบบแบ่งครึ่งข้อสอบ มีพิสัยระหว่าง 0.69 ถึง 0.85 และมีความเที่ยงแบบคงที่โดยวิธีสอบซ้ำ (ระยะห่างระหว่างการสอบ 3 เดือน) เท่ากับ 0.73 มีการตรวจสอบความตรงโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนสอบกับคะแนนจากแบบสอบเขาวนปัญญาแบบวัดเจตคติ และแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. New Jersey Test of Reasoning Skills

New Jersey Test of Reasoning Skills พัฒนาโดย Virginia Shipman ในปี 1983 เน้นการใช้ในโครงการปรัชญาสำหรับเด็กของ Institute for the Advancement of Philosophy for Children ซึ่งสามารถนำไปใช้ทั่วไปสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จนถึงระดับมัธยมศึกษา

แบบสอบถามมุ่งวัดการใช้เหตุผลทางภาษา (Reasoning in language) แบบสอบประกอบด้วยข้อสอบแบบเลือกตอบ 50 ข้อ ครอบคลุม 22 ทักษะ ทักษะที่สำคัญประกอบด้วย

1. การแปลความให้อยู่ในรูปของเหตุผล (Translating into logical form)
2. การตระหนักถึงการใช้คำถามที่ไม่เหมาะสม (Recognizing improper question)
3. การหลีกเลี่ยงการด่วนสรุป (Avoiding jumping to conclusion)
4. การใช้เหตุผลเชิงอุปมาอุปไมย (Analogical reasoning)
5. การบ่งชี้ข้อตกลง (Detecting underlying assumptions)
6. การบ่งชี้ความคลุมเครือ (Detecting ambiguities)
7. การเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Discerning causal relationship)
8. การระบุเหตุผลที่ดี (Identifying good reasoning)
9. การจำแนกประเภท และขนาดของความแตกต่าง (Distinguishing differences of kind and degrees)
10. การตระหนักถึงการถ่ายทอดความสัมพันธ์ (Recognizing transitive relationships)

คุณภาพของแบบสอบ

แบบสอบ New Jersey Test of Reasoning Skills มีค่าความเที่ยงอยู่ในช่วง 0.85 จนถึง 0.79 สำหรับความตรงของแบบสอบ แบบสอบครอบคลุมถึงทักษะสำคัญ 2 ประเภท ได้แก่ ทักษะการใช้เหตุผล (Reasoning skills) และทักษะการสืบเสาะ (Inquiry skills)

4. แบบสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของชาลินี เอี่ยมศรี

ชาลินี เอี่ยมศรี (2536) ได้พัฒนาแบบสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นในปี พ.ศ.2536 ตามแบบสอบการคิดวิจาดญาณคอร์แนล ระดับ X ของ Ennis ปี 1985 โดยเป็นแบบสอบที่ปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของสังคมไทย แบบสอบการคิดวิจาดญาณที่สร้างขึ้นเป็นแบบสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ เป็นลักษณะปัญหา สถานการณ์หรือข้อมูลจากบทความ รายงานต่างๆ บทสนทนาที่สามารถพบได้ในชีวิตประจำวันซึ่งบุคคลสามารถรับรู้ได้จากการทำงาน การศึกษา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และจากสื่ออุปกรณ์ต่างๆ เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุและการชมโทรทัศน์ เป็นต้น โดยให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด เพียงคำตอบเดียว ตอบได้ตรงกับคำเฉลยได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน แบ่งเป็น 4 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต (Credibility of sources and observations) ลักษณะคำถามอยู่ในรูปแบบข้อความที่เป็นรายงานหรือคำพูดมาให้ 2 ข้อความ ให้นักเรียนพิจารณาตัดสินว่ารายงานหรือคำพูดใด มีความน่าเชื่อถือมากกว่ากัน หรือน่าเชื่อถือพอกัน

ตอนที่ 2 ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) ลักษณะของคำถามจะกำหนดข้อความมาให้ 2 หรือ 3 ข้อความ ให้นักเรียนหาข้อสรุปโดยให้อยู่ในขอบเขตข้อความที่กำหนดให้

ตอนที่ 3 ความสามารถในการอุปนัย (Induction) ลักษณะคำถามกำหนดสถานการณ์มาให้ โดยในสถานการณ์มีบุคคลคนหนึ่ง ตั้งข้อสังเกตที่ได้คาดคะเนไว้แล้วให้นักเรียนพิจารณาตัดสินใจว่าข้อเท็จจริงในแต่ละข้อสอบเป็นข้อมูลที่ สนับสนุน คัดค้าน หรือไม่เกี่ยวข้องกับข้อสังเกตนั้น

ตอนที่ 4 ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption identification) ข้อคำถามจะกำหนดสถานการณ์มาให้ แล้วให้นักเรียนพิจารณาตัดสินว่าข้อความใด จากตัวเลือกข้อ ก. ข. และ ค. เป็นข้อความที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นก่อนสถานการณ์ที่กำหนดให้ เพื่อให้สถานการณ์นั้นมีความสมเหตุสมผล

คุณภาพของแบบสอบ

แบบสอบนี้มีค่าความยากอยู่ในช่วง 0.40-0.84 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.10-0.45 สัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในเท่ากับ 0.7277 และค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบสอบซ้ำเท่ากับ 0.6655

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ตามแนวคิดของ Ennis and Millman (2005) ฉบับปรับปรุงล่าสุดปี ค.ศ.2005 สำหรับการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มตัวอย่าง แบบสอบฉบับนี้ ใช้สำหรับวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในเกรด 4 ถึง เกรด 14 หรือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงระดับมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการซื้อลิขสิทธิ์อย่างถูกต้องจาก The Critical Thinking Co.™ ประเทศสหรัฐอเมริกา แบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้ ประกอบด้วยข้อสอบทั้งหมด 71 ข้อ ให้เวลาประมาณ 50 นาที เป็นแบบสอบปรนัยชนิด 3 ตัวเลือก แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. การระบุข้อสันนิษฐานเบื้องต้น (Assumptions)
2. การอุปนัย (Induction)
3. การนิรนัย (Deduction)
4. การตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการสังเกต (Credibility and observation)

โดยแบบสอบฉบับนี้ครอบคลุมบริบทของความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและสอดคล้องกับแบบสอบมาตรฐานฉบับอื่นๆ

ตอนที่ 5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

นาถวดี นันทาภินัย (2546) ได้ศึกษารูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนผ่านเครือข่ายและเมตาคอคนิชั่นในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาที่มีผลต่อการแก้ปัญหาในวิชาโครงงานอิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีรูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนผ่านเครือข่ายต่างกันในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษามีการแก้ปัญหาไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีเมตาคอคนิชั่นต่างกัน เมื่อเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษา มีการแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่มีเมตาคอคนิชั่นสูงและปานกลางจะมีคะแนนการแก้ปัญหาสูงกว่านักเรียนที่มีเมตาคอคนิชั่นต่ำ

นุชนารท ชุกกลิน (2552) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการอภิปรายแบบผสมผสานและกระดานสนทนาในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกรณีศึกษาโดยใช้กิจกรรมการอภิปรายที่ต่างกันเมื่อวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้วยแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ทั้งก่อนและหลังเรียน พบว่านักเรียนมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนด้วยกรณีศึกษาโดยใช้กิจกรรมการอภิปรายแบบผสมผสาน กับนักเรียนที่เรียนด้วยกรณีศึกษาโดยใช้กิจกรรมการอภิปรายบนกระดานสนทนา เมื่อวัดด้วยแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X มีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดรณภพ เพียรจัด (2551) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บวิชาภาษาไทย ด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมด้านการมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บวิชาภาษาไทยด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาที่มีต่อค่านิยมด้านการมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนค่านิยมด้าน การมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุติเทพ ศิริพิพัฒนกุล (2553) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเรียนรู้เป็นทีมของนิสิตปริญญาบัณฑิตด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกรณีศึกษาและเทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นิสิตปริญญาบัณฑิตที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกรณีศึกษาและเทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ต่างกันทั้ง 4 กลุ่ม มีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง แต่ทั้ง 4 กลุ่มมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจโดยรวมต่อรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันด้วยกรณีศึกษาและเทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเรียนรู้เป็นทีมในระดับมาก

ดนูชา สลิวังค์ (2555) ได้ศึกษาผลของการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาบนเว็บที่ใช้เทคนิคการตั้งคำถามและการคิดสะท้อนที่มีต่อการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยกรณีศึกษาบนเว็บที่ใช้เทคนิคการตั้งคำถามต่างกันเมื่อวัดด้วยแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level Z มีการคิดวิจารณ์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาที่เรียนด้วยกรณีศึกษาบนเว็บที่ใช้วิธีการคิดสะท้อนต่างกันเมื่อวัดด้วยแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level Z พบว่าการคิดอย่างมีวิจารณ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ นักศึกษาที่เรียนด้วยกรณีศึกษาบนเว็บที่ใช้เทคนิคการตั้งคำถามและการคิด สะท้อนต่างกัน มีพัฒนาการของการคิดอย่างมีวิจารณ์สูงขึ้นในทุกครั้งของการประเมิน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Baxter and Jack (2008) ได้ศึกษา เรื่อง Qualitative Case Study Methodology : Study Design and Implementation for Novice Researchers. เป็นการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำนักวิจัยรุ่นใหม่ในการระบุงค์ประกอบสำคัญเพื่อออกแบบและนำกรณีศึกษาที่มีคุณภาพไปใช้ในโครงการงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า การใช้กรณีศึกษานั้นมีประสิทธิภาพอย่างมากในการจัดการกับปัญหาผ่านสถานการณ์ที่ซับซ้อน เป็นการผู้วิจัยสามารถตอบคำถามได้ว่า อย่างไร และเพราะอะไร การใช้กรณีศึกษาเป็นการเข้าไปสู่การพิจารณาปรากฏการณ์ต่างๆว่ามีผลอย่างไร ช่วยให้นักวิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครอบคลุม

Brooke (2006) ได้ศึกษาเรื่อง Using the Case Method to Teach Online Classes: Promoting Socratic Dialogue and Critical Thinking Skills เป็นการใช้วิธีการสอนด้วยกรณีศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ผ่านการตั้งคำถามให้นักเรียนร่วมกันหาทางออกในชั้นเรียน เสมือนจริง ผลการวิจัยพบว่า การใช้กรณีศึกษาในชั้นเรียนออนไลน์นั้นสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ที่ นักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนพัฒนาความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการนำเสนอ ปัญหาผ่านกรณีศึกษาช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับการแก้ปัญหาและมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงขึ้น

Rybarczyk, et al (2006) ได้ศึกษาเรื่อง A Case-based Approach Increases Student Learning Outcomes and Comprehension of Cellular Respiration Concepts เป็นการศึกษา ผลของการใช้วิธีการกรณีศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเข้าใจโมทัศน์เรื่องการหายใจ ระดับเซลล์ เพื่อ เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้กรณีศึกษากับนักเรียนชั้นเรียนปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีการกรณีศึกษาการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สามารถ พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการแก้ปัญหา การวิเคราะห์ข้อมูลและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ดีกว่า นักเรียนที่ไม่ได้เรียนโดยใช้วิธีการกรณีศึกษา ข้อมูลจากการศึกษายังระบุว่าหลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้ โดยใช้วิธีการกรณีศึกษาแล้ว นักเรียนสามารถตอบคำถามในเรื่องความเข้าใจผิดพลาดเกี่ยวกับการหายใจ ระดับเซลล์ได้ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่ไม่ได้เรียนโดยใช้วิธีการกรณีศึกษา

Alexander, et al (2010) ได้ศึกษา Using the Four-Questions Technique to Enhance Critical Thinking in Online Discussions เป็นการศึกษาผลของการใช้เทคนิคการตั้งคำถามในการ ส่งเสริมความคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยคำถาม 4 ข้อที่กระตุ้นให้นักเรียนวิเคราะห์ (Analyzing) การ สะท้อนความคิด (Reflexing) การระบุนความสัมพันธ์ (Reflecting) และการตั้งคำถามตนเอง (Questioning) ผลการวิจัยชี้ว่าเทคนิคการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้สามารถ ยกกระดับความสามารถด้านการคิดวิจาร์ณญาณและการใช้คำถามทั้ง 4 ข้อเป็นเทคนิคที่มี ประสิทธิภาพอย่างมากในการส่งเสริมการคิดวิจาร์ณญาณให้กับนักเรียนในการอภิปรายแบบออนไลน์

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการกรณีศึกษา สรุปได้ว่า การเรียนการสอน โดยใช้กรณีศึกษาเป็นกลวิธีการสอนที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ สามารถ พัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน การวิเคราะห์ข้อมูลและความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ การใช้กรณีศึกษา ในการเรียนการสอนยังช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจโมทัศน์ในเรื่อง ที่เรียนมากขึ้น รวมทั้งส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางดีขึ้นอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยก่อนการทดลอง (Pre-Experimental Designs) โดยการทดลองแบบหนึ่งกลุ่มวัดสองครั้ง (The One-Group Pretest-Posttest) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. แบบแผนการทดลองในงานวิจัย
5. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย
7. แผนการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่างๆ รวมทั้งหนังสือรายวิชาพื้นฐานสาระวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ที่เกี่ยวข้องกับกับหลักการและมโนทัศน์ประชาธิปไตย

2. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา การพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตย และการพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดมโนทัศน์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย
4. ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการสร้างและประเภทของแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเลือกแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ของ Ennis and Millman (2005) ในการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
5. ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งเนื้อหาสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย เพื่อนำขึ้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาไปใช้ในการพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตการศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 12 ที่ได้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระ"หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม" ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำนวน 24 คน โดยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นสถานศึกษาสำหรับใช้ในการวิจัย เนื่องจากมีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมเป็นรายวิชาพื้นฐาน และเป็นสถานศึกษาที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลได้เป็นเวลา 1 ภาคเรียน

2. สำหรับ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัยมีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งสิ้น 15 ห้องเรียนผู้วิจัยได้ทำการจับฉลากเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่าง 1 ห้องเรียน โดยจับฉลากได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 12 จำนวนทั้งสิ้น 24 คนเป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของการวิจัยเชิงทดลองที่ควรมีก่อนมีกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 20 คน (สุวิมล ว่องวานิชและนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2546 อ้างถึงใน อวยพร เรื่องตระกูล, 2553)

3. ผู้วิจัยได้นำระดับผลการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2558 มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวัดและประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ดังนี้

ระดับผลการเรียน	ความหมาย	ช่วงคะแนนเป็นร้อยละ
4	ดีเยี่ยม	80-100
3.5	ดีมาก	75-79
3	ดี	70-74
2.5	ค่อนข้างดี	65-69
2	ปานกลาง	60-64
1.5	พอใช้	55-59
1	ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ	50-54
0	ต่ำกว่าเกณฑ์	0-49

ที่มา: (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

จากเกณฑ์การวัดและประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว ผู้วิจัยได้จำแนกนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังนี้

นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับดี ถึง ดีเยี่ยม เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง จำนวน 8 คน

นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับพอใช้ ถึง ค่อนข้างดี เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง จำนวน 8 คน

นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับต่ำกว่า เกณฑ์และผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำเป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จำนวน 8 คน

ผู้วิจัยจึงใช้นักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม เป็นตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1.1 แบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย
- 1.2 แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่

แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนิศึกษา

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1.1 แบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย

การสร้างแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมของโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการและมโนทัศน์ประชาธิปไตย โดยมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยที่เป็นเนื้อหาสำหรับสร้างแบบวัดมโนทัศน์ ประกอบด้วย มโนทัศน์ประชาธิปไตย 9 เรื่อง ได้แก่ 1) สิทธิ 2) เสรีภาพ 3) ความเสมอภาคและความเท่าเทียม 4) เสี่ยงข้ามมาก 5) การเลือกตั้ง 6) พหุนิยม 7) ความรับผิดชอบ 8) นิติธรรม และ 9) การมีส่วนร่วมทางการเมือง

3) สร้างตารางกำหนดลักษณะข้อสอบสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต ในสังคมให้ตรงกับมโนทัศน์ประชาธิปไตยที่กำหนดไว้ และกำหนดอัตราส่วนข้อสอบให้เหมาะกับเรื่อง ที่สอน

4) สร้างแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย โดยเป็นแบบวัดแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับ ก และฉบับ ข. เป็นแบบสอบคู่ขนาน โดยเกณฑ์การให้คะแนน คือ ถ้า นักเรียนตอบถูกจะได้ 1 คะแนน แต่ถ้าตอบผิด หรือไม่ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก จะได้ 0 คะแนน โดยแบบทดสอบมโนทัศน์ประชาธิปไตย 9 เรื่อง ครอบคลุมเนื้อหาตามเนื้อหาในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม 4 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

ตารางที่ 6 การสร้างแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย

หน่วยที่	สาระการเรียนรู้แกนกลาง	มโนทัศน์ประชาธิปไตย
1.ระบอบการเมือง การปกครอง	1. การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2. สถานการณ์และปัญหาทางการเมืองการปกครองของไทย	เสรีภาพ ความเสมอภาคและความเท่าเทียม ความรับผิดชอบ
2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	1. หลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญ แนวทางการปฏิบัติตนตามรัฐธรรมนูญ 2. พรรคการเมือง การเลือกตั้ง การจัดตั้งรัฐบาล 3. การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ	เสียงข้างมาก การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง
3.กฎหมายในชีวิตประจำวัน	1. ความหมาย ความสำคัญและ ประเภทของกฎหมาย 2. กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา	นิติธรรม ความเสมอภาคและความเท่าเทียม
4. สิทธิมนุษยชน	สิทธิมนุษยชน - ความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชน - ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ - สถานการณ์และปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย	สิทธิ พหุนิยม

4) นำแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยฉบับ ก. และฉบับ ข. ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยนิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะและทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

5) นำแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยคู่ขนานทั้งฉบับ ก. และฉบับ ข. ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับวัตถุประสงค์ หรือการตรวจแบบ IOC (Index of Item Objective Congruence) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้เลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ตั้งแต่ระดับ .05 ขึ้นไปเพื่อนำไปใช้ โดยผลของการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับวัตถุประสงค์ของแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยทั้ง 2 ฉบับพบว่ามีความเท่ากัน 1.00 เกือบทุกข้อ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ปรับข้อความและประเด็นในบางข้อ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ค)

6) นำแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยทั้ง 2 ฉบับไปทดลอง (Try out) กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัยจำนวน 30 คนทำการทดสอบโดยนักเรียนเหล่านั้นไม่ใช่ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

7) นำผลคะแนนที่ได้จากการให้นักเรียนประมาณ 30 คนมาวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย ใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสันด้วยโปรแกรม SPSS โดยมีเกณฑ์ว่าค่าความเที่ยงต้องมีค่าตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป ค่าความยาก (p) ต้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 ค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป พิจารณาผลการวิเคราะห์คุณภาพของข้อสอบและคุณภาพรายข้อ โดยปรับแก้ข้อความ คำตอบและตัวลวงต่างๆให้มีความเหมาะสม โดยผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยรายข้อได้ผลดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.81 ค่าความยากของข้อสอบตั้งแต่ 0.03-0.93 และอำนาจจำแนกของข้อสอบตั้งแต่ 0.13-0.75 โดยข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้มีจำนวน 31 ใน 40 ข้อ จากนั้นผู้วิจัยจึงเลือกข้อสอบที่ตรงตามเกณฑ์มากที่สุดจำนวน 30 ข้อ (รายละเอียดในภาคผนวก ข) เพื่อนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

8. นำแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย ไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 12 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

1.2 แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ที่ออกแบบโดย Ennis and Millman (2005) ซึ่งเป็นแบบวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณมาตรฐาน โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก ทั้งหมด 71 ข้อใช้เวลาในการทำ 50 นาที แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตารางที่ 7 องค์ประกอบของแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X

องค์ประกอบของแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X	ข้อคำถาม	คะแนน
การอุปนัย (Induction)	3-25,48,50	25
การนิรนัย (Deduction)	52-65,67-76	24
การตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการสังเกต (Credibility and Observation)	27-50	24
การระบุข้อสันนิษฐานเบื้องต้น (Assumptions)	67-76	10
รวม	71	71

หมายเหตุ ข้อคำถามข้อที่ 1,2,26,51 และ 66 เป็นตัวอย่างการทำข้อสอบไม่นับรวมเป็นคะแนน

การใช้แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) จัดซื้อลิขสิทธิ์แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X (Ennis and Millman, 2005) จาก The Critical Thinking Co.™ ประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างถูกต้อง

2) นำแบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย โดย แบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ฉบับภาษาไทย ได้รับการแปลและตรวจสอบคุณภาพจาก หน่วยงานแปล กรมการกงสุล กระทรวงต่างประเทศ

3) หลังจากแปลและเรียบเรียงแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ฉบับภาษาไทยเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและได้ปรับปรุงแก้ไข จัดแบบฟอร์มใหม่ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4) นำแบบสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจำนวน 3 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก) ตรวจสอบการใช้ภาษาและบริบทแวดล้อม โดยผู้เชี่ยวชาญระบุว่า การแปลภาษาของแบบสอบฉบับนี้ แปลได้ดีและใช้ภาษาสละสลวย โดยผู้เชี่ยวชาญเสนอให้เขียนคำชี้แจงเพื่ออธิบายวิธีการทำแบบทดสอบ รวมทั้งเรียบเรียงบางประโยคด้วยสำนวนไทยเพื่อให้นักเรียนอ่านได้เข้าใจง่ายมากขึ้น

5) นำแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ฉบับภาษาไทยไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากนั้นวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยแบบสอบฉบับนี้มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.71 ซึ่งอยู่ในพิสัยระหว่าง 0.67 – 0.90 ของค่าความเที่ยงมาตรฐาน หมายความว่าแบบสอบฉบับนี้มีค่าความเที่ยงอยู่ในระดับที่สามารถนำไปใช้ทดลองได้ จากนั้นจึงนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนศึกษา

การดำเนินการสร้างแผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนศึกษา ในรายวิชา พื้นฐาน ส.31102 สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย มีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศึกษาเนื้อหาสาระในรายวิชาพื้นฐาน ส. 31102 สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมของโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย รวมทั้งนำความรู้ที่ได้จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการนศึกษามาใช้ในการออกแบบแผนการเรียนการสอน

2) เขียนกรณีศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการเรียนการสอนและสารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนของการเขียนกรณีศึกษาดังนี้

2.1 ขึ้นวางแผน เป็นขั้นตอนของการกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษา และรวมทั้งการเลือกรื่องราวหรือกำหนดประเด็นปัญหาที่จะใช้เขียนในกรณีศึกษาให้สอดคล้องกับ มโนทัศน์ประชาธิปไตยและเนื้อหาสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

2.2 การรวบรวมข้อมูล คือ การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการเขียนกรณีศึกษาจาก ประสพการณ์ของผู้เขียน ผู้เรียน แหล่งข้อมูลทั้งหนังสือ ตำราและหนังสือพิมพ์

2.3 การจัดองค์ประกอบของเรื่อง คือ การวางลำดับเนื้อหาตามลำดับเวลาในรูปแบบของการเล่าเรื่องที่บอกผู้เรียนว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไรและปัญหาหรือความขัดแย้งใดที่ต้องการให้นักเรียนแก้ไข โดยปัญหานั้นเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนเพื่อให้นักเรียนร่วมกันเสนอทางออกอย่างหลากหลาย

2.4 การเขียนกรณีศึกษา คือ การนำข้อมูลที่ได้รวบรวมและจัดเรียงมาเขียน โดยเริ่มจากการวางโครงร่าง การอ่านทบทวน และการแก้ไขเพื่อนำกรณีศึกษานั้นไปใช้จริง การเขียนกรณีศึกษานั้นแบ่งโครงเรื่องออกเป็นสามส่วนสำคัญ คือ ส่วนนำเรื่อง ส่วนเนื้อหาและส่วนของปัญหาที่ต้องการให้นักเรียนแก้ไข

3) จัดทำแผนการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยใช้วิธีการศึกษาที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมทั้ง 4 หน่วยที่ครอบคลุม มโนทัศน์ประชาธิปไตยทั้ง 9 เรื่อง จำนวน 9 แผน 9 กรณีศึกษา ระยะเวลา 18 คาบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์การจัดหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่สอดคล้องกับมโนทัศน์ประชาธิปไตย

สาระการเรียนรู้แกนกลาง	แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา	กรณีศึกษา	มโนทัศน์ประชาธิปไตย	จำนวนคาบ
หน่วยที่ 1 ระบอบการเมืองการปกครอง 1.1 การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 1.2 สถานการณ์และปัญหาทางการเมืองการปกครองของไทย	แผนที่ 1 การใช้อำนาจอธิปไตย แผนที่ 2 สถานการณ์และปัญหาการเมืองการปกครองของไทย	เรื่อง "อำนาจและหน้าที่ของสมชาย" เรื่อง "ชีวิตทางการเมืองของพงศ์คณัย"	เสรีภาพ ความเสมอภาคและความเท่าเทียม ความรับผิดชอบ	4 2 2
หน่วยที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2.1 หลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญ 2.2 พรรคการเมือง การเลือกตั้ง การจัดตั้งรัฐบาล 2.3 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	แผนที่ 3 รัฐธรรมนูญ แผนที่ 4 การจัดตั้งรัฐบาล แผนที่ 5 การมีส่วนร่วมของประชาชน	เรื่อง "รัฐธรรมนูญไทย" เรื่อง "ประชาธิปไตยในสิงคโปร์" เรื่อง "ความร้ายแรงของสมศักดิ์"	เสียงข้างมาก การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง	5 1 2 2

สาระการเรียนรู้แกนกลาง	แผนการเรียนการสอน สังคมศึกษาโดยใช้วิธี กรณีศึกษา	กรณีศึกษา	มโนทัศน์ ประชาธิปไตย	จำนวน คาบ
หน่วยที่ 3 กฎหมายในชีวิตประจำวัน 3.1 ความหมาย ความสำคัญและ ประเภทของกฎหมาย 3.2 กฎหมายแพ่งและกฎหมาย อาญา	แผนที่ 6 ความหมาย ความสำคัญและประเภท ของกฎหมาย แผนที่ 7 กฎหมายแพ่งและ กฎหมายอาญา	เรื่อง "การบังคับใช้ กฎหมาย" เรื่อง "กฎหมายกับ ชีวิตประจำวัน"	นิติธรรม ความเสมอภาค และความเท่า เทียม	5 2 3
หน่วยที่ 4 สิทธิมนุษยชน - ความหมายและความสำคัญของ สิทธิมนุษยชน และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน - สถานการณ์และปัญหาสิทธิ มนุษยชนในประเทศไทย	แผนที่ 8 แผนที่ 9	เรื่อง "ชีวิตมาลาตีใน สังคมอินเดีย" เรื่อง "ปัญหาสิทธิ มนุษยชนในประเทศไทย"	พหุวัฒนธรรม สิทธิ	4 2 2

4) กำหนดขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมในแผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีกรณีศึกษา 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการนำเสนอกรณีศึกษา ขั้นระบุประเด็นปัญหา ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา ขั้นการอภิปราย และขั้นสรุป โดยดำเนินการใช้คำถามเพื่อพัฒนามโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวคิดของ Ennis and Millman (2005) ทั้ง 4 ด้าน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์ขั้นตอนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาและประเด็นคำถามสำคัญที่มีผลต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา	คำถามหลัก	ขั้นตอนการพัฒนามโนทัศน์	ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Ennis and Millman,2005)
1. การนำเสนอกรณีศึกษา	1.กรณีศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร	การนำเสนอตัวอย่าง	การระบุข้อสันนิษฐานเบื้องต้น
2.ขั้นระบุประเด็นปัญหา	2.ปัญหาจากเรื่องดังกล่าวคืออะไร		การระบุข้อสันนิษฐานเบื้องต้น
3. ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา	3. ใครคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกรณีศึกษา 4. ตัวละครหลักในเรื่องขาดความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยในเรื่องใดบ้างอย่างไร	การวิเคราะห์ตัวอย่าง	การอุปนัย การอุปนัย
4. ขั้นการอภิปราย	6. เหตุการณ์ใดในกรณีศึกษาที่สะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตย และ เหตุการณ์ใดที่ไม่ถูกต้องตามหลักการประชาธิปไตย เพราะเหตุใด 7. สามารถเปลี่ยนแปลงข้อสรุปของนักเรียนได้หรือไม่ 8.ข้อสรุปของนักเรียนสมเหตุสมผลแล้วหรือไม่	การตรวจสอบความคิด	การตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการสังเกต, การนิรนัย การตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการสังเกต การตัดสินความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการสังเกต
5. ขั้นสรุป	9. ให้นักเรียนยกสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ประชาธิปไตย 10.สามารถสรุปมโนทัศน์ประชาธิปไตยจากเรื่องได้อย่างไร	การสรุปความคิดรวบยอด	การนิรนัย การอุปนัย

5) นำแผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะและทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

6) นำแผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้กรณีศึกษาที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างความตรงของเนื้อหากับวัตถุประสงค์หรือการตรวจแบบ IOC (Index of Item Objective Congruence) รวมทั้งพิจารณาความเหมาะสมกับการนำไปใช้จริง โดยผลการตรวจสอบความตรงทางเนื้อหาและวิเคราะห์ความสอดคล้องภายใน ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแก้ไขในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผล โดยปรับเกณฑ์การให้คะแนนใบกิจกรรมแต่ละข้อให้มีความชัดเจน และเสนอให้เปลี่ยนการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน จากแบบสังเกต เป็นการประเมินคะแนนแบบ Scoring Rubric

2. เสนอให้เปลี่ยนชื่อเรื่องในกรณีศึกษาเพื่อให้ความน่าสนใจและสอดคล้องกับเนื้อหาและสาระการเรียนรู้ ดังนี้

- กรณีศึกษาเรื่อง "พงศัตถ์นัย" เปลี่ยนเป็น "ชีวิตทางการเมืองของพงศัตถ์นัย"
- กรณีศึกษา เรื่อง "สมศักดิ์" เปลี่ยนเป็น "ความร่ำรวยของสมศักดิ์"
- กรณีศึกษา เรื่อง "ส.ส. สมชาย" เปลี่ยนเป็น "อำนาจและหน้าที่ของสมชาย"
- กรณีศึกษา เรื่อง "มาลาตี" เปลี่ยนเป็น "ชีวิตมาลาตีในสังคมอินเดีย"
- กรณีศึกษา เรื่อง "สิงคโปร์" เปลี่ยนเป็น "ประชาธิปไตยในสิงคโปร์"

3. เสนอให้ใส่มาตรฐานการเรียนรู้ในทุกแผนการเรียนการสอน

7) นำแผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีกรณีศึกษาไปใช้เป็นเครื่องมือในการทดลองกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 12 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

4. แบบแผนการทดลองในงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยก่อนการทดลอง (pre-experimental designs) แบบ โดยมีแบบแผนการทดลองในงานวิจัย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 แบบแผนการทดลอง

กลุ่มทดลอง	การทดสอบก่อนทดลอง	ทดลอง	การทดสอบหลังทดลอง
E	D ₁ C ₁	X	D ₂ C ₂

โดยที่	E	หมายถึง	กลุ่มทดลอง
	X	หมายถึง	การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยวิธีการศึกษา
	D ₁	หมายถึง	การวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยก่อนการจัดการเรียนการสอน
	D ₂	หมายถึง	การวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังการจัดการเรียนการสอน
	C ₁	หมายถึง	การวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ก่อนการจัดการเรียนการสอน
	C ₂	หมายถึง	การวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์หลังการจัดการเรียนการสอน

5. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) กำหนดประชากรที่ศึกษา และดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการทดลอง

2) ผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตทำการทดลองจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

3) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยให้นักเรียนกลุ่มทดลองได้ทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบวัด มโนทัศน์ประชาธิปไตย โดยใช้เวลาในการทำ 30 นาที

4) ให้นักเรียนกลุ่มทดลองทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X โดยใช้เวลาในการทำ 50 นาที

5) หลังจากให้นักเรียนกลุ่มทดลองทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยและแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ประมาณ 1 สัปดาห์ ก็ได้จัดการเรียนการสอน สังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษากับนักเรียนกลุ่มทดลองห้อง ม.4 ห้อง 12 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2558 ถึงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2559 รวมเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 11 สัปดาห์

6) หลังเสร็จสิ้นกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา ผู้วิจัยได้ทดสอบหลังเรียนด้วยแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยให้เวลาการทำ 30 นาที และให้นักเรียนทำแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ให้เวลาในการทำ 50 นาที โดยสามารถจำแนกการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล

สัปดาห์ที่										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
△										△
◇	■								■	◇

△ หมายถึง การวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย

◇ หมายถึง การวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

■ หมายถึง การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษา

6) นำผลคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและการทดสอบหลังเรียนไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบและเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1) นำคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูล มาวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ประชาธิปไตยระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยวิธีการศึกษา โดยคำนวณค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) และทดสอบความแตกต่างของค่ามัชฌิมเลขคณิตด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) โดยจำแนกนักเรียนตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลางและต่ำ

2) นำคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยวิธีการศึกษา โดยคำนวณค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) และทดสอบความแตกต่างของค่ามัชฌิมเลขคณิตด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) โดยจำแนกนักเรียนตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลางและต่ำ

7. แผนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการวางแผนและดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยวิธีการศึกษา การเรียนการสอนเพื่อพัฒนามโนทัศน์ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการและมโนทัศน์ประชาธิปไตย การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

2) ดำเนินการเลือกกลุ่มประชากร และสุ่มกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

3) ดำเนินการจัดซื้อลิขสิทธิ์แบบสอบความสามารถด้านการคิดวิจาร์ณญาณ Cornell Critical Thinking Test, Level X จาก The Critical Thinking Co.™ ประเทศสหรัฐอเมริกา และดำเนินการให้สถานกงสุล กระทรวงต่างประเทศ แพลและรับรองคุณภาพ

4) ดำเนินการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยวิธีการศึกษา กรณศึกษาและแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยให้มีคุณภาพ

5) ติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6. ดำเนินการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษากับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

7. ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

8. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ แปลผลข้อมูลและอภิปรายผลข้อมูล

7. เขียนรายงานการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลางและต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษาดังตารางที่ 12-15

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา ดังตารางที่ 16-19

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลางและต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา

ตารางที่ 12 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา

ระยะเวลา	N	($\bar{x}$)	S	T	Sig.
ก่อนการทดลอง	24	15.17	3.40	6.350	0.00*
หลังการทดลอง	24	17.83	3.17		

*P < 0.05

จากตารางที่ 12 แสดงว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนวิชาสังคมศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยก่อนเรียนเท่ากับ 15.17 และมีค่าเฉลี่ยจากคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา เท่ากับ 17.83 และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอน

ปลายที่ได้รับการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษามีมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 13 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระยะเวลา	N	($\bar{x}$)	S	T	Sig.
ก่อนเรียน	8	17.88	2.53	4.314	0.004*
หลังเรียน	8	20.75	1.28		

*P < 0.05

จากตารางที่ 13 แสดงว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูงมีค่าเฉลี่ยคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยก่อนเรียนเท่ากับ 17.88 และมีค่าเฉลี่ยจากคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา เท่ากับ 20.75 และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง มีมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 14 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาปานกลาง ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระยะเวลา	N	($\bar{x}$)	S	t	Sig.
ก่อนเรียน	8	14.63	2.88	4.202	0.004*
หลังเรียน	8	17.88	1.96		

*P < 0.05

จากตารางที่ 14 แสดงว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาปานกลางมีค่าเฉลี่ยคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยก่อนเรียนเท่ากับ 14.63 และมีค่าเฉลี่ยจากคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา เท่ากับ

17.88 และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาปานกลาง มีมีโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 15 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนมีโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาดำ ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระยะเวลา	N	($\bar{x}$)	S	t	Sig.
ก่อนเรียน	8	13.00	3.02	2.525	0.04*
หลังเรียน	8	14.88	2.90		

*P < 0.05

จากตารางที่ 15 แสดงว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาดำมีค่าเฉลี่ยคะแนนมีโนทัศน์ประชาธิปไตยก่อนเรียนเท่ากับ 13.00 และมีค่าเฉลี่ยจากคะแนนมีโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา เท่ากับ 14.88 และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาดำมีมีโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ตารางที่ 16 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระยะเวลา	N	($\bar{x}$)	S	T	Sig.
ก่อนเรียน	24	37.54	8.42	9.078	0.00*
หลังเรียน	24	44.42	7.60		

*p < 0.05

จากตารางที่ 16 แสดงว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนวิชาสังคมศึกษามีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนเท่ากับ 37.54 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาเท่ากับ 44.42 และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษามีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 17 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระยะเวลา	N	($\bar{x}$)	S	T	Sig.
ก่อนเรียน	8	39.38	6.05	5.974	0.001*
หลังเรียน	8	46.13	4.19		

*p < 0.05

จากตารางที่ 17 แสดงว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนเท่ากับ 39.38 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา เท่ากับ 46.13 และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูงมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 18 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาปานกลาง ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา

ระยะเวลา	N	($\bar{x}$)	S	T	Sig.
ก่อนเรียน	8	44.38	3.81	4.357	0.003*
หลังเรียน	8	50.75	4.06		

*p < 0.05

จากตารางที่ 18 แสดงว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาปานกลาง มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนเท่ากับ 44.38 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา เท่ากับ 50.75 และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาปานกลาง มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 19 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S) และค่าที (t-test dependent) เพื่อทดสอบความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา

ระยะเวลา	N	($\bar{x}$)	S	T	Sig.
ก่อนเรียน	8	28.88	6.22	5.123	0.001*
หลังเรียน	8	36.38	5.73		

*p < 0.05

จากตารางที่ 19 แสดงว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาต่ำ มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนเท่ากับ 28.88 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการณีศึกษา เท่ากับ 36.38 และเมื่อทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent) พบว่านักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาต่ำมี

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนักศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายก่อนการทดลอง (Pre-Experimental Designs) มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

1. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนักศึกษา

2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำ ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนักศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 12 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 24 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษา คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง 8 คน ปานกลาง 8 คน และต่ำ 8 คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วย แบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยและแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยใช้วิธีการนักศึกษา มีระยะเวลาในการทดลอง 11 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ รวมเป็น 22 คาบ และนำผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนักศึกษา ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลของการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนักศึกษาที่มีต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสามารถอภิปรายผลตามลำดับของสมมติฐานได้ดังนี้

ด้านมโนทัศน์ประชาธิปไตย

สมมติฐานในด้านนี้ คือ

1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลางและต่ำ มีมโนทัศน์ประชาธิปไตยหลังจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาสูงขึ้น โดยผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rybarczyk, et al (2007) ที่ได้ศึกษาผลของการใช้วิธีการศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนและความเข้าใจมโนทัศน์เรื่องการเมืองระดับเซลล์ของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่ได้เรียนรู้โดยใช้วิธีการศึกษาเมื่อเทียบกับผู้เรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยกรณีศึกษามีการเรียนรู้ดีกว่าอย่างมีนัยสำคัญและมีทักษะการคิดขั้นสูงขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดการสอนของ Stanford University (1994) ที่ระบุว่า การใช้กรณีศึกษาเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้นักเรียนวิเคราะห์ ประเมินผล ประยุกต์ใช้ข้อมูล รวมทั้งการเรียนรู้ความคิดรวบยอดจากเนื้อเรื่องที่เรียนได้ โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาตามแนวคิดของสถาบันการศึกษา นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ Stanford University (1994) Romanowski (2009) Choi and Lee (2009) (อ้างถึงใน ดนุชา สลิวังค์, 2555) นคร พันธุ์รงค์ (2549) และทีศนา แคมมณี (2552) จนได้กระบวนการสำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นนำเสนอกรณีศึกษา เป็นขั้นตอนที่ครูนำเสนอกรณีศึกษาจากเรื่องราว สถานการณ์ ปัญหาความขัดแย้งและซับซ้อน
2. ขั้นระบุประเด็นปัญหา เป็นขั้นที่ครูตั้งประเด็นคำถาม ระบุประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข
3. ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา เป็นขั้นตอนที่ใช้กระบวนการกลุ่มในการวิเคราะห์กรณีศึกษาจาก มุมมองและแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย
4. ขั้นการอภิปราย เป็นการอภิปรายเพื่อตัดสินใจ หาข้อสรุปร่วมกันภายใน กลุ่มและนำเสนอ ผลการอภิปรายระหว่างกลุ่ม
5. ขั้นสรุปผล เป็นขั้นตอนที่ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปคำตอบอย่าง สรุปสร้างเป็นองค์ความรู้ ใหม่และนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษามีประโยชน์ต่อการพัฒนาโน้ตทัศน์ประชาธิปไตยหลาย ประการ เริ่มจากขั้นตอนของการนำเสนอกรณีศึกษาซึ่งผู้วิจัยเลือกนำเสนอเรื่องราวสั้นๆที่สะท้อนมโน ทัศน์ประชาธิปไตย และให้นักเรียนทำความเข้าใจบริบทของเนื้อหา จากนั้นเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ กรณีศึกษาซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างมโนทัศน์ประชาธิปไตยของนักเรียน เนื่องจากนักเรียนจะได้ วิเคราะห์ว่าประเด็นใดที่เป็นลักษณะสำคัญ และประเด็นใดที่ไม่ใช่ลักษณะสำคัญของมโนทัศน์ ประชาธิปไตยที่ครูกำลังสอน ตัวอย่างเช่น การสอนมโนทัศน์เรื่อง เสรีภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอ กรณีศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ การแสดงความคิดเห็น การชุมนุมทางการเมือง การพูด การพิมพ์ การ กระทำผิดกฎหมายและการใช้ความรุนแรง โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้แยกแยะว่าความหมายของ เสรีภาพคืออะไร มีขอบเขตอย่างไร และเนื้อหาส่วนไหนของเรื่องที่ไม่ใช่ความหมายหรือลักษณะ สำคัญของเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนต่อไปคือการอภิปรายกรณีศึกษาซึ่ง นักเรียนแต่ละกลุ่มจะนำข้อสรุปมาอภิปรายร่วมกัน การอภิปรายเป็นขั้นตอนที่ทำให้นักเรียนได้รับ มุมมองที่มีต่อกรณีศึกษาหลากหลาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้นักเรียนทุกคนเข้าใจ มโนทัศน์ประชาธิปไตยอย่างสอดคล้องตรงกัน โดยการใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจมโนทัศน์ ประชาธิปไตยของนักเรียนอีกครั้ง ด้วยการยกสถานการณ์สั้นๆที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ ประชาธิปไตย และตั้งคำถามนักเรียนว่าจากสถานการณ์ที่ครูยกมาสอดคล้องกับมโนทัศน์ ประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร การตั้งคำถามนี้เป็นการตรวจสอบความเข้าใจมโนทัศน์ของนักเรียน เพื่อให้แต่ละกลุ่มทบทวนว่าคำตอบของตัวเองว่าถูกต้องหรือไม่ วิธีการนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการสอน มโนทัศน์ของ Arends (2001) ที่อธิบายไว้ว่า ครูควรนำเสนอตัวอย่างและสิ่งที่ไม่ใช่ตัวอย่างของมโน ทัศน์นั้นเพิ่มเติมเพื่อทดสอบความเข้าใจมโนทัศน์ของนักเรียน ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Kauchak and Eggen (2003) ที่อธิบายว่า กรณีศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีส่วนสำคัญในการนำเสนอตัวอย่างเพื่อ การสอนมโนทัศน์ที่ยาก มโนทัศน์ที่ซับซ้อนและมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

ปัจจัยสำคัญอีกประการที่ทำให้นักเรียนเข้าใจมโนทัศน์ประชาธิปไตยมากขึ้นเป็นผลมาจากการเขียนและการวางองค์ประกอบของกรณีศึกษา โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกรณีศึกษาประเภทเผชิญสถานการณ์ (The situation case) และกรณีศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ (Situational critical incident case) ซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์สั้นๆ เปรียบเทียบความสำเร็จและความล้มเหลวของเหตุการณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเขียนกรณีศึกษาตามแนวคิดของ Lane (2007) เป็นหลักสำคัญ โดยเริ่มต้นจากการวางวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ และเขียนกรณีศึกษาในรูปแบบของการเล่าเรื่อง (Structuring in narrative style) ที่บรรยายลักษณะสำคัญของตัวละคร การบอกว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และการอธิบายสภาพความขัดแย้งหรือประเด็นปัญหาที่ต้องการให้ผู้เรียนแก้ไขที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended) โดยจัดองค์ประกอบของเรื่องตามลำดับเวลา ก่อนหลังและความสำคัญของเรื่อง เพื่อให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจสาระสำคัญได้ง่ายขึ้นและนำมาสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย กรณีศึกษาแต่ละเรื่องยังมีลักษณะบูรณาการระหว่างสถานการณ์ประชาธิปไตยในสังคมไทยหรือสังคมโลก กับสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต รวมทั้งมโนทัศน์ประชาธิปไตยทั้ง 9 เรื่อง ได้แก่ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคและความเท่าเทียม เสี่ยงข้ามมาก การเลือกตั้ง พหุนิยม ความรับผิดชอบ นิติธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาจึงไม่เพียงทำให้นักเรียนเข้าใจมโนทัศน์ประชาธิปไตยมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมมากขึ้นอีกด้วย

กรณีศึกษาที่แตกต่างกันในแต่ละคาบยังมีส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากอะไรคือคำตอบของกรณีศึกษาแต่ละเรื่อง นำไปสู่การถกเถียงและการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางเพื่อหาคำตอบร่วมกัน นักเรียนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ตอบคำถาม ผู้ค้นหาคำตอบ ผู้นำการอภิปราย รวมถึงการเป็นผู้ตั้งคำถามในประเด็นต่างๆเพิ่มเติม การเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาจึงเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น โดยจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนตลอดระยะเวลา 11 สัปดาห์ที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในการตอบคำถามและตั้งประเด็นคำถามจากกรณีศึกษามากขึ้นตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Washull (2005) ที่ระบุว่า กรณีศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนมีแรงกระตุ้นในการเรียนมากขึ้น และวิจัยของ Brooke (2006) ที่สรุป วิธีการศึกษาเป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) เป็นกลยุทธ์ของการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active learning strategy) ที่ให้โอกาสนักเรียนฝึกการตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นรายบุคคลหรือในรูปแบบของทีม

นอกจากนี้จากการตรวจคำตอบในใบงานที่ผู้วิจัยได้มอบหมายให้นักเรียนทำกิจกรรมพบว่า นักเรียนสามารถวิเคราะห์ประเด็นปัญหา สังเคราะห์องค์ความรู้จนนำไปสู่การอธิบายความหมายของมโนทัศน์ประชาธิปไตยในแต่ละเรื่องได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งสามารถยกตัวอย่างสถานการณ์ที่สอดคล้อง

กับมโนทัศน์ประชาธิปไตย และสถานการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับมโนทัศน์ประชาธิปไตยเพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจมโนทัศน์ประชาธิปไตยเรื่องต่างๆได้เป็นอย่างดี

ด้านความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลาง และต่ำมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาสูง ปานกลางและต่ำ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Brooke (2006) ที่พบว่าการใช้วิธีการศึกษา (Case method) ในการสอนออนไลน์สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้รวมทั้งงานวิจัยของ ดนุชา สลิวงค์ (2555) ที่ได้ศึกษาผลของการเรียนด้วยกรณีศึกษาบนเว็บไซต์ที่ใช้เทคนิคการตั้งคำถามและการคิดสะท้อนที่มีต่อการคิดวิจารณญาณของนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่าการใช้กรณีศึกษาและการใช้เทคนิคการตั้งคำถามส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นทุกครั้งของการประเมิน

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นผลมาจากการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา เนื่องจากทุกขั้นตอนของการสอนเป็นการฝึกทักษะที่จำเป็นต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทั้งการระบุประเด็นปัญหาและข้อสันนิษฐานจากกรณีศึกษาเพื่อทดสอบว่าสิ่งที่นักเรียนคิดในเบื้องต้นมีความถูกต้องหรือไม่ การวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ทำให้ให้นักเรียนแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นออกจากกันได้ การวิเคราะห์ยังเป็นการฝึกให้นักเรียนพิจารณาข้อมูลทุกแง่มุมของเรื่องอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจแก้ปัญหา โดยขั้นตอนที่มีความสำคัญต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมากที่สุด คือ การอภิปรายกรณีศึกษาเนื่องจากในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้รับมุมมองและคำตอบที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ใช้ประเด็นคำถามหลักเพื่อทดสอบกระบวนการคิดของนักเรียนว่า เพราะเหตุใดจึงนำมาสู่ข้อสรุปดังกล่าว ข้อสรุปของนักเรียนถูกต้องหรือไม่ ข้อสรุปของนักเรียนสามารถเห็นต่างจากนี้ได้หรือไม่ อย่างไร เพื่อตรวจสอบการใช้เหตุผลของนักเรียน นอกจากนี้การใช้วิธีการศึกษายังส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกันที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถโต้แย้งและถกเถียงอย่างสร้างสรรค์จนนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล

การบริหารจัดการชั้นเรียนที่เป็นประชาธิปไตยเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนทุกกลุ่มมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น เพราะประชาธิปไตยทำให้นักเรียนมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน โดยสะท้อนได้อย่างชัดเจนจากขั้นตอนการ

วิเคราะห์ และการอภิปรายกลุ่มซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญคำตอบของทุกคนว่าไม่มีคำตอบใดที่ผิดเพื่อให้นักเรียนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นจึงทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างและหลากหลายในชั้นเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แคมณี (2552) ที่เสนอเทคนิคของการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างไว้ว่า คำถามสำหรับการอภิปรายนั้นจะไม่มีคำตอบที่ถูกผิดอย่างชัดเจนแน่นอน แต่ต้องการให้นักเรียนเห็นคำตอบและเหตุผลที่หลากหลายซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนมีความคิดที่กว้างขึ้น ดังนั้นชั้นเรียนประชาธิปไตยจึงทำให้เกิดบรรยากาศของการโต้แย้งกันอย่างสร้างสรรค์ การรับฟังซึ่งกันและกัน และการถกเถียงกันจนนำไปข้อสรุปที่สมเหตุสมผล ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Wilmer (2002) ที่อธิบายไว้ว่าการส่งเสริมประชาธิปไตยในชั้นเรียน การฝึกให้นักเรียนโต้แย้งและการอภิปรายรวมทั้งการให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เมื่อได้จัดกลุ่มกันเองมากกว่าการถูกจัดกลุ่มให้ ผู้วิจัยจึงให้อิสระนักเรียนในการเลือกสมาชิกในกลุ่มด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ David and Wilcock (2003) ที่อธิบายว่า การใช้กรณีศึกษาสามารถเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนแบ่งปันความรู้ส่วนบุคคล และประสบการณ์ในกลุ่ม การเลือกสมาชิกในกลุ่มจึงต้องแน่ใจว่าสมาชิกในกลุ่มสามารถทำงานร่วมกันได้

ปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้การเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาส่งผลให้นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนสังคมศึกษาสูง ปานกลางและต่ำมี มโนทัศน์ประชาธิปไตยและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับครูในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ครูสามารถนำแนวทางการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนามโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดทางสังคมศึกษา รวมทั้งพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาได้
2. คำถามที่ครูใช้ในการอภิปรายกรณีศึกษาควรเป็นคำถามปลายเปิดที่นำมาสู่คำตอบอย่างสมเหตุสมผลของนักเรียน
3. ครูสามารถนำแบบสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X ไปใช้ในการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนได้ทั้งในระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. ครูควรเตรียมกรณีศึกษาให้พร้อมก่อนการเรียนการสอน กรณีศึกษาควรเป็นเนื้อหาที่อยู่บนพื้นฐานของเรื่องจริง สอดคล้องกับเนื้อหาสาระในเรื่องที่สอน กรณีศึกษาควรให้ข้อมูลทั้งเชิงบวกและเชิงลบกับนักเรียนและกระตุ้นให้นักเรียนตั้งสมมติฐาน สามารถวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และสังเคราะห์จนนำไปสู่มีโนทัศน์ในเรื่องที่เรียนได้อย่างถูกต้อง โดยครูสามารถนำกรณีศึกษามาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ ตำรา บทความ สื่อออนไลน์หรือแม้จากประสบการณ์ของครู

5. การอภิปรายกรณีศึกษาเป็นขั้นตอนสำคัญมาก ดังนั้นครูควรจัดบรรยากาศชั้นเรียนที่เป็นประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม การสลับตำแหน่งการอภิปรายในแต่ละสัปดาห์เพื่อให้ นักเรียนทุกคนมีบทบาทได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน การฝึกให้นักเรียนรับฟังความคิดเห็นต่าง การให้ความสำคัญกับทุกคำตอบในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแนวทางการนำการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงด้านอื่น ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และการคิดแก้ปัญหา (Problem solving)

2. ศึกษาแนวทางการนำการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการศึกษาไปใช้เพื่อพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนด้านอื่นๆ ตามที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการฟังพูดอ่านเขียน ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

3. ใช้กรณีศึกษาเป็นฐานความรู้ (Based-Learning) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือเพื่อศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ด้านต่างๆ ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศาสนา สังคมและวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมวิชาการ. (2538). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยระดับมัธยมศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมสามัญศึกษา. (2534). แนวทางการนิเทศ : การเสริมสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน. กรุงเทพฯ

โรงพิมพ์การศาสนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์

การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

พงษ์ยุทธ กล้ายุทธ. (2552). กรณีศึกษากับการพัฒนาการเรียนการสอน (Case study and

Teaching & Learning Development). วารสารพัฒนาการเรียนการสอนมหาวิทยาลัย

รังสิต, 3(1), 60-65.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2528). QCC การควบคุมคุณภาพโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการ

พิมพ์.

ทิตนา แคมมณี. (2536). ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตนา แคมมณี. (2552). ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนทร โคตรบรรเทา. (2544). รวมบทความและงานเขียน ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี: การศึกษา

ปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตยและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2533). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

ผ่องลักษณ์ จิตต์การุญ. (2547). การสืบสอบลักษณะการคิดวิจารณ์ตามหลักโยนิโสมนสิการของ

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ. (ปริญาดุขฎิบัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

- สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์.
- พรรณิ ชูทัย เจนจิต. (2538). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน แกรมมี.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). การคิดเชิงมนทัศน์. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มิเดีย.
- นุชนารถ ชุกกลิ่น. (2552). ผลของการใช้กิจกรรมการอภิปรายแบบผสมผสานและกระดานสนทนาในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2545). สุดยอดการพัฒนาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: เบรินเน็ท.
- ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- วิชัย ตันศิริ. (2557). ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง *Civic Education*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2546). ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: แม็ค.
- นาถวดี นันทาภินัย. (2546). รูปแบบปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนผ่านเครือข่ายและเมตาคognition ในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหาในวิชาโครงงานอิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นาคยา ปิลันธนานนท์. (2542). การเรียนรู้ความคิดรวบยอด=*Concept learning*. กรุงเทพมหานคร: แม็ค.
- สิริรัศมี ผลขวัญโชติกา. (2554). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 4Ex2 ที่มีต่อมนทัศน์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นคร พันธุ์ณรงค์. (2549). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการเรียนรู้อย่างมีความสุข. <http://www.yupparaj.ac.th/education/topic102.doc>
- ดร.ณภาพ เพียรจัด. (2551). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บวิชาภาษาไทยด้วยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาเพื่อสร้างค่านิยมด้านการมีเหตุผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประทุม มงคลวรวรรณ. (2539). สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ป. มหาจันทร์. (2544). สอนเด็กให้เป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- อมร รักษาสัตย์และคณะ. (2539). ประชาธิปไตย:อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครอง หลายประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อวยพร เรื่องตระกูล. (2553). สถิติประยุกต์ทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ทีศนา เขมมณี และคณะ. (2544). วิทยาการด้านการคิด. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาคุณภาพ วิชาการ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วันเพ็ญ วรรณโกมล. (2544). การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏ ธนบุรี.
- บุญชุม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก.
- วิมลรัตน์ ศรีสุข. (2551). การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยการบูรณาการรูปแบบการสร้า ง มโนทัศน์กับรูปแบบการแปลงเพื่อเสริมสร้างความรู้ทางคณิตศาสตร์และความสามารถ ทางการคิดแบบอุปนัยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต), คณะครุ ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุติเทพ ศิริพิพัฒน์กุล. (2553). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเรียนรู้เป็นทีมของ นิสิตปริญญาบัณฑิตด้วยรูปแบบการเรียนแบบผสมผสานที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันด้วย กรณีศึกษาและเทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ต่างกัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลักขณา สริวัฒน์. (2549). การคิด. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ดนุชา สลีวงศ์. (2555). ผลของการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาบนเว็บที่ใช้เทคนิคการตั้งคำถามและการคิด สะท้อนที่มีต่อการคิดวิจารณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎี บัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). คู่มือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยสำหรับครูผู้สอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสหชัยบล็อกและการพิมพ์.

- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). แนวทางการใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยตามจุดเน้นที่ 3 ความเป็นพลเมืองดี ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- สำนักพระราชวัง. (2512). พระราชดำรัสเนื่องในวันงานการศึกษาสัมพันธ์ของวิทยาลัยวิชา การศึกษาณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ถนนประสานมิตร วันเสาร์ที่ 15 มีนาคม 2512. <http://www.ohm.go.th/th/monarch/speech>
- สุคนธ์ สินธพานนท์และคณะ. (2555). พัฒนาทักษะการคิดตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินต์ติ้ง.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2557). บทบาทการศึกษาทั่วไปกับการก้าวให้พ้นกับดักของตะวันตก. http://arts.kmutt.ac.th/GenEd/thaigenetwork/genconference2014/material/PPT_ บทบาทการศึกษาทั่วไปกับก้าวให้พ้นกับดัก_ศ.ดร.ไพฑูริย์ สีนลารัตน์.pdf
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). เทคนิคการใช้คำถามพัฒนาการคิด. กรุงเทพมหานคร: วีพริ้นท์.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). การพัฒนาการคิด. กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิค พรินต์ติ้ง.
- นิตยา โสรีกุล. (2547). ผลการใช้การสอนแนะในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาบนเว็บที่มีต่อการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ บัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ก้องเกียรติ หิรัญเกิด. (2556). การพัฒนาระบบสิ่งแวดล้อมเสมือนที่เน้นการคิดวิจารณ์ญาณเพื่อ สนับสนุนกระบวนการเขียนบทความวิจัยสำหรับนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ บัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์. (2556). ทักษะความคิด:พัฒนาอย่างไร. กรุงเทพมหานคร: อินทร์ณน.
- บรรจง อมรชีวิน. (2555). การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ: หลักการพัฒนาการคิดอย่างมีตรรกะ เหตุผล และดุลยพินิจ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ.
- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2554). การพัฒนาประชาธิปไตย:บทบาทที่ท้าทายของครูสังคมศึกษา. วารสารครุศาสตร์, 34(1), 120-125.
- ชาญชัย อาจิมสมาจาร. (2545). สุดยอดเทคนิคสู่ครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: พี อี ซี.
- ชาลณี เอี่ยมศรี. (2536). การพัฒนาแบบสอบการคิดวิจารณ์ญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ บัณฑิต), คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Alexander.M.E, et al. (2010). Using the Four-Questions Technique to Enhance Critical Thinking in Online Discussions. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 6(2), 409-415.
- Arends.R. (2001). *Learning to teach*. Boston: McGraw-Hill.
- Banks.J.A., et al. (2005). *Democracy and Diversity :Principles and Concepts for Educating citizens in a global age*. Seattle: Center for Multicultural Education, College of Education UNIVERSITY OF WASHINGTON.
- Bassiouni.C., et al. (1998). *DEMOCRACY:ITS PRINCIPLES AND ACHIEVEMENT*. Geneva: The Inter-Parliamentary Union.
- Baxter.P.& Jack.S. (2008). Qualitative case study methodology: Study design and implementation for novice researchers. *The Qualitative Report*, 13(4), 544-559.
- Brooke.S.L. (2006). Using the camse ethod to teach online classes: Promoting socratic dialogue and critical thinking skills. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 18(2), 142-149.
- Burnham.J.W. (2011). Educational leadership and democracy. from European School Heads Association
<http://www.esha.org/Documents/Educational+Leadership+and+Democracy.pdf>
- Coppedge.M., et al. (2011). Conceptualizing and measuring democracy: A new approach. *Research Articles*, 9(2), 247-267.
- Creswell.J. (2002). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed method approaches*. London: Sage.

- Dalio.R. (2011). Principle. from Bridgewater
<http://www.bwater.com/Uploads/FileManager/Principles/Bridgewater-Associates-Ray-Dalio-Principles.pdf>
- Davis.C.& Wilcock.E. (2003). *Teaching materials using case studies*. Liverpool: The UK Centre for Materials Education.
- Ennis.R.H. (1993). Critical thinking assessment. *Theory into practice*, 32(3), 179-186.
- Ennis.R.H. (2011). The nature of critical thinking: An outline of critical thinking dispositions and abilities. *The Last revised version of a presentation at the Sixth International Conference on Thinking at MIT.Cambride:MA*, 1-8.
- Ennis.R.H.& Millman.J. (2005). *Cornell critical thinking test , level X*. Michigan: McNaughton & Gunn.
- Council of europe. (2007). Democracy.
http://www.eycb.coe.int/compasito/chapter_5/pdf/2.pdf
- Facione.P.A. (2011). *Critical thinking:What it is and why it counts*. CA: Insight Assessment.
- Gollob.R., et al. (2010). *Educating for democracy:Background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers*. Belgium: Council of Europe Publishing.
- Halpern.D.F. (1999). Teaching for critical thinking : Helping college students develop the skills and dispositions of a critical thinker. *NEW DIRECTIONS FOR TEACHING AND LEARNING*, 80, 69-74.
- Halpern.D.F. (2014). *Thought and knowledge : An introduction to critical thinking*. New York: Psychology Press.
- Harling.K. (2002). An overview of case study.
https://www.farmfoundation.org/news/articlefiles/1028-1_harling.pdf
- Jaramillo.R.& Murillo.G. (2013). Education and critical thinking for the construction of citizenship: An investment toward strengthening democracy in Americas. *Policy Brief Series: Education and Democracy*, 4, 1-20.
- Kantar.L.D. (2013). Demystifying instructional innovation: The case of teaching with case studies. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 13(2), 101-115.

- Kauchak.D.P.& Eggen.P.D. (2003). *Learning and teaching: research-based methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Klein.A., et al. (2011). *Concepts and principles of democratic governance and accountability: A guide for peer educators*. Uganda: Uganda Office of the Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Lane.J.L. (2007). Case writing guide. from from Schreyer Institute for Teaching Excellence <http://www.schreyerinstitutione.psu.edu/pdf/casewritingguide.pdf>
- Margolis.E. and Laurence.S. (1996). Concept. http://www.margolisphilosophy.com/uploads/1/1/0/7/11073530/concepts_bla_ckwell.pdf
- Levy.J.S. (2008). Case studies: types, designs, and logics of inference. *Conflict Management and Peace Science*, 25, 1-25.
- United Nation. (2011). Democracy and The United Nations. <http://www.un.org/en/events/democracyday/pdf/presskit.pdf>
- Paul.R.& Elder.L. (2006). *The miniature guide to critical thinking concept and tools*. California: Foundation for Critical Thinking press.
- Paul.R.& Elder.L. (2008). *The nature and functions of critical & creative thinking*. California: Foundation for Critical Thinking Press.
- Romanowski.M.H. (2009). Teaching using case studies. from Qatar University http://www.qu.edu.qa/offices/ofid/presentation_Spring2009/1_Teaching_Using_Case_studies_1.pdf
- Rybarczyk†.B.J, et al. (2007). A case-based approach increases student learning outcomes and comprehension of cellular respiration concepts. *BIOCHEMISTRY AND MOLECULAR BIOLOGY EDUCATION*, 35(3), 181-186.
- Snyder.L.G& Snyder.M. (2008). Teaching critical thinking and problem solving skills. . *The Delta Pi Epsilon Journal.*, 50(2), 90-99.
- Stanford University. (1994). Speaking of teaching. *STANFORD UNIVERSITY NEWSLETTER ON TEACHING*, 5(2), 1-4.
- Wesley.E.B. and Cartwright. W.H. (1968). *Teaching social studies in elementary schools*. Boston: Heath.

Washull.S.B. (2005). Predicting success in online psychology courses:Self-discipline and motivation. *Teaching of Psychology*, 32(3), 190-192.

Wilmer.F. (2002). Pedagogy and politics: Democracy in the classroom. from Montana State University-Bozeman
<http://www.montana.edu/facultyexcellence/Papers/ideological%20conflict.pdf>

Wood.R. (2002). Critical thinking.
<http://www.robinwood.com/Democracy/GeneralEssays/CriticalThinking.pdf>

Yin.R.K. (1994). *Case study research design and methods*. London: SAGE Publication.

Zirbel.E.L. (2004). Learning, concept formation & conceptual change.
<http://cosmos.phy.tufts.edu/~zirbel/ScienceEd/Learning-and-Concept-Formation.pdf>

ภาคผนวก

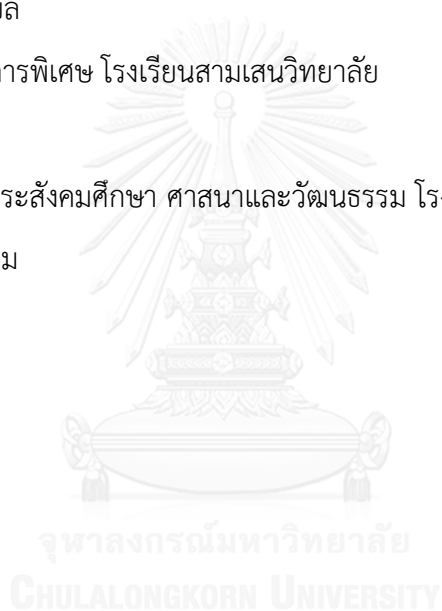

ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. อาจารย์ ดร. กานต์รวี บุชยานนท์
อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2. อาจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณะนา
อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. อาจารย์อุ้นจิต นาคนคร
ข้าราชการบำนาญ (อดีตข้าราชการครูชำนาญการพิเศษ) โรงเรียนสายปัญญา ในพระบรมราชินูปถัมภ์
4. อาจารย์จรงค์ษ์ แจ้งยุบล
ข้าราชการครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
5. อาจารย์สิริภัทร ชื่นคำ
อาจารย์ประจำกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตัวอย่าง

แผนการเรียนรู้การสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

เรื่อง การใช้อำนาจอธิปไตย

ผู้สอน วรุตม์ อินทฤทธิ์

มาตรฐาน ส.๒.๒. เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระสำคัญ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรีและอำนาจตุลาการผ่านทางศาล ดังนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงต้องมีความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ต่อพระมหากษัตริย์และประชาชน

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

- ระบุปัญหาจากกรณีศึกษาได้
- อธิบายความหมายและค่านิยมของความรับผิดชอบได้
- อธิบายบทบาทและหน้าที่ของรัฐสภา รัฐบาลและตุลาการได้

ด้านทักษะ

- วิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาจากกรณีศึกษาได้
- นำเสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากกรณีศึกษาได้
- มีส่วนร่วมในการอภิปรายภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

ด้านคุณลักษณะ

- มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
- มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน

สาระการเรียนรู้

การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พระมหากษัตริย์มิได้เป็นหัวหน้ารัฐบาลเหมือนในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจในการปกครองประเทศตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยพระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะและพระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1. ทรงอยู่ในฐานะประมุขของประเทศ โดยจะทรงใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้
2. ทรงเป็นกลางและทรงอยู่เหนือการเมือง หมายความว่า จะไม่ทรงสนับสนุนนักการเมืองคนใดหรือพรรคการเมืองใด แต่พระองค์ทรงมีพระราชอำนาจในการแนะนำตักเตือน และให้กำลังใจนักการเมืองและประชาชนทั้งปวงให้ทำหน้าที่สุจริต
3. ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิด กล่าวหา หรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆมิได้ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพ และทรงไว้ซึ่งพระราชที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
4. ทรงเป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทย ในการติดต่อกับประมุขของประเทศโดยจะทรงแต่งตั้งเอกอัครราชทูตไปประจำ ณ ประเทศต่างๆ
5. ทรงเป็นเอกลักษณะและศูนย์รวมแห่งความสามัคคีของประชาชนทั้งประเทศ พระองค์จะทรงแผ่บรมมีเพื่อระงับความขัดแย้ง

การใช้อำนาจอธิปไตย

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล

- 1) การใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ในการบัญญัติและยกเลิกกฎหมายเพื่อใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือในการบริหารกิจการต่างๆของประเทศ กฎหมายที่รัฐสภาบัญญัติขึ้นและพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยเพื่อประกาศใช้ เรียกว่า พระราชบัญญัติ โดยสมาชิกรัฐสภานั้นประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

2) การใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี อำนาจหน้าที่สำคัญของคณะรัฐมนตรี คือ การกำหนดนโยบายบริหารราชการแผ่นดินและบริหารให้เป็นไปตามนโยบาย รักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อย ควบคุมข้าราชการประจำให้นำนโยบายไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และออกมติต่างๆเพื่อให้กระทรวง กรมต่างๆถือปฏิบัติ

โดยการบริหารราชการแผ่นดินนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. การบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลาง คือ การบริหารราชการโดยกระทรวงในส่วนกลางทั้ง 20 กระทรวง และกรมต่างๆอีกกว่า 100 กรม

2. การบริหารราชการส่วนภูมิภาค คือ การบริหารงานที่ส่วนกลางมอบให้จังหวัดและอำเภอไปปฏิบัติ โดยมีผู้ว่าราชการ นายอำเภอและข้าราชการอื่นๆรวมกันทำหน้าที่บำบัดทุกข์ บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน

3. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น คือ การบริหารราชการในท้องถิ่นทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล

3) การใช้อำนาจตุลาการทางศาล ศาลมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์

1. ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ประกาศใช้ไปแล้วว่ามีข้อความขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆตามรัฐธรรมนูญ

2. ศาลยุติธรรม มี 3 ชั้น ดังนี้

2.1 ศาลชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น

2.2 ศาลอุทธรณ์ มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งจากศาลชั้นต้น

2.3 ศาลฎีกา เป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษา

หรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ มีอำนาจในการพิจารณาและวินิจฉัย ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

3. ศาลปกครอง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรตามรัฐธรรมนูญ เจ้าหน้าที่ของรัฐกับ เอกชน อันเนื่องมาจากการการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูเปิดคลิปวิดีโอข่าว เรื่อง "ส.ส.เสียบัตรลงคะแนนแทนกัน" ให้นักเรียนดู จากนั้นตั้งคำถามนักเรียนดังนี้

1.1 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในคลิปวิดีโอดังกล่าว ทำผิดหรือไม่ อย่างไร

1.2 นักเรียนคิดว่าสมาชิกรัฐสภามีหน้าที่อย่างไร

2. ครูเชื่อมโยงจากคำตอบของนักเรียนเข้าสู่บทเรียนเรื่อง "การใช้อำนาจอธิปไตย"

ขั้นสอน

1. ครูอธิบายฐานะของพระมหากษัตริย์ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ขั้นนำเสนอกรณีศึกษา

2. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint นำเสนอกรณีศึกษา เรื่อง "อำนาจหน้าที่ของสมชาย" เพื่อให้ นักเรียนทำความเข้าใจกรณีศึกษาร่วมกันจากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียนว่า "กรณีศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร"

ขั้นระบุประเด็นปัญหา

3. ครูให้นักเรียนอ่านบททวนกรณีศึกษาอีกครั้ง จากนั้นครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนระบุ ปัญหาจากกรณีศึกษา โดยมีคำถามสำคัญ ดังนี้

- เกิดอะไรขึ้นจากกรณีศึกษา

- ปัญหาจากเรื่องดังกล่าวคืออะไร

4. ครูกับนักเรียนร่วมกันระบุประเด็นปัญหา จากนั้นครูเขียนปัญหาจากกรณีศึกษานั้นลงบน

กระดาน

ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา

5. ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คนเพื่อร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษา
6. ครูแจกกรณีศึกษาเรื่อง “อำนาจหน้าที่ของสมาชิก” พร้อมทั้งใบกิจกรรม เรื่อง "การใช้อำนาจอธิปไตยเมือง" (แนบไว้ท้ายแผน) ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม
7. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษา และตอบคำถามลงในใบกิจกรรม โดยมีคำถามสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) จากกรณีศึกษาสามารถสรุปอำนาจหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาได้อย่างไร
- 2) รัฐสภา คณะรัฐบาลและฝ่ายตุลาการมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- 3) พฤติกรรมของ ส.ส.สมาชิก กับ ส.ส.บรรจงมีความแตกต่างกันอย่างไร
- 4) ให้นักเรียนเสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง

- 5) ให้นักเรียนสรุปความหมายของ ความรับผิดชอบ

ขั้นการอภิปราย

8. ครูจัดบรรยากาศชั้นเรียนให้เป็นห้องเรียนของการอภิปราย ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายปัญหาจากกรณีศึกษาภายในกลุ่มเพื่อหาคำตอบ
9. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อสรุปของกลุ่มตนมาแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างกลุ่ม
10. ครูตั้งคำถามนักเรียนเพื่อทดสอบกระบวนการคิดในระหว่างการอภิปราย ดังนี้
  - นักเรียนแต่ละกลุ่มมีเหตุผลใดที่นำไปสู่คำตอบของคำถามในแต่ละข้อ
  - ข้อสรุปของนักเรียนสมเหตุสมผลแล้วหรือไม่
  - สามารถพิจารณาแตกต่างจากข้อสรุปนี้ได้หรือไม่ อย่างไร
11. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint อธิบายการใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรีและอำนาจตุลาการผ่านทางศาล

ขั้นสรุป

ขั้นสรุปผล

1. ครูให้นักเรียนยกตัวอย่างสถานการณ์ที่แสดงถึงความรับผิดชอบทางการเมือง กับเหตุการณ์ที่แสดงถึงความไม่รับผิดชอบทางการเมืองด้วยตัวเอง
2. ครูให้นักเรียนสรุปความหมายของความรับผิดชอบ โดยครูชี้ให้นักเรียนเห็นว่าการทำหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องมีความรับผิดชอบต่อพระมหากษัตริย์และประชาชน
3. ครูให้นักเรียนตอบคำถามในใบกิจกรรม "การใช้อำนาจอธิปไตย" ให้สมบูรณ์จากนั้นนำมาส่งครู

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. PowerPoint
2. ใบกิจกรรม เรื่อง การใช้อำนาจอธิปไตย
3. กรณีศึกษา เรื่อง อำนาจหน้าที่ของสมาชิก

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

เครื่องมือ Scoring Rubric

พฤติกรรมที่สังเกต	4 =ดีมาก	3= ดี	2= พอใช้	1=ควรปรับปรุง
ความรับผิดชอบ ในหน้าที่	- ส่งงานตาม กำหนดเวลา - เข้าเรียนทุกครั้ง	- ส่งงานหลัง กำหนดเวลา 1-3 วัน - เข้าเรียน มากกว่าร้อยละ 80	- ส่งงานหลัง กำหนดเวลา 4-7 วัน - เข้าเรียน มากกว่าร้อยละ 60	- ส่งงานหลัง กำหนดเวลา มากกว่า 1 สัปดาห์ - เข้าเรียนต่ำกว่า ร้อยละ 60
การมีส่วนร่วมใน การทำงานกลุ่ม	- มีส่วนร่วมใน การทำงานกลุ่ม ทุกครั้ง - มีส่วนร่วมใน การตอบคำถาม และอภิปรายกลุ่ม ทุกครั้ง	-มีส่วนร่วมในการ ทำงานกลุ่มเป็น ส่วนมาก - มีส่วนร่วมใน การตอบคำถาม และอภิปรายกลุ่ม ส่วนมาก	- มีส่วนร่วมใน การทำงานกลุ่ม บางครั้ง - มีส่วนร่วมใน การตอบคำถาม และอภิปรายกลุ่ม บางครั้ง	- ไม่มีส่วนร่วมใน การทำงานกลุ่ม - ไม่มีส่วนร่วมใน การตอบคำถาม และอภิปรายกลุ่ม
ความซื่อสัตย์ใน การทำงาน	- ทำงานที่ได้รับ มอบหมายด้วย ตนเองทุกครั้ง	- ทำงานที่ได้รับ มอบหมายด้วย ตนเองเป็น ส่วนมาก	- ทำงานที่ได้รับ มอบหมายด้วย เป็นบางครั้ง	-ไม่ทำงานที่ได้รับ มอบหมายด้วย ตนเองเลย

2. จากการตอบคำถามลงในใบกิจกรรม

เครื่องมือ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ข้อที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.	อธิบายอำนาจและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบทั้ง 4 ประเด็น 1. เสนอกฎหมาย 2. พิจารณาและลงมติรับ/ไม่รับร่างกฎหมาย ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติ 3. เป็นตัวแทนของประชาชน หรือ ปากเสียงของประชาชน 4. การพัฒนาจังหวัดที่ตนเป็นผู้แทน	4 (1) (1) (1) (1)
2.	อธิบายความแตกต่างระหว่างอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล รัฐสภา และศาล ได้ครบทั้ง 3 ข้อ 1. รัฐบาล - กำหนดนโยบาย บริหารราชการแผ่นดิน 2. รัฐสภา - เสนอกฎหมาย พิจารณากฎหมาย ออกกฎหมาย ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล 3. ศาล - พิพากษาคดีทั้งปวง	3 (1) (1) (1)
3.	อธิบายความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมของ ส.ส. 2 ประเด็นสำคัญดังนี้ 1. ส.ส. สมชาย ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ 2. ส.ส. บรรจง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่	2 (1) (1)
4.	เสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณธรรมของนักการเมือง 4 ประเด็นขึ้นไป ดังนี้ 1. เลือกผู้แทนที่ดีมีคุณธรรม 2. การเฝ้าระวังและตรวจสอบการทำหน้าที่ของนักการเมือง อยู่เสมอ 3. ไม่ซื้อสิทธิ์ ขายเสียงในการเลือกตั้ง 4. ไม่สนับสนุนนักการเมืองโกง หรือคอร์รัปชันให้เข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่อีกครั้ง	4 (1) (1) (1) (1)

5.	อธิบายความหมายของความรับผิดชอบครบทั้ง 2 ประเด็น 1. หมายถึง ความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ 2. ความรับผิดชอบต่อการใช้สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่	2 (1) (1)
----	---	------------------------

รวม 15 คะแนน

หมายเหตุ การตอบคำถามที่แตกต่างจากเกณฑ์นี้ การให้คะแนนจะเป็นไปตามดุลยพินิจของผู้สอน

แบบสื่อการเรียนการสอน

1. กรณีศึกษา เรื่อง อำนาจหน้าที่ของสมชาย

ในการประชุมสภาสมัยสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ.2560 วงเงิน 3.7 ล้านล้านบาท สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านเข้าร่วมประชุมกันอย่างคับคั่ง หลังจากพิจารณากันกว่า 8 ชั่วโมง ที่ประชุมสภามีมติรับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วยมติ 150 ไม่เห็นด้วย 67 และงดออกเสียง 3 คน รวม 220 เสียง

อย่างไรก็ตามเกิดความผิดปกติในการลงคะแนนเสียง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านได้ยื่นเรื่องให้ประธานรัฐสภาตรวจสอบการลงคะแนนเสียง เนื่องจากที่ประชุมสภาในวันนั้นมีสมาชิกสภาฯ เข้าร่วมประชุม 210 คน แต่มีการออกเสียงลงคะแนนทั้งหมด 220 เสียง อาจมีเหตุที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนกดบัตรลงคะแนนเสียงแทนกัน ประธานรัฐสภาได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบผลปรากฏว่า สมาชิกสภาฝ่ายรัฐบาลมีการกดบัตรลงคะแนนเสียงแทนกันจริง โดย ส.ส. สมชาย สายชม และกลุ่มของเขา ไม่ได้เข้าประชุมสภาฯ แต่ปรากฏเสียงในการลงคะแนน ทำให้เขาโดนสอบสวนทางวินัย

นอกจากนี้เมื่อตรวจสอบอย่างรอบคอบแล้วพบว่า ส.ส.สมชาย สายชมและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกหลายคนมักจะขาดการประชุมสภาอยู่เสมอโดยอ้างเหตุผลที่แตกต่างกัน ทำให้ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่ง ส.ส.ไม่ได้เป็นทำหน้าที่เป็นปากเสียงแทนราษฎรที่เลือกเขาเข้ามา แตกต่างจาก ส.ส.บรรจง บงวร จากพรรคเดียวกัน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ส.ส.บรรจงเข้าประชุมสภาอยู่เสมอ มีส่วนร่วมในการพิจารณากฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับทุกข์สุขของประชาชน เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานีบ้านเกิดของเขาให้เจริญขึ้นอย่างมาก ไม่เพียงแต่ ส.ส. บรรจงที่ได้รับการยกย่องจากสมาชิกสภาฯ ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านเท่านั้น เขายังได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในจังหวัดเลือกเขาเข้ามาเป็นสมัยที่ 6 ในปัจจุบัน

หมายเหตุ ชื่อบุคคลและสถานที่เป็นการสมมติขึ้นเพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น ผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาดูหมิ่นผู้ใด

2. ใบกิจกรรม เรื่อง การใช้อำนาจอธิปไตย

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์กรณีศึกษาจากนั้นตอบคำถามลงในใบกิจกรรมนี้ให้สมบูรณ์

1) สมาชิกรัฐสภาอำนาจและหน้าที่ในด้านใดบ้าง อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2) รัฐสภา คณะรัฐบาลและฝ่ายตุลาการมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3) พฤติกรรมของ ส.ส.สมชาย สายชม กับ ส.ส.บรรจง บงจรรมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4) ให้นักเรียนเสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง

.....

.....

.....

5) ให้นักเรียนสรุปความหมายของ ความรับผิดชอบ

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่าง

แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

เรื่อง สถานการณ์และปัญหาการเมืองการปกครองของไทย

ผู้สอน วรุตม์ อินทฤทธิ์

มาตรฐาน ส.๒.๒. เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระสำคัญ

ปัญหาการเมืองการในประเทศประกอบด้วยปัญหาสำคัญ ได้แก่ ปัญหาความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน ปัญหาความอ่อนแอของฝ่ายบริหารและปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง ปัญหาต่างๆเหล่านี้ได้นำไปสู่ความขัดแย้งของคนในสังคมอันเนื่องมาจากการใช้เสรีภาพเกินขอบเขต ดังนั้น การใช้เสรีภาพทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยจำเป็นต้องเคารพเสรีภาพของผู้อื่นเพื่อให้เราสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

1. ระบุปัญหาจากกรณีศึกษาได้
2. อธิบายความหมายและค่านิยมของเสรีภาพได้

ด้านทักษะ

1. วิเคราะห์กรณีศึกษาที่นำไปสู่ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลได้
2. มีส่วนร่วมในการอภิปรายภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม
3. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ด้านคุณลักษณะ

1. มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
2. ความซื่อสัตย์ในการทำงาน

สาระการเรียนรู้

เสรีภาพ หมายถึง อิสระในการกระทำใดๆโดยไม่ละเมิดต่อกฎหมายและเสรีภาพของผู้อื่น เป็นการแสดงออกเบื้องต้นของความเป็นมนุษย์ ได้แก่ เสรีภาพในการการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การเลือก การประกอบอาชีพ การสมรส เสรีภาพทางเศรษฐกิจ การใช้เสรีภาพทางการเมืองเกินขอบเขตและละเมิดเสรีภาพของผู้อื่นจะนำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม ประชาธิปไตย ซึ่งหากพิจารณาจากปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าสาเหตุสำคัญเกิดจากการใช้เสรีภาพเกินขอบเขตของพลเมืองไทย จึงนำไปสู่ปัญหาทางการเมืองที่สำคัญๆ ได้แก่

1) ปัญหาความคิดเห็นทางการเมืองของคนไทยที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง คนไทยเริ่มมีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันมาเป็นระยะๆ แต่มีการแสดงออกอย่างชัดเจนตั้งแต่ช่วง ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน และความขัดแย้งทางการเมืองนั้นได้นำไปสู่ความรุนแรง เป็นเหตุให้ผู้ โดยแนวทางการป้องกันความรุนแรงได้ดีที่สุด คือ คนไทยทุกคนต้องสร้างจิตสำนึกในการเคารพความคิดเห็นทางการเมืองและเคารพสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกัน

2) ปัญหาความอ่อนแอของฝ่ายบริหาร เห็นได้อย่างชัดเจนจากเหตุการณ์ที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลอยู่บ่อยครั้ง

3) ปัญหาจากคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมือง ปัญหาสำคัญมาจากนักการเมืองเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าประชาชน การใช้อำนาจรัฐไปในทางที่มิชอบ โดยจริยธรรมของนักการเมืองนั้นจะต้องมีมาตรฐานที่ชัดเจน และมีกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพและมีการกำหนดขั้นตอนการลงโทษไว้เพื่อให้ให้นักการเมืองเห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูแสดงภาพความขัดแย้งทางการเมืองของไทย ได้แก่ ภาพการประชุมของกลุ่มเสื้อแดง บริเวณราชประสงค์ ภาพการประชุมบริเวณทำเนียบของรัฐบาลและสนามบินสุวรรณภูมิของกลุ่มคนเสื้อเหลือง ภาพความเสียหายของสถานราชการและภาพความรุนแรงจากความขัดแย้งทางการเมือง จากนั้นครูตั้งคำถามดังนี้

1.1 การชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มผู้ชุมนุมดังกล่าว เป็นการแสดงออกถึงความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร

1.2 นักเรียนคิดว่าสาเหตุใดที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าว

2. ครูเชื่อมโยงจากคำตอบของนักเรียนเข้าสู่การเรียนรู้เรื่อง สถานการณ์และปัญหาการเมืองการปกครองของไทย

ชั้นสอน

ชั้นนำเสนอกรณีศึกษา

1. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint นำเสนอกรณีศึกษา เรื่อง "ชีวิตทางการเมืองของสเตฟาน" เพื่อให้นักเรียนทำความเข้าใจกรณีศึกษาร่วมกัน จากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียนว่า "กรณีศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร"

ชั้นระบุประเด็นปัญหา

2. ครูให้นักเรียนอ่านบททวนกรณีศึกษาอีกครั้ง จากนั้นครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนระบุปัญหาจากกรณีศึกษา โดยมีคำถามสำคัญ ดังนี้

- เกิดอะไรขึ้นจากกรณีศึกษา
- ปัญหาจากเรื่องดังกล่าวคืออะไร
- ใครคือคู่ขัดแย้งทางการเมือง

3. ครูกับนักเรียนร่วมกันระบุประเด็นปัญหา จากนั้นครูเขียนปัญหาจากกรณีศึกษานั้นลงบนกระดาน

ชั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา

4. ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คนเพื่อร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษา

5. ครูแจกกรณีศึกษาเรื่อง "ชีวิตทางการเมืองของสเตฟาน" พร้อมทั้งใบกิจกรรม เรื่อง "สถานการณ์และปัญหาการเมืองการปกครองของไทย" (แนบไว้ท้ายแผน) ให้กับนักเรียนแต่ละกลุ่ม

6. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษา และตอบคำถามลงในใบกิจกรรม โดยมีคำถามสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) เพราะเหตุใดจึงเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าว
- 2) สเตฟานสามารถชุมนุมทางการเมืองได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- 3) ตัวละครขาดความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยในเรื่องใดบ้าง อย่างไร
- 4) เหตุการณ์ใดในกรณีศึกษาที่สะท้อนการมีเสรีภาพ และเหตุการณ์ใดที่ไม่ถูกต้อง

ตามหลักเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เพราะเหตุใด

5) จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษากรณีดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของเสรีภาพ
ได้ว่าอย่างไร

6) หากเกิดสถานการณ์เช่นนี้ในสังคมไทย นักเรียนจะมีแนวทางการป้องกันและ
แก้ไขปัญหานั้นอย่างไร

ขั้นการอภิปราย

7. ครูจัดบรรยากาศชั้นเรียนให้เป็นห้องเรียนของการอภิปราย ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม
อภิปรายปัญหาจากกรณีศึกษาภายในกลุ่มเพื่อหาคำตอบ

8. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อสรุปของกลุ่มตนมาแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างกลุ่ม

9. ครูตั้งคำถามนักเรียนเพื่อทดสอบกระบวนการคิดในระหว่างการอภิปราย ดังนี้

- นักเรียนแต่ละกลุ่มมีเหตุผลใดที่นำไปสู่คำตอบของคำถามในแต่ละข้อ
- ข้อสรุปของนักเรียนสมเหตุสมผลแล้วหรือไม่
- สามารถพิจารณาแตกต่างจากข้อสรุปนี้ได้หรือไม่ อย่างไร

ขั้นสรุป

ขั้นสรุปผล

1. ครูยกตัวอย่างสถานการณ์สั้นๆที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพ จากนั้นให้นักเรียนตอบคำถามว่า
จากสถานการณ์ถูกต้องตามหลักเสรีภาพ สถานการณ์ใดผิดจากหลักเสรีภาพ เพื่อทดสอบความเข้าใจ
มนทัศน์ของนักเรียน

2. ครูให้นักเรียนสรุปความหมายของเสรีภาพด้วยตนเอง โดยครูชี้ให้นักเรียนเห็นความสำคัญ
ของการใช้เสรีภาพในสังคมประชาธิปไตยที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องไม่ให้เกิดการละเมิดกฎหมายและ
เสรีภาพของผู้อื่นเพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในสังคม

3. ครูให้นักเรียนตอบคำถามในใบกิจกรรม เรื่อง "สถานการณ์และปัญหาการเมืองการ
ปกครองของไทย" ให้สมบูรณ์ จากนั้นนำมาส่งครู

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. PowerPoint
2. ใบกิจกรรม เรื่อง สถานการณ์และปัญหาการเมืองการปกครองของไทย
3. กรณีศึกษา เรื่อง ชีวิตทางการเมืองของพงศ์คณิน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

เครื่องมือ Scoring Rubric

พฤติกรรมที่สังเกต	4 =ดีมาก	3= ดี	2= พอใช้	1=ควรปรับปรุง
ความรับผิดชอบในหน้าที่	- ส่งงานตามกำหนดเวลา - เข้าเรียนทุกครั้ง	- ส่งงานหลังกำหนดเวลา 1-3 วัน - เข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 80	- ส่งงานหลังกำหนดเวลา 4-7 วัน - เข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 60	- ส่งงานหลังกำหนดเวลามากกว่า 1 สัปดาห์ - เข้าเรียนต่ำกว่าร้อยละ 60
การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มทุกครั้ง - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มทุกครั้ง	-มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มเป็นส่วนมาก - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มส่วนมาก	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มบางครั้ง - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มบางครั้ง	- ไม่มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม - ไม่มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่ม
ความซื่อสัตย์ในการทำงาน	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองทุกครั้ง	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเป็นส่วนมาก	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยเป็นบางครั้ง	-ไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเลย

2. จากการตอบคำถามลงในใบกิจกรรม

เครื่องมือ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ข้อที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.	อธิบายเหตุผลของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองครบ 3 ข้อ	3
	1. นายกรัฐมนตรีอนุมัติโครงการที่กระทบต่อชีวิตของประชาชนโดยปราศจากการพิจารณาอย่างรอบคอบ	(1)
	2. แกนนำการชุมนุมใช้เสรีภาพเกินขอบเขต	(1)

	3. กลุ่มผู้ชุมนุมใช้ความรุนแรง (ทำลายสถานที่ราชการ ฯลฯ)	(1)
2.	ตอบคำถามถูกต้อง และอธิบายเหตุผลถูกต้อง 1. สามารถชุมนุมได้ 2. เพราะเป็นเสรีภาพในการแสดงออกตามรัฐธรรมนูญ	2 (1) (1)
3.	อธิบายถึงการขาดความรู้เข้าใจประชาธิปไตยของตัวละครครบทุกข้อ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลสอดคล้องกัน 1. นายกรัฐมนตรี ขาดความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วม เหตุผล ตัดสินใจดำเนินนโยบายโดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ 2. พงศัตถ์ ขาดความเข้าใจในเรื่องเสรีภาพ เหตุผล ใช้เสรีภาพเกินขอบเขต 3. กลุ่มผู้ชุมนุม ขาดความเข้าใจเรื่องกฎหมาย เหตุผล ใช้ความรุนแรงและทำลายสถานที่สำคัญต่างๆ	6 (1) (1) (1) (1) (1)
4.	ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เป็นเสรีภาพ และเหตุการณ์ที่ไม่ถูกต้องตามเสรีภาพถูกต้อง 1. เสรีภาพ – การวิจารณ์รัฐบาล หรือ การชุมนุมทางการเมือง 2. ไม่ใช่เสรีภาพ – การใช้ความรุนแรง หรือการละเมิดกฎหมาย หรือการสถาปนาตนเองเป็นรัฐอธิปไตย	2 (1) (1)
5.	อธิบายความหมายและยกตัวอย่างเสรีภาพประกอบ 1. เสรีภาพ หมายถึง การกระทำใดๆโดยไม่ละเมิดเสรีภาพของคนอื่น หรือ ไม่ละเมิดกฎหมาย 2. ตัวอย่างเช่น เสรีภาพในการชุมนุม การวิจารณ์ การเขียน ฯลฯ	2 (1) (1)

รวม 15 คะแนน

หมายเหตุ การตอบคำถามที่แตกต่างจากเกณฑ์นี้ การให้คะแนนจะเป็นไปตามดุลยพินิจของผู้สอน

แบบสื่อการเรียนการสอน

1. กรณีศึกษา เรื่อง ชีวิตทางการเมืองของพงศ์คณัย

เมื่อรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอนุทินมีมติโครงการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศมูลค่ากว่า 1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานโดยปราศจากการพิจารณาอย่างรอบคอบ ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ผ่านทางหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง และรวมกลุ่มกันชุมนุมเพื่อประท้วงการทำงานของรัฐบาล

หนึ่งในแกนนำของผู้ชุมนุมคือ นายพงศ์คณัย คณัยพงศ์ นักธุรกิจด้านวิทยุโทรทัศน์ นอกจากนี้เขาจะถกเถียงกับเพื่อนที่เห็นต่างอย่างจากประเด็นทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอแล้ว พงศ์คณัยยังเป็นแกนนำสำคัญในการชุมนุมกันบริเวณจัตุรัสพระอาทิตย์ (Sun Square) เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลเปิดเผยการนำงบประมาณของรัฐไปใช้อย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ การชุมนุมในเดือนแรกแกนนำของกลุ่มผู้ชุมนุมได้ผลักดันขึ้นเวทีเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งเปิดเผยการทำหน้าที่มิชอบของรัฐบาลต่อสาธารณชน เมื่อมีผู้ชุมนุมเข้าร่วมมากขึ้น พงศ์คณัยจึงขยายการชุมนุมเป็นเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง และต้องการให้รัฐบาลประกาศออกมาอย่างชัดเจนภายใน 48 ชั่วโมงว่าจะลาออกจากตำแหน่งภายในกี่วัน

เมื่อไม่ได้รับคำตอบจากรัฐบาล พงศ์คณัยและกลุ่มผู้ชุมนุมหลายคนได้เคลื่อนพลไปปิดล้อมทำเนียบรัฐบาล ยึดสถานที่ราชการ ผู้ชุมนุมหลายคนได้ขว้างปาข้าวของใส่สถานที่สำคัญของรัฐ รวมทั้งกระจายกำลังไปยึดสนามบิน โดยอ้างเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รับความเดือดร้อนเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงได้ส่งกำลังปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมและยึดพื้นที่คืนจากกลุ่มผู้ชุมนุมส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวนมาก

หมายเหตุ ชื่อบุคคลและสถานที่เป็นการสมมติขึ้นเพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น ผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาดูหมิ่นผู้ใด

2. ใบบัณฑิต เรื่อง สถานการณ์และปัญหาการเมืองการปกครองของไทย

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์กรณีศึกษาจากนั้นตอบคำถามลงในใบบัณฑิตนี้ให้สมบูรณ์

1. เพราะเหตุใดจึงเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าว

.....

.....

.....

2. พงศัตถ์สามารถชุมนุมทางการเมืองได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

3. ตัวละครขาดความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยในเรื่องใดบ้าง อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. เหตุการณ์ใดในกรณีศึกษาที่สะท้อนการมีเสรีภาพ และเหตุการณ์ใดที่ไม่ถูกต้องตามหลักเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เพราะเหตุใดนักเรียนจึงคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

.....

5. จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษากรณีดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของเสรีภาพได้อย่างไร

.....

.....

.....

ตัวอย่าง

แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

เรื่อง การจัดตั้งรัฐบาล

ผู้สอน วรุตม์ อินทฤทธิ์

มาตรฐาน ส.๒.๒. เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระสำคัญ

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเลือกตั้งอันการแข่งขันของพรรคการเมืองเพื่อคะแนนเสียงจากประชาชน เป้าหมายของการเลือกตั้งคือการจัดตั้งรัฐบาล การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเป็นอิสระ เทียบธรรม มีระยะเวลาและวิธีการที่กำหนด มีการแข่งขันมากกว่า 2 พรรคการเมือง นำมาซึ่งตัวแทนที่ดีของประชาชนและครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มในประเทศ

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

- ระบุปัญหาจากกรณีศึกษาได้
- อธิบายความหมายและลักษณะของการเลือกตั้งได้
- อธิบายบทบาทและหน้าที่ของพรรคการเมืองได้
- อธิบายขั้นตอนการจัดตั้งรัฐบาลได้

ด้านทักษะ

- วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาจากกรณีศึกษาที่นำไปสู่ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลได้
- มีส่วนร่วมในการอภิปรายภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

ด้านคุณลักษณะ

- มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
- มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน

สาระการเรียนรู้

พรรคการเมือง

ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการปกครอง เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและมีอิทธิพลเหนือรัฐบาล ผ่านสภาผู้แทนราษฎร

1. ความหมายของพรรคการเมือง หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความคิดและผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่คล้ายคลึงกัน และมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวมาใช้เป็นหลักในการบริการประเทศ โดยมุ่งหวังจะเป็นรัฐบาล ดังนั้นพรรคการเมืองจึงพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้ได้รับคะแนนเสียงข้างมาก

2. บทบาทและหน้าที่ของพรรคการเมือง

2.1 วางนโยบายในการแก้ไขปัญหาของประเทศ และแถลงนโยบายเหล่านั้นให้ประชาชนรับทราบ เพื่อที่จะได้พิจารณาว่าควรจะสนับสนุนพรรคการเมืองนั้นๆหรือไม่

2.2 พิจารณาคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ในกรณีที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นรัฐบาล ก็จะคัดเลือกคนเข้าไปทำหน้าที่นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

2.3 ดำเนินการหาเสียงเลือกตั้ง โดยพยายามเข้าถึงประชาชน รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มต่างๆในสังคม และทำการประสานประโยชน์กับกลุ่มต่างๆเหล่านั้นเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนมากที่สุด

2.4 นำนโยบายของพรรคที่ได้แถลงต่อประชาชนไปปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ

2.5 ให้การศึกษาและอบรมความรู้ทางการเมืองกับสมาชิกพรรคและประชาชนโดยทั่วไป

2.6 หน้าที่ในการควบคุมการทำงานของรัฐบาล โดยพรรคการเมืองอื่นๆที่ไม่ได้เป็นรัฐบาลก็ต้องคอยตรวจสอบว่ารัฐบาลได้ดำเนินการที่แถลงการณ์ไว้หรือไม่

การเลือกตั้งของไทย

การเลือกตั้งเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ของชนชาวไทยที่สำคัญยิ่งในกระบวนการทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งมีความสำคัญ ดังนี้

1. เป็นวิธีการที่ทำให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตามหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนเลือกตั้งตัวแทนไปทำหน้าที่แทนตนเองในรัฐสภาและคณะรัฐบาล
2. เป็นวิธีการที่ใช้เปลี่ยนอำนาจทางการเมืองการปกครองที่ทันสมัยและเป็นไปอย่างสันติวิธี
3. ป้องกันไม่ให้เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร เมื่อรัฐบาลไม่สามารถบริหารประเทศหรือแก้ไขปัญหาต่างๆให้ลุล่วงไปได้ ก็จะเป็นอำนาจให้กับประชาชนด้วยการยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ให้ประชาชนตัดสินใจว่าสมควรเลือกใครเป็นผู้บริหารประเทศต่อไป
4. เป็นวิธีการที่จะทำให้เกิดการหมุนเวียนเปลี่ยนอำนาจ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นได้เข้ามาบริหารประเทศ ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสเปลี่ยนตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐบาลเมื่อไม่พอใจการทำงานของรัฐบาลชุดเก่า
5. เป็นวิธีการสร้างความถูกต้องและชอบธรรมในการใช้อำนาจทางการเมืองให้กับบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นคณะรัฐบาล

หลักการเลือกตั้ง ประกอบด้วย

1. หลักอิสระแห่งการเลือกตั้ง หมายถึง การให้อิสระต่อการออกเสียงเลือกตั้งโดยที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเลือกใครหรือพรรคการเมืองก็ได้ ไม่มีการบีบบังคับ
2. หลักการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา หมายถึง การเลือกตั้งที่จะต้องมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนไว้ เช่น การเลือกตั้งทุกๆ 4 ปี
3. หลักการเลือกตั้งอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม หมายถึง การเลือกตั้งที่เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย ไม่มีการคดโกง หรือใช้อิทธิพลเงินทอง หรืออำนาจหน้าที่ในการบีบบังคับซื้อคะแนนเสียงเพื่อตนเองและหมู่คณะ
4. หลักการใช้สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค หมายถึง การให้สิทธิแก่ประชาชนโดยไม่มี การกีดกันหรือจำกัดสิทธิบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นพิเศษ เพราะความแตกต่างทางฐานะ เศรษฐกิจ

สังคม เพศ ผิด ไม่ว่าจะเป็ชาย-หญิง ยากจน-ร่ำรวย ผิดขาว-ผิวดำ ทุกคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงคนละหนึ่งคะแนนและคะแนนทุกเสียงมีน้ำหนักเท่ากัน

5. หลักการออกเสียงโดยทั่วไป หมายถึง การเปิดโอกาสให้มีการออกเสียงเลือกตั้งอย่างทั่วถึงแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เว้นแต่กรณีที่มีข้อจำกัดอันเป็นที่รับรองกันทั่วไป เช่น บุคคลยังอายุไม่ครบ 18 ปี บุคคลวิกลจริต หรือมีจิตบกพร่อง เป็นต้น

6. หลักการลงคะแนนลับ หมายถึง การออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนถือเป็นสิทธิของผู้เลือกตั้งโดยเด็ดขาด สิทธินี้จะได้รับการพิทักษ์ปกป้องก็โดยการออกเสียงลงคะแนนลับ โดยที่ผู้ที่จะออกเสียงไม่จำเป็นต้องบอกผู้อื่นว่าตนเองเลือกใคร เพื่อให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ ยุติธรรม

รัฐบาลและการจัดตั้งรัฐบาล

รัฐบาล หมายถึง คณะบุคคลและองค์กรซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารประเทศและบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ได้แก่ คณะรัฐมนตรี และองค์กรของรัฐ ได้แก่ กระทรวง กรม ข้าราชการ ทหารและตำรวจ

1. หน้าที่ของรัฐบาล คณะรัฐมนตรีทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน หมายความว่า เป็นผู้กำหนดนโยบายว่าจะทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน

2. ประสิทธิภาพในการบริหารงานของรัฐบาล

2.1) ความสามารถในการตอบสนองตรงตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

2.2) ความสามารถในการรับผิดชอบหน้าที่ หมายความว่า เมื่อรัฐบาลกำหนดนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วจะมีผลผูกพันกับรัฐมนตรีทุกคนในคณะรัฐบาลที่จะต้องนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติให้เกิดผล หากมีความผิดพลาดก็ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

2.3) ความสามารถในการติดตามผลและควบคุมการนำนโยบายของกระทรวงและกรม กองต่างๆ ไปปฏิบัติ

2.4) ความสามารถในการประสานงาน นอกจากจะมอบหมายให้หน่วยงานต่างๆ รับนโยบายไปปฏิบัติแล้ว คณะรัฐมนตรีจะต้องมีความสามารถในการประสานงานให้กระทรวงต่างทำงานร่วมกันได้

3. ความรับผิดชอบของรัฐบาลต่อประชาชน ความรับผิดชอบที่สำคัญยิ่งของรัฐบาลคือ ความรับผิดชอบต่อประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจของการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่ต้องการให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลที่ตนได้เลือกเข้ามาบริหารประเทศ โดยความรับผิดชอบของรัฐบาลจะสามารถแสดงออกได้ดังนี้

3.1 รัฐบาลแถลงผลงานต่อสภาผู้แทนราษฎร

3.2 ประชาชนตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลได้โดยผ่านสภาผู้แทนราษฎร ด้วยการตั้งกระทู้ถามหรือการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ

3.3 ประชาชนอาจจะตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลได้โดยตรงด้วยการชุมนุมเรียกร้องโดยสงบและปราศจากอาวุธ

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูแสดงภาพข่าวการประกาศยุบสภาของนายกรัฐมนตรีและผู้นำประเทศต่างๆทั้งหมด 4 ภาพ ได้แก่ การประกาศยุบสภาของนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ ของญี่ปุ่น ๗ การประกาศยุบสภาของนายกรัฐมนตรีเดวิด คาเมรอน ของอังกฤษ และการประกาศยุบสภาของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร “จากนั้นครูตั้งคำถามดังนี้

1.1 นักเรียนการประกาศยุบสภาฯมีความสำคัญในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างไร

1.2 นักเรียนคิดว่าขั้นตอนหลังจากการประกาศยุบสภาคืออะไร เพราะเหตุใด

2. ครูเชื่อมโยงจากคำตอบของนักเรียนเข้าสู่บทเรียนเรื่อง "พรรคการเมือง การเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาล"

ชั้นสอน

ชั้นนำเสนอกรณีศึกษา

1. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint นำเสนอกรณีศึกษา เรื่อง "ประชาธิปไตยในสิงคโปร์" เพื่อให้ นักเรียนทำความเข้าใจกรณีศึกษาร่วมกันจากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียนว่า "กรณีศึกษานี้เกี่ยวข้องกับ เรื่องอะไร"

ชั้นระบุประเด็นปัญหา

2. ครูให้นักเรียนอ่านบททวนกรณีศึกษาอีกครั้ง จากนั้นครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนระบุ ปัญหาจากกรณีศึกษา โดยมีคำถามสำคัญ ดังนี้

- เกิดอะไรขึ้นจากกรณีศึกษา
- ปัญหาจากเรื่องดังกล่าวคืออะไร

3. ครูกับนักเรียนร่วมกันระบุประเด็นปัญหา จากนั้นครูเขียนปัญหาจากกรณีศึกษานั้นลงบน กระดาน

ชั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา

4. ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คนเพื่อร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษา
5. ครูแจกกรณีศึกษาเรื่อง "ประชาธิปไตยในสิงคโปร์" พร้อมทั้งใบกิจกรรม เรื่อง "การจัดตั้ง รัฐบาล" (แนบไว้ท้ายแผน) ให้กับนักเรียนแต่ละกลุ่ม
6. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษา และตอบคำถามลงในใบกิจกรรม โดยมี คำถามสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ให้นักเรียนสรุปขั้นตอนการจัดตั้งรัฐบาลหลังจากการประกาศยุบสภาฯพอสังเขป
- 2) นักเรียนคิดว่าพรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร
- 3) การปกครองของประเทศสิงคโปร์เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร
- 4) ให้นักเรียนสรุปลักษณะสำคัญของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

ชั้นการอภิปราย

7. ครูจัดบรรยากาศชั้นเรียนให้เป็นห้องเรียนของการอภิปราย ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม อภิปรายปัญหาจากกรณีศึกษาภายในกลุ่มเพื่อหาคำตอบ

8. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อสรุปของกลุ่มตนมาแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างกลุ่ม
9. ครูตั้งคำถามนักเรียนเพื่อทดสอบกระบวนการคิดในระหว่างการอภิปราย ดังนี้
  - นักเรียนแต่ละกลุ่มมีเหตุผลใดที่นำไปสู่คำตอบของคำถามในแต่ละข้อ
  - ข้อสรุปของนักเรียนสมเหตุสมผลแล้วหรือไม่
  - สามารถพิจารณาแตกต่างจากข้อสรุปนี้ได้หรือไม่ อย่างไร

10. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint อธิบายเรื่อง พรรคการเมือง การเลือกตั้ง และการจัดตั้งรัฐบาลในประเทศไทย

ขั้นสรุป

ขั้นสรุปผล

1. ครูยกตัวอย่างสถานการณ์การเลือกตั้งประเภทต่างๆจากนั้นให้นักเรียนตอบคำถามว่า จากสถานการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะของเลือกตั้งในสังคมประชาธิปไตยหรือไม่
2. ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปลักษณะของการเลือกตั้งในสังคมประชาธิปไตย จากนั้นครูให้นักเรียนตอบคำถามในใบกิจกรรมให้สมบูรณ์แล้วนำมาส่งครู

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. PowerPoint
2. ใบกิจกรรม เรื่อง การจัดตั้งรัฐบาล
3. กรณีสึกษา เรื่อง ประชาธิปไตยในสิงคโปร์

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

เครื่องมือ แบบประเมินโดยใช้ Scoring Rubric

พฤติกรรมที่สังเกต	4 =ดีมาก	3= ดี	2= พอใช้	1=ควรปรับปรุง
ความรับผิดชอบในหน้าที่	- ส่งงานตามกำหนดเวลา - เข้าเรียนทุกครั้ง	- ส่งงานหลังกำหนดเวลา 1-3 วัน - เข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 80	- ส่งงานหลังกำหนดเวลา 4-7 วัน - เข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 60	- ส่งงานหลังกำหนดเวลามากกว่า 1 สัปดาห์ - เข้าเรียนต่ำกว่าร้อยละ 60
การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มทุกครั้ง	-มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มเป็นส่วนมาก	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มบางครั้ง	- ไม่มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม

	- มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มทุกครั้ง	- มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มส่วนมาก	- มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มบางครั้ง	- ไม่มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่ม
ความซื่อสัตย์ในการทำงาน	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองทุกครั้ง	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเป็นส่วนมาก	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยเป็นบางครั้ง	-ไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเลย

2. จากการตอบคำถามลงในใบกิจกรรม
เครื่องมือ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ข้อที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.	อธิบายการจัดตั้งรัฐบาลถูกต้องครบถ้วนทุกขั้นตอน 1. นักการเมืองแต่ละพรรคลงรับสมัครเลือกตั้ง 2. ประชาชนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลือกนายกรัฐมนตรี 4. นายกรัฐมนตรีมาจากเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร 5. นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีบริหารประเทศ	5 (1) (1) (1) (1) (1)
2.	อธิบายความสำคัญของพรรคการเมือง พร้อมทั้งเหตุผลถูกต้องทั้ง 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ <u>คำตอบ</u> 1. มีความจำเป็นต่อระบอบประชาธิปไตย <u>เหตุผล</u> 1.1 เพื่อเป็นตัวเลือกที่หลากหลายให้กับประชาชน 1.2 เพื่อกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน 1.3 เพื่อเป็นพรรคฝ่ายค้านในการตรวจสอบการทำงานของพรรครัฐบาล	4 (1) (1) (1) (1)
3.	อธิบายลักษณะประชาธิปไตยในสิงคโปร์ พร้อมทั้งเหตุผลประกอบ ดังนี้ 1. ไม่เป็นประชาธิปไตย	4 (1) (1)

	เหตุผล 1.1 รัฐบาลมีอำนาจในการควบคุมนโยบายในการเลือกตั้งที่เอื้อต่อรัฐบาล 1.2 พรรครัฐบาลเป็นรัฐบาลเดียวมาอย่างยาวนาน 1.3 ปิดกั้นเสรีภาพของสื่อ	(1) (1)
4.	อธิบายลักษณะของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย ครบ 4 ประเด็น 1. การให้สิทธิประชาชนอย่างกว้างขวาง 2. การเลือกตั้งตามสมัยเวลาทุก 4 ปี/ครั้ง 3. การเลือกตั้งได้ข้อยุติและผู้ชนะ 4. การเลือกตั้งมาจากการแข่งขันของหลายพรรคการเมือง 5. การเลือกตั้งได้ตัวแทนประชาชนทุกกลุ่มในประเทศ	5 (1) (1) (1) (1) (1)

รวม 18 คะแนน

หมายเหตุ การตอบคำถามที่แตกต่างจากเกณฑ์นี้ การให้คะแนนจะเป็นไปตามดุลยพินิจของผู้สอน

แนบสื่อการเรียนการสอน

1. กรณีศึกษาเรื่อง "ประชาธิปไตยในสิงคโปร์"

เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2558 ที่ผ่านมามานายกรัฐมนตรีลี เซียน ลุง ได้ประกาศยุบสภาเพื่อจัดการเลือกตั้งครั้งใหม่ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2558 ในการแข่งขันการเลือกตั้งเพื่อจัดตั้งรัฐบาลของสิงคโปร์นั้น มีพรรคการเมือง 2 พรรคสำคัญ ได้แก่ พรรคกิจประชาชน ของนายกรัฐมนตรีลีเซียน ลุง กับ พรรคฝ่ายค้านได้แก่พรรคแรงงาน

ผลการเลือกตั้งครั้งล่าสุดที่ผ่านมาปรากฏว่า จากเก้าอี้ ส.ส. ทั้งหมด 87 ที่นั่ง พรรคกิจประชาชน 81 ที่นั่ง โดยพรรคแรงงานชนะไป 6 ที่นั่ง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้พรรครัฐบาลชนะเลือกตั้งมายาวนานกว่า 5 ทศวรรษ คือ ตั้งแต่สิงคโปร์ใช้ระบบรัฐสภาที่มีเพียงพรรคกิจประชาชนพรรคเดียวมีอำนาจและสามารถควบคุมสภาได้ จึงสามารถใช้ดุลยพินิจในการกำหนดกฎเกณฑ์การเลือกตั้งได้เช่น การกำหนดเขตเลือกตั้งใหม่ ระยะเวลาในการรณรงค์หาเสียงที่ค่อนข้างน้อย ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งมีเวลาไม่เพียงพอในการประสานงานติดต่อกับพื้นที่ต่างๆ

นอกจากนี้การปกครองโดยตระกูลลีมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ดังนั้นย่อมส่งผลต่อทัศนคติของผู้เลือกด้วยความกังวลหากจะเปลี่ยนรัฐบาล เพราะอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของตนเอง อย่างไรก็ตามสิงคโปร์ถูกจัดอยู่ในอันดับท้าย ๆ ของโลกในด้านการให้เสรีภาพของสื่อและการบังคับใช้กฎหมายที่เด็ดขาด แต่ความจริงในอีกด้านหนึ่งก็คือ สิงคโปร์มีการเลือกตั้งอย่างเสรีมาโดยตลอดโดยไม่เคยมีข่าวการซื้อเสียงหรือบังคับลงคะแนนแต่อย่างใด

เรียบเรียงจาก หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ฉบับวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2558

2. ใบกิจกรรม เรื่อง การจัดตั้งรัฐบาล

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์กรณีศึกษาจากนั้นตอบคำถามลงในใบกิจกรรมนี้ให้สมบูรณ์

1) ให้นักเรียนสรุปขั้นตอนการจัดตั้งรัฐบาลพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) นักเรียนคิดว่าพรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3) การปกครองของประเทศสิงคโปร์เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4) ให้นักเรียนสรุปลักษณะสำคัญของการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

.....

.....

.....

ตัวอย่าง

แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้สอน วรุตม์ อินทฤทธิ์

มาตรฐาน ส.๒.๒. เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระสำคัญ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย เพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยมอบอำนาจการปกครองให้กับรัฐบาลเพื่อเป็นตัวแทนในการใช้อำนาจ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่นำไปสู่การดำเนินนโยบายสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการรวมกลุ่มภาคประชาสังคม

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

- ระบุปัญหาจากกรณีศึกษาได้
- อธิบายความหมายและค่านิยมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้
- อธิบายบทบาทและหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญได้

ด้านทักษะ

- วิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากกรณีศึกษาได้
- วิเคราะห์กรณีศึกษาที่นำไปสู่ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลได้
- มีส่วนร่วมในการอภิปรายภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม
- ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ด้านคุณลักษณะ

- มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
- มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน

สาระการเรียนรู้

กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ

1) การตรวจสอบทรัพย์สิน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ระบุว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งประธานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะทำหน้าที่จัดประชุม คณะกรรมการเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความมืออยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวโดยเร็ว ในกรณีที่ผู้ใดมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติหรือจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน ตลอดจนปกปิด ข้อเท็จจริงให้ทราบ ประธานคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่ส่งเอกสารทั้งหมดที่มีอยู่รายงานไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อวินิจฉัยต่อไป หากศาลวินิจฉัยจริง ผู้นั้นจะพ้นตำแหน่งทางการเมืองและห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใดๆเป็นเวลา 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยคดี

2) การตรวจสอบการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดๆในหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือข้าราชการท้องถิ่น ตลอดจนจะต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งทางการเมืองไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือพรรคการเมืองไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจใช้อำนาจที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่จะถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้

แนวทางการตรวจสอบอำนาจรัฐ

1) การตรวจสอบอำนาจรัฐโดยประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยนั้นเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย เพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยมอบอำนาจการปกครองให้กับรัฐบาลเพื่อเป็นตัวแทนในการใช้อำนาจ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่นำไปสู่การดำเนินนโยบายสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐรวมทั้ง การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 20,000 คนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ร่ำรวยผิดปกติ หรือประพฤติส่อไปในทางทุจริตต่อวุฒิสภา และวุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ นอกจากนี้ประชาชนจะสามารถเสนอชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้แล้ว รัฐธรรมนูญยังให้สิทธิสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ และ สมาชิกวุฒิสภาไม่

น้อยกว่า 1 ใน 4 ของสมาชิกที่มีผู้มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภาถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่งได้

2) การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นหน่วยงานที่ควบคุมและดำเนินการจัดการเลือกตั้งเพื่อสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงลงประชามติให้ไปเป็นอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม หากพบว่าการเลือกตั้งนั้นมีการฝ่าฝืนกฎหมายและเป็นไปในทางมิชอบ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจตัดสินยุบพรรคการเมือง และถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคและคณะกรรมการบริหารพรรคดังกล่าวมีกำหนดเวลา 5 ปี นับแต่วันที่มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง

2. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

เป็นคณะบุคคลที่พระมหากษัตริย์ตั้งขึ้นตามคำแนะนำของวุฒิสภาและเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ เป็นต้น มีอำนาจหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ (5 นาที)

1. ครูแสดงหัวข้อข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ความว่า

"ป.ป.ช.ฟัน 'สมศักดิ์ ปริศนานันทกุล' รวยผิดปกติ สร้างบ้าน 16 ล"

"อนุฯ ป.ป.ช. आयัด ทอง 179 ล. อติอธิตีกรมสรรพากร ไม่ปรากฏในบัญชี" จากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียนดังนี้

1.1 จากหัวข้อข่าวดังกล่าว นักเรียนคิดว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่อย่างไร

1.2 หากพบว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองร่ำรวยผิดปกติ นักเรียนคิดว่า ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเพื่อยื่นถอดถอนได้หรือไม่ อย่างไร

2. ครูเชื่อมโยงจากคำตอบของนักเรียนเข้าสู่การเรียนรู้เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ขั้นสอน (40 นาที)

ขั้นนำเสนอกรณีศึกษา

1. ครูอธิบายกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญและการตรวจสอบการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ให้นักเรียนฟังพอสังเขป

2. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint นำเสนอกรณีศึกษา เรื่อง "ความร่ำรวยของสมศักดิ์" ให้นักเรียนทำความเข้าใจกรณีศึกษาร่วมกัน จากนั้นครูตั้งคำถามว่า "กรณีศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร" ขั้นระบุประเด็นปัญหา

3. ครูให้นักเรียนอ่านบทพจนกรณีกฎหมายอีกครั้ง จากนั้นครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนระบุปัญหาจากกรณีศึกษา โดยมีคำถามสำคัญ ดังนี้

- ปัญหาจากเรื่องดังกล่าวคืออะไร
- องค์การอิสระใดบ้างที่ถูกกล่าวถึงในกรณีศึกษา

4. ครูกับนักเรียนร่วมกันระบุประเด็นปัญหา จากนั้นครูเขียนปัญหาจากกรณีศึกษานั้นลงบนกระดาน

ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา

5. ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คนเพื่อร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษา

6. ครูแจกกรณีศึกษาเรื่อง "ความร่ำรวยของสมศักดิ์" พร้อมทั้งใบกิจกรรม เรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชน" (แนบไว้ท้ายแผน) ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม

7. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษา และตอบคำถามลงในใบกิจกรรม โดยมีคำถามสำคัญดังต่อไปนี้

1) องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญใดบ้างที่ถูกกล่าวถึงในกรณีศึกษา และแต่ละองค์การมีบทบาทและหน้าที่อย่างไร

2) จากพฤติกรรมของสมศักดิ์ สะท้อนถึงการขาดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี อย่างไร

3) เหตุการณ์ใดที่แสดงถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และเหตุการณ์ใดที่เป็นการขัดขวาง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะเหตุใด

4) ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยวิธีการใดบ้าง อย่างไร

5) ให้นักเรียนสรุปความหมายของ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ขั้นการอภิปราย

8. ครูจัดบรรยากาศชั้นเรียนให้เป็นห้องเรียนของการอภิปราย ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายปัญหาจากกรณีศึกษาภายในกลุ่มเพื่อหาคำตอบ

9. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อสรุปของกลุ่มตนมาแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างกลุ่ม

10. ครูตั้งคำถามนักเรียนเพื่อทดสอบกระบวนการคิดในระหว่างการอภิปราย ดังนี้

- นักเรียนแต่ละกลุ่มมีเหตุผลใดที่นำไปสู่คำตอบของคำถามในแต่ละข้อ

- ข้อสรุปของนักเรียนสมเหตุสมผลแล้วหรือไม่
- สามารถพิจารณาแตกต่างจากข้อสรุปนี้ได้หรือไม่ อย่างไร

11. ครูใช้โปรแกรม Power Point บทบาทและหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และ บทบาทและหน้าที่ของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

12. ครูยกตัวอย่างสถานการณ์สั้นๆที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากนั้นให้นักเรียนตอบคำถามว่า จากสถานการณ์ดังกล่าว ถูกต้องตามหลักการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือไม่ เพื่อทดสอบความเข้าใจในทัศนคติของนักเรียน

ขั้นสรุป (5นาที)

ขั้นสรุปผล

1. ครูให้นักเรียนสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง โดยครูชี้ให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

2. ครูให้นักเรียนตอบคำถามในใบกิจกรรม "การมีส่วนร่วมของประชาชน" ให้สมบูรณ์จากนั้นนำมาส่งครู

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. PowerPoint
2. ใบกิจกรรม เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน
3. กรณีศึกษา เรื่อง ความร้ายแรงของสมศักดิ์

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

เครื่องมือ Scoring Rubric

พฤติกรรมที่สังเกต	4 =ดีมาก	3= ดี	2= พอใช้	1=ควรปรับปรุง
ความรับผิดชอบในหน้าที่	- ส่งงานตามกำหนดเวลา - เข้าเรียนทุกครั้ง	- ส่งงานหลังกำหนดเวลา 1-3 วัน	- ส่งงานหลังกำหนดเวลา 4-7 วัน	- ส่งงานหลังกำหนดเวลามากกว่า 1 สัปดาห์

		- เข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 80	- เข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 60	- เข้าเรียนต่ำกว่าร้อยละ 60
การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มทุกครั้ง - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มทุกครั้ง	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มเป็นส่วนใหญ่ - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มส่วนใหญ่	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มบางครั้ง - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มบางครั้ง	- ไม่มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม - ไม่มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่ม
ความซื่อสัตย์ในการทำงาน	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองทุกครั้ง	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยเป็นบางครั้ง	- ไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเลย

2. จากการตอบคำถามลงในใบกิจกรรม

เครื่องมือ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ข้อที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.	อธิบายบทบาทและหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่ปรากฏในกรณีศึกษาได้ครบและถูกต้อง 1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง บทบาทและหน้าที่ ดำเนินการจัดการเลือกตั้งทั่วประเทศ 2. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ บทบาทและหน้าที่ ตรวจสอบทรัพย์สิน ความร่ำรวยผิดปกติ และอายัดทรัพย์สินของนักการเมือง	4 (1) (1) (1) (1)
2.	อธิบายการขาดคุณลักษณะประชาธิปไตยของสมศักดิ์ครบทั้ง 3 ด้าน 1. การทุจริตในตำแหน่งหน้าที่ หรือ การคอร์รัปชัน 2. ความรับผิดชอบต่อการกระทำความผิด	3 (1) (1) (1)

	3. การใช้อำนาจในทางมิชอบ หรือ การละเมิดกฎหมายจากการชุมนุมประชาชน	
3.	ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน และ เหตุการณ์ที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมถูกต้องตามเสรีภาพถูกต้อง 1. การมีส่วนร่วมของประชาชน- การเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 2. การขัดขวางการมีส่วนร่วม – การชุมนุม การสั่งห้ามประชาชนในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วม หรือการส่งคนไปติดตามนางพรสมัย	2 (1) (1)
4.	อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนครบทั้ง 3 ข้อ 1. การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง 2. การร้องเรียนในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญตรวจสอบ 3. การลงชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	3 (1) (1) (1)
5.	อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ ยกตัวอย่างประกอบครบถ้วน 1. หมายถึง ความสำเร็จของประชาธิปไตย หรือ การมีส่วนร่วมกระบวนการตัดสินใจของรัฐ 2. การเลือกตั้ง หรือ การลงประชามติ 3. การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	3 (1) (1) (1)

รวม 15 คะแนน

หมายเหตุ การตอบคำถามที่แตกต่างจากเกณฑ์นี้ การให้คะแนนจะเป็นไปตามดุลยพินิจของผู้สอน

แนบสื่อการเรียนการสอน

1. กรณีศึกษา เรื่อง ความร่ำรวยของสมศักดิ์

หลังจากการประกาศยุบสภา คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการจัดการเลือกตั้งใหม่ภายใน 45 วันตามรัฐธรรมนูญ โดยจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพร้อมกันทั่วประเทศในวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ.2558 นายสมศักดิ์ ศักดิ์สม อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น สังกัดพรรครัฐบาลลงรับสมัครเลือกตั้งอีกครั้ง ผลปรากฏว่าประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่นเลือกเขาเข้ามาเป็นตัวแทนการใช้อำนาจทางการเมืองอย่างล้นหลาม สมศักดิ์ได้ยื่นแสดงบัญชีทรัพย์สินของตน คู่สมรสและบุตรต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติก่อนเข้ารับตำแหน่ง รายงานข่าวว่าเขามีทรัพย์สินรวมกันกว่า 20 ล้านบาท

ตลอดระยะเวลา 2 ปีของรัฐบาลใหม่ นายสมศักดิ์มีส่วนสำคัญในการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นเป็นอันมาก ขณะเดียวกันในช่วงเวลาดังกล่าว นายสมศักดิ์ซื้อดินเพิ่มขึ้นอีกกว่า 10 แปลง รถหรูอีกกว่า 3 คัน รวมเงินฝากในธนาคารประมาณกันว่ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นกว่า 100 ล้านบาทในช่วงที่ดำรงตำแหน่ง พฤติกรรมดังกล่าวทำให้นางพรสมัย สมัยพร ประธานภาคประชาสังคมจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการรวบรวมรายชื่อประชาชนผู้มีสิทธิในจังหวัดให้ไม่ต่ำกว่า 20,000คนเพื่อยื่นต่อวุฒิสภาเพื่อดำเนินการถอดถอนนายสมศักดิ์ออกจากตำแหน่ง

ข่าวการล่ารายชื่อถอดถอนรู้ไปถึงเขา นายสมศักดิ์พยายามขัดขวางการดำเนินงานของภาคประชาสังคมทุกวิถีทาง ทั้งข่มขู่นางพรสมัย สั่งห้ามประชาชนในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมและส่งคนไปติดตามนางพรสมัย อย่างไรก็ตามด้วยการเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง นางพรสมัยและภาคประชาสังคมก็สามารถรวบรวมรายชื่อประชาชนได้สำเร็จและยื่นให้กับวุฒิสภา วุฒิสภาจึงส่งเรื่องให้คณะกรรมการ ป.ป.ช สอบสวน ผลการสอบสวนปรากฏว่านายสมศักดิ์ไม่อาจชี้แจงที่มาของทรัพย์สินได้ คณะกรรมการ ป.ป.ช.จึงอายัดทรัพย์สิน และส่งรายการการสอบสวนให้กับวุฒิสภา วุฒิสภาจึงลงคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 5 ให้นายสมศักดิ์ออกจากตำแหน่งและตัดสิทธิ์ทางการเมืองนายสมศักดิ์เป็นเวลา 5 ปี

หมายเหตุ ชื่อบุคคลและสถานที่เป็นการสมมติขึ้นเพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น ผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาดูหมิ่นผู้ใด

2. ใบกิจกรรม เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์กรณีศึกษาจากนั้นตอบคำถามลงในใบกิจกรรมนี้ให้สมบูรณ์

1) องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญใดบ้างที่ถูกกล่าวถึงในกรณีศึกษา และแต่ละองค์กรมีบทบาทและหน้าที่อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2) พฤติกรรมของสมศักดิ์ สะท้อนถึงการขาดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี อย่างไร

.....

.....

.....

.....

3) เหตุการณ์ใดที่แสดงถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และเหตุการณ์ใดที่เป็นการขัดขวาง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

4) ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยวิธีการใดบ้าง อย่างไร

.....

.....

.....

.....

5) ให้นักเรียนสรุปความหมายของ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่าง

แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษา

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

เรื่อง ความหมาย ความสำคัญและประเภทของกฎหมาย

ผู้สอน วรุตม์ อินทฤทธิ์

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

สาระสำคัญ

กฎหมายเป็น ข้อบังคับของรัฐหรือหลักการปกครองประเทศที่ถูกต้องในด้านหลักการและกระบวนการออกกฎหมาย และการบังคับใช้เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และควบคุมความประพฤติของพลเมือง โดยประเภทของกฎหมายสามารถจำแนกได้ตามความสัมพันธ์ของคู่กรณี ตามหลักของการใช้กฎหมายและตามองค์การที่ออกกฎหมาย เป้าหมายสำคัญของการบังคับใช้กฎหมายคือการบังคับใช้ได้กับทุกคนอย่างเสมอภาคและเป็นไปอย่างยุติธรรม

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

1. ระบุปัญหาจากกรณีศึกษาได้
2. อธิบายความหมายและความสำคัญของกฎหมายได้
3. อธิบายลักษณะสำคัญและความแตกต่างของกฎหมายตามลำดับศักดิ์ของกฎหมายได้

ด้านทักษะ

1. วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายจากกรณีศึกษาได้
2. เสนอแนวทางแก้ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ยุติธรรมได้
3. มีส่วนร่วมในการอภิปรายภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

ด้านคุณลักษณะ

1. มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
2. มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน

สาระการเรียนรู้

ความหมาย ความสำคัญและประเภทของกฎหมาย

กฎหมาย หมายถึง ข้อบังคับของรัฐอันเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อใช้ควบคุมความประพฤติของพลเมือง หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษหรือผลร้ายอย่างอย่างหนึ่ง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการบังคับ

ความสำคัญของกฎหมาย

1. กฎหมายช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม
2. กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์กติกาของการอยู่ร่วมกันในสังคม
3. กฎหมายมีส่วนผลักดันให้ประชาชนรู้จักสิทธิและหน้าที่
4. การรู้กฎหมายและปฏิบัติตามข้อบัญญัติของกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต

ลักษณะของกฎหมาย

1. กฎหมายต้องมีลักษณะเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับให้กระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย
2. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ออกโดยรัฐอธิปัตย์หรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐหรือองค์กรนั้น
3. กฎหมายต้องเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับที่ใช้ได้โดยทั่วไป สามารถบังคับแก่ประชาชนได้ทุกเพศ ทุกวัย และทุกสถานที่ในราชอาณาจักร และเป็นไปอย่างยุติธรรม
4. กฎหมายต้องมีสภาพบังคับ และมีจุดมุ่งหมายชัดเจน รวมทั้งต้องมีผลบังคับใช้ได้ตลอดไป จนกว่าจะมีการแก้ไขหรือยกเลิก โดยปกติแล้วกฎหมายแต่ละฉบับจะมีผลบังคับใช้ในลักษณะดังนี้
  - มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป
  - มีผลบังคับนับตั้งแต่วันที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้บังคับตั้งแต่วันถัดจากการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

1. รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ กำหนดกลไกในการปกครองประเทศ กำหนดและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายฉบับใดที่มีความค้ำกับรัฐธรรมนูญย่อมสิ้นผลบังคับ โดยรัฐธรรมนูญออกโดยองค์กรพิเศษ คือ สภาร่างรัฐธรรมนูญ

2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายที่ช่วยขยายบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญซึ่งต้องการเน้นรายละเอียด เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเข้าใจอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน เพราะการจะนำรายละเอียดปลีกย่อยบรรจุลงในรัฐธรรมนูญย่อมทำให้รัฐธรรมนูญเียนเยื่อเกินความจำเป็น เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3. พระราชบัญญัติ คือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ตราขึ้นโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา เป็นกฎหมายที่มีการเสนอร่างกฎหมายโดยอาจผ่านทางสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะรัฐมนตรี หรือประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

4. พระราชกำหนด คือ กฎหมายอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมีกฎหมายเพื่อใช้บังคับ พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นโดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรีโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ โดยพระราชกำหนดนั้นมีลักษณะเป็นกฎหมายชั่วคราวแต่สามารถกลายเป็นกฎหมายถาวรได้ภายหลังจากที่รัฐสภาพิจารณาเห็นชอบ โดยการพิจารณาของรัฐสภานั้นมี 2 ลักษณะดังนี้

4.1 กรณีรัฐสภาให้ความเห็นชอบต่อพระราชกำหนด พระราชกำหนดจะมีผลบังคับใช้เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติ แต่คงใช้ชื่อว่า "พระราชกำหนด" ต่อไป ไม่เปลี่ยนแปลงชื่อเป็นพระราชบัญญัติแต่อย่างใด

4.2 กรณีรัฐสภาไม่ให้ความเห็นชอบในพระราชกำหนดที่ประกาศใช้แล้วย่อมทำให้พระราชกำหนดสิ้นสุด แต่ไม่กระทบใดๆถึงการใดๆที่ทำให้กระทำลงไปแล้วก่อนที่รัฐสภาจะไม่อนุมัติ

5. พระราชกฤษฎีกา คือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้น โดยคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี ลักษณะของการออกพระราชกฤษฎีกาอาจจะออกได้ ต่อไปนี้

5.1 ออกเพื่อกำหนดระยะเวลาการทำงานของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น พระราชกฤษฎีกาเปิดหรือปิดประชุมสภา พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

5.2 ออกพระราชกฤษฎีกาตามที่กฎหมายแม่บทกำหนดไว้ เช่น พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยเบี้ยประชุมกรรมการ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยเบิกค่าเช่าบ้านของข้าราชการ

6. กฎกระทรวง คือ กฎหมายที่รัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมายแม่บทออกโดยผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการตามที่กฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้

7. กฎหมายที่ตราโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือ อบจ.

7.2 เทศบาล

7.3 องค์การบริหารส่วนตำบล

7.4 กรุงเทพมหานคร

7.5 เมืองพัทยา

ประเภทของกฎหมาย

1. กฎหมายแบ่งตามความสัมพันธ์ของผู้ที่ต้องเกี่ยวข้องหรือตามคุณกรณี

1) กฎหมายเอกชน เป็นกฎหมายที่บังคับโดยคำนึงความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนต่อเอกชน หรือระหว่างพลเมืองกับพลเมืองที่มีความเท่าเทียมกัน รวมทั้งหากรัฐมีปัญหาข้อขัดแย้งกับเอกชนหรือพลเมืองของรัฐ รัฐก็ต้องถูกพิจารณาในฐานะเท่าเทียมกับเอกชน โดยกฎหมายเอกชนที่ควรรู้จัก มีดังนี้

(1) กฎหมายแพ่ง เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยสถานะและความเกี่ยวข้องกับพันของบุคคลเพื่อกำหนดสิทธิและการทำหน้าที่ในด้านต่างๆ เช่น กำหนดสภาพบุคคล ประเภทของทรัพย์สิน นิติกรรม สัญญา หนี้ ครอบครัวและมรดก เป็นต้น ปัญหาที่เกิดระหว่างเอกชนกับเอกชนอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่งจะนำไปสู่การพิจารณาคดีของศาลแพ่ง การชดใช้ค่าเสียหาย เรียกว่า "การจ่ายค่าสินไหมทดแทน"

(2) กฎหมายพาณิชย์ เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างกฎเกณฑ์ต่อเอกชนกับเอกชนที่ดำเนินธุรกิจผูกพันในเรื่องต่างๆ เช่น การซื้อขาย การเช่าทรัพย์สิน การจำนอง การจำนำ การกู้ยืมเงิน การฝากทรัพย์สิน

สำหรับประเทศไทยเมื่อมีการร่างกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้นำเอากฎหมายสองลักษณะดังกล่าวมารวมกันไว้ในเล่มเดียว เรียกว่า "ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์"

2) กฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมืองของรัฐในฐานะที่พลเมืองอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของรัฐ รัฐจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการปกครองและควบคุมพลเมืองให้อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายมหาชน

(1) กฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายหรือระเบียบสูงสุดของรัฐที่วางรากฐานการปกครองประเทศ วางรูปแบบการบริหารราชการแผ่นดินในทุกๆด้าน กฎหมายรัฐธรรมนูญจึงอาจเรียกว่าเป็นกฎหมายแม่บทของระบบและรูปแบบการปกครองประเทศ หากกฎหมายใดที่มีศักดิ์ต่ำกว่ามีข้อความที่ขัดแย้งกับความในรัฐธรรมนูญ ย่อมบังคับไม่ได้หรือต้องสิ้นผลการใช้บังคับไปโดยปริยาย

(2) กฎหมายปกครอง คือ กฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์การบริหารราชการแผ่นดิน สำหรับประเทศไทยนั้นการบริหารราชการแผ่นดินแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

(3) กฎหมายอาญา กฎหมายที่ว่าด้วยความผิดและการกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้นๆ กล่าวคือ การกระทำใดที่เป็นความผิดตามกฎหมายอาญา กฎหมายจะกำหนดไว้โดยชัดแจ้งสำหรับความผิดนั้น

(4) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์ขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญา โดยเริ่มจากการสืบสวนจับกุม คမ်းขังผู้กระทำ ซึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ

(5) กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ว่าด้วยการดำเนินคดีเมื่อเกิดข้อพิพาททางแพ่ง ตามขั้นตอนที่กฎหมายได้บัญญัติไว้โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

(6) พระธรรมนูญศาลยุติธรรม คือ กฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการจัดองค์กรของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีพิเศษอื่นๆ โดยภาพรวมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยภาพรวมพระธรรมนูญศาลยุติธรรมเป็นกฎหมายที่จัดองค์กรในรูปของศาลยุติธรรม เรียกว่า "จำนวนผู้พิพากษาที่จะทำการพิจารณาและพิพากษาคดีทุกประเภทของศาลยุติธรรม"

3) กฎหมายระหว่างประเทศ คือ กฎหมายหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างรัฐหรือประเทศที่มีความสัมพันธ์ในรูปของภาคีสมาชิกที่มีการรวมกลุ่มกัน เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันทั้งในยามปกติหรือในยามที่ขัดแย้งกัน

2. การแบ่งกฎหมายออกตามหลักของการใช้กฎหมาย

1) กฎหมายสารบัญญัติ คือ กฎหมายที่มีลักษณะเป็นเนื้อหาของกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายรัชฎากร และพระราชบัญญัติฉบับต่างๆ

2) กฎหมายวิธีสบัญญัติ คือ กฎหมายที่มีลักษณะกำหนดขั้นตอนของกระบวนการใช้กฎหมายหรือกระบวนการวิธีพิจารณาคดี เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูแสดงภาพความขัดแย้งระหว่าง 2 กลุ่มทางการเมืองในประเทศ จากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียน ดังนี้

1.1 นักเรียนคิดว่าการปะทะของกลุ่มการเมืองดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของรัฐและพลเมืองอย่างไร

1.2 แนวทางใดบ้างที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวนี้

1.3 หากสังคมไทยไม่มีกฎหมายจะส่งผลกระทบต่อกรดำเนินชีวิตอย่างไร

2. ครูเชื่อมโยงจากคำตอบของนักเรียนเข้าสู่บทเรียนเรื่อง "ความหมาย ความสำคัญและประเภทของกฎหมาย"

ขั้นสอน

ขั้นนำเสนอกรณีศึกษา

1. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint อธิบายความหมายและความสำคัญของกฎหมายให้นักเรียนฟังพอสังเขป

2. ครูอธิบายลำดับชั้นของกฎหมายให้นักเรียนเห็นถึงที่มาของกฎหมายในแต่ละประเภท โดยครูชี้ให้นักเรียนเห็นว่ากฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่าจะมีเนื้อความขัดแย้งกับกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์สูงกว่ามิได้

3. ครูนำเสนอกรณีศึกษา เรื่อง "การบังคับใช้กฎหมาย" เพื่อให้นักเรียนทำความเข้าใจกรณีศึกษาร่วมกันจากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียนว่า "กรณีศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร"

ขั้นระบุประเด็นปัญหา

2. ครูให้นักเรียนอ่านบทพจนานุกรมศึกษาอีกครั้ง จากนั้นครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนระบุปัญหาจากกรณีศึกษา โดยมีคำถามสำคัญ ดังนี้

- เกิดอะไรขึ้นจากกรณีศึกษา
- ปัญหาจากเรื่องดังกล่าวคืออะไร

3. ครูกับนักเรียนร่วมกันระบุประเด็นปัญหา จากนั้นครูเขียนปัญหาจากกรณีศึกษานั้นลงบนกระดาน

ขั้นวิเคราะห์กรณีศึกษา

4. ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คนเพื่อร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์กรณีศึกษา

5. ครูแจกกรณีศึกษาเรื่อง "การบังคับใช้กฎหมาย" พร้อมทั้งใบกิจกรรม เรื่อง "ความยุติธรรม" (แนบไว้ท้ายแผน) ให้กับนักเรียนแต่ละกลุ่ม

6. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษา และตอบคำถามลงในใบกิจกรรม โดยมีคำถามสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ปัญหาจากกรณีศึกษาดังกล่าว คืออะไร
- 2) การบังคับใช้กฎหมายส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างไร
- 3) จากกรณีศึกษา พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ยังสามารถบังคับใช้ได้ ในสังคมปัจจุบันหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 4) รัฐบาลสามารถออกพระราชกฤษฎีกายกเลิกการบังคับใช้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- 5) ให้นักเรียนเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ยุติธรรมในสังคมไทย

ขั้นการอภิปราย

7. ครูจัดบรรยากาศชั้นเรียนให้เป็นห้องเรียนของการอภิปราย ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายปัญหาจากกรณีศึกษาภายในกลุ่มเพื่อหาคำตอบ

8. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อสรุปของกลุ่มตนมาแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างกลุ่ม

9. ครูตั้งคำถามนักเรียนเพื่อทดสอบกระบวนการคิดในระหว่างการอภิปราย ดังนี้

- นักเรียนแต่ละกลุ่มมีเหตุผลใดที่นำไปสู่คำตอบของคำถามในแต่ละข้อ
- ข้อสรุปของนักเรียนสมเหตุสมผลแล้วหรือไม่
- สามารถพิจารณาแตกต่างจากข้อสรุปนี้ได้หรือไม่ อย่างไร

10. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint อธิบายเพิ่มเติมเรื่อง ประเภทของกฎหมาย

ขั้นสรุป

ขั้นสรุปผล

1. ครูยกตัวอย่างสถานการณ์การเลือกตั้งประเภทต่างๆจากนั้นให้นักเรียนตอบคำถามว่า จากสถานการณ์ดังกล่าวการบังคับใช้กฎหมายมีความเสมอภาคหรือไม่

2. ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปความหมาย ความสำคัญและประเภทของกฎหมาย โดยครูชี้ให้นักเรียนเห็นว่ากฎหมายมีความสำคัญในสังคมประชาธิปไตย โดยการบังคับใช้กฎหมายนั้นต้องใช้ได้กับทุกคนอย่างเสมอภาคและมีความยุติธรรม

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. PowerPoint
2. ใบกิจกรรม เรื่อง ความยุติธรรม
3. กรณีศึกษา เรื่อง การบังคับใช้กฎหมาย

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนและการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

เครื่องมือ แบบประเมินโดยใช้ Scoring Rubric

พฤติกรรมที่สังเกต	4 =ดีมาก	3= ดี	2= พอใช้	1=ควรปรับปรุง
ความรับผิดชอบ ในหน้าที่	- ส่งงานตาม กำหนดเวลา - เข้าเรียนทุกครั้ง	- ส่งงานหลัง กำหนดเวลา 1-3 วัน - เข้าเรียน มากกว่าร้อยละ 80	- ส่งงานหลัง กำหนดเวลา 4-7 วัน - เข้าเรียน มากกว่าร้อยละ 60	- ส่งงานหลัง กำหนดเวลา มากกว่า 1 สัปดาห์ - เข้าเรียนต่ำกว่า ร้อยละ 60
การมีส่วนร่วมใน การทำงานกลุ่ม	- มีส่วนร่วมใน การทำงานกลุ่ม ทุกครั้ง	-มีส่วนร่วมในการ ทำงานกลุ่มเป็น ส่วนมาก	- มีส่วนร่วมใน การทำงานกลุ่ม บางครั้ง	- ไม่มีส่วนร่วมใน การทำงานกลุ่ม

	- มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มทุกครั้ง	- มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มส่วนมาก	- มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มบางครั้ง	- ไม่มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่ม
ความซื่อสัตย์ในการทำงาน	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองทุกครั้ง	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเป็นส่วนมาก	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยเป็นบางครั้ง	-ไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเลย

2. จากการตอบคำถามลงในใบกิจกรรม
เครื่องมือ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ข้อที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.	ระบุปัญหาจากกรณีศึกษาครบถ้วนทั้ง 3 ประเด็น 1. ชาวบ้านรุกพื้นที่ป่าสงวน 2. การเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ 3. การบังคับกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม	3 (1) (1) (1)
2.	อธิบายความสำคัญของกฎหมายที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1. ข้อบังคับของรัฐ 2. บรรทัดฐานเพื่อเป็นกรอบความประพฤติของคนในสังคม 3. กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชน 4. หลักเกณฑ์ในการพิพากษาคดีและระงับเหตุความวุ่นวาย	4 (1) (1) (1) (1)
3.	อธิบายการบังคับใช้กฎหมาย พร้อมทั้งระบุเหตุผล ตอบ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติยังคงบังคับใช้ได้ เหตุผล 1. หากยังไม่มีกรยกเลิกกฎหมาย 2. หากไม่มีการออกกฎหมายใหม่มาแทนที่กฎหมายฉบับนั้นยังคงบังคับใช้ได้เสมอ	3 (1) (1) (1)

4.	อธิบายการบังคับใช้กฎหมายตามลำดับศักดิ์ พร้อมทั้งระบุ เหตุผล ดังนี้ <u>ตอบ</u> ไม่ได้ <u>เหตุผล</u> พระราชกฤษฎีกาเป็นกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่า ดังนั้นจึงมีข้อความยกเลิกหรือขัดต่อพระราชบัญญัติไม่ได้	2 (1) (1)
----	--	-----------------------------

รวม 12 คะแนน

หมายเหตุ การตอบคำถามที่แตกต่างจากเกณฑ์นี้ การให้คะแนนจะเป็นไปตามดุลยพินิจของผู้สอน
 แนบสื่อท้ายแผน

แบบสื่อการเรียนการสอน

1. กรณีศึกษาเรื่อง "การบังคับใช้กฎหมาย"

เมื่อพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 บังคับใช้ รัฐบาลในแต่ละชุดได้ดำเนินการปกป้องสัตว์ป่าและป่าสงวนแห่งชาติมาอย่างต่อเนื่อง เฉพาะในปี พ.ศ.2557 ที่ผ่านมา รัฐบาลได้จับกุมและฟ้องร้องคดีชาวบ้านมากกว่า 300 คนในข้อหาบุกรุก และอีกกว่า 1,700 ครอบครัวถูกประกาศยึดคืนพื้นที่ทำกิน โดยคาดการณ์ว่าในปี 2558 นี้ การดำเนินคดีกับผู้บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติจะเพิ่มมากขึ้นเป็นกว่า 35,000 ครอบครัว

การดำเนินคดีกับผู้บุกรุกในปีที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงสะท้อนจากภาคประชาสังคมในหลายภูมิภาคของประเทศ อาทิ นายไพโรจน์ โรจนไพโร ตัวแทนกลุ่มสมัชชาชาวนาชาวไร่ภาคอีสานได้ออกมาประท้วงรัฐบาล เนื่องจากผู้ที่ถูกรัฐดำเนินคดีและถูกยึดพื้นที่ทำกินนั้นส่วนมากเป็นคนจนที่ถูกตั้งข้อหาทั้งการบุกรุก ครอบครองที่ดินไม่ชอบธรรม และการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยแบบไม่ได้รับอนุญาต โดยชาวบ้านทั้งหมดไม่มีโอกาสได้ชี้แจงข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์สิทธิใดๆถึงที่มาที่ไปของที่อยู่อาศัยของตน นอกจากนี้นายไพโรจน์ยังเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้มายาวนานกว่า 50 ปี ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยมีประชากรประมาณ 30 ล้านคน แต่ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรกว่า 65 ล้านคน ดังนั้นความต้องการใช้ที่ดินของประชาชนจึงมีมากขึ้น กฎหมายฉบับนี้จึงไม่เหมาะสมและไม่สามารถบังคับใช้ได้ในปัจจุบัน

ในด้านนายประชา ชาตรีประภา ตัวแทนเกษตรกรภาคใต้ กล่าวว่า ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้นมีหลายบริษัทที่หมดสัญญาเช่าบนพื้นที่ดินของรัฐแต่ยังคงดำเนินกิจการโดยไม่ผิด ไม่ถูกยึดพื้นที่หรือถูกไล่ นั่นเพราะนโยบายของรัฐบาลเอื้อประโยชน์ต่อนายทุน ขณะที่ผู้ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายเป็นชาวบ้าน ชาวสวนที่มีฐานะยากจนเท่านั้น

หมายเหตุ ชื่อบุคคลและสถานที่เป็นการสมมติขึ้นเพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอนเท่านั้น ผู้เขียนไม่ได้มีเจตนาดูหมิ่นผู้ใด

2. ใบกิจกรรม เรื่อง ความยุติธรรม

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์กรณีศึกษาจากนั้นตอบคำถามลงในใบกิจกรรมนี้ให้สมบูรณ์

1) ให้นักเรียนระบุปัญหาจากกรณีศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) กฎหมายมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3) จากกรณีศึกษา พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ยังสามารถบังคับใช้ได้ ในสังคมปัจจุบันหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

4) รัฐบาลสามารถออกพระราชกฤษฎีกายกเลิกการบังคับใช้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่าง

แผนการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้วิธีการนศึกษา

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

เรื่อง ความหมาย ความสำคัญและปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ผู้สอน วรุตม์ อินทฤทธิ์

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

สาระสำคัญ

สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของมนุษย์ที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายระหว่างประเทศ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศต่างๆในโลกล้วนมีพื้นฐานและได้รับการพัฒนาจากปฏิญาสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติซึ่งมีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเบื้องต้น สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้นักเรียนสามารถ

ด้านความรู้

1. ระบุปัญหาจากกรณีศึกษาได้
2. อธิบายความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชนได้
3. อธิบายลักษณะสำคัญของความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมได้
4. อธิบายสาระสำคัญของปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้

ด้านทักษะ

1. วิเคราะห์ความสอดคล้องจากกรณีศึกษากับสาระสำคัญของปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้
2. เสนอแนวทางการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสังคมพหุวัฒนธรรมได้
3. มีส่วนร่วมในการอภิปรายภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

ด้านคุณลักษณะ

1. มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

2. มีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เอาเปรียบผู้อื่น

สาระการเรียนรู้

ความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล ที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่รับรองหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตาม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

ปฏิญญาฉบับนี้มี วัตถุประสงค์และหลักการสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆจำนวน 30 ข้อ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ สิทธิมนุษยชนเบื้องต้น (ข้อ 1-3) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ข้อ 4-23) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ข้อ 24-27) หน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคนต่อระเบียบสังคม และการรับรองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพพื้นฐานระหว่างประเทศ (ข้อ 28-30)

1. มนุษย์ทั้งปวงเกิดมาอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างๆ
2. ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลนี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกใดๆ
3. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงแห่งบุคคล
4. บุคคลจะตกอยู่ในสภาวะความเป็นทาส หรือภาวะจำยอมไม่ได้ ทั้งนี้ห้ามการค้าทาสทุกรูปแบบ
5. บุคคลจะถูกกระทำการทรมาน หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้
6. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย
7. ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ

8. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย
9. บุคคลจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้
10. มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ จะได้รับพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียง
11. ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย
12. บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบงำ ที่อยู่อาศัย การสื่อสาร หรือจะถูกกลบเกลี่ยเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้
13. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนย้ายและการอยู่อาศัยในพรมแดนของแต่ละรัฐ และมีสิทธิที่จะออกนอกประเทศของตนเองหรือกลับสู่ประเทศของตนเองได้
14. ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาที่ลี้ภัยภายในประเทศอื่นจากการประหัตประหารได้ แต่สิทธินี้จะยกขึ้นกล่าวอ้างจากความผิดในประเด็นการเมือง หรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้
15. ทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติและสามารถเปลี่ยนแปลงสัญชาติของตนเองได้
16. ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติของสังคม เพราะฉะนั้น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ และชายหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์ตามกฎหมายแล้วทุกคน มีสิทธิที่จะสมรสและสร้างครอบครัวของตนเองได้
17. ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินของตนเอง หรือทรัพย์สินที่ร่วมกับผู้อื่น
18. ทุกคนมีสิทธิในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ และมีอิสระในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อถือของตนในชุมชนหรือในที่สาธารณะ
19. ทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น แสวงหาข้อมูลข่าวสาร และสามารถรับส่งข้อคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านสื่อใดๆก็ได้ โดยปราศจากการแทรกแซง
20. ทุกคนมีสิทธิในการชุมนุมและการสมาคมโดยสันติ

21. ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศของตนทั้งโดยทางตรงหรือผ่านทางผู้แทนซึ่งมาจากการเลือกตั้ง รวมทั้งทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนโดยเสมอภาค

22. สมาชิกทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงหลักประกันทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

23. ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน สามารถเลือกงานได้โดยอิสระและมีการคุ้มครองเมื่อเกิดการว่างงาน รวมทั้งทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างเท่าเทียมกัน สำหรับงานที่เท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆทั้งนี้ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้งหรือเข้าร่วมสหภาพแรงงาน

24. ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและการผ่อนคลายยามว่าง โดยวันพักผ่อนดังกล่าวจะต้องได้รับค่าจ้าง

25. ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การดูแลรักษาทางการแพทย์ และบริหารสังคมที่จำเป็นเพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนเองและครอบครัว

26. ทุกคนมีสิทธิรับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากรัฐ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น

27. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในวัฒนธรรมชุมชนอย่างอิสระ และทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์อันเกิดจากการประดิษฐ์กรรมทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรมซึ่งตนเป็นผู้สร้างขึ้น

28. ทุกคนมีสิทธิจัดระเบียบทางสังคมและระหว่างประเทศ

29. การใช้สิทธิและอิสรภาพทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัด เพียงเท่าที่มีกำหนดไว้ตามกฎหมายเท่านั้น ตลอดจนสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้จะต้องไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ว่ากรณีใด

30. ไม่มีบทใดในปฏิญานี้ที่อาจตีความได้ว่าเป็นการให้สิทธิใดแก่รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใดในการดำเนินกิจกรรมใด หรือกระทำการอันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ ณ ที่นี้

โดยกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนในปัจจุบันล้วนมีพื้นฐานและได้รับการพัฒนามาจากปฏิญานี้ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติทั้งสิ้น

กิจกรรมการเรียนรู้

ชั้นนำ

1. ครูแสดงภาพผู้อพยพชาวซีเรียที่หนีสงครามเข้าไปยังสหภาพยุโรป จากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียน ดังนี้

1.1 นักเรียนคิดว่าสหภาพยุโรปควรดำเนินการให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชนแก่ผู้อพยพเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร

1.2 นักเรียนคิดว่าหน่วยงานใดควรเข้ามาให้การช่วยด้านสิทธิมนุษยชนกับผู้อพยพเหล่านี้ เพราะเหตุใด

2. ครูเชื่อมโยงจากคำตอบของนักเรียนเข้าสู่การเรียนรู้เรื่อง ความหมาย ความสำคัญและปฎิญญาสิทธิมนุษยชนสากล

ขั้นสอน

ชั้นนำเสนอกรณีศึกษา

1. ครูใช้โปรแกรม PowerPoint นำเสนอกรณีศึกษา เรื่อง “ชีวิตของมาลาตีในสังคมนอินเดีย” เพื่อให้นักเรียนทำความเข้าใจกรณีศึกษาร่วมกัน จากนั้นครูตั้งคำถามนักเรียนว่า "กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร"

ขั้นระบุประเด็นปัญหา

2. ครูให้นักเรียนอ่านบทพจนกรณศึกษาอีกครั้ง จากนั้นครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนระบุปัญหาจากกรณศึกษา โดยมีคำถามสำคัญ ดังนี้

- เกิดอะไรขึ้นจากกรณศึกษา
- ปัญหาจากเรื่องดังกล่าวคืออะไร

3. ครูกับนักเรียนร่วมกันระบุประเด็นปัญหา จากนั้นครูเขียนปัญหาจากกรณศึกษานั้นลงบนกระดาน

ขั้นวิเคราะห์กรณศึกษา

4. ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5-7 คนเพื่อร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์กรณศึกษา

5. ครูแจกกรณศึกษาเรื่อง "ชีวิตของมาลาตีในสังคมนอินเดีย" พร้อมทั้งใบกิจกรรม เรื่อง "สิทธิมนุษยชนสากล" (แนบไว้ท้ายแผน) ให้กับนักเรียนแต่ละกลุ่ม

6. ครูแจกสาระสำคัญของ ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม

7. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์กรณีศึกษา และตอบคำถามลงในใบกิจกรรม โดยมีคำถามสำคัญดังต่อไปนี้

1) การแบ่งชนชั้นในสังคมอินเดียส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างไร

2) จากชีวิตครอบครัวของ "มาลาตี" แสดงถึงการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อใดบ้าง อย่างไร

3) "สังคมอินเดียเป็นสังคมแห่งความเป็นพหุนิยม"

ประโยคดังกล่าวถูกต้องหรือไม่ อย่างไร

4) หากชุมชนของนักเรียนเต็มไปด้วยความแตกต่างของประชากร นักเรียนจะมีแนวทางปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความแตกต่างนี้อย่างไร

ขั้นการอภิปราย

7. ครูจัดบรรยากาศชั้นเรียนให้เป็นห้องเรียนของการอภิปราย ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายปัญหาจากกรณีศึกษาภายในกลุ่มเพื่อหาคำตอบ

8. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อสรุปของกลุ่มตนมาแลกเปลี่ยนร่วมกันระหว่างกลุ่ม

9. ครูตั้งคำถามนักเรียนเพื่อทดสอบกระบวนการคิดในระหว่างการอภิปราย ดังนี้

- นักเรียนแต่ละกลุ่มมีเหตุผลใดที่นำไปสู่คำตอบของคำถามในแต่ละข้อ
- ข้อสรุปของนักเรียนสมเหตุสมผลแล้วหรือไม่
- สามารถพิจารณาแตกต่างจากข้อสรุปนี้ได้หรือไม่ อย่างไร

ขั้นสรุป

ขั้นสรุปผล

1. ครูยกตัวอย่างสถานการณ์สั้นๆที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน จากนั้นให้นักเรียนตอบคำถามว่า จากสถานการณ์ดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ เพื่อทดสอบความเข้าใจโมทัศน์ของนักเรียน

2. ครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปความหมายและความสำคัญของสิทธิมนุษยชน โดยครูชี้ให้นักเรียนเห็นว่าการเคารพสิทธิมนุษยชนในสังคมที่เต็มไปด้วยความแตกต่างหลากหลายเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นสิ่งที่แสดงถึงการเคารพศักดิ์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์

3. ครูให้นักเรียนเติมคำตอบในใบกิจกรรมให้สมบูรณ์จากนั้นนำมาส่งครู

สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้

1. PowerPoint
2. ใบกิจกรรม เรื่อง สิทธิมนุษยชนสากล

3. กรณีศึกษา เรื่อง ชีวิตของมาลาตีในสังคมอินเดีย

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน

เครื่องมือ แบบประเมินโดยใช้ Scoring Rubric

พฤติกรรมที่สังเกต	4 =ดีมาก	3= ดี	2= พอใช้	1=ควรปรับปรุง
ความรับผิดชอบในหน้าที่	- ส่งงานตามกำหนดเวลา - เข้าเรียนทุกครั้ง	- ส่งงานหลังกำหนดเวลา 1-3 วัน - เข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 80	- ส่งงานหลังกำหนดเวลา 4-7 วัน - เข้าเรียนมากกว่าร้อยละ 60	- ส่งงานหลังกำหนดเวลามากกว่า 1 สัปดาห์ - เข้าเรียนต่ำกว่าร้อยละ 60
การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มทุกครั้ง - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มทุกครั้ง	-มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มเป็นส่วนมาก - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มส่วนมาก	- มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่มบางครั้ง - มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่มบางครั้ง	- ไม่มีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม - ไม่มีส่วนร่วมในการตอบคำถามและอภิปรายกลุ่ม
ความซื่อสัตย์ในการทำงาน	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองทุกครั้ง	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเป็นส่วนมาก	- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยเป็นบางครั้ง	-ไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองเลย

2. จากการตอบคำถามลงในใบกิจกรรม

เครื่องมือ เครื่องมือ เกณฑ์การวัดและประเมินผล

ข้อที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.	อธิบายผลการแข่งขันอันดับเดียวที่มีต่อการดำเนินชีวิตของ มาลาตีและครอบครัวครบ 4 ประเด็น 1. ถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกัน 2. ถูกสังคามรังเกียจ 3. ถูกทำร้ายร่างกายจนถึงแก่ความตาย 4. การไม่ได้รับความยุติธรรมทางกฎหมาย	4 (1) (1) (1) (1)
2.	วิเคราะห์ชีวิตของมาลาตีกับหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนมากกว่า 4 ข้อขึ้นไป พร้อมทั้งยกตัวอย่างเหตุการณ์ ประกอบ ชัดเจน 1. มนุษย์ทั้งปวงเกิดมาอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและ สิทธิต่างๆ <u>ตัวอย่าง</u> มาลาตีไม่ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมในสังคม ถูกทุบ ตีจนเสียชีวิต 2. ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญา สากลนี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกใดๆ <u>ตัวอย่าง</u> ลูกๆของมาลาตีถูกแบ่งแยกในสังคมโรงเรียน 3. บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย การสื่อสาร หรือจะถูกลบล้างเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ <u>ตัวอย่าง</u> เธอไม่มีสิทธิมีชีวิตที่สุขสบาย ลูกชายไม่สามารถ แต่งงานที่หรรษาได้ 4. ทุกคนมีสิทธิในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ และมี อิสระในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อถือของตนใน ชุมชนหรือพื้นที่สาธารณะ	8 (1) (1) (1) (1) (1) (1) (1)

	ตัวอย่าง ไม่มีเสรีภาพในการเปลี่ยนศาสนา	(1)
3.	อธิบายความเป็นสังคมพหุนิยมได้อย่างถูกต้อง ตรงประเด็น พร้อมทั้งแสดงเหตุผลดังนี้ 1. ถูกต้อง เหตุผล 1.1 เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม 1.2 มีการแบ่งชนชั้นทางสังคมตามระบบวรรณะ	3 (1) (1) (1)
4.	เสนอแนวทางการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความแตกต่าง หลากหลายในสังคม ถูกต้อง โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ 1. เคารพความคิดเห็นแตกต่าง 2. มีเหตุผลไม่ใช่อารมณ์ในการดำเนินชีวิต 3. ความเสมอภาคและความเท่าเทียม 4. ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ปัญหา 5. อดทนอดกลั้นต่อความแตกต่างหลากหลาย	5 (1) (1) (1) (1) (1)

รวม 20 คะแนน

หมายเหตุ การตอบคำถามที่แตกต่างจากเกณฑ์นี้ การให้คะแนนจะเป็นไปตามดุลยพินิจของผู้สอน
แนบสื่อท้ายแผน

แบบสื่อการเรียนการสอน

1. กรณีศึกษาเรื่อง "ชีวิตของมาลาตีในสังคมอินเดีย"

อินเดียเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับสองของโลก ประมาณ 1,200 ล้านคน สภาพสังคมของอินเดียเต็มไปด้วยความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม พื้นฐานของสังคมอินเดียได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังนั้น สังคมอินเดียจึงมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมเป็น 4 ชั้นตามลักษณะของสีผิวและชาติกำเนิดของประชากร ได้แก่ ชนชั้นพราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร และบุคคลที่อยู่นอกวรรณะ ได้แก่ จันฑาล แม้ว่าปัจจุบันสังคมอินเดียได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว แต่การแบ่งชนชั้นทางสังคมก็ยังไม่เลือนหายไปจากสังคมอินเดีย

มาลาตี หญิงวรรณะจันฑาลชาวอินเดีย เธอกับลูก ๆ ของเธอ 3 คน เป็นครอบครัวที่ถูกกดขี่ข่มเหงมาตลอดชีวิต แม้ว่าเธอกับลูก ๆ จะได้รับการศึกษาพอสมควร แต่ชีวิตในโรงเรียนของลูก ๆ ของเธอนั้นถูกต้องแยกโต๊ะรับประทานอาหาร และไม่ได้รับอนุญาตให้ดื่มน้ำร่วมกับเด็กวรรณะอื่นๆ

ครั้งหนึ่งลูก ๆ ของเธอถูกลงโทษด้วยการตีด้วยเก้าอี้ เพียงเพราะจ่ายค่าเล่าเรียนไม่ตรงเวลา ในขณะที่นักเรียนคนอื่นๆ ที่อยู่ต่างวรรณะกัน ทำแบบเดียวกันกลับถูกตักเตือนเท่านั้น ครอบครัวของเธอมีที่ดินหนึ่งแปลงเพื่อทำกินอยู่ในรัฐ Maharashtra ที่ถูกรายล้อมด้วยคนในวรรณะอื่น ๆ ที่สูงกว่า แต่เธอไม่มีสิทธิที่จะมีชีวิตที่สุขสบาย ตอนลูกชายเธอแต่งงานก็ถูกเพื่อนบ้านกล่าวว่าไม่ให้จัดงานแต่งที่หรูหราเกินไป บ้านเธอไม่ได้รับอนุญาตให้มีไฟฟ้าใช้ ห้ามมิให้เปลี่ยนบ้านจากไม้ไผ่เป็นอิฐ ชาวบ้านไม่ยอมแม้กระทั่งให้เธอตักน้ำจากบ่อสาธารณะและวิดน้ำจากคลองเพื่อมารดน้ำพืชผัก รวมทั้งคัดค้านไม่ให้เธอเปลี่ยนศาสนาที่ตนนับถือ

เรื่องใหญ่เกิดขึ้นเมื่อหมู่บ้านจะทำถนนผ่านที่นาของเธอ เมื่อเธอประท้วงไม่ยอม ชาวบ้านก็เอาเกวียนม้าย้ายนาของเธอ มาลาตีไม่ยอมและไปแจ้งความกับตำรวจซึ่งตอนแรกก็มีได้ให้ความสนใจแต่อย่างไร แต่ต่อมาเหตุการณ์ตึงเครียดมากขึ้นตำรวจจึงออกแรงจับชาวบ้านที่ทำผิดกฎหมาย แต่ก็ปล่อยตัวออกมาหลังจากได้ประกันตัวเกือบจะทันที ในเวลาประมาณ 6 โมงเย็นของวันที่ปล่อยตัว

ผู้กระทำผิด ชาวบ้านประมาณ 70 คน ทั้งหญิงและชายมาล้อมบ้านเธอ เหล่ามือบรกรากเข้าลากมาลาตี และลูกๆทั้ง 3 คนออกมานอกบ้านและเขียนตีทั้งสี่คนจนเสียชีวิต

เรียบเรียงจาก www.varakorn.com

2. ใบกิจกรรม เรื่อง สิทธิมนุษยชนสากล

คำชี้แจง ให้นักเรียนวิเคราะห์กรณีศึกษาจากนั้นตอบคำถามลงในใบกิจกรรมนี้ให้สมบูรณ์

1) การแบ่งชนชั้นในสังคมอินเดียส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของมาลาตีและครอบครัวอย่างไร

.....

.....

.....

2) จากชีวิตครอบครัวของ "มาลาตี" แสดงถึงการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อใดบ้าง อธิบายพร้อมยกตัวอย่างให้ชัดเจน

.....

.....

.....

.....

.....

3) "สังคมอินเดียเป็นสังคมแห่งความเป็นพหุนิยม"

ประโยคดังกล่าวถูกต้องหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

4) หากชุมชนของนักเรียนเต็มไปด้วยความแตกต่างของประชากร นักเรียนจะมีแนวทางปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความแตกต่างนี้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

แบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยฉบับ ก.

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว จากนั้นกาเครื่องหมาย X ลงใน
กระดาษคำตอบที่จัดเตรียมไว้

1. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกี่ยวข้องกับเรื่องใดมากที่สุด

ก. สิทธิ	ข. หน้าที่
ค. ความเท่าเทียม	ง. นิติธรรม
2. เหตุการณ์ใดต่อไปนี้เป็นการละเมิดเสรีภาพของประชาชน

ก. คณะรัฐมนตรีสั่งระงับการฉายละครเนื่องจากมีเนื้อหาวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล
ข. รัฐบาลดำเนินการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์โดยปราศจากการลงประชามติจากประชาชน
ค. สมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญเสนอให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปเท่านั้น
ง. คณะรัฐมนตรีมีมติเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำให้กับแรงงานในจังหวัดที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจสูงเท่านั้น
3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่ารัฐต้องให้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน
อย่างทั่วถึงและเสมอกันไม่น้อยกว่าสิบสองปี สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานประชาธิปไตยข้อใดมากที่สุด

ก. ความเสมอภาค	ข. ความมีเหตุผล
ค. ความยุติธรรม	ง. การมีสิทธิ
4. ข้อใดกล่าวถูกต้อง เกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาล

ก. พรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มากกว่า 1 ใน 3 จึงสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้
ข. หัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน ไม่มีสิทธิจะได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี
ค. นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง
ง. การจัดตั้งรัฐบาลต้องมาจากเสียงข้างมากของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
5. ประชาชนในเทศบาลตำบลสามเสน มีความคิดเห็นด้านการพัฒนาตำบลที่แตกต่างกันโดยฝ่ายหนึ่ง
เสนอให้เทศบาลสร้างสาธารณะแห่งใหม่เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักผ่อนหย่อนใจแห่งใหม่ แต่
ประชาชนอีกจำนวนหนึ่งเห็นว่าฝ่ายการสร้างห้างสรรพสินค้าจะก่อให้เกิดรายได้มากกว่า จากกรณี
ดังกล่าวควรใช้แนวทางใดเพื่อหาทางออกตามกระบวนการประชาธิปไตย

ก. หลักความยุติธรรม	ข. หลักความเท่าเทียม
ค. หลักเสียงข้างมาก	ง. หลักการตัดสินใจ
6. การเลือกตั้งเกี่ยวข้องกับหลักการประชาธิปไตยข้อใดมากที่สุด

ก. เสรีภาพในการแสดงออก

- ข. หน้าที่ทางการเมือง
- ค. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
- ง. ความกระตือรือร้นทางการเมือง
7. สภาพสังคมในข้อใดสะท้อนความเป็นสังคม "พหุนิยม" มากที่สุด
- ก. ชาวพุทธในกรุงเทพมหานครร่วมกันทำบุญตักบาตรในวันอาสาฬหบูชา
- ข. ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- ค. แรงงานต่างชาตินับจำนวนมากเข้ามาทำงานในจังหวัดชลบุรีหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
- ง. ประชาชนในอำเภอชาติทั้ง 5 ชุมชนร่วมเป็นเจ้าของภาพทอดผ้าป่าสามัคคี
8. เหตุการณ์ใดต่อไปนี้สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม
- ก. ผู้ว่าราชการจังหวัดมี 1 สิทธิ 1 เสียงเช่นเดียวกับประชาชน
- ข. บุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปีไม่มีสิทธิในการเลือกตั้ง
- ค. ผู้ที่จ่ายภาษีให้รัฐทุกคนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย
- ง. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถเข้าเป็นกรรมการบริษัท
9. ผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมปฏิเสธการจ่ายเงินค่าชดเชยให้กับชุมชนในกรณีปล่อยน้ำเสียลงลำธาร แสดงถึงการขาดคุณลักษณะประชาธิปไตยในข้อใด
- ก. ความรอบคอบ
- ข. ความรับผิดชอบ
- ค. ความมีเหตุผล
- ง. ความซื่อสัตย์
10. ความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ขึ้นกับปัจจัยสำคัญในข้อใดมากที่สุด
- ก. การมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครองประเทศ
- ข. การกำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเหมาะสม
- ค. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกคนอย่างกว้างขวาง
- ง. การกำหนดขอบเขตอำนาจของสถาบันทางการเมืองอย่างรัดกุม
11. ข้อใดเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุด
- ก. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ข. การลงชื่อถอดถอนคณะรัฐมนตรี
- ค. การลงรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา
- ง. การเคารพสิทธิและเสรีภาพในสังคม
12. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสังคมประชาธิปไตย
- ก. การเลือกตั้งต้องเป็นอิสระและมีสมัยเวลาที่กำหนด
- ข. การเลือกตั้งต้องยุติและได้ผู้ชนะที่ชัดเจนแน่นอน
- ค. การเลือกตั้งต้องมีการแข่งขันระหว่าง 2 พรรคการเมือง

- ง. การเลือกตั้งต้องนำมาซึ่งตัวแทนที่ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มในประเทศ
13. การปฏิบัติตนของบุคคลใดสอดคล้องกับ สิทธิ ในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด
- ก. แอนจำยภาษาีประเภทบุคคลธรรมดาให้รัฐบาลตามอัตราเงินได้
ข. พรรณไปเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นครั้งแรก
ค. พงศ์เลือกนับถือศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์
ง. เอเข้ารับการเกณฑ์ทหารเมื่ออายุ 21 ปี
14. การปกครองตามหลักการใดทำให้รัฐบาลมีอำนาจจำกัด
- ก. หลักเทวสิทธิ์
ข. หลักรัฐธรรมนูญ
ค. หลักเสรีภาพ
ง. หลักนิติธรรม
15. บุคคลในข้อใดดำรงชีวิตเหมาะกับสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายในสังคม
- ก. ทศรุดทนต่อการรับฟังความคิดเห็นความแตกต่างแม้เขาจะไม่เห็นด้วยก็ตาม
ข. อนุรักษ์พูดโน้มนามให้เพื่อนเห็นพ้องกับเขาอยู่เสมอ
ค. ภัทราให้ความสำคัญการการแสดงความคิดเห็นของเพื่อนชาวยุโรปก่อนเสมอ
ง. พรประภาปฏิบัติตามข้อเสนอของเพื่อนเป็นประจำเพราะเธอไม่กล้าปฏิเสธ
16. การที่นางสาวสมศรี ได้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรกของประเทศ แสดงให้เห็นลักษณะของสังคมไทยอย่างไร
- ก. มีความงดงามอ่อนช้อย
ข. มีวัฒนธรรมในองค์กร
ค. มีความเสมอภาคทางสังคม
ง. มีความก้าวหน้าในทางการงาน
17. ข้อใดสะท้อนภาพการเลือกตั้งที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยมากที่สุด
- ก. พรรคการเมืองที่ลงรับสมัครเลือกตั้งในประเทศมีเพียงพรรคเดียว
ข. รัฐบาลควบคุมนโยบายการเลือกตั้งและการหาเสียงในประเทศได้
ค. พรรคเสรีนิยมเป็นพรรครัฐบาลมานานกว่าสามทศวรรษ
ง. การแข่งขันของพรรคการเมืองต่างๆอย่างเสรีเพื่อเสียงโหวตของประชาชน
18. การใช้หลักการใดทำให้รัฐสามารถดำเนินการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด
- ก. หลักเหตุผล
ข. หลักนิติธรรม
ค. หลักความเสมอภาพ
ง. หลักสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่
19. รัฐธรรมนูญกำหนดให้พลเมืองไทยสามารถลงชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ สืบเนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยในเรื่องใด
- ก. การมีสิทธิทางการเมือง
ข. การมีเสรีภาพทางการเมือง
ค. ความเสมอภาคทางการเมือง
ง. ความรับผิดชอบทางการเมือง

20. ข้อใดแสดงถึงความรับผิดชอบทางการเมืองมากที่สุด
- ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครนครณรงค์ให้ประชาชนเคารพกฎจราจร
  - คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติถอดถอนสมาชิกสภาที่ทุจริตในตำแหน่งหน้าที่
  - นายกรัฐมนตรีเยี่ยมผู้ประสบภัยแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
  - รัฐมนตรีคมนาคมประกาศลาออกจากตำแหน่งเมื่อไม่สามารถอธิบายรายการจัดซื้อเครื่องบินได้
21. การกระทำในข้อใดเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน
- แม่ค้าซึ่งผลไม้ให้ลูกค้าไม่ครบตามน้ำหนักที่เลือกซื้อ
  - ตำรวจจับกุมผู้ขับขี้อักรยานยนต์ที่ไม่สวมหมวกกันน็อค
  - นายจ้างทำร้ายร่างกายลูกน้องแทนการหักเงินเดือน
  - ผู้จัดการโรงเรียนเอกชนให้ครูออกจากงานเนื่องจากขาดงานบ่อยๆ
22. กิจกรรมใดเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- การประชุมเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมายเปิดบ่อนการพนันเสรี
  - การร่วมกันซ่อมแซมสะพานที่ชำรุดจากการถูกน้ำท่วม
  - การเข้าร่วมตักบาตรทำบุญหน้าที่ทำการอำเภอในวันขึ้นปีใหม่
  - การแต่งกายด้วยผ้าไทยไปทำงานทุกวันตามนโยบายการอนุรักษ์วัฒนธรรม
23. ข้อใดกล่าวผิดเกี่ยวกับระบอบการปกครอง
- ประชาธิปไตยมีรัฐธรรมนูญแต่เผด็จการไม่มี
  - ระบอบเผด็จการอาจจะมีการจัดการเลือกตั้ง
  - เผด็จการให้ความสำคัญกับหน้าที่ของพลเมือง
  - ประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ
24. ความในข้อใดสอดคล้องกับการปกครองประเทศโดยใช้หลักเสียงข้างมาก
- บุคคลที่เลือกพรรครัฐบาลได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย
  - รัฐบาลเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ
  - พลเมืองส่วนน้อยของประเทศไม่มีสิทธิเสนอกฎหมาย
  - การตัดสินใจของคนส่วนมากต้องไม่ขัดต่อสิทธิของคนส่วนน้อย
25. "ผู้มีอิทธิพลในจังหวัดชุมชู่มิให้นักลงทุนคนอื่นเข้ามาทำการค้าขาย ขณะที่ตำรวจในพื้นที่ไม่สามารถดำเนินคดีกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลเหล่านี้ได้" จากข้อความดังกล่าวสะท้อนว่าสังคมนี้ขาดการปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตยข้อใด
- การละเมิดสิทธิของผู้อื่น
  - การกระทำผิดกฎหมาย
  - การละเมิดเสรีภาพทางเศรษฐกิจ

- ง. การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ
26. หากเกิดข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับบริษัทเอกชน ควรดำเนินการในข้อใดเพื่อยุติปัญหา
- ใช้หลักเสียงข้างมากในการแก้ไขปัญหา
  - ดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครองให้พิจารณาคดีตามกฎหมาย
  - จัดตั้งคณะกรรมการกลางเพื่อไกล่เกลี่ยเจรจา
  - ยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ตัดสิน
27. การที่ประชาชนชาวไทยมีสิทธิในการออกเสียงลงประชามติต่อการตัดสินใจของรัฐบาล เป็นการสนับสนุนแนวคิดใด
- การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
  - การกระจายอำนาจให้ประชาชนปกครองตนเอง
  - การมีเหตุผลของรัฐบาล
  - การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
28. ข้อใดเป็นการกระทำที่ละเมิดเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตย
- การกำหนดตำแหน่งข้าราชการระดับสูงไว้สำหรับเพศชายเท่านั้น
  - การละเมิดกฎหมายและข้อบังคับของสังคม
  - การจำกัดอายุและคุณสมบัติของผู้มีสิทธิลงรับสมัครการเลือกตั้ง
  - การจำกัดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชน
29. ในการทำงานกลุ่มของฝนและเพื่อนๆ สมาชิกทุกคนแบ่งหน้าที่กันอย่างทั่วถึงจนงานสำเร็จได้ตามกำหนดเวลา การกระทำดังกล่าวสะท้อนว่าสมาชิกทุกคนกลุ่มมีคุณลักษณะประชาธิปไตยในข้อใด
- ความมีเหตุผล
  - ความรับผิดชอบ
  - ความอดทน
  - ความเสียสละ
30. เป้าหมายสำคัญของการบังคับใช้กฎหมายคือข้อใด
- ความยุติธรรม
  - ความมีเหตุผล
  - ความหลากหลายในสังคม
  - ความเสมอภาค

เฉลยแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยฉบับ ก.

ข้อ	เฉลย	ข้อ	เฉลย	ข้อ	เฉลย
1	ก	11	ง	21	ค
2	ก	12	ค	22	ก
3	ก	13	ข	23	ก
4	ง	14	ง	24	ง
5	ค	15	ก	25	ข
6	ค	16	ค	26	ข
7	ค	17	ง	27	ง
8	ค	18	ข	28	ง
9	ข	19	ก	29	ข
10	ค	20	ง	30	ก

แบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย ฉบับ ข.

1. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกี่ยวข้องกับเรื่องใดน้อยที่สุด
  - ก. สิทธิ
  - ข. หน้าที่
  - ค. ความเท่าเทียม
  - ง. นิติธรรม
2. เหตุการณ์ใดต่อไปนี้ ไม่ใช่ การละเมิดเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน
  - ก. คณะรัฐมนตรีสั่งระงับการฉายละครเนื่องจากมีเนื้อหาวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล
  - ข. นายกรัฐมนตรีประกาศปิดหนังสือพิมพ์ที่เขียนล้อการเมือง
  - ค. สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเสนอให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปเท่านั้น
  - ง. สมาชิกรัฐสภาออกกฎหมายให้สตรีที่แต่งงานแล้วต้องใช้นามสกุลของสามีเท่านั้น
3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ระบุว่ารัฐต้องให้การศึกษาระดับพื้นฐานแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเสมอภาคไม่น้อยกว่าสิบสองปี เกี่ยวข้องกับหลักการพื้นฐานประชาธิปไตยข้อใดน้อยที่สุด
  - ก. ความเสมอภาค
  - ข. ความมีเหตุผล
  - ค. ความยุติธรรม
  - ง. การมีสิทธิ
4. ข้อใดกล่าว ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาล
  - ก. พรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มากกว่า 1 ใน 3 จึงสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้
  - ข. หัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน มีสิทธิจะได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี
  - ค. นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
  - ง. การจัดตั้งรัฐบาลต้องมาจากเสียงข้างมากของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
5. สมาชิกตำบลหนองโพธิ์มีความคิดแตกต่างกันในเรื่องการสร้างสวนสาธารณะในตำบล ควรดำเนินการอย่างไร
  - ก. ส่งเรื่องให้ตุลาการศาลปกครองตัดสิน
  - ข. ดำเนินการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดลงมติเพื่อหาทางออกร่วมกัน
  - ค. เลื่อนการพิจารณาโครงการเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง
  - ง. แต่งตั้งคณะกรรมการกลางเพื่อไกล่เกลี่ยเจรจา
6. การเลือกตั้งเกี่ยวข้องกับข้อใดน้อยที่สุด
  - ก. สิทธิทางการเมือง
  - ข. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
  - ค. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

- ง. หลักระเบียงข้างมาก
7. สภาพสังคมในข้อใดสะท้อนความเป็นสังคม "พหุนิยม" น้อยที่สุด
- ชาวพุทธในกรุงเทพมหานครจำนวนมากร่วมกันทำบุญตักบาตรในวันอาสาฬหบูชา
  - ประชากรของจังหวัดเชียงใหม่ประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน
  - แรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในจังหวัดชลบุรีหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
  - ประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ร่วมทำบุญให้กับผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบ
8. ข้อใดแสดงถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในสังคม
- ผู้ที่จ่ายภาษีให้รัฐทุกคนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย
  - ประชาชนทุกคนในประเทศมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
  - นายกรัฐมนตรีมี 1 สิทธิ 1 เสียงเช่นเดียวกับประชาชน
  - สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถเข้าเป็นกรรมการบริษัทเอกชน
9. ผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมจ่ายเงินค่าชดเชยให้กับชุมชนในกรณีปล่อยน้ำเสียลงลำธาร แสดงถึงการมีคุณลักษณะประชาธิปไตยข้อใดชัดเจนที่สุด
- การเอาใจใส่
  - ความรับผิดชอบ
  - การปฏิบัติตามหน้าที่
  - ความซื่อสัตย์
10. ความสำเร็จของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ขึ้นกับปัจจัยสำคัญในข้อใด น้อยที่สุด
- การมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ
  - การกำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเหมาะสม
  - การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกคนอย่างกว้างขวาง
  - การกำหนดอำนาจของสถาบันทางการเมือง
11. ข้อใดแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด
- การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
  - การลงชื่อถอดถอนคณะรัฐมนตรี
  - การลงรับสมัครเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา
  - การเคารพสิทธิและเสรีภาพในสังคม
12. ข้อใดกล่าว ถูกต้องเกี่ยวกับการเลือกตั้งในสังคมประชาธิปไตย
- การเลือกตั้งต้องได้ข้อยุติและได้ผู้ชนะที่ชัดเจน
  - การเลือกตั้งเป็นลักษณะเฉพาะของระบอบประชาธิปไตย
  - การเลือกตั้งต้องมีการแข่งขันระหว่าง 2 พรรคการเมือง

- ง. การเลือกตั้งจะได้รัฐบาลที่เป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่ในประเทศ
13. การปฏิบัติตนของบุคคลใดเกี่ยวข้องกับสิทธิ ในระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุด
- ก. แอนจ่ายภาษีประเภทบุคคลธรรมดาให้รัฐบาลตามอัตราเงินได้
- ข. พรรณไปเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นครั้งแรก
- ค. พงศ์ได้รับการศึกษาภาคบังคับจนจบชั้น ม.3
- ง. เอกชัยได้รับการรักษาตามโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค
14. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองโดยหลักนิติธรรม
- ก. หลักการที่ส่งเสริมความเป็นรัฐนิยม
- ค. หลักการที่จำแนกหน้าที่ของคนในสังคม
- ค. หลักการที่ทำให้รัฐบาลมีเสรีภาพในการปกครอง
- ง. หลักการที่ทำให้รัฐบาลใช้อำนาจอย่างเหมาะสม
15. บุคคลในข้อใดปฏิบัติตน ไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย
- ก. ทศรودทนต่อการรับฟังความคิดเห็นความแตกต่างแม้เขาไม่เห็นด้วย
- ข. อนุรักษ์ใช้สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม
- ค. ภัทราเห็นความสำคัญการการแสดงความคิดเห็นของเพื่อนเสมอ
- ง. พรประภาพรเลือกคบเพื่อนที่มีรสนิยมเหมือนกับตน
16. "ถึงแม้ว่าปัจจุบันผู้หญิงจะมีความสามารถทัดเทียมกับผู้ชาย แต่สังคมไทยยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยงานของรัฐมากนัก"
- จากข้อความดังกล่าวสะท้อนภาพของสังคมไทยอย่างไร
- ก. ยึดถือธรรมเนียมและวัฒนธรรมขององค์กร
- ข. การเลือกปฏิบัติต่อความแตกต่างทางเพศในสังคม
- ค. ให้ความสำคัญกับแบบแผนการปฏิบัติของสังคม
- ง. ผู้ชายมีภาวะผู้นำมากกว่าผู้หญิง
17. ข้อใด ไม่ใช่ การเลือกตั้งที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย
- ก. การแข่งขันของพรรคการเมืองต่างๆอย่างเสรีเพื่อเสียงโหวตของประชาชน
- ข. การแสวงหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจากเสียงข้างมากของประชาชน
- ค. การเลือกผู้ที่มีอำนาจสูงสุดเพื่อปกครองประเทศ
- ง. การเป็นตัวแทนของประชาชนในการใช้อำนาจบริหารประเทศ
18. หลักการเกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน น้อยที่สุด
- ก. หลักความเท่าเทียม
- ข. หลักนิติธรรม
- ค. หลักรัฐนิยม
- ง. หลักความเสมอภาค

19. หากรัฐบาลสั่งห้ามประชาชนลงชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แสดงถึงการไม่ให้
ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยในเรื่องใด
- การมีเสรีภาพทางการเมือง
  - การมีสิทธิทางการเมือง
  - ความเสมอภาคทางการเมือง
  - ความรับผิดชอบทางการเมือง
20. ข้อใดแสดงถึงความรับผิดชอบทางการเมือง น้อยที่สุด
- ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครนครนรงค์ให้ประชาชนเคารพกฎจราจร
  - คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติถอดถอนสมาชิกสภาที่ทุจริตในตำแหน่งหน้าที่
  - นายกรัฐมนตรีเปิดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายไม่ไว้วางใจ
  - รัฐมนตรีกลาโหมประกาศลาออกจากตำแหน่งหลังไม่สามารถอธิบายรายการจัดซื้อเครื่องบินได้
21. การกระทำในข้อใด ไม่ใช่การละเมิดสิทธิมนุษยชน
- ผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนให้ครูส่งนักศึกษาออกจากงานเนื่องจากลาบ่อย
  - โรงงานน้ำปลาจ้างเยาวชนอายุต่ำกว่า 15 ทำงานเป็นประจำ
  - บริษัทเอกชนให้ค่าแรงผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชาย 30 เปอร์เซ็นต์
  - ผู้จัดการทำร้ายร่างกายลูกน้องเมื่อทำงานผิดพลาด
22. กิจกรรมใดเป็นไม่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
- การประชุมเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมายเปิดบ่อนการพนันเสรี
  - การลงนามถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
  - การร่วมตักบาตรทำบุญกับนักการเมืองที่ทำการอำเภอ
  - การรวมกลุ่มต่อต้านโรงไฟฟ้าถ่านหินในภาคตะวันออก
23. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับระบอบการปกครอง
- ประชาธิปไตยมีการเลือกตั้ง เผด็จการไม่มีการเลือกตั้ง
  - ประชาธิปไตยมีรัฐธรรมนูญ เผด็จการไม่มีรัฐธรรมนูญ
  - ประชาธิปไตยมีเสรีภาพ เผด็จการจำกัดเสรีภาพของประชาชน
  - ประชาธิปไตยมีกฎหมาย เผด็จการไม่มีกฎหมาย
24. ความในข้อใด ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองประเทศโดยใช้หลักเสียงข้างมาก
- บุคคลไม่ว่าจะเลือกพรรครัฐบาลหรือไม่ล้วนแต่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย
  - รัฐบาลเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ
  - มติของคนส่วนใหญ่ถือเป็นข้อยุติ
  - การตัดสินใจของคนส่วนมากต้องไม่ขัดต่อสิทธิของคนส่วนน้อย

25. "เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับกุมผู้มีอิทธิพลในพื้นที่และดำเนินคดีกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลเหล่านี้ได้" จากข้อความดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเรื่องใด มากที่สุด
- การปฏิบัติตามหลักสิทธิ และหน้าที่
  - การปฏิบัติตามนิติธรรม และหน้าที่
  - การปฏิบัติตามหน้าที่ และความรับผิดชอบ
  - การปฏิบัติตามความรับผิดชอบ และสิทธิ
26. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง
- พิจารณาพิพากษาคดีระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน
  - พิจารณาพิพากษาคดีระหว่างบุคคลธรรมดาทั่วไป
  - พิจารณาพิพากษาคดีของทหารทั้งสามเหล่าทัพ
  - พิจารณาพิพากษาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
27. "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิคัดค้านการออกเสียงลงประชามติเพื่อรับร่างรัฐธรรมนูญโดยประชาชน" ข้อความดังกล่าวเป็นการละเมิดแนวคิดใด
- การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
  - การกระจายอำนาจให้ประชาชน
  - การมีเหตุผลของรัฐบาล
  - การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
28. ข้อใดเป็นการส่งเสริมเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตย
- การเปิดโอกาสให้ผู้สมัครเข้ารับราชการโดยไม่มีข้อจำกัดทางเพศ
  - การลดเงื่อนไขด้านอายุและคุณสมบัติของผู้ลงรับสมัครเลือกตั้ง
  - การให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถยื่นถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐได้
  - การอนุญาตให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างกว้างขวาง
29. การทำงานกลุ่มของฝนและเพื่อนๆ สมาชิกในกลุ่มมักเกี่ยงกันทำหน้าที่ โดยอ้างว่าไม่ว่างกันอยู่ เสมอจนไม่สามารถทำงานได้เสร็จตามเวลาที่ครูกำหนด การกระทำดังกล่าวสะท้อนว่าสมาชิกในกลุ่มขาดคุณลักษณะประชาธิปไตยในข้อใด
ก. ความซื่อสัตย์	ข. ความรับผิดชอบ
ค. ความอดทน	ง. ความเสียสละ
30. การบังคับใช้กฎหมายต้องให้ความสำคัญกับเรื่องใด
ก. ความยุติธรรม	ข. ความมีเหตุผล
ค. ความหลากหลายในสังคม	ง. ความเสมอภาค

เฉลยแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตยฉบับ ข

ข้อ	เฉลย	ข้อ	เฉลย	ข้อ	เฉลย
1	ข	11	ค	21	ก
2	ค	12	ก	22	ค
3	ข	13	ก	23	ค
4	ก	14	ง	24	ข
5	ข	15	ง	25	ข
6	ข	16	ข	26	ก
7	ก	17	ค	27	ง
8	ค	18	ค	28	ง
9	ข	19	ข	29	ข
10	ง	20	ก	30	ก

ตัวอย่าง

แบบสอบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณระดับ X

โดย Robert H. Ennis และ Jason Milman

จัดซื้อลิขสิทธิ์อย่างถูกต้องจาก The Critical Thinking Co.™

ประเทศสหรัฐอเมริกา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แปลโดย

กรมการกงสุล กระทรวงต่างประเทศ

การสำรวจในนิโคมา (Nicoma)

ในปี ค.ศ. 2052 กลางเดือนมิถุนายน ขอให้นักเรียนจินตนาการดูว่า นักเรียนอยู่ในกลุ่มที่ 2 จากโลกที่ตกลงจอดในดาวเคราะห์นิโคมาซึ่งถูกค้นพบใหม่ ไม่ได้ยินข่าวคราวอะไรจากกลุ่มแรกซึ่งเดินทางมาถึงนิโคมาเมื่อ 2 ปีที่แล้ว กลุ่มของนักเรียนถูกส่งมาเพื่อทำรายงานเกี่ยวกับเรื่องว่า เกิดอะไรขึ้นกับกลุ่มแรก

ในแบบทดสอบนี้ นักเรียนจะได้รับแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับนิโคมา โดยกลุ่มของนักเรียนจะได้เรียนรู้ แล้วก็จะได้รับปัญหาซึ่งต้องการความคิดที่ชัดเจน ให้นักเรียนตอบคำถามเหล่านี้เสมือนกับว่า ข้อมูลที่นักเรียนได้รับเป็นความจริง

อย่าตอบแบบเดาสุ่ม ถ้านักเรียนไม่มีความคิดว่าอะไรคือคำตอบ ให้ปล่อยช่องคำตอบว่างไว้ ถ้านักเรียนมีความคิดดี แม้ว่าจะไม่เป็นไปในทางบวก ก็จงตอบคำถาม

การทดสอบนี้มี 4 หมวด ในหมวดแรก นักเรียนจะต้องไม่กลับไปยังปัญหาที่ครั้งหนึ่งได้ผ่านไปแล้ว

ในขั้นนี้ ขอให้นักเรียนรอนจนกระทั่งได้รับคำสั่งให้เริ่มต้น

หมวดที่ 1

เกิดอะไรขึ้นกับกลุ่มแรก

ภารกิจแรกของกลุ่มคุณ คือสืบค้นว่าเกิดอะไรขึ้นกับคณะนักสำรวจกลุ่มแรก กลุ่มของคุณได้มาถึงดาวนิโคมา และเพิ่งพบกระท่อมโลหะที่สร้างขึ้นโดยกลุ่มแรก มองจากข้างนอกแล้ว กระท่อมก็อยู่ในสภาพดี มันเป็นวันที่อบอุ่น และดวงอาทิตย์กำลังสาดแสงเจิดจ้า ต้นไม้ หิน หญ้าและนก ทำให้ดาวนิโคมา มีสภาพคล้ายกับอเมริกาเหนืออย่างมาก

คุณและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นคนแรกที่มาถึงหมู่ของกระท่อม คุณตะโกนถามไป แต่ไม่มีเสียงตอบกลับมา เจ้าหน้าที่สาธารณสุขกล่าวขึ้นว่า **"พวกเขาอาจจะเสียชีวิตไปแล้วก็ได้"** คุณพยายามค้นหาว่าสิ่งที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขกล่าวนั้น เป็นความจริงหรือไม่

แต่ละข้อจะมีข้อเท็จจริงบางอย่างที่นักเรียนได้รับ ให้นักเรียนตัดสินใจว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวสนับสนุนความคิด หรือ ข้อสันนิษฐานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือความคิดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขผิดพลาด หรือไม่ทั้งสองอย่าง

ให้นักเรียนพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละข้อ จากนั้นตอบคำถามลงไปในกระดาษคำตอบ ดังนี้

- ก. ข้อเท็จจริงนี้ **สนับสนุน** ความคิดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ว่าทุกคนในกลุ่มแรกเสียชีวิตแล้ว
- ข. ข้อเท็จจริงนี้ **คัดค้าน** ความคิดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
- ค. **ไม่ใช่ทั้งสองอย่าง** ข้อเท็จจริงนี้ไม่ได้ช่วยเราในการตัดสินใจเลย

ในหมวดแรกประกอบด้วยคำถามตั้งแต่ข้อ 1-25 โดย 2 ข้อแรกเป็นตัวอย่งการทำข้อสอบ ซึ่งนักเรียนสามารถถามคำตอบลงในกระดาษคำตอบ โดยการทำให้แบบทดสอบนี้ ห้ามให้นักเรียนย้อนกลับไปเปลี่ยนแปลงคำตอบ

1. คุณเดินเข้าไปในกระท่อมหลังแรก ทุกสิ่งทุกอย่างถูกปกคลุมด้วยฝุ่นหนาเตอะหลายชั้น

ตอบ ข้อ ก. เนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงที่แม้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าถูกต้อง แต่มีส่วนสนับสนุนความคิดของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขว่าทุกคนในกลุ่มแรกเสียชีวิตแล้ว

2. สมาชิกคนอื่นๆในกลุ่มของคุณพยายามสำรวจของกลุ่มแรกในบริเวณใกล้เคียง

ตอบ ข้อ ค. เนื่องจากการพยายามสำรวจไม่ได้ช่วยให้คุณตัดสินใจอย่างหนึ่งได้เลย

3. มีกระท่อมอยู่ 10 หลัง คุณเดินเข้าไปยังกระท่อมหลังที่ 2 และอีกครั้งที่คุณพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างถูกปกคลุมด้วยฝุ่นที่หนาเตอะ

4. คุณเดินเข้าไปในกระท่อมหลังที่ 3 ไม่มีฝุ่นเกาะอยู่บนเตาหุงอาหาร

5. คุณพบที่เปิดกระป๋องใกล้กับเตาหุงอาหารในกระท่อมหลังที่ 3

6. ภายในกระท่อมหลังที่ 3 คุณพบบันทึกประจำวันของสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มแรก เขียนโดยชายคนหนึ่ง ชื่อ จอห์น สติลตรอน (John Stilltron) วันที่ที่ลงไว้ครั้งสุดท้าย คือ 2 กรกฎาคม ค.ศ.2050 เป็นเวลา 1 เดือนหลังจากที่กลุ่มแรกเดินทางมาถึง

หมวดที่ 2

การตรวจสอบหมู่บ้านที่ดาวนิโคมา

เมื่อท้องฟ้าเริ่มมืด คุณตั้งแคมป์ที่ปักค้างคืน คุณเตรียมตัวเดินทางอีกครั้งในตอนเช้า หลังจากเดินทางมาแล้ว 1 ชั่วโมง คณะของคุณได้มาถึงหมู่บ้านกระท่อมหินแห่งหนึ่ง สภาพหมู่บ้านว่างเปล่า ไม่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ ดวงอาทิตย์กำลังสาบแสงเจิดจ้า คุณได้รับรายงานจากสมาชิกคนอื่นๆในกลุ่ม ในฐานะที่คุณเป็นหัวหน้ากลุ่ม

นักเรียนจะได้รับรายงาน 2 ครั้ง ในแต่ละครั้ง จงอ่านรายงานทั้งสองครั้ง แล้วตัดสินใจว่าข้อใดน่าเชื่อถือมากกว่ากัน จากนั้นตอบคำถามลงไปในกระดาษคำตอบ ดังนี้

- ก. ถ้านักเรียนคิดว่า **ข้อแรก** น่าเชื่อถือมากกว่า ให้กา ข้อ ก. ในกระดาษคำตอบ
 ข. ถ้านักเรียนคิดว่า **ข้อที่ 2** น่าเชื่อถือมากกว่า ให้กา ข้อ ข
 ค. ถ้านักเรียนคิดว่า **ทั้งสองข้อ** น่าเชื่อถือเท่าๆกัน ให้กา ข้อ ค.

ในหมวดที่ 2 ประกอบด้วยคำถามตั้งแต่ข้อ 26-50 โดยข้อแรกเป็นตัวอย่างการทำข้อสอบซึ่งนักเรียนสามารถกาคำตอบลงในกระดาษคำตอบ โดยการทำให้แบบทดสอบนี้ ห้ามให้นักเรียนย้อนกลับไปเปลี่ยนแปลงคำตอบ

26. ก. ช่างเครื่องยนต์ตรวจสอบลำธารบริเวณหมู่บ้าน แล้วรายงานว่า "น้ำไม่ปลอดภัยต่อการดื่ม"

ข. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กล่าวว่า "เรายังบอกไม่ได้ว่าน้ำปลอดภัยสำหรับการดื่ม"

ค. ข้อ ก. และข้อ ข. น่าเชื่อถือเท่าๆกัน

ตอบ ข้อ ข เพราะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขน่าจะรู้ดีกว่าช่างยนต์ว่าน้ำมีความปลอดภัยหรือไม่

27. ก. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขกล่าวว่า "น้ำนี้ไม่ปลอดภัยสำหรับการดื่ม"

ข. คนอื่นๆหลายคนเป็นทหาร ทหารคนหนึ่งกล่าวว่า "แหล่งน้ำนี้ไม่ปลอดภัย"

ค. ข้อ ก. และข้อ ข. น่าเชื่อถือเท่าๆกัน

28. ก. ช่างเครื่องยนต์กล่าวว่า "น้ำมันดูใสสะอาด"

ข. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขซึ่งหลังจากทำการตรวจพิสูจน์แล้ว กล่าวว่า "น้ำมันนี้มีความปลอดภัยสำหรับการดื่ม"

ค. ข้อ ก.และข้อ ข. น่าเชื่อถือเท่าๆกัน

29. ก. ทหารนายหนึ่งมองไปที่ควันที่กำลังพวยพุ่งขึ้น ซึ่งดูเหมือนว่าจะปรากฏอยู่ด้านหลังกระท่อมหินหลังใหญ่ที่สุดที่ตั้งอยู่บนเนินเขาระยะห่างออกไปประมาณ 100 หลา ทหารนายนั้นกล่าวว่า "ควันมาจากกองไฟซึ่งอยู่ห่างจากที่นี่ไปประมาณ 100 หลา"

ข. ทหารอีกนายหนึ่งซึ่งเพิ่งไปด้านหลังกระท่อมหินใหญ่ที่สุดมา กล่าวว่า "โอ ไม่นะ ไฟอยู่ไกลไปกว่านั้นอีกมาก"

ค. ข้อ ก.และข้อ ข. น่าเชื่อถือเท่าๆกัน

30. ก. ช่างยนต์เดินรอบกระท่อมหินอย่างรวดเร็ว และได้ยินเสียงจากในกระท่อมที่ใกล้ที่สุด เขารายงานว่า "จะต้องมีคนอยู่ในกระท่อมหลังนั้น"

ข. เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ซึ่งอยู่อยู่ในกระท่อมหลังที่ใกล้ที่สุดหลายนาทีก่อนหน้านี้ รายงานว่า "ไม่มีใครอยู่ในกระท่อมหลังนั้น"

ค. ข้อ ก.และข้อ ข. น่าเชื่อถือเท่าๆกัน

ภาคผนวก ค รายละเอียดการปรับข้อความในแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย

รายละเอียดการปรับข้อความในแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย

แบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย ฉบับ ก.

1) เสนอให้ปรับการใช้สำนวนการใช้ภาษาและแก้ไขแก้ไขโจทย์ในข้อ 5 ให้เป็นภาษาไทยทั้งหมด และปรับตัวเลือกให้เหมาะสมกับโจทย์มากขึ้น ดังนี้

ประชาชนในเทศบาลตำบลสามเสน มีความคิดเห็นด้านการพัฒนาตำบลที่แตกต่างกัน โดยฝ่ายหนึ่งเสนอให้เทศบาลสร้างสาธารณะแห่งใหม่เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักผ่อนหย่อนใจแห่งใหม่ แต่ประชาชนอีกจำนวนหนึ่งเห็นว่าฝ่ายการสร้าง **Shopping mall** จะก่อให้เกิดรายได้มากกว่า จากกรณีดังกล่าวควรยึดแนวทางใดเพื่อหาจุดปัญหาตามกระบวนการประชาธิปไตย

ก. หลักความยุติธรรม

ข. หลักกฎหมาย

ค. หลักเสียงข้างมาก

ง. หลักการตัดสินใจ

แก้ไขเป็น

ประชาชนในเทศบาลตำบลสามเสน มีความคิดเห็นด้านการพัฒนาตำบลที่แตกต่างกันโดยฝ่ายหนึ่งเสนอให้เทศบาลสร้างสาธารณะแห่งใหม่เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและที่พักผ่อนหย่อนใจแห่งใหม่ แต่ประชาชนอีกจำนวนหนึ่งเห็นว่าฝ่ายการสร้าง **ห้างสรรพสินค้า** จะก่อให้เกิดรายได้มากกว่า จากกรณีดังกล่าวควรยึดแนวทางใดเพื่อหาทางออกตามกระบวนการประชาธิปไตย

ก. หลักความยุติธรรม

ข. หลักความเสมอภาค

ค. หลักเสียงข้างมาก

ง. หลักการตัดสินใจ

2) เสนอให้ปรับโจทย์และตัวเลือกในข้อ 31 เนื่องจากตัวเลือกไม่ชัดเจน สามารถตีความให้ถูกและผิดได้ ทำให้ข้อนี้ไม่สามารถหาตัวเลือกที่ถูกต้องชัดเจน ดังนี้

บุคคลในข้อใดแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

ก. จิตราแต่งตัวถูกระเบียบมาโรงเรียนทุกวัน

ข. จินทร์เก็บหนังสือพิมพ์ที่นำออกมาอ่านไว้ที่เดิม

ค. พิมพ์ปิดไฟและพัดลมในห้องเรียนช่วงพักกลางวัน

ง. แววเทียนช่วยครูลบกระดานดำทุกครั้งหลังหมดคาบเรียน

แก้ไขเป็น

พฤติกรรมของบุคคลในข้อใดแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด

ก. จิตราแต่งตัวถูกระเบียบมาโรงเรียนทุกวัน

ข. จินทร์วางหนังสือพิมพ์ที่นำออกมาอ่านไว้ที่เดิม

ค. พิมพ์ปิดไฟและพัดลมในห้องเรียนช่วงพักกลางวัน

ง. แววเทียนอาสาช่วยครูลบกระดานดำทุกครั้ง

แบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย ฉบับ ข.

1) เสนอให้ปรับโจทย์ข้อ 13 ให้สอดคล้องกับโจทย์ในแบบวัดมโนทัศน์ประชาธิปไตย ฉบับ ก. ซึ่งเป็นแบบสอบคู่ขนาน รวมทั้งปรับสำนวนให้เป็นภาษาไทย เนื่องจากตัวเลือกบางข้อมีสำนวนการเขียนเป็นภาษาพูด ดังนี้

การปฏิบัติของบุคคลในข้อใด ไม่ใช่ สิทธิในระบอบประชาธิปไตย

ก. แอนจ่ายภาษีประเภทบุคคลธรรมดาให้รัฐบาลตามอัตราเงินได้

ข. พรรณไปเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นครั้งแรก

ค. พงศ์เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ม.3

ง. **เอกชัยเป็นสมาชิก**โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค

แก้ไขเป็น

การปฏิบัติตนของบุคคลใดเกี่ยวข้องกับสิทธิ ในระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุด

ก. แอนจ่ายภาษีประเภทบุคคลธรรมดาให้รัฐบาลตามอัตราเงินได้

ข. พรรณไปเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นครั้งแรก

ค. พงศ์ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ม.3

ง. **เอกชัยได้รับการรักษาตาม**โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค

2) เสนอให้ปรับตัวเลือกในข้อ 20 เนื่องจากข้อความไม่สมบูรณ์ และปรับตัวเลือกให้เหมาะสม ดังนี้

ข้อใดแสดงถึงความรับผิดชอบทางการเมือง น้อยที่สุด

ก. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครนครนรงค์ให้ประชาชนเคารพกฎจราจร

ข. คณะกรรมการ สมาชิกรัฐสภาที่ทุจริตในตำแหน่งหน้าที่

ค. นายกรัฐมนตรีเปิดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายไม่ไว้วางใจ

ง. รัฐมนตรีกลาโหมประกาศลาออกจากตำแหน่งหลังไม่สามารถอธิบาย
รายการจัดซื้อเรือดำน้ำได้

แก้ไขเป็น

ข้อใดแสดงถึงความรับผิดชอบทางการเมือง น้อยที่สุด

ก. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครนครนรงค์ให้ประชาชนเคารพกฎจราจร

**ข. คณะกรรมการ ปปช.มีมติถอดถอน สมาชิกรัฐสภาที่ทุจริตใน
ตำแหน่งหน้าที่**

ค. นายกรัฐมนตรีเปิดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายไม่ไว้วางใจ

ง. รัฐมนตรีกลาโหมประกาศลาออกจากตำแหน่งหลังไม่สามารถอธิบาย
รายการจัดซื้อเครื่องบินได้

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายวรุฒม์ อินทฤทธิ์ เกิดเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2534 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยสมบูรณกุลกันยา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา จากนั้นเข้าศึกษาต่อและจบการศึกษาครุศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 สาขาวิชามัธยมศึกษา มนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ วิชาเอกสังคมศึกษา (เดี่ยว) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2556 และต่อมาในปีการศึกษา 2557 ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

